

Espoon kaupungin

ARVIOINTIKERTOMUS 2023

Tarkastuslautakunta 2024

SISÄLLYS

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS	1
1 ESPOO-TARINAN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMISEN ARVIOINTI	4
1.1 ESPOO-TARINAN TAVOITEJÄRJESTELMÄ	4
1.2 VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEIDEN JA VUOSITTAISTEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN	5
1.2.1 VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN	5
1.2.2 VUODEN 2023 TALOUSARVION SITOVIA TULOSTAVOITTEIDEN ASETTAMINEN JA TOTEUMARAPORTOINTI	6
1.3 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI ESPOO-TARINAN TOTEUTTAMISESTA SEKÄ VUODEN 2023 TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA JA POIKKEAMISTA	7
2 KAUPUNGIN JA KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN ARVIOINTI	15
2.1 KAUPUNGIN JA KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITYS	15
2.1.1 TILINPÄÄTÖKSEN JA KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN TUNNUSLUVUT	15
2.1.2 TALOUDELLISESTI KESTÄVÄ ESPOO -TUOTTAVUUS- JA SOPEUTUSOHJELMAN TOTEUTTAMINEN	16
2.1.3 SIOJITUSRAHASTOT	17
2.2 KAUPUNGIN JA KONSERNIN INVESTOINNIT JA LAINAKANNAN KEHITYS	19
2.2.1 INVESTOINNIT	19
2.2.2 LAINAKANNAN KEHITYS	20
2.3 KAUPUNGIN TASEYKSIKÖT	22
2.4 HENKILÖSTÖ	24
2.4.1 HENKILÖSTÖN VETO- JA PITOVOIMA KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALALLA	26
2.4.2 TYÖTAPATURMAT SEKÄ HENKILÖSTÖN KOKEMAT UHKA- JA VÄKIVALTATILANTEET	27
2.5 KAUPUNGIN TUTKIMUS- JA TILASTOTOIMINTA	28
2.6 TURVALLISUUS JA VARAUTUMINEN	31
2.6.1 TURVALLISUUS ESPOON TULOSTAVOITTEENA	32
2.6.2 SILTAONNETTOMUUS TAPIOLASSA	35
3 ELINVOIMAN TULOSALUEEN PALVELUJEN ARVIOINNIT	38
3.1 TYÖLLISYYSPALVELUT JA TYÖMARKKINATUEN KUNTAOSUUSKUSTANNUS	38
3.2 NUORTEN TYÖLLISYYDEN EDISTÄMINEN TYÖLLISYYS ESPOOSSA JA NUORISOPALVELUJEN OHJAAMOTALOSSA	41
3.3 MATALAN KYNNYKSEN HARRASTAMISMALLIT LAPSILLE JA NUORILLE KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUISSA	44
3.4 IÄKKÄIDEN HENKILÖIDEN JA ERITYISRYHMIEN KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUT	50
4 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINNIT	55
4.1 VARHAISKASVATUKSEN PALVELUT JA PALVELUJEN LAATU	55
4.2 OPPIMISEN TUKI JA INKLUUSIO VARHAISKASVATUKSESSA SEKÄ ESI- JA PERUSOPETUKSESSA	58
4.3 SUOMEA TAI RUOTSIA TOISENA KIELENÄ OPISKELEVIEN OPPILAIDEN TUKEMINEN	62
4.4 NUORISOPALVELUT	66
5 KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINNIT	69
5.1 RAKENNETUN KAUPUNKIYMPÄRISTÖN JA KAUPUNGIN RAKENNUSTEN ESTEETTÖMYYS	69
5.2 LUONNON MONIMUOTOISUUS	75
5.3 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO	79
5.4 ULKO- JA LÄHILIIKUNTAMAHDOLLISUUKSIEN EDISTÄMINEN KAUPUNKITEKNIIKAN KESKUKSESSA JA LIIKUNTAPALVELUISSA	81
6 KONSERNI	87
6.1 OMISTAJAPOLITIikka JA KONSERNIOHJAUS	87
6.2 LÄNSIMETRO OY	89
6.3 HELSINGIN SEUDUN LIIKENNE (HSL) -KUNTAYHTYMÄ	92
7 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI- JA TARKASTUSTYÖ	97
LIITE 1: Taulukot kaupungin, liikelaitosten ja konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisesta tilinpäätöksen ja tarkastuslautakunnan arvion mukaan	100
LIITE 2: Taulukko vuosien 2021–2022 keskeisten arviointikertomushavaintojen jälkiseurannasta	104
Kuvatiedot, lähdeluettelo sekä linkit	106

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS

Toimintaympäristö

Toimintaympäristöön liittyi suuria epävarmuustekijöitä. Venäjän hyökkäyssota jatkui Ukrainassa, Lähi-idän tilanne sekä kustannusten ja korkojen nopea nousu heikensivät talouden ja toimintaympäristön näkymiä vuonna 2023.

Espoon väestönkasvu jatkui voimakkaana vuonna 2023. Väestönkasvu oli 8 800 asukasta eli 2,9 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Se näkyi erityisesti lasten ja nuorten määrän kasvuna. Väestömäärä oli vuoden lopussa 314 150 asukasta.

Tulostavoitteet

Espoo-tarina on kuntalain mukainen Espoon kaupungin strategia. Valtuustokauden tavoitteista johdetaan kaupungin vuosittaiset tulostavoitteet ja määritellään niille mittarit.

Vuodelle 2023 asetettiin kaupungille 26, liikelaitokselle kaksi ja konserniyhteisöille 31 valtuustoon nähden sitovaa tulostavoitetta. Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan kaupungin tulostavoitteista yhdeksän toteutui, viisi toteutui osittain, kahdeksan ei toteutunut, eikä neljää voitu arvioida. Liikelaitoksen kaksi tulostavoitetta ei toteutunut. Konserniyhteisöjen 31 tulostavoitteesta 20 toteutui, kahdeksan toteutui osittain, kolme ei toteutunut.

Talous

Espoon talouden toteuma oli vuonna 2023 ennakoitua parempi kertaluonteisten erien sekä verotulojen odotettua paremman kehityksen johdosta. Vuonna 2023 kaupungin sijoitusrahastojen kehitys oli myös hyvä.

Sote-uudistuksen myötä kaupungin tulopohjassa verotulojen osuus laskee merkittävästi ja valtionosuusriippuvuus kasvaa.

Espoon verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus eli määrä, jonka Espoo maksaa verotulojen tasausta muualle Suomeen, oli 23,6 milj. euroa.

Työllisyys

Joulukuun 2023 lopulla työttömien osuus työvoimasta oli 9,8 prosenttia eli prosenttiyksikön suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Alle 25-vuotiaiden työttömien osuus samanikäisestä työvoimasta oli vuoden 2023 lopulla 9,4 prosenttia, kun se vuotta aiemmin oli 7,5 prosenttia.

Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannukset olivat yhä korkealla tasolla, yhteensä 29,2 milj. euroa, mikä oli 1,7 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Työllisyys- ja elinkeinopalvelujen järjestämisvastuu siirtyy valtiolta kunnille 1.1.2025 alkaen. Espoo valmistelelee työllisyysalueen muodostamista yhdessä Kauniaisten kaupungin kanssa. TE-uudistuksessa Espoon työmarkkinatuen kuntaosuuskustannukset tulevat nousemaan vuodesta 2025 alkaen arviolta noin 42 milj. euroon.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystaloudet sekä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut siirtyivät Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen järjestettäväksi 1.1.2023 alkaen. Ennaltaehkäisevän hyvinvointityön vastuu siirtyi Espoossa Elinvoiman tulosalueelle. Tulosalueen painopisteenä vuonna 2023 oli yleisö- ja yhteistyön avulla lisätä aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä tukea kuntalaisten hyvinvointia kulttuurin ja liikunnan keinoin.

Elinvoiman tulosalueen yhtenä tulostavoitteena vuonna 2023 oli, että jokaisella lapsella ja nuorella on mieluisa harrastus. Espoon Harrastuspolku-hankkeen toiminta toteuttaa Harrastamisen Suomen mallia.

Liikunnan ja urheilun tuloksikkoo tarjoaa senioreille monipuolisia ohjattuja liikuntaryhmiä. Kaupunki tarjoaa kaikille +68-ikäisille espoolaisille maksuttomia liikuntapalveluita.

Yhteistyötä kaupungin ja hyvinvointialueen kesken kehitetään edelleen suunnitelmien mukaan.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Kaupungin asettamat tulostavoitteet vuodelle 2023: Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja Lapset ja nuoret voivat hyvin, eivät toteutuneet.

Oppilaskyselyn mukaan Koulussamme aikuiset puuttuvat kiusaamiseen ja Minua ei kiusata -vastusten tulokset ovat merkittävästi heikentyneet edelliseen tulokseen verrattuna. Oppilaskyselyn mukaan Voin koulussa hyvin -tulos on merkittävästi heikompi kahteen aikaisempaan tulokseen verrattuna. Avun saanti koulukuraattorilta ja -psykologilta on heikentynyt.

Tukea tarvitsevien lasten määrät ovat kasvaneet ja tuen tarpeita on erilaisia. Varhaiskasvatuksessa lapsen tuki järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa ryhmässä inklusion periaatteen mukaisesti. Erityisopetusta uudistetaan siten, että entistä useampi oppilas voi käydä omaa lähikouluun tai oman alueensa koulua. Inklusio ei tule olla säästökeino, vaan uudistuksessa opetukselle on taattava riittävät henkilöstö- ja muut resurssit, jotta oppimisen edellytykset turvataan.

Espoon kaupungin ja Hyvinvointialueen välinen yhteistyö sekä lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien palvelujen kehittäminen ja oikea-aikainen saanti ovatkin tärkeitä. Lasten ja nuorten hyvinvointiin vahvistamiseen tarvitaan mukaan kaikki tahot.

Esteettömyys kaupungin rakentamisessa

Rakennetun ympäristön ja kaupungin rakennusten esteettömyydestä huolehtiminen kuuluu kaupungin tehtäviin. Kaikkien kuntalaisten tulee voida käyttää palveluita ja tiloja yhdenvertaisesti.

Esteettömyyden toteuttamisessa on kyse hyvästä suunnittelusta ja suunnitelmien käytännön toteuttamisesta rakentamis- ja peruskorjausvaiheissa. Esteettömyyden tulee ulottua rakennusten lisäksi niiden kulkuväylille ja parkkipaikoille.

Vammais- ja vanhusneuvostojen lausunnot on pyydettävä ja niitä on hyödynnettävä kaupungin rakennushankkeissa kattavasti. Neuvostojen lausunnoista saadaan arvokasta tietoa esteettömyyden toteutumiseen.

Henkilöstö

Kaupungin henkilöstömäärä oli 10 957 vuoden 2023 lopussa. Se väheni noin 5 000:lla hyvinvointialuemuutoksen johdosta. Henkilöstöstä noin 77 prosenttia eli lähes 8 500 työskenteli Kasvun ja oppimisen toimialalla, jossa työvoiman saatavuus jatkui edelleen haasteellisena.

Henkilöstön terveysperusteiset poissaolot vähenivät vuonna 2023 vuoteen 2022 verrattuna. Työtapaturmien määrä pysyi samalla tasolla kuin edellisena vuotena. Työtapaturmia sattui lähes tuhat ja työmatkatapaturmia 310. Väkivalta- ja uhkatilanteita raportoitiin tapahtuneen 3 554.

Paula Viljakainen

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

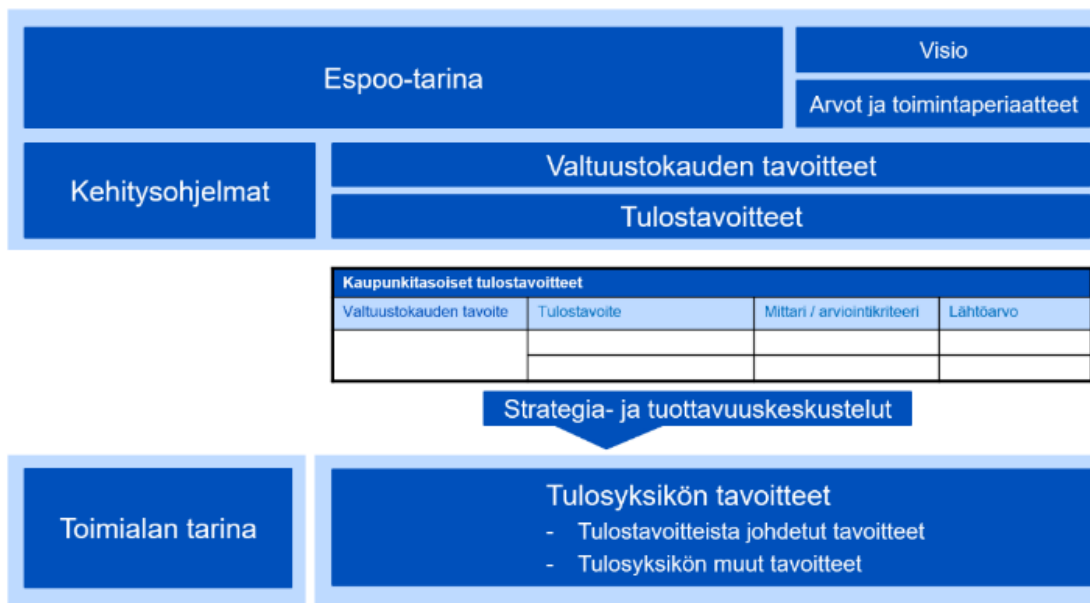
1 ESPOO-TARINAN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMISEN ARVIOINTI

1.1 ESPOO-TARINAN TAVOITEJÄRJESTELMÄ

Espoo-tarinassa on esitetty kaupunkikonsernin toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteet. Kaupunkikonsernia kehitetään taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestäväällä tavalla ja palvelut järjestetään asukas- ja asiakaslähtöisesti sekä kustannusvaikuttavasti. Valtuuston syksyllä 2021 hyväksymää valtuustokauden 2021–2025 Espoo-tarinaa toteutetaan valtuustokauden tavoitteiden, vuosittaisten tulostavoitteiden, toimialojen ja tulosityksiköiden omien tavoitteiden sekä poikkihallinnollisten kehitysohjelmien avulla.

Espoon strategiamallissa kuvataan kaupungin strategisen johtamisen elementit. Espoo-tarinasta ja valtuustokauden tavoitteista johdetaan vuosittain valtuustoon nähden sitovat kaupunkitasoiset tulostavoitteet. Kaupungin johtoryhmä seuraa valtuustolle raportoitavien tulostavoitteiden toteutumista. Valtuusto seuraa tulostavoitteiden toteutumista osavuositarkastuksissa ja tilinpäätöksessä. Espoo-tarinan toteutuksessa käytetään toimialojen ja tulosityksiköiden tarinoita ja tuloskortteja sekä poikkihallinnollisia kehitysohjelmiä. Tulosityksikön tavoitteiden tuloskortti johdetaan tulosityksikön tarinasta ja kaupunkitasoisista tulostavoitteista ja tavoitteiden toteutumista seurataan säännöllisesti kaupunginjohtajan johtamassa tulosjohtoryhmässä.

Espoon strategiamalli

Kaupunginjohtaja käy vuosittain erikseen jokaisen toimialan johtoryhmän kanssa strategiakeskustelun, jossa käydään lävitse, miten toimiala ja tulosityksiköt osaltaan toteuttavat Espoo-tarinaa. Keskustelussa arvioidaan kuluvaan vuoden tavoitteiden toteutumista ja niihin liittyviä riskejä sekä tulevan vuoden tavoitteiden valmistelua. Espoo-tarinan toteutusta käsitellään lisäksi muun muassa tulosjohtoryhmässä, Johdon foorumissa ja toimialojen omissa tilaisuuksissa.

Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat ovat kaupunkitasoisia alustoja, joissa kehitetään ratkaisuja keskeisiin poikkihallinnollisiin kehittämiskokonaisuuksiin yhteistyössä asukkaiden, kumppaneiden ja sidosryhmien kanssa. Ohjelmien toteutuksesta raportoidaan valtuustolle kaksi kertaa vuodessa.

Espoo-tarinan toteutumista arvioidaan vuosittain ja valtuustokauden lopulla. Arviointia varten valitaan Espoo-tarinan toteutumista kuvaavat vaikuttavuusindikaattorit. Valtuustokauden lopulla käydään arvioiva keskustelu Espoo-tarinan toteutumisen tilasta.

1.2 VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEIDEN JA VUOSITTAISTEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN

1.2.1 VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN

Valtuustokaudelle 2021–2025 on asetettu seitsemän tavoitetta. Valtuustolle syksyllä 2023 esitellyssä Espoo-tarinan 2021–2025 puolivälitarkastelussa sekä vuoden 2023 tilinpäätöksessä on kuvattu valtuustokauden tavoitteiden toteuttamista. Seuraavassa on esitetty tarkastuslautakunnan nostot raportoinneista.

Espoo on oppimisen ja sivistyksen kärkikaupunki -tavoitteen osittaisesta toteuttamisesta on raportoitu valtuustoseminaarissa ja tilinpäätöksessä. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on noussut edellisvuodesta yhdellä prosenttiyksiköllä 82,1 prosenttiin. Henkilöstön jaksamista on toimialalla tuettu. Huoltajien sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja johtajien tyytyväisyys palvelujen järjestämiseen parani. Oppimistulokset olivat hyvät valtakunnallisessa vertailussa. Huolena esitettiin muun muassa lukutaidon kehittymisen eriytyminen. Oppilaskyselyn mukaan koulussa hyvinvoivien lasten ja nuorten osuus on vähentynyt vuodessa 49,1 prosentista 43,9 prosenttiin. Lisäksi raportoitiin harrastustoiminnan kehittämisestä ja koronapandemian jälkeen lasten ja nuorten palaamisesta harrastustoimintaan.

Espoo toteuttaa palveluja koko espoolaisen yhteisön voimin -tavoitteen toteuttaminen on raportoitu osittain saavutetuksi. Syksyn 2023 valtuustoseminaarissa oli esillä muun muassa suurtapahtumien määrän kasvu Espoossa. Monituottajamallin hyödyntämisestä toimialoilla raportoitiin tilinpäätöksessä. Lisäksi raportoitiin toteutumatta jääneestä tavoitteesta rakennuslupien käsittelyaikojen parantamiseksi. Digitaalisten hankkeiden toteutuksesta ja ilmenneistä viivästyksistä on raportoitu tilinpäätöksessä. Tilinpäätöksessä raportoitiin lisäksi, että Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa on vuoden 2024 alkupuolella käyty yhteistyöneuvotteluja.

Espoo on taloudellisesti kestävä ja verotukseltaan kilpailukykyinen -tavoitteen toteuttamiseksi on edistetty Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelmaa (TakE) ja tietoon perustuvaa johtamista ja tavoitteet on raportoitu saavutetun osittain. TakE-ohjelmaa on toteutettu kahdellasadalla tuottavuustoimenpiteellä, joista 75 prosenttia toteutui suunnitellusti. Omaisuutta on realisoitu sote-uudistuksen toteuduttua. Kaupungin lainakanta ei ole vuonna 2023 kasvanut. Hallitusohjelman toimeenpanoon on Espoossa pyritty aktiivisesti vaikuttamaan niin, että kasvukaupunkien tarpeet huomioitaisiin lainsäädäntöuudistuksissa, kuten TE-uudistuksessa ja valtionosuusjärjestelmän uudistuksessa. Lisäksi on käynnistetty kuuden suurimman kaupungin ja valtion strateginen allianssiyhteistyö, jossa on etsitty ratkaisuja varhaiskasvatuksen työvoiman saatavuuden, jengiytymisen, kotoutumisen sekä kansainvälisten osaajien teemoihin.

Espoo on kansainvälisesti vetovoimainen yrittäjyys- ja innovaatiopääkaupunki -tavoitteen saavuttamisen on raportoitu onnistuneen. Tavoitetta on edistetty yhdessä kumppaneiden kanssa ja tehostettu Työllisyyspalvelujen palveluohjausta. Englanninkielistä opetusta järjestetään kahdessa koulussa ja hallitusohjelmaan saatiin läpi esitys kansallisesta ylioppilastutkinnosta englanniksi. Yritystyöpaikkojen määrä kasvoi. Start up -yritysten määrä väheni ja rahoitusta saatiin aiempia vuosia vähemmän, raportoinnin mukaan toteutunutta tasoa voitiin kuitenkin pitää kohtuullisena. Ulkoisen kehittämisrahoituksen määrä on noussut. Haasteeksi raportoitiin nuorisotyöttömyyden kasvu.

Espoo on viihtyisä, turvallinen ja luonnonläheinen kotikaupunki -tavoitteen saavuttamisessa on raportoitu onnistutun hyvin. Espoon yleiskaava 2060 työ on aloitettu. Valtion ja Helsingin seudun

kuntien maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimuksen asuntokaavoitustavoite on lähes toteutunut. Infrainvestoinnit ovat kohdistuneet joukkoliikenteellä hyvin saavutettavissa oleville alueille. Uusien suojelualueiden perustamiset etenevät ja Luontoviisas-Espoo-sivut on avattu. Suojelualueiden laajentaminen on tukenut Espoo-tarinan tavoitetta luonnon kokonaisuheikentymättömyydestä. Asukkaiden turvallisuuden kokemus on laskenut lievästi aiempaan verrattuna.

Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä -tavoitetta on tilinpäätösraportoinnin mukaan edistetty pääosin suunnitelmien mukaisesti. Tavoitetta on toteutettu muun muassa raidehankkeilla ja Ilmastovahdin avaamisella. Ilmastotiekarttaa ja Ilmastobudjettia sekä Ilmastokaupunkisopimusta valmistellaan. Kokonaispäästöt ja asukaskohtaiset päästöt ovat pääasiallisesti vuosittain laskeneet, vuonna 2022 asukaskohtaiset päästöt kuitenkin hieman kasvoivat. Päästöjen kasvun syyksi raportoitiin Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama poikkeustilanne polttoaineiden saatavuudessa. Alustavan arvion mukaan vuoden 2023 päästöt ovat laskussa. Tilinpäätöksessä on raportoitu myös Datakeskushankkeen infran suunnittelun alkamisesta.

Espoo on Suomen paras kotouttaja -tavoitteessa on raportoitu onnistuneen osittain. Valtuustoseminaarissa toteuttamisesta tuotiin esille urapalveluihin osallistuneiden kansainvälisten osaajien parantunut kokemus yhteisöön kuulumisesta ja Talent Espoo -toimintaan osallistuvien määrän kasvu sekä tuloksellinen maahanmuuttajien osaamiskeskusten toiminta. Ulkomaalaisten työttömyysasteen suhteellinen ero yleisen työttömyysasteeseen ei ole laskenut. Perusopetuksessa tavoitteena on suomi/ruotsi toisena kielenä S2-opetuksen uudistaminen. Vieraskielisten osuus suomenkielissä lukioissa on noussut ja opiskelijoiden opintojen keskeyttämisten estämiseksi työskennellään. Tilinpäätöksessä on raportoitu lisäksi alueella asuvien ukrainalaisten tukemisesta, pyrkien tarjoamaan heille tarvittavat palvelut kotoutumisen ja asettumisen tukemiseksi.

1.2.2 VUODEN 2023 TALOUSARVION SITOVIA TULOSTAVOITTEIDEN ASETTAMINEN JA TOTEUMARAPORTOINTI

Kaupungin strategiamallin mukaisesti talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat Espoo-tarinaa ja edellytykset kaupungin tehtävien hoitamiseen turvataan. Valtuustokauden tavoitteista johdetaan vuosittaiset kaupungin tulostavoitteet ja määritellään niille mittarit. Vuodelle 2023 asetettiin kaupungille 26, liikelaitokselle kaksi ja konserniyhteisöille 31 valtuustoon nähden sitovaa tulostavoitetta, joiden toteutumisesta raportoitiin valtuustolle osavuosisat-sauksissa, konserniraporteissa ja tilinpäätöksen ennakkotiedoissa sekä tilinpäätöksessä.

Tilinpäätöksessä raportoitiin, että 21 tulostavoitetta toteutui vähintään suurimmaksi osaksi. Viiden tulostavoitteen osalta raportoitiin poikkeamista. Valtuusto hyväksyi kolmannen osavuosisat-sauksen käsittelyn yhteydessä kolmen tulostavoitteen poikkeamat. *Nuorisotyöttömyys* ei ole palautunut koronapandemiaa edeltävälle tasolle. *Rakentamisen lupakäsittelyssä* on tehty kehittämistoimenpiteitä, mutta tavoitetta ei ole saavutettu. *Toimintamenoissa* ei olla päästy budjetin mukaiseen tavoitteeseen. Tilinpäätöksessä raportoitiin, että lasten hyvinvointiin ja kiusaamiseen liittyvissä tavoitteissa on havaittu heikentymistä. Tulostavoitteiden poikkeamat raportoitiin *Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan* sekä *Lapset ja nuoret voivat hyvin* -tulostavoitteiden kohdalla.

Valtuusto alensi Tilapalvelut-liikelaitoksen tulostavoitetta 7,0 milj. euroa kolmannen osavuosisat-sauksen käsittelyn yhteydessä ja tilinpäätöksessä muutetun tulostavoitteen raportoitiin jääneen toteutumatta.

Konserniyhteisöille asetetuista 31 tavoitteesta toteutui tilinpäätöksen mukaan 21 ja osittain toteutui kahdeksan tavoitetta. Tilinpäätöksen mukaan toteutumatta jäi kaksi Espoon seudun koulutus-kuntayhtymä Omniaa koskevaa tavoitetta liittyen talouden tasapainoon sekä tutkintokoulutuksesta eronneiden määrään.

1.3 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI ESPOO-TARINAN TOTEUTTAMISESTA SEKÄ VUODEN 2023 TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA JA POIKKEAMISTA

Kuntalain mukaan kaupungin strategiassa tulee ottaa huomioon asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, laeissa säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä alueen elinvoiman kehittäminen. Strategian tulee perustua kaupungin nykytilanteeseen sekä arviointiin tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kaupungin tehtävien toteuttamiseen. Strategian arviointi ja seuranta tulee määritellä.

Kuntalain mukaan tavoitteet tulee sitoa niihin osoitettuihin voimavaroihin. Tämä tarkoittaa, että talousarviossa osoitetaan toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Toisaalta tavoitteiden tehtävänä on osoittaa, mitä vaikutuksia varojen käytöllä on tarkoitus saada aikaan.

Kuntaliiton talousarviosuosituksen mukaan tavoitteiden asettelussa tulisi kyetä osoittamaan tavoitteen ja siihen käytettävien määrärahojen yhteys sekä huomioida tavoitteiden haastavuus, realismi ja mitattavuus sekä mahdollisuus vaikuttaa kaupungin omilla toimenpiteillä tavoitteen toteutumiseen.

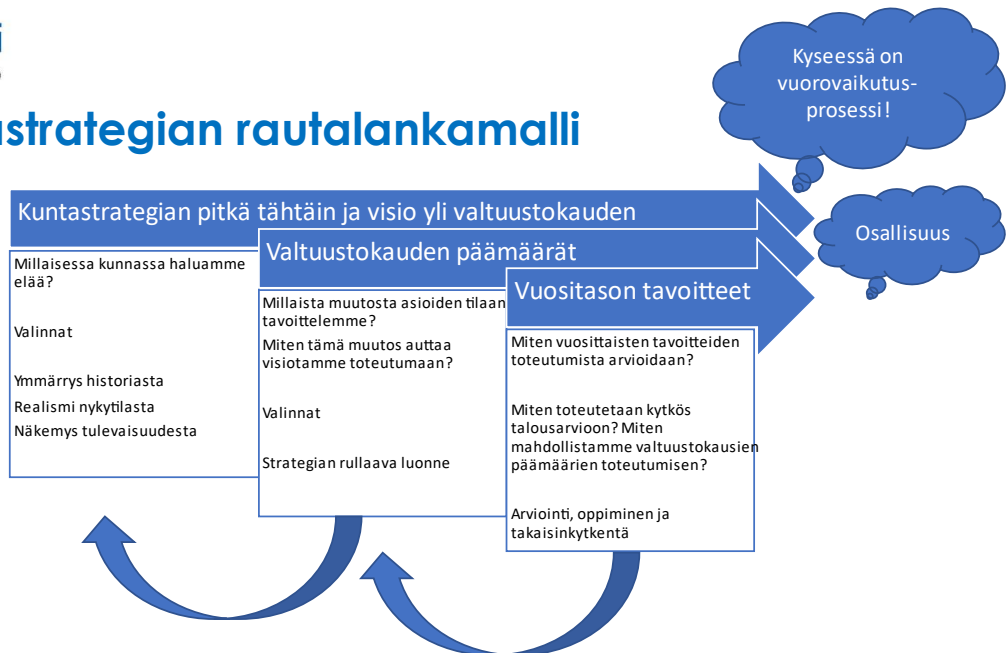
Tarkastuslautakunta on seuraavassa arvioinut tulostavoitteiden toteutumista. Erityistä huomiota on kiinnitetty tulostavoitteisiin, jotka eivät tarkastuslautakunnan arvioon mukaan toteutuneet tai toteutuivat osittain. Lisäksi on tarkasteltu tulostavoitteita, joiden toteutumista ei tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan voitu tilinpäätöksessä esitettyjen tietojen perusteella kattavasti arvioida.

Liitteessä 1 on esitetty yhteenvedot kaupungin, liikelaitoksen ja konserniyhteisöjen kaikkien tulostavoitteiden toteutumisesta sekä tilinpäätöksen että tarkastuslautakunnan arvioon mukaan.

Seuraavassa kuntastrategian rautalankamalliksi nimetyssä kuviossa on kuvattu kuntastrategian laatimisen visiosta vuositason tavoitteisiin ja esitetty prosessin eri vaiheiden keskeisiä kysymyksiä.

Kuntastrategian rautalankamalli

Lähde: Kunnallissalan kehittämissäätiön toimitusjohtajan esitys tarkastuslautakunnalle 4.4.2024.

Kunnan ja kuntayhtymän talousarvio- ja suunnitelma -ohjeen mukaan kuntastrategian, sitä toteuttavien ohjelmien, toiminta- ja taloussuunnitelman sekä talousarvion tavoitteiden tulee muodostaa yhtenäinen ja johdonmukainen kokonaisuus. Mitattavat tavoitteet asetetaan kuntastrategian

mukaisille eri osa-alueille talousarviossa kattaen niin lyhyen kuin pidemmänkin aikavälin. Tavoitteiden tulee olla riittävän haastavia, mutta kuitenkin niin realistisia, että ne on mahdollista saavuttaa esimerkiksi toimintaa tehostamalla. Asetettavien tavoitteiden tulee olla sellaisia, että kunta voi vaikuttaa omilla toimenpiteillä niiden toteutumiseen ja toteutumista voidaan mitata tai arvioida.

Seuraavissa taulukoissa on esitetty tarkastuslautakunnan arvioinnin yhteenveto vuoden 2023 talousarviossa kaupungille, liikelaitokselle ja konserniyhteisöille asetettujen sitovien tulostavoitteiden toteutumisesta.

Kaupungin tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Kaupungin tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	26	9	5	8	4

Liikelaitoksen tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Liikelaitoksen tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	2	-	-	2	-

Konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Konserniyhteisöjen tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	31	20	8	3	-

Tarkastuslautakunnan arvio vuoden 2023 tulostavoitteiden poikkeamista

Kaupungin tulostavoitteiden poikkeamat

Valtuuston joulukuussa 2023 hyväksymät kaupungin tulostavoitteiden poikkeamat

Valtuusto on hyväksynyt seuraavien kolmen kaupungin tulostavoitteen poikkeaman kolmannen osavuositarkastuksen käsittelyn yhteydessä 11.12.2023. Tilinpäätöksessä raportoitu poikkeama on merkitty punaisella alaspäin osoittavalla kolmiolla ▼. Tarkastuslautakunnan arvio seuraavien tulostavoitteiden poikkeamista on yhteneväinen kolmannessa osavuositarkastuksessa ja tilinpäätöksessä raportoituun nähden. Tarkastuslautakunnan arvio toteutumatta jääneestä tulostavoitteesta merkitty punaisella alaspäin osoittavalla nuolella ↓.

▼ *Rakentamisen lupien käsittelyaika paranee niin, että 85 % lupapäätöksistä käsitellään korkeintaan 75 vuorokaudessa.* Rakentamisen suhdannetilanne on vaikuttanut hankkeeseen ryhtyviin ja lupahakemuksia on rakentajien toimesta pyritty jarruttamaan tai keskeyttämään. Rakennusvalvonnan lupaprosessin analyysi on tehty ja kehittämistoimia jatkettu.

▼ *Nuorisotyöttömyys alenee vuoden 2019 tasolle.* Nuorten työttömyysaste on kääntynyt nousuun. Työllisyyspalveluissa nuorten aktiivintuella on saatu kasvatettua ja työllistettyjen nuorten määrä on 2 047, kun tavoitteena oli 2 200 työllistettyä nuorta.

▼ *Toimintamenojen kasvua hillitään Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti.* Toimintamenot ylittivät alkuperäisen talousarvion 8 milj. eurolla. Kaupungin tuotavuustavoite toteutui 0,6 milj. euroa vuosituloitetta heikompana.

Tilinpäätöksessä raportoidut kaupungin tulostavoitteiden poikkeamat

Tilinpäätöksessä on raportoitu edellä mainittujen poikkeamien lisäksi seuraavien kahden tulostavoitteen poikkeamasta. Tarkastuslautakunnan arvio tulostavoitteiden poikkeamista on yhteneväinen tilinpäätöksessä raportoituun nähden.

▼ *Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan.* Oppilaskyselyn mukaan *Koulusamme aikuiset puuttuvat kiusaamiseen ja Minua ei kiusata* -vastausten tulokset ovat merkittävästi heikentyneet edelliseen tulokseen verrattuna.

▼ *Lapset ja nuoret voivat hyvin.* Oppilaskyselyn mukaan *Voin koulussa hyvin* -tulos on merkittävästi heikompi kahteen aikaisempaan tulokseen verrattuna. Avun saanti kouluraattoriilta ja -psykologeilta on heikentynyt.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan edellisten lisäksi toteutumatta jääneet kaupungin tulostavoitteet

Tilinpäätöksessä seuraavat tulostavoitteet on raportoitu toteutuneeksi tai pääosin toteutuneeksi, mutta tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tulostavoitteet ovat raportoitujen tietojen perusteella jääneet toteutumatta.

▼ *Palvelutuotannon kustannusvaikuttavuus paranee digikärkihankkeiden vaikutuksesta.* Espoon DigiOne-käyttöönotto ei valmistu kokonaisuudessaan Take-kaudella kuntien yhteishankkeen myöhästymisen ja kustannusten kasvun vuoksi. Espoon Johdon tietojärjestelmä JoTo myöhästyi yli vuodella alkuperäisestä aikataulusta. OmaEspoo ja HR digi -hankkeiden uudelleen tarkastelun jälkeen on päädytty toteuttamaan käyttöönotot vain osittain.

▼ *Espoon kaupungin ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen rajapinnat ja palveluketjut toimivat hyvin.* Yhteistyö Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue LUVN:in kanssa on edelleen muodostumisvaiheessa ja keskeisinä haasteina ovat yhteisten tavoitteiden linjauksien, asiakasohjauksen ja palveluketjujen puuttuminen sekä konkreettisten yhteyshenkilöiden puuttuminen. Osa yhteistyöstä on tilinpäätöksen mukaan saatu järjestymään hyvin.

▼ *Turvallisuus Espoossa ja kuntalaisten kokema turvallisuus.* Asukkaiden kokema turvallisuus on laskenut lähtöarvosta. Tavoitteen toteutumista on arvioitu tarkemmin luvussa 2.7.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan osittain toteutuneet kaupungin tulostavoitteet

Tilinpäätöksessä on seitsemän tulostavoitteen raportoitu toteutuneen pääosin. Tarkastuslautakunta käyttää arvioinnissaan muotoa *osittain toteutuneet tulostavoitteet*. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan seuraavat kuusi tulostavoitetta toteutuivat osittain:

→ *Työpaikkojen houkuttelevuus ja henkilöstön jaksaminen varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa paranee.* Osa mittareista on toteutunut, mutta kelpoisuusehdot täyttävien varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien määrät ovat vähentyneet. Työiilimittarin mukaan työssä jaksaminen on parantunut alkuvuodesta, mutta heikentynyt edellisestä mittauksesta.

→ *Espoo profiloituu Pohjoismaiden parhaana startup-yrittäjyyden ja kasvuyritysten sijaintikaupunkina, jota tukemaan kehitämme kasvuyrityskampanuksen yhdessä kumppaneiden kanssa.* Julkistettu rahoituksen määrä on laskenut edellisvuodesta. Startup-yritysten määrä on laskenut edellisvuodesta. Innovaatio- ja kasvuyritysyhteisön kehittämiseen liittyvät suunnitelmat on määriteltä.

→ *Espoo kasvaa kestävästi.* Tavoitteen yhtenä mittarina oli, että kehitetään määrällinen ja laadullinen arviointi kumppanuuksien ja yhteistyömallien hyödyntämisestä osana investointien ja kehittämishankkeiden toteuttamista. Mittarin toteumasta ei tilinpäätöksessä ole raportoitu. Muiden mittareiden toteumat ovat lähtöarvojen mukaisia tai parantuneita. HSL:n maaliskuussa 2024 julkaistun liikkumistutkimuksen mukaan Espoossa kestävien kulkutapaosuus oli tavoitteen mukaisesti kasvanut 59 %:iin.

→ *Hiilidioksidipäästöt vähenevät tavoitteen mukaisesti.* Osa mittareiden tavoitearvoista toteutui, mutta kokonaispäästöt sekä lämmityksen, teollisuuden ja liikenteen hiilidioksidipäästöt kasvoivat. Samoin asukaskohtaiset päästöt kasvoivat. Esimerkiksi sähkön ja jätteiden käsittelyn hiilidioksidipäästöt olivat mittareiden tavoitearvojen mukaisesti alentuneet. Toteumatiedot ovat vuodelta 2022.

→ *Espoon kotouttaminen on tuloksellista.* Osa tavoitteen mittareiden tuloksista saadaan kevään 2024 aikana. Ulkomaalaisten työttömyysaste suhteessa yleiseen työttömyysasteeseen on laskenut tavoitteen mukaisesti. Ylioppilastutkimuksen suorittaneiden nuorten suhdeluku on kasvanut tavoitteen mukaisesti. Varhaiskasvatukseen osallistuneiden vieraskielisten lasten osallistumisaste pysyi samana.

Kaupungille asetetut tulostavoitteet, joiden toteutumista tarkastuslautakunta ei voinut kattavasti arvioida

Tilinpäätöksessä seuraavassa esitetyt tulostavoitteet oli raportoitu toteutuneiksi. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan seuraavien laajojen ja pidemmälle aikavälille suunnattujen tulostavoitteiden toteutumista ei voitu vielä vuoden 2023 toteumatietojen perusteella kattavasti arvioida:

- *Palvelutuotanto kehittyi asukas- ja asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti monituottajamallia hyödyntäen.* Monituottajamallin hyödyntämistä on kuvattu toimialoittain, mutta kustannusvaikuttavuuden toteutumisesta ei ole raportoitu. Toimialojen raportoinnit ovat epäyhtenäisiä. Espoolaisten tyytyväisyys palveluihin on parantunut tavoitteen mukaisesti.
- *Espoolaiset viranhaltijat ja poliittiset päättäjät vaikuttavat hallitusohjelman valmisteluun ja valtakunnalliseen päätöksentekoon siten, että Espoon mahdollisuudet kestäväan kasvuun ja investointeihin turvataan.* Tavoite on luonteeltaan vähintään valtuustokauden tavoite, eikä sen toteutumista voida kattavasti arvioida vuoden 2023 toteumaraportoinnin perusteella. Lisäksi Espoon vaikutusmahdollisuudet tavoitteen toteutumiseen ovat rajalliset. Hallitusohjelmaan on vaikutettu aktiivisesti, ja työtä on tarpeen jatkaa. Valtionosuusjärjestelmän uudelleen arvioinnissa Espoon näkemysten huomioiminen on kriittistä kaupungin rahoituksen näkökulmasta.
- *Espoo on haluttu kumppani kestävien kaupunki- ja palveluratkaisujen kehittämisessä.* Valittujen mittareiden valossa tavoite on toteutumassa, mutta raportoitu laadullinen arvio yhteistyön kehityksestä on suppea, eikä mahdollista tavoitteen kokonaistoteutumisen arviointia.
- *Espoo on Pohjoismaiden paras paikka kansainvälisille osaajille.* Valittujen mittareiden valossa tavoite on toteutumassa, mutta tavoite on luonteeltaan vähintään valtuustokauden tavoite ja osa mittareista on kumulatiivisia, ja toteutumista arvioidaan valtuustokaudella. Tavoitteen mukaisia vertailutietoja ei ole raportoinnissa esitetty. Tavoitteen kokonaistoteutumista voidaan arvioida aikaisintaan valtuustokauden päättyessä.

Tilapalvelut-liikelaitoksen tulostavoitteiden poikkeamat

Tilinpäätöksessä raportoitu Tilapalvelut-liikelaitoksen tulostavoitteen poikkeama

Tilinpäätöksessä raportoitiin, ettei seuraava liikelaitoksen vuoden 2023 tulostavoite toteutunut.

▼ Tilinpäätöksen mukaan muutetun käyttösuunnitelman mukainen tulostavoite ei toteutunut. Alkuperäisessä talousarviossa tulostavoitteena oli saavuttaa 18,9 milj. euroa ylijäämäinen tulos ennen varauksia. Tulostavoitetta pudotettiin kolmannessa osavuositarkastuksessa 18,9 milj. eurosta 11,9 milj. euroon. Toteutunut tulos oli 10,745 milj. euroa, joka alitti tulostavoitteen 1,149 milj. euroa. Tarkastuslautakunnan arvio tulostavoitteen toteutumatta jäämisestä on yhteneväinen tilinpäätöksessä raportoituun nähden.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan edellisen lisäksi toteutumatta jäi seuraava Tilapalvelut-liikelaitoksen tulostavoite

▼ Tilapalvelut-liikelaitoksen talonrakennusinvestointihankkeiden toteutuminen valtuuston päättämän talousarvion sekä taloussuunnitelman investointiohjelman aikataulun ja kustannusarvion mukaan. Vuoden 2023 määrärahan alitus talousarvioon nähden oli 35,9 milj. euroa ja toteuma oli 69,4 milj. euroa. Tilinpäätöksessä tavoite oli raportoitu toteutuneeksi, vaikka joitain hankekohtaisia eroja raportoinnin mukaan oli. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tavoite ei toteutunut.

Konserniyhteisöjen tulostavoitteiden poikkeamat

Tilinpäätöksen mukaan toteutumatta jääneet tavoitteet

Tarkastuslautakunnan arvio seuraavista toteutumatta jääneistä kahdesta tulostavoitteesta on yhteneväinen tilinpäätöksessä raportoidun kanssa.

▼ *Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian talous on tasapainossa ja tuottavuus kasvaa.* Kumulatiivinen toimintakate oli 1,5 milj. euroa ja poistot 2,5 milj. euroa, jolloin kokonaistulos oli tavoitteena olleen nollatuloksen sijasta 0,7 milj. euroa.

▼ *Omnian toisen asteen tutkintokoulutuksesta eronneiden määrä vähenee.* Tutkintokoulutuksesta eronneiden määrä oli 13,1 % tavoitteena olleen enintään 10 %:n sijasta.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutumatta jäänyt tulostavoite

Konserniyhteisöille asetetuista tulostavoitteista jäi tarkastuslautakunnan arvion mukaan edellä mainittujen kahden tulostavoitteen lisäksi toteutumatta seuraava tulostavoite:

- ↓ EMMA – Espoon modernin taiteen museo: *Toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen*. Tilinpäätöksessä on raportoitu, että vuonna 2023 oma tulonhankinta oli 1,2 milj. euroa, kun se vuonna 2022 oli 1,448 milj. euroa. Tilinpäätöksessä tavoite on merkitty osittain toteutuneeksi ja raportoitu, että EMMA Shopin myynti kasvoi 10 %. Lisäksi yritys yhteistyö ylitti budjetoidun 18 % ja kohdeavustukset 52 %. Niiden osuus on kuitenkin vertailuvuotta pienempi johtuen Fiskars-projektin ja Collection Kakkosen näyttelytilan valmistumisesta vuoden 2022 lopussa.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan osittain toteutuneet tulostavoitteet

Konserniyhteisöille asetetuista tulostavoitteista toteutui tilinpäätöksen mukaan osittain kahdeksan tulostavoitetta. Edellä mainittua EMMA – Espoon modernin taiteen museon tavoitetta ja alinna esitettyä Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL:n tavoitetta lukuun ottamatta tarkastuslautakunnan arviot seuraavista kuudesta osittain toteutuneesta tavoitteesta ovat yhteneväisiä tilinpäätöksessä raportoitujen kanssa.

- *Espoon Asunnot Oy: Keskimääräinen asuntotuotannon aloitus 300 vuodessa, kunnes asunto-ohjelmasta päätetään uudestaan. Tavoite muutettiin valtuuston päättämän asumisen ja maankäytön periaatteiden mukaisesti 400:sta 300 asuntoaloitukseen. Vuonna 2023 asuntoaloituksia oli 182. Liukuva keskiarvo on 341 asuntoa vuodessa. Konserniraportin mukaan asuntotuotanto nousee parina seuraavana vuotena yli 400 asuntoon, mikä näkyy vuosina 2025–2026 investointien kasvuna.*
- EMMA – Espoon modernin taiteen museo: *Asiakastyytyväisyys*. Arviointitapaa muutettiin vuoden aikana. EMMA:sta ja näyttelyistä annettiin vuoden lopun tutkimuksessa keskiarvoksi 8,13 asteikolla 1–10. Vuoden 2023 ensimmäisen kvartaalin tuloksen mukaan museokäynti oli 93 %:n mielestä erinomainen tai hyvä.
- Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL: *Tuottavuuden nousu koko tarkastelukaudella yhteensä vähintään 5 % vuosien 2015–2019 keskiarvoon verrattuna*. Tarkastuslautakunta on arvioinut tavoitteen toteuttamista tarkemmin luvussa 6.3.
- HSL: *Kuntakohtaiset subventio-osuudet tarkastelukauden loppuun mennessä enintään 50 prosenttia kuntakohtaisista kokonaiskustannuksista*. Tarkastuslautakunta on arvioinut tavoitteen toteuttamista tarkemmin luvussa 6.3.
- Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä (HSY): *Tuottavuuden nousu vuosittain vähintään 1,5 %*. HSY:n strategisena tavoitteena on nettovelanoton nollaaminen strategiakauden aikana. Tämänhetkisen ennusteen mukaan tavoitteeseen päästään, jos asiakasmaksujen kehitys, toiminnan käyttömenot ja investoinnit toteutuvat suunnitelman mukaan. Tavoite on osittain toteutunut edellä mainittujen epävarmuuksien vuoksi.
- HSY: *Ympäristövastuullisuuden lisääminen*. Ennuste kierrätysasteeksi vuodelle 2023 on 47 %. Typpioksiduulipäästöjen hallintatoimet ja poikkeamien analysointi ovat yhtenä HSY:n hiilineutraaliusohjelman kärkihankkeena vuonna 2024. Mittarina olevia toimintamenoja euroa/asukas ei ole raportoitu.
- HSY: *Vesi- ja jätehuollon toimivuuden parantaminen*. Laskuttamattoman veden osuus oli 20,3 %, mikä ylitti tavoitearvon 1,3 %:lla. Talousvesiverkoston laskuttamattoman veden vähentämisen toimenpideohjelma valmistui vuonna 2023 ja sen toteutus on käynnissä.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan osittain toteutui lisäksi seuraava HSL:n tavoite, joka oli tilinpäätöksessä merkitty toteutuneeksi:

- HSL: *Joukkoliikenteen toimivuuden parantaminen ja vastuullisuus*. Tarkastuslautakunta on arvioinut tavoitteen toteuttamista tarkemmin luvussa 6.3.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Valtuustokauden tavoitteiden toteuttaminen

Valtuustokauden tavoitteiden puolivälitarkastelu esiteltiin lyhyesti valtuustoseminaarissa syksyllä 2023 sekä vuoden 2023 tilinpäätöksessä. Merkittävien valtuustokauden tavoitteiden toteutumisen tarkastelu on tärkeää tehdä kokonaisvaltaisemmin kuluvan valtuustokauden päättyessä. Valtuustokauden tavoitteiden toteutumisen kattava arviointi edellyttää selkeiden arviointikriteerien asettamista ja niistä raportoimista.

Espoon tavoitejärjestelmän mukaisten tavoitteiden kokonaisuus

Espoo-tarinasta johdettujen valtuustokauden tavoitteiden, talousarvion ja -suunnitelman sekä taloudellisten ja toiminnallisten tulostavoitteiden tulee muodostaa johdonmukainen kokonaisuus Espoon tavoitejärjestelmäkokonaisuuden kuvaamalla tavalla. Lyhyemmän aikavälin kattavien tulostavoitteiden tulee toteuttaa pidemmän aikavälin kattavia valtuustokauden tavoitteita realistisesti ja ohjata toimintaa valtuuston päättämään suuntaan.

Tulostavoitteiden ja mittarien asettaminen ja toteumaraportointi

Valtuustoon nähden sitovien tulostavoitteiden mittareissa on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan edelleen kehitettävää ja täydennettävää suhteessa asetettuun laajaan ja monipuoliseen tulostavoitteeseen ja sitä ohjaavaan valtuustokauden tavoitteeseen. Huomiota on kiinnitettävä siihen, että mittarit kuvaavat tavoitetta ja kaupungin aikaansaannoskykyä mahdollisimman hyvin. Lautakuntien hyväksymissä ja seuraamissa *tulosityksikkötavoitteissa* on osin *valtuustoon nähden sitovia tulostavoitteita* parempia esimerkkejä Kuntaliiton talousarviosuosituksen mukaiset kriteerit paremmin täyttävistä tavoitteista ja mittareista.

Espoo on asettanut myös vertailuasetelmaan nojaavia tavoitteita, mutta tavoitteen mukaista vertailua tavoitteelle asetetuista mittareista ei raportoida. Talousarviosta ei myöskään ilmene, mikä toimielin tai mitkä toimielimet ovat vastuussa tulostavoitteen toteutumisesta ja mille toimielimelle tai toimielimille tavoitteen toteutumiseksi annetut määrärahat on kohdennettu. Kuntaliiton talousarviosuosituksen mukaan tulostavoitteiden toteutuminen on oltava arvioitavissa ja niille on talousarviossa osoitettava tavoitteiden edellyttämät määrärahat.

Tulostavoitteiden toteumasta annettiin tilivuoden 2023 toisessa osavuosikatsauksessa ainoastaan lyhyesti tieto tulostavoitteiden toteumatilanteesta. Tilivuoden aikana valtuustoon nähden sitovien tulostavoitteiden mittareiden toteumatiedot raportoitiin ensimmäisen kerran vasta joulukuussa kolmannen osavuosikatsauksen yhteydessä. Tulostavoitteiden toteutumisen seuranta ja mahdollisiin poikkeamiin reagoiminen oikea-aikaisesti vaatii ajantasaisten toteumatietojen esittämistä, johdonmukaista raportointia sekä raportoinnissa julki tuotavia toimenpiteitä, joilla asetettuun tulostavoitteeseen päästään.

Tulostavoitteiden toteuttamisen arvioinnin haasteet

Osa vuosittaisista tulostavoitteista on asetettu niin ylätasolle, ettei tulostavoitteen ja niiden mittareiden toteutumisen kattava arviointi ole mahdollista ilman toimiala- ja tulosityksikkötasoisten tavoitteiden toteumaraportointitietoja ja muita toimialoilta saatuja lisäselvityksiä. Valtuustolle ei raportoida näitä yksityiskohtaisempia tietoja, minkä vuoksi tarkastuslautakunta on arviointikertomuksessaan tuonut niitä esiin.

Osa asetetuista tulostavoitteista on asetettu siten, että niiden toteuttamiseen osallistuvat Espoon kaupungin toimialojen lisäksi espoolaiset yritykset ja koko espoolainen yhteisö. Espoon elinvoiman ja kilpailukyvyyn turvaamiseksi tämä on hyvin perusteltua, mutta haastaa tavoitteen toteuttamiseksi tehtyjen kaupungin toimien riittävyys ja onnistumisen arvioinnin.

Tulostavoitteiden toteutumisen arviointia vaikeuttaa erityisesti osalle tavoitteista asetetut laadulliseen arviointiin nojaavat mittarit, sillä niissä ei ole asetettu selkeää arviointikriteeriä, jolla

mittarin voisi tulkita toteutuneeksi. Laadullinen pohdinta tulostavoitteen toteutumisesta on ter-
vetullutta tavoitteiden toteumatietojen tueksi, mutta vaatii tulostavoitteen mittarina selkeän arvi-
ointikriteerin ja raportoinnin, joka osoittaa mitä toimia on tehty ja miten tekeminen osoittaa sen,
että toiminta on tavoitteen toteuttamista tukevaa. Numeeristen mittareiden osalta lähtö- ja tavoite-
arvojen esittäminen on parantunut talousarviossa 2024.

*Tarkastuslautakunta on käsitellyt tarkemmin useiden tulostavoitteiden toteuttamiseksi tehtyjä
toimenpiteitä arviointikertomuksen seuraavissa luvuissa arvioidessaan kaupungin toimintaa arviointiohjelmansa mukaisissa arvioinneissa. Poikkihallinnollisten ohjelmien toteuttamista kulu-
valla valtuustokaudella arvioidaan arviointiohjelman mukaisesti keväällä 2025.*

Tarkastuslautakunnan suositukset

***Valtuustoon nähdn sitovien tulostavoitteiden ja mittareiden tulee samanaikaisesti olla
kunnianhimoisia ja vaikuttavia sekä kaupungin omin toimin saavutettavissa olevia.
Tulostavoitteille on asetettava niiden toteutumisesta ja raportoinnin koordinoinnista
vastuussa olevat tahot.***

***Tavoitteiden toteutumisen arvioinnin mahdollistamiseksi on sekä valtuustokauden
tavoitteiden että vuosittaisille tulostavoitteille asetettujen mittarien osalta kiinnitettävä
huomiota siihen, että ne ovat arvioitavissa laadullisesti tai määrällisesti.***

***Tilikauden aikaista raportointia on kehitettävä siten, että mittareiden mahdollisimman
ajantasainen toteumatieto raportoidaan valtuustolle riittävän aikaisessa vaiheessa
tilikauden aikana sekä tuodaan esille toimenpiteet, joilla tavoitteen toteutumista on
edistetty ja tullaan edistämään.***

Espoo-päivän valospektaakkeli Tapiolan keskusaltaalla, osa Tanssivat vedet -konseptia.

Kuva: Juho Kuva

2 KAUPUNGIN JA KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN ARVIOINTI

2.1 KAUPUNGIN JA KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITYS

Venäjänsä hyökkäyssodan jatkuminen Ukrainassa, Lähi-idän konflikti sekä kustannusten ja korkojen nousun vaikutukset heikensivät talouden ja toimintaympäristön näkymiä vuonna 2023. Kansainvälisen toimintaympäristön epävarmuustekijöiden lisäksi vuoden 2023 kuluessa heikentyneet Suomen talous- ja työllisyysennusteet vaikeuttivat Espoon kaupungin talouden kehityksen ennustamista. Tilastokeskuksen mukaan Suomen bruttokansantuote supistui 1,0 prosenttia vuonna 2023. Toimintaympäristön epävarmuus ja kasvaneet kustannukset vaikuttivat myös yritysten ja kotitalouksien toimintaan.

Espoon tilinpäätöksen mukaan talouslukujen, erityisesti verotulokehityksen, vertailu edellisvuoden toteutumiin on isojen rakenteellisten muutosten takia vaikeaa. Lisäksi aikaisempien vuosien luvuissa on mukana muun muassa koronaan liittyviä erityiskustannuksia ja tukia. Sote-uudistuksen myötä kasvanut valtionosuusriippuvuus ja tulossa oleva valtionosuusuudistus luovat Espoon rahoituspohjaan olennaisia riskejä. TE-uudistus siirtää työ- ja elinkeinopalveluiden järjestämistä kunnille vuoden 2025 alusta, jolloin laajennetaan kuntien rahoitusta koskien työttömyysetuuksia. Ajantasaisen tilannekuvan muodostamiseksi kaupungin oma palvelujen kustannuksiin liittyvä laskenta, palvelutarpeen ennakointi sekä verotulorahoituksen analysointi ovat korostuneet.

Espoon väestönkasvu on jatkunut voimakkaana ja se näkyy erityisesti lasten ja nuorten määrän kasvuna. Väestömäärä oli tilinpäätöksen ennakkotiedon mukaan 314 150 vuoden 2023 lopussa. Väestönkasvu oli 8 800 asukasta eli 2,9 prosenttia vuonna 2023. Espoo on kasvanut Suomen kaupungeista suhteellisesti eniten.

2.1.1 TILINPÄÄTÖKSEN JA KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN TUNNUSLUVUT

Kaupungin taloudellisen toimintaympäristön haastavimmat riskit liittyvät kasvavien palvelu- ja investointitarpeiden hallintaan. Sote-uudistuksen myötä kaupungin valtionosuusriippuvuus kasvoi merkittävästi. Kasvavan väestön palvelutarpeen nopea kasvu aiheuttaa nousevia kustannuksia monissa kaupungin toiminnoissa.

Tilinpäätöksen mukaan sote-uudistuksen seurauksena vuoden 2023 tammikuulle ja oikaisuihin tilittyi vielä veroja korkeammalla veroprosentilla, joka nosti vuoden 2023 verotulokertymää. Nämä erät poistuvat vuonna 2024 ja kaupungin verotulot laskevat.

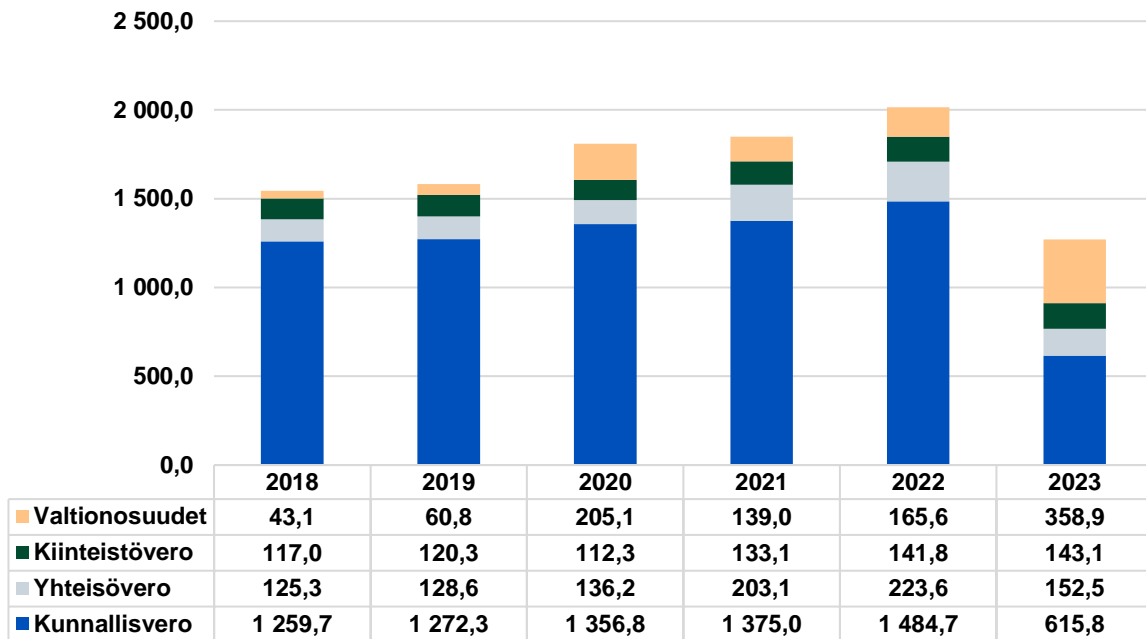
Ulkoisia toimintatuottoja kertyi 403,9 milj. euroa, mikä oli noin 37 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Toimintatuottojen määrään vaikutti erityisesti yksittäinen maa-alueen myynti 31 milj. eurolla. Ulkoisia toimintakuluja kertyi 1 283,3 milj. euroa, joka oli noin 14 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Suurimmat ylitykset toimintakuluissa alkuperäiseen talousarvioon nähden olivat Kasvun ja oppimisen toimialla sekä Tilapalvelut-liikelaitoksessa. Isoimmat osuudet toimintakuluista olivat henkilöstökulut 543 milj. euroa sekä palvelujen ostot 447 milj. euroa. Toimintakatteen alijäämä oli 868,5 milj. euroa, joka oli 25 milj. euroa talousarviota parempi.

Kaupungin tulos oli 261,6 milj. euroa, joka oli 107 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Oikaistu tulos ilman kertaluontoista isompaa maa-alueen myyntiä, verohäntien vaikutuksia sekä rahastojen alaskirjausten palautuksia oli 89,2 milj. euroa. Vuosikate oli 454,3 milj. euroa, mikä oli 105 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainanlyhennyksiin. Espoon vuosikatteen on oltava selvästi poistoja suurempi, jotta kaupunki selviää korvaus- ja kasvuinvestoinneista sekä lainanlyhennyksistä. Suunnitelman mukaiset poistot ja arvonalentumiset olivat 192,6 milj. euroa.

Espoo-konsernin tulos oli 195,1 milj. euroa ja vuosikate 556,2 milj. euroa. Vuosikatetta paransivat kasvaneet valtionosuudet ja rahoitustuotot.

Verotuloista sekä valtionosuuksista koostuvaa verorahoitusta kertyi yhteensä 1 270 milj. euroa, joka oli 37 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna. Verotuloja kertyi yhteensä 911 milj. euroa ja valtionosuuksia 359 milj. euroa. Espoon verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus oli 23,6 milj. euroa.

**Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys vuosina 2018-2023,
milj. euroa**

Lähde: Espoon tilinpäätökset 2018–2023.

2.1.2 TALOUDELLISESTI KESTÄVÄ ESPOO -TUOTTAVUUS- JA SOPEUTUSOHJELMAN TOTEUTTAMINEN

Valtuuston hyväksymää Espoo-tarinan tavoitteiden mukaista Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelmaa toteutetaan vuosina 2021–2025. Ohjelman tavoitteena on hidastaa käyttötalouden kasvua 116 milj. euroa perusuraan nähden, laskea kaupungin investointitasoa 10 prosentilla, kehittää palvelujen ja prosessien kustannusvaikuttavuutta sekä vähentää konsernin velkaisuutta luopumalla kaupungin omalle toiminnalle tarpeettomista tiloista.

Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelman vuoden 2023 tuottavuustavoite oli 19,3 milj. euroa ja toteuma oli tilinpäätöksen mukaan 18,7 milj. euroa. Tuottavuustavoite toteutui 0,6 milj. euroa talousarviota heikompana. Tuottavuustoimenpiteitä oli yhteensä 200, ja niistä 75 prosenttia toteutui suunnitellusti. Toimenpiteistä 25 prosenttia oli sellaisia, joissa suunnitellut tuottavuutta parantavat muutokset eivät edistyneet tavoitellusti ja ne edellyttävät ratkaisuja poikkeamiin tai korvaavia tuottavuustoimenpiteitä tulevina vuosina. Tuottavuustavoitteet sisältyivät vuoden 2023 talousarvioon ja Take-ohjelma on osa talousarvion toteuttamisen kokonaisuutta.

Take-ohjelmakauden kokonaistavoite on jaettu valtuustokaudelle siten, että vuoden 2025 loppuun mennessä kokonaistavoite saavutetaan. Ohjelman toteuttamisen tavoitteesta jäävien tulosityksiköiden kanssa sovitaan miten alitus kompensoidaan siten, että alkuperäiseen Take-tavoitteeseen on mahdollista päästä. Alkuperäinen vuositavoite vuodelle 2024 on 22,5 milj. euroa.

2.1.3 SIJOITUSRAHASTOT

Kuntalain mukaan valtuusto päättää kaupungin sijoitustoiminnan perusteista. Espoon valtuusto on antanut hallintosäännössä yleisohjeet kaupungin varojen sijoittamisesta. Rahastoille on valtuustossa hyväksytty säännöt ja käyttötarkoitukset. Kaupunginhallitus päättää pidemmän aikavälin sijoitusperiaatteista, kaupunginjohtaja vuosittaisesta sijoitussuunnitelmasta ja rahoitusjohtaja sijoitustoiminnan toimeenpanoon liittyvistä asioista. Kaupunki ottaa huomioon YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteiden mukaisia tavoitteita ja sitoutuu sijoitustoiminnassaan edistämään ja toteuttamaan vastuullista sijoitustoimintaa. Vastuullisuus osana aktiivista varainhoitoa Espoossa tarkoittaa vuosittain tehtävää vastuullisuusanalyysiä, varainhoitajien puolivuositteittäin tekemää vastuullisuuden arviointia sekä raportoinnin aktiivista kehittämistä. Vastuullisella sijoittamisella tarkoitetaan ympäristöasioiden, sosiaaliseen vastuuseen liittyvien tekijöiden sekä hallintotapa-asioiden huomioon ottamista sijoitustoiminnassa siten, että salkun tuotto- ja riskiprofiili paranevat.

Kaupungin sijoitusrahastoilla on omat hallintosäännön mukaiset tehtävänsä ja niille on asetettu sijoitusperiaatteiden ja -suunnitelmien mukaiset eri omaisuusluokkien painoja määrittelevät allokaatorajat, jotka määrittävät pitkälti rahastojen riskisyyden ja tuotto profiilin.

Kaupungin sijoitusrahastoista suurin on Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahasto, jonka tarkoituksena on varmistaa kaupungin peruspalveluinvestointien ja maanhankinnan rahoitusta pitkällä aikavälillä. Rahasto perustettiin, kun kaupunki myi osuuksia Espoon Sähkö Oy:stä vuosina 2002 ja 2006. Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahastosta on talousarvion mukaisesti budjetoitu rahaston purkua 15 milj. euroa vuosittain. Vuonna 2023 rahaston purkua ei toteutettu kaupungin hyvän kassatilanteen vuoksi. Muut kaupungin sijoitusrahastot ovat Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahasto, Vahinkorahasto sekä Investointirahasto.

Lisäksi kaupungilla on päivittäisten rahavarojen hallinnoimiseksi niin kutsuttu Maksuvalmiusrahasto. Kaupunki sijoitti kassavaroja ja sai niille tuottoa 19 milj. euroa vuonna 2023.

Espoon sijoitusrahastot ovat kuntasektorilla suuria, minkä vuoksi niiden kehitystä on verrattu pääasiassa eläkerahastojen kehitykseen. Eläkevarojen keskimääräinen tuotto vuonna 2023 oli Työeläkevakuuttajat TELA:n mukaan nimellisesti 6,3 prosenttia. Espoon sijoitusrahastojen tuotto vuonna 2023 ilman maksuvalmiusrahastoa oli 8,2 prosenttia.

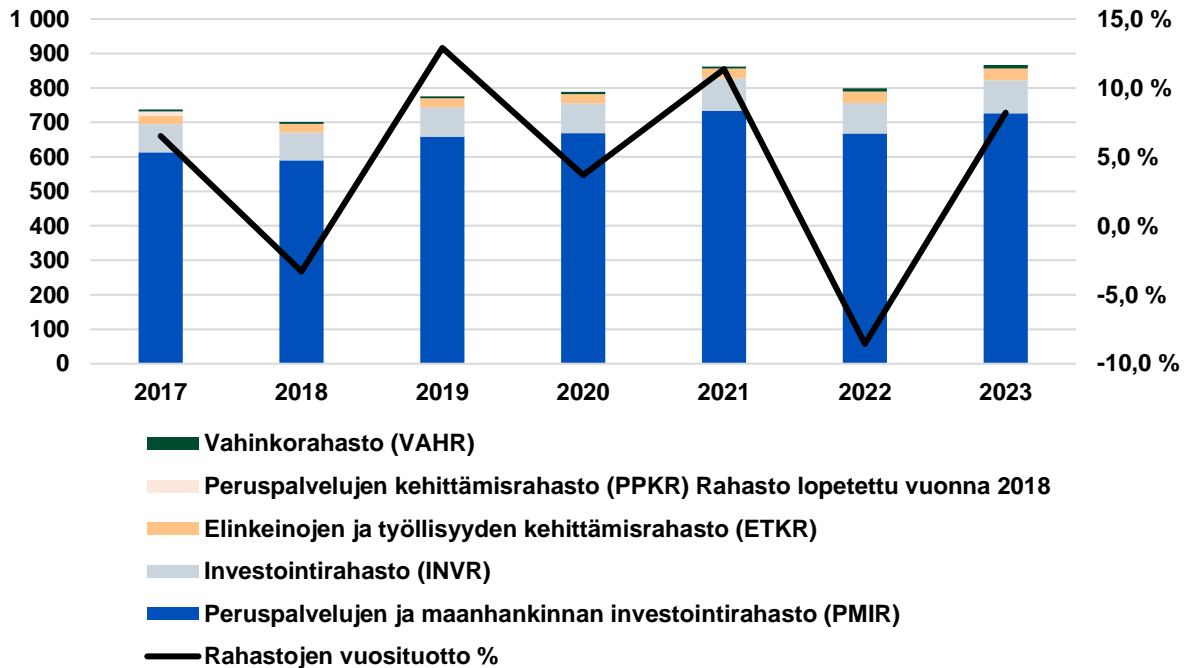
Seuraavassa taulukossa on esitetty Espoon rahastojen sijoitusten markkina-arvot 31.12.2023 sekä tuotto vuoden alusta ja kolmen vuoden vuosittainen tuotto prosentteina.

Rahastojen sijoitukset 31.12.2023 markkina-arvoin

Rahasto	Sijoitusten arvo, €	Tuotto vuoden alusta, €	Tuotto vuoden alusta, %	Kolmen vuoden tuotto, %
Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahasto (PMIR)	725 918 654	58 347 154	8,69	10,2
Investointirahasto (INVR)	95 664 264	7 174 387	8,09	10,8
Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahasto (ETKR)	34 418 191	2 494 197	7,75	9,1
Vahinkorahasto (VAHR)	10 866 326	787 464	7,81	5,4
YHTEENSÄ	866 867 435	68 803 202	8,20	9,3

Lähde: Konsernihallinnon rahoitus- ja talousyksikkö 3/2024.

Rahastojen markkina-arvon ja tuoton yhteenveto vuosilta 2017–2023, milj. euroa

Lähteet: Tasehallintaraportit 2017–2019, Kuukausiraportit 2020–2021 sekä Konsernihallinnon rahoitus- ja talousyksikkö 3/2023 ja 3/2024.

Sijoitusvuosi 2023 osoittautui hyväksi edellisen heikon sijoitusvuoden jälkeen. Rahastojen kirjanpidollinen tulos oli 40,6 milj. euroa, kun talousarvioon oli ennakoitu tottoja 16,3 milj. euroa. Kaupungin rahastojen markkina-arvot kasvoivat vuonna 2023, vaikka sijoitusmarkkinoihin liittyi epävarmuutta vuoden aikana. Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahaston kirjanpitoarvo vuoden 2023 lopussa oli 639,9 milj. euroa ja markkina-arvo 725,9 milj. euroa. Rahaston tuotto oli 8,7 prosenttia vuonna 2023. Varoista oli vuoden 2023 lopussa sijoitettuna rahamarkkinasijoituksiin 3 prosenttia, joukkovelkakirjalainoihin 28 prosenttia, osakkeisiin 43 prosenttia ja vaihtoehtoihin sijoituksiin 26 prosenttia. Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahaston oma pääoma oli 57,1 milj. euroa ja markkina-arvo 34,4 milj. euroa. Investointirahaston markkina-arvo oli 95,7 milj. euroa ja Vahinkorahaston 10,9 milj. euroa. Vahinkorahastosta ei maksettu korvauksia.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupungin talouden toteuma vuonna 2023 oli ennakoitua parempi. Kaupungin tulos toteutui korkeana kertaluonteisten erien sekä verotulojen ennakoitua paremman kehityksen myötä. Vuonna 2023 kaupungin sijoitusrahastojen markkina-arvon kehitys oli hyvä.

Kasvavan väestön palvelutarpeen kasvu lisää kaupungin käyttötalouden menoja ja aiheuttaa investointipaineita. Sote-uudistuksen toteuduttua kaupungin valtionosuusriippuvuus kasvoi merkittävästi ja erityisesti Espoon kannalta valtionosuusjärjestelmän uudistukseen ja tulevien vuosien rahoitus pohjaan liittyy olennaisia riskejä siitä, ettei kaupungille jatkossa tuloutuva verorahoitus riitä kasvavan kaupungin palvelutarpeisiin. Talous- ja toimintaympäristön epävarmuuden ja toteutettujen isojen rakenteellisten uudistusten vuoksi kaupungin oma palvelujen kustannuksiin liittyvä laskenta, palvelutarpeen ennakointi sekä verotulorahoituksen analysointi ovat korostuneet.

2.2 KAUPUNGIN JA KONSERNIN INVESTOINNIT JA LAINAKANNAN KEHITYS

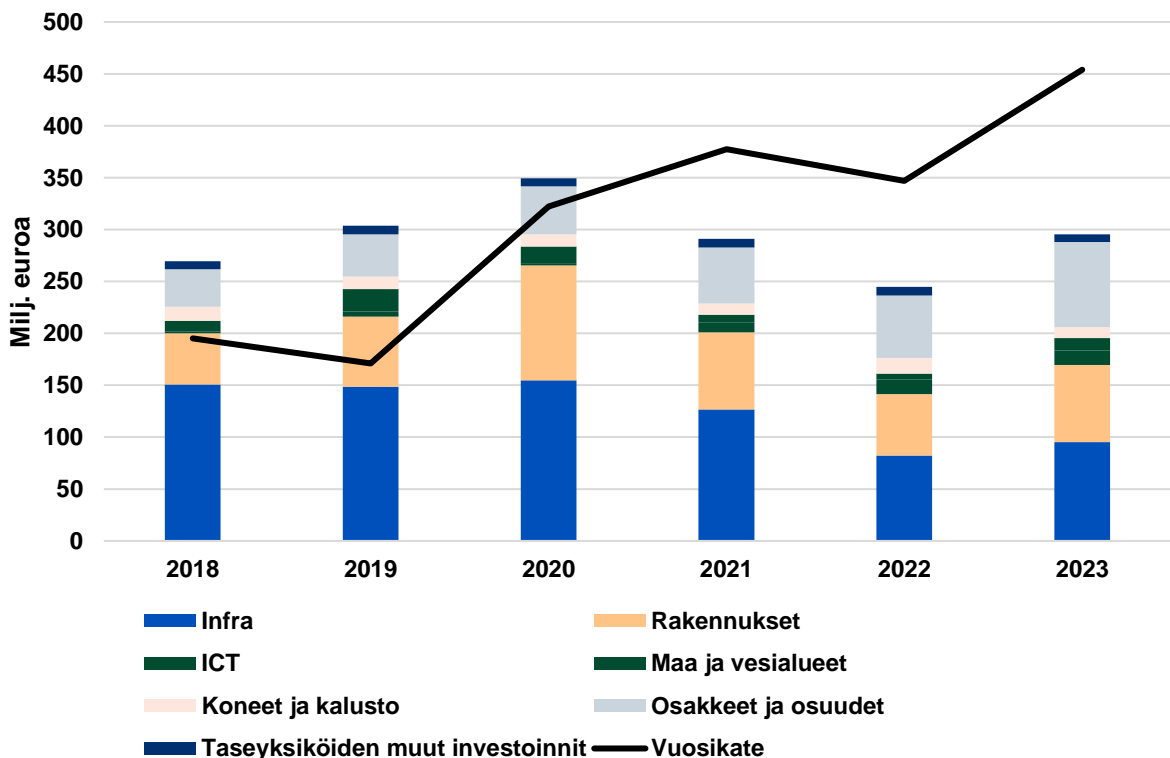
Espoo-konsernin investointiohjelma perustuu Espoo-tarinan linjauksiin ja tavoitteisiin, jotka suuntaavat investointien painopisteitä alueiden kehittämiseen, liikenneyhteyksien parantamiseen, uusien toimitilojen rakentamiseen sekä olemassa olevan rakennuskannan peruskorjaukseen. Koko konserni investoi yhteensä 375 milj. eurolla vuonna 2023. Konsernin investoinneista 151 prosenttia rahoitettiin tulorahoituksella. Konsernin lainakanta oli 3,9 miljardia euroa. Talousarviolainoja ei nostettu vuoden 2023 aikana.

2.2.1 INVESTOINNIT

Kaupungin, liikelaitosten ja taseyksikköjen investoinnit

Kaupungin bruttoinvestoinnit sisältäen peruskaupungin ja liikelaitokset sekä taseyksiköt olivat 297 milj. euroa ja rahoitusosuudet huomioiden nettoinvestoinnit olivat 292 milj. euroa. Investoinnit toteutuivat 54 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Investoinnit kasvoivat edellisvuodesta 38 milj. eurolla. Toimitilainvestoinnit alittuivat pääosin vaikeasta markkinatilanteesta ja hankkeiden siirtymisestä johtuen 37 milj. eurolla. Investointien tulorahoitusaste kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella. Kaupungin investointien tulorahoitusaste oli 156 prosenttia eli investoinnit pystyttiin rahoittamaan kokonaisuudessaan tulorahoituksella.

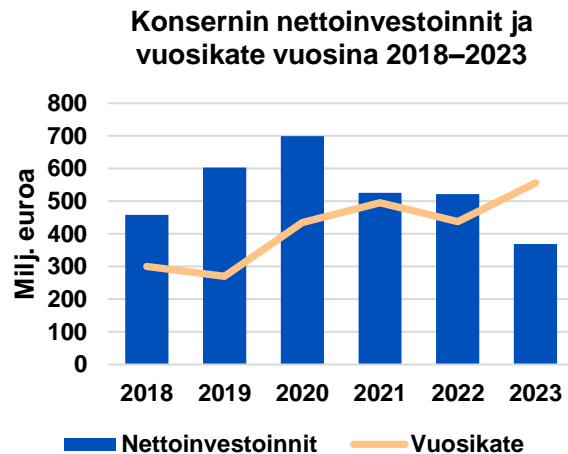
Kaupungin nettoinvestoinnit ja vuosikate vuosina 2018–2023

Lähde: Espoon kaupungin tilinpäätökset 2018–2023.

Kaupungin ja konsernin investoinnit yhteensä

Konsernin investointiohjelma jatkui edellisvuosien tapaan mittavana. Konsernin nettoinvestoinnit olivat 369 milj. euroa, joka oli 162 milj. euroa vähemmän kuin edellisvuonna. Konserniyhteisöistä eniten investointeja toteuttivat Espoon Asunnot Oy 62 milj. euroa, KOY Matinkylän lukio 20 milj. euroa, KOY Espoon Koulu- ja päiväkotitilat 6 milj. euroa sekä Länsimetro Oy 5 milj. euroa. Kuntayhtymistä suurimmat bruttoinvestoinnit olivat HSY-kuntayhtymällä 193 milj. euroa, josta Espoon osuus 43 milj. euroa sekä HSL-kuntayhtymällä 22 milj. euroa, josta Espoon osuus 5 milj. euroa.

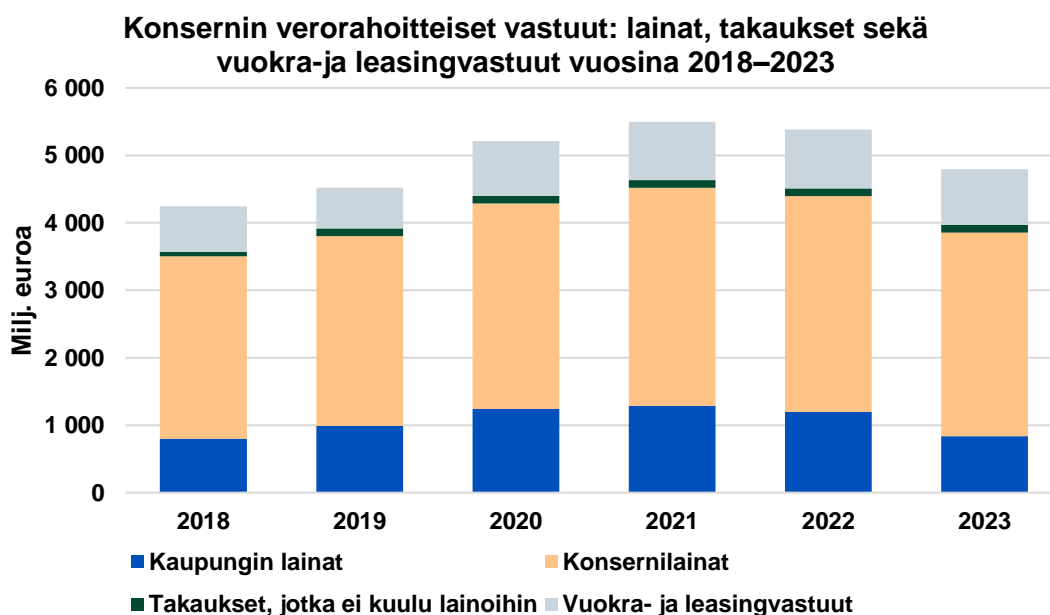
Lähde: Espoon tilinpäätökset 2018–2023.

2.2.2 LAINAKANNAN KEHITYS

Kaupungin lainakanta vuoden 2023 lopussa oli 948 milj. euroa ja lainakanta asukasta kohden oli 3 017 euroa. Vuoden 2023 aikana ei nostettu uutta talousarviolainaa. Kaupungin lainakantaa on suojattu korkorisikalta johdannaisilla. Espoon kaupungin lainasalkun suojausaste oli 86,2 prosenttia ja lainasalkun keskiporkko 1,11 prosenttia vuonna 2023.

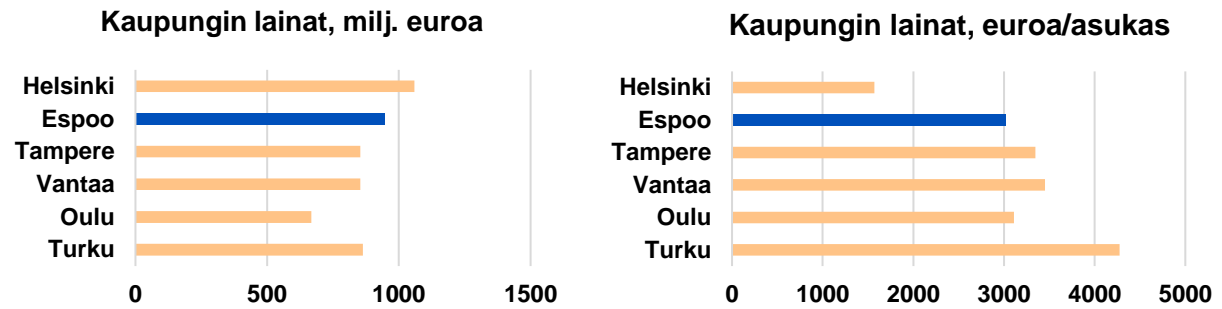
Konsernin lainakanta oli 3,9 miljardia euroa, joka oli 236 milj. euroa edellisvuotta vähemmän. Lainakanta asukasta kohden oli 12 268 euroa. Oikaistu lainakanta, eli Espoon Asunnot Oy:n ja HSY:n lainat sekä Länsimetro Oy:n lainoista Helsingin osuus vähennettynä, oli 2 352 milj. euroa. Laskennallisella oikaistulla lainakannalla kuvataan pääosin verorahoituksella maksettavien lainojen määrää. Espoon Asunnot Oy:n ja HSY:n lainat on eriytetty laskelmasta, koska ne rahoittavat investointinsa ja toimintansa pitkällä aikavälillä pääosin omalla tulorahoituksellaan. Oikaistu lainakanta asukasta kohden oli 7 512 euroa.

Seuraavassa kaaviossa on esitetty konsernin kokonaisvastuut sisältäen konsernilainat, takaukset sekä vuokra- ja leasingvastuut, jotka olivat yhteensä 4,8 miljardia euroa vuonna 2023.

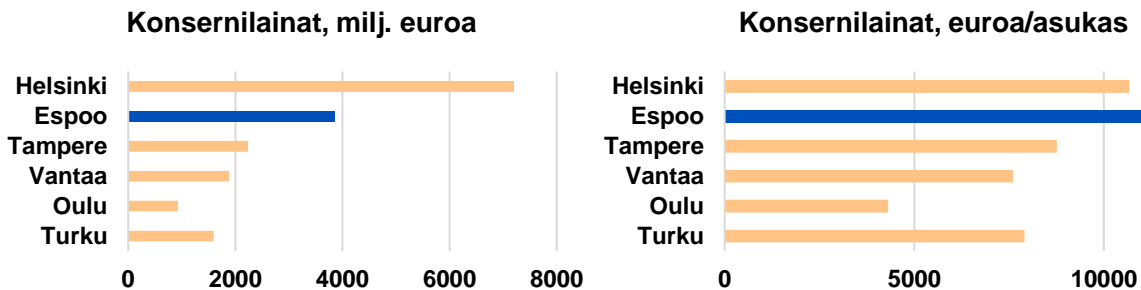
Lähde: Espoon tilinpäätökset 2018–2023.

Vertailussa muihin suuriin kaupunkeihin Espoon kaupungin lainakanta on toiseksi suurin. Vertailtaessa kaupungin lainoja asukasta kohden Espoon lainamäärä on viidenneksi korkein.

Lähde: Vertailutiedot suurten kaupunkien vuoden 2023 tilinpäätöstiedoista kerännyt Lahden kaupungin tarkastustoimisto 4/2024.

Konsernin lainoja vertailtaessa Espoon konsernin lainakanta on toiseksi korkein. Vertailtaessa konsernilainoja asukasta kohden Espoon lainamäärä on selvästi korkein.

Lähde: Vertailutiedot suurten kaupunkien vuoden 2023 tilinpäätöstiedoista kerännyt Lahden kaupungin tarkastustoimisto 4/2024.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupungin ja konsernin investoinnit pystyttiin rahoittamaan kokonaisuudessaan tulorahoituksella vuonna 2023. Kaupunkikonsernin nettoinvestoinnit olivat 369 milj. euroa, investointien määrä oli 162 milj. euroa edellisvuotta pienempi.

Kaupunki on vuonna 2024 valmistelemassa 10-vuoden investointiohjelmaa, jossa kehitetään väestönkasvun, tilatarpeen ja kaavoituksen yhteensovittamista.

Espoo-konsernin lainakanta pieneni edellisvuodesta 184 milj. eurolla. Lainakanta on edelleen mittava, ja siitä suuri osa, lähes 2,4 miljardia euroa, on tilinpäätöksen mukaan pääosin verorahoituksella takaisin maksettavaa. Konsernin lainakannasta Espoon Asunnot Oy:n ja HSY:n osuudet rahoitetaan pitkällä aikavälillä pääosin niiden omilla tulorahoituksilla.

Espoo-konsernin lainakannan suuruus ja tulevien vuosien investointipaineet pitävät yllä tarvetta kaupungin talouden kokonaisvaltaiseen ja kriittiseen tarkasteluun. Talouden hoidossa yhdistyvät kaupunkikonsernin taloutta tasapainottavat toimet, asukkaiden palveluiden turvaaminen sekä lainakannan suunnitelmallinen vähentäminen realistisella aikajänteellä.

Tarkastuslautakunnan suositus

Espoo-konsernin lainakannan suuruus ja tulevien vuosien investointipaineet korostavat tarvetta kaupunkikonsernin talouden kehityksen jatkuvaan kriittiseen tarkasteluun ja tasapainon säilyttämiseen, jotta Espoon elinvoima säilyy ja asukkaiden palvelut turvataan.

2.3 KAUPUNGIN TASEYKSIKÖT

Espon kaupungin taseyksiköitä ovat Suurpelto, Tapiola ja Urheilupuisto. Taseyksiköiden kautta investoidaan alueen kehittämistä palveleva infra ja tapauskohtaisesti myös tilahankkeita. Valtuusto päättää taseyksiköiden perustamisesta ja purkamisesta sekä hyväksyy niille talousarviot. Suurpellon taseyksikön ensimmäinen toimintavuosi oli vuonna 2005, Tapiolan taseyksikön vuonna 2009 ja Urheilupuiston taseyksikön vuonna 2021. Taseyksiköihin ei sovelleta sitovia tulotavoitteita tai sitovia määrärahoja kuten peruskaupungin käyttötaloudessa. Taseyksiköitä sitoo kaupungin investointikehys. Taseyksiköiden investointihankkeiden toteutus sovitaan muiden hankkeiden ja niiden edellyttämän aikataulun mukaan.

Taseyksiköiden talousohjaus

Taseyksiköiden alueet ovat olleet perustamisajankohtinaan kaupungin strategisia kärkihankkeita, joiden toteutuminen on haluttu turvata keräämällä kehittämiseen tarvittava rahoitus koko siltä alueelta, jota kehittäminen palvelee. Taseyksiköiden investoinnit rahoitetaan alueelta saadulla tulorahoituksella. Tuottoja taseyksiköille kertyy maanmyyntivoitoista ja pitkäaikaisisten maanvuokrasopimusten tuotoista. Urheilupuiston alue on kokonaan kaupungin omistuksessa. Tapiolan ja Suurpellon taseyksiköille tuloja kertyy myös maankäyttösopimusmaksuista, joita tuloutetaan toteutuneiden investointien tahdissa. Tapiolan taseyksiköille kertyy lisäksi tuloja kaupungin luovuttamien kiinteistöjen myyntivoitoista.

Taseyksiköiden toimintakulut aiheutuvat operatiivisesta johtamisesta sekä kaupungin yksiköiltä ostettavista palveluista, kuten kaavoituksen, kunnallistekniikan suunnittelun ja taloushallintopalvelujen kustannuksista sekä suunnitelman mukaisista poistoista. Sitovuustaso taseyksiköillä on omaisuuslaji. Taseyksiköillä ei ole omaa pankkitiliä, vaan toimintaa rahoitetaan tarvittaessa kaupungin välitystilin kautta.

Taseyksiköt muodostavat kaupungin sisällä erilliset raportointiyksiköt, jotka mahdollistavat alueen rakentamiskustannusten ja alueelta saatavien tulojen pitkän aikavälin seurannan. Alueilla, joilla taseyksikköä ei ole perustettuna, taloudellisen kehityksen analyysi edellyttäisi huomattavaa manuaalista lisätyötä. Taseyksikkömallin toimivuudesta ei ole tehty Kaupunkiympäristön toimialalla kokonaisarviointia, mutta nykyisessä JoTo-kokonaisuudessa taseyksiköiden taloushallinnon hoitaminen on koettu tehokkaaksi. Taseyksiköitä ei ole suunnitteilla perustettavan lisäksi.

Taseyksiköiden investointeja ovat hidastaneet muun muassa asuntojen kysynnän heikkeneminen, yleinen rakentamisen matalasuhdanne ja epävarmuus korkomarkkinoilla, mikä on laskenut kiinteistökehittäjien investointihalukkuutta. Taseyksiköiden investoinnit toteutetaan kaupungin yleisen investointikehityksen rajoissa.

Suurpelto

- Vuonna 2004 perustetun Suurpellon taseyksikön elinikäinen tavoite on toteuttaa asumista, työpaikkoja ja palveluita uudella tavalla yhdistävä innovatiivinen asuin-, koulutus- ja työympäristö. Kaupunkitekniikan keskus toteuttaa alueen yleisten alueiden rakentamisen taseyksikön taseeseen ja Tilapalvelut-liikelaitos yleiset rakennukset omaan taseeseensa.
- Tilinpäätöksen mukaan valtuusto alensi alkuperäistä 7,5 milj. euron tuloarviota 2,7 milj. euroa, koska ennakoitujen tonttihaut siirtyivät. Muutettu tulotavoite toteutui. Toimintakulut alittivat talousarvion ja poistot toteutuivat talousarvion mukaisina. Taseyksikön investointeihin käytettiin 4 milj. euroa. Vuoden 2023 aikana toteutuneita toimenpiteitä ovat olleet Kyläsepäntien avaaminen liikenteelle sekä katujen ja muiden yleisten alueiden viimeistelyt asemakaava-alueilla. Asuntorakentamista aloitettiin kuudessa kohteessa yhteensä 55 000 kerrosneliometriä ja sitä valmistui kolmessa kohteessa yhteensä 12 000 kerrosneliometriä. Lisäksi alueelta on varattu tontti liikekeskushankkeen suunnittelua varten. Alueella on myös jatkettu yhteistoiminnan kehittämistä alueen asukkaiden ja muiden sidosryhmien välillä. Palvelukorttelialueen uudelleenkaavoituksen käynnistäminen sekä kaava-alueen III kaupungin omistamien kortteleiden myynti ja asuntorakentamisen jatkaminen ei ole toteutunut suunnitellusti tonttien vähäisen kysynnän sekä epäedullisten suhdanteiden vuoksi.

Tapiola

- Taseyksikön tavoitteena on turvata Tapiola–Otaniemi–Keilaniemi –alueen Espoo-tarinassa määriteltyjen kehittämistavoitteiden toteutumisedellytykset alueelta kerättävin tuloin. Taseyksikön alueen kehittämisen lähtökohtia luovat Länsimetro, lokakuussa 2023 toimintansa aloittanut Pikaraitiotie sekä Aalto-yliopiston kampusalueen kehittyminen.
- Tilinpäätöksen mukaan talousarvion mukainen vuoden 2023 tulotavoite toteutui. Maankäyttösopimustuottoja kertyi 22,3 milj. euroa, maanmyyntivoittoja 14,6 milj. euroa ja maanvuokria 1,2 milj. euroa. Kulut toteutuivat talousarvion mukaisina, mutta sisäiset korkomenot ylittivät talousarvion, vaikka kaupungin ja taseyksikön välisen välitystilin velka pieneni vuoden aikana. Taseyksikön investoinnit olivat yhteensä 16 milj. euroa. Infraa rakennettiin 8,7 milj. eurolla ja osakkeiden ja osuuksien investoinnit olivat 7,3 milj. euroa.
- Taseyksikön toiminnan olennaisia tapahtumia vuonna 2023 ovat olleet muun muassa Tapiolan kulttuurikeskuksen laajennuksen ja sen ympäristön kaavoituksen käynnistäminen ja Maarinsolmun eritasoliittymän asemakaavan voimaan tulo. Asuntorakentaminen eteni Tapiolan keskuksessa sekä Jousenpuistossa. Lisäksi Keilaniemen Portti-hankkeen rakentaminen käynnistyi. Valmistelua kohdistui myös Keilaniemen kalliopysäköintilaitoksen toteuttamiseen sekä Otaniemen keskuksen laajennusta koskevaan asemakaavamuutokseen liittyen.

Urheilupuisto

- Taseyksikön tehtävänä on Tapiolan urheilupuiston pohjoisosan ja erityisesti jalkapallostadionhankkeen kehittäminen kaupunginhallituksen kesäkuussa 2019 tekemän päätöksen pohjalta. Urheilupuiston pohjoisosan asemakaava vahvistui syyskuussa 2022.
- Taseyksikkö kerrytti vuonna 2023 vuokratuottoja talousarvion mukaisesti. Rakentaminen ei alkanut siinä laajuudessa kuin talousarviossa ennakoitiin. Investointien osalta toteuma oli 0,3 milj. euroa ja koostui konsulttipalveluiden hankinnasta.
- Vuonna 2023 Tapiolan urheilupuiston alueelle suunnitellun stadionin ja pysäköintilaitoksen suunnitelmia jatkokehitettiin asuntomarkkinatilanteen heikentymisen vuoksi. Jatkokehityksen tuloksena aiemmin kiinteästi stadionin katsomorakenteissa ollut asunto-osa eriytettiin stadionista, mikä tarvittaessa mahdollistaa asunto-osan ja stadionin eriaikaisen rakentamisen. Stadionhankkeen hankesuunnitelmaa ei ole vielä viety päätöksentekoon. Stadionin ja pysäköintilaitoksen urakkakilpailun aineisto valmistui odottamaan päätöstä hankkeen toteutumisesta. Kaupunkitekniikan keskuksen toimesta laaditut urheilupuiston alueen yleissuunnitelmat valmistuivat pohjaksi vuonna 2024 laadittavien rakennussuunnitelmien tekemiselle.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Taseyksiköiden taloussuunnittelu ja -seuranta erillisenä muusta kaupungin talousjohtamisesta mahdollistaa taseyksikön alueenrakentamiskustannusten ja alueelta saatavien maankäyttötulojen pitkäjänteisen kehityksen seurannan. Taseyksikkömallilla on haluttu turvata näiden perustamisajakohtinaan strategisten kärkihankkeiden rahoitus koko siltä alueelta, jota kehittäminen palvelee. Taseyksiköt palvelevat määriteltyjen kaupungin alueiden kehittämistä, ja alueelta kerättävillä maankäyttösopimustuloilla rahoitetaan pääosin alueen infran rakentaminen maankäyttö- ja rakentamislain ja sopimusehtojen edellyttämällä tavalla.

Taseyksiköt ovat elinkaariensa eri vaiheissa. Taseyksikön tavoitteiden täytyttyä se sulautetaan takaisin peruskaupungin kirjanpitoon. Taseyksikön tavoitteiden toteutuminen on suhdanneherkkää. Taseyksiköiden investointeja ovat hidastaneet muun muassa asuntojen kysynnän heikkeneminen, yleinen rakentamisen matalasuhdanne ja taloudellinen epävarmuus.

Tarkastuslautakunnan suositus

Taseyksiköiden käyttäminen ei saa johtaa epätasa-arvoiseen kaupungin eri alueiden kehittämiseen, vaan eri alueiden tasapuolisesta kehittämisestä on huolehdittava.

2.4 HENKILÖSTÖ

Espoo-tarinan mukaan kaupungin johtaminen perustuu myönteiseen ja ihmisiin luottavaan ihmiskäsitykseen, jossa on hyvinvoiva, osaava sekä sitoutunut henkilöstö ja vuorovaikutus on arvostavaa. Kannustavalla, laadukkaalla ja vastuullisella johtamisella sekä edistämällä kaupungin työntekijöiden ammatillista kehittymistä ylläpidetään edellytyksiä toiminnan asukas- ja asiakaslähtöisyydelle ja varmistetaan, että arki sujuu.

Talousarvion laadinnan yhteydessä tehdään toimialojen ja tulosyksiköiden laatimista suunnitelmista koostettu kaupungin henkilöstösuunnitelma, jossa arvioidaan miten toiminnan painotukset ja muutokset vaikuttavat henkilöstömäärään ja henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja kehittämiseen. Sen avulla suunnitellaan myös käytännön toimenpiteitä, kuten rekrytointeja ja henkilöstön työkyvyn ylläpitoa. Vuoden kuluessa seurataan henkilöstömäärän kehittymisen lisäksi esimerkiksi kaupungin avoimiin työpaikkoihin hakeneiden määrän kehitystä, terveysperusteisten poissaolojen määrää, henkilöstön lähtövaihtuvuutta sekä työhyvinvoinnin kehittymistä.

Kaupungin henkilöstömäärä väheni noin 5 000:lla vuoden 2023 alusta voimaan tulleen hyvinvointialueemuutoksen myötä hyvinvoinnin ja terveyden sekä pelastustoimen henkilöstön siirryttyä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelukseen. Vuoden 2023 aikana kaupungin henkilöstömäärä nousi kaupungin palvelutarpeisiin vastaamiseksi eniten Kasvun ja oppimisen toimialalla. Kaupungin henkilöstömäärä oli 10 957 vuoden 2023 lopussa. Vuoden 2024 aikana kaupungin henkilöstömäärän arvioidaan kasvavan noin 150 työntekijällä, koska erityisesti varhaiskasvatukseen ja opetukseen tarvitaan lisähenkilöstöä lapsimäärien lisääntymisen myötä.

Kaupungin keskushallinnon tehtäviin kuuluu vastata henkilöstövoimavaran ohjauksesta, työterveyshuollosta ja keskitetyistä henkilöstöhallinnon palveluista. Konsernihallinnon Henkilöstö-yksikkö jakautuu Työnantajapolitiikan, Henkilöstöpolitiikan ja Henkilöstön kehittämisen vastuualueisiin. Vastuuyksiköitä ovat Työterveyspalvelut ja Henkilöstöpalvelut.

Kaupungin työsuojelun tavoite on henkilöstön työkykyisyyden säilyttäminen sekä terveellisen ja turvallisen työn varmistaminen. Työsuojelun toimintaohjelman 2022–2025 tavoitteisiin sisältyvät esihenkilöiden työsuojeluvastuun ymmärryksen kasvattaminen, työtapaturmien väheneminen ja työväkivallan ennaltaehkäisykeinojen tunteminen sekä tilanteissa oikein toimiminen.

Henkilöstötunnuslukujen kehitys

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle siirtyi hyvinvointialueemuutoksen yhteydessä kaupungilta noin 5 000 henkilöä. Vuoden 2023 lopussa henkilötyövuosien laskennallinen määrä oli 9 870. Henkilöstömäärän kasvu oli noin 390 henkilöä vuonna 2023, kun huomioidaan hyvinvointialueelle siirtyneiden henkilöiden vaikutus. Suurin osa henkilöstömäärän kasvusta kohdistui Kasvun ja oppimisen toimialalle erityisesti varhaiskasvatuksen lastenhoitajien ja opettajien, lukion lehtorien sekä erityiskoulunkäynninohjaajien tehtäviin. Kaupungin henkilöstöstä vakinaisia oli 7 287 ja määräaikaisia 3 670 vuoden 2023 lopulla. Vakinaisen henkilöstön lähtövaihtuvuus laski 12,2 prosentista 11,4 prosenttiin edellisvuoteen verrattuna.

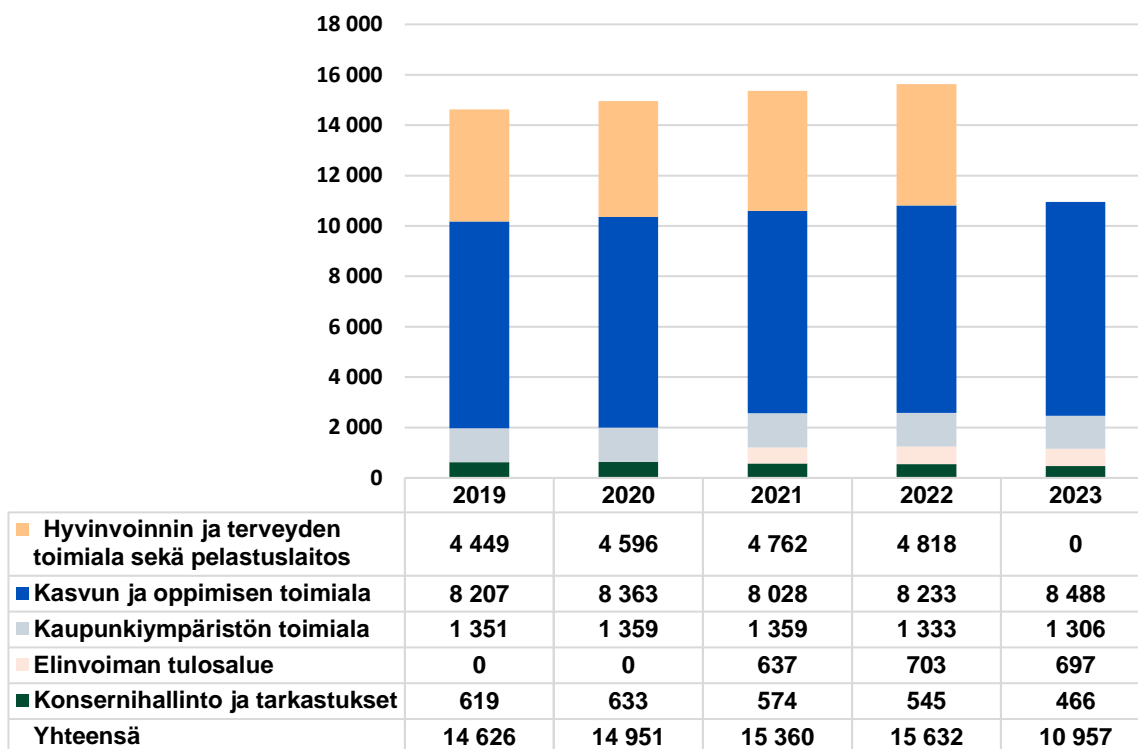
Henkilöstö- ja vuokratustannukset kasvoivat vuoden 2023 aikana noin 11 prosenttia, kun vuoden 2022 kustannusten laskennassa otetaan huomioon Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle siirtyneiden henkilöiden keskimääräiset vuosittaiset henkilökustannukset. Vuoden 2023 toteutuneet henkilöstökustannukset olivat 540,2 milj. euroa ja vuokratyövoimakustannukset 24,4 milj. euroa. Kustannuksia nostivat henkilöstömäärän kasvu sekä virka- ja työehtosopimusten mukaiset sopimuskustannukset.

Henkilöstöstä äidinkielenään suomea puhui 79,5 prosenttia ja ruotsia 8,0 prosenttia. Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden osuus henkilöstöstä kasvoi 8,4 prosentista 10,7 prosenttiin. Henkilöstön keski-ikä oli 45,6 vuotta ja keski-ikä on noussut hyvinvointialueemuutoksen myötä. Kaupunki

tarjosi 417 kesätyöpaikkaa vuonna 2023. Lisäksi nuorille jaettiin 1 600 kesäseteliä kesätyön saamisen tukemiseen.

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu palvelussuhteiden määrien kehitystä toimialoittain vuosina 2019–2023. Kaaviossa näkyvät vuoden 2022 loppuun asti Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala sekä Pelastuslaitos, jotka siirtyivät hyvinvointialueelle vuoden 2023 alusta.

Palvelussuhteiden lukumäärä toimialoittain vuosina 2019-2023

Lähde: Espoon kaupungin henkilöstöön liittyviä seurantatietoja 2023.

Muutoksia 1.8.2021 alkaen: Kasvun ja oppimisen toimialalta ja konsernihallinnosta elinvoiman tulosalueelle 643 henkilöä. Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalta Kaupunkiympäristön toimialalle 32 henkilöä.

Muutoksia 1.1.2023 alkaen: Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala, Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos, Kasvun ja oppimisen toimialalta, Kaupunkiympäristön toimialalta ja konsernihallinnosta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle 5 065 henkilöä.

Henkilöstön terveysperusteiset poissaolot

Henkilöstön terveysperusteisissa poissaoloissa keskimääräisten poissaolopäivien määrä työntekijää kohden on laskussa. Vuonna 2023 terveysperusteisia poissaoloja keskimäärin henkilöä kohden oli 15,6, kun edellisenä vuonna vastaava luku oli 18,7. Henkilöstöstä 38 prosenttia ei ollut päivääkään poissa töistä terveydellisistä syistä vuoden aikana. Espoossa sairauspoissaolojen määrä henkilöä kohden on muita pääkaupunkiseudun kaupunkeja matalampi. Sairauspoissaolojen pituudet vaihtelevat henkilöittäin. Pitkiä poissaoloja aiheutuu vakavammista mielenterveyden ongelmista sekä esimerkiksi tuki- ja liikuntaelinsairauksista sekä muista vakavista sairauksista. Työterveyden mukaan mielenterveyden syyt kattoivat noin 40 prosenttia kaikista sairauspoissaoloista vuonna 2023. Mielenterveyssyistä aiheutuvien poissaolojen keskimääräinen pituus oli noin 19,3 päivää ja tuki- ja liikuntaelimestä 21,7 päivää vuonna 2023.

Mielenterveyteen liittyvien poissaolojen osalta valtakunnallinen trendi on ollut useamman vuoden ajan nouseva. Espoossa mielenterveyteen liittyvien sairauspoissaolojen määrä laski vuonna 2022, mutta vuonna 2023 sairauspoissaolopäiviä oli taas enemmän. Erityisesti nuorten työntekijöiden mielenterveyteen liittyvien poissaolojen kasvu korostui vuonna 2023. Mielenterveyden sairauspoissaolojen keskimääräiset kestot lyhenivät vuonna 2023. Espoossa on luotu mielenterveyden toimintamalli vuonna 2022 ja silloin otettiin käyttöön Terapianavigaattori ja aloitettiin muun muassa ohjatun omahoidon koulutukset. Toimintamallia kehitetään edelleen.

Työvoiman saatavuus

Hakijamäärät kaupungin avoimiin tehtäviin nousivat edellisvuoteen verrattuna. Avoimena olevaa tehtävää kohden tuli 8,4 hakemusta. Vastaava luku vuonna 2022 oli 5,6. Kelpoisuusehdot täyttävien hakijoiden määrä nousi hieman. Kelpoisuusehdot täyttäviä hakijoita oli 4,7 avoimena olevaa tehtävää kohden, kun vastaava luku vuonna 2022 oli 3,6. Työvoiman saatavuutta edistettiin vuoden kuluessa erilaisia ammattialakohtaisin toimenpitein sekä toimialatasoisesti että tulosityksiköissä. Toimenpiteitä työvoiman saatavuuden edistämiseksi ovat muun muassa työolosuhteiden ja henkilöstörakenteiden kehittäminen, työvoiman liikkuvuuden edistäminen, urapolkujen luominen sekä oppilaitosyhteistyön tiivistäminen ja harjoittelupaikkojen tarjoaminen. Kaupunkitasoisesti osallistuttiin muun muassa erilaisiin rekrytointitapahtumiin ja edistettiin työvoiman saatavuutta suorakontaktointin ja markkinointikampanjoiden avulla.

2.4.1 HENKILÖSTÖN VETO- JA PITOVOIMA KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALALLA

Kaupungilla on työvoiman saatavuuden haasteita, koska osaavaa työvoimaa ei ole työmarkkinoilla tarvetta vastaavasti. Erityisesti tämä on korostunut Kasvun ja oppimisen toimialalla. Espoon nopea väestönkasvu ja erityisesti lasten ja nuorten kasvava määrä lisää henkilöstön tarvetta toimialalla. Toimiala on lisännyt toimenpiteitä henkilöstön veto- ja pitovoiman lisäämiseksi.

Kasvun ja oppimisen toimiala on henkilöstömäärältään suurin toimiala, jossa vuonna 2023 työs-kenteli 77 prosenttia kaupungin henkilöstöstä. Toimialan henkilöstömäärän arvioidaan kasvavan vuosittain noin kahdella prosentilla vuosina 2024 ja 2025. Eri henkilöstöryhmissä on vetovoima-haasteita ja joissain määrin myös pitovoimahaasteita. Työvoiman saatavuushaasteita on suomen-kielisessä perusopetuksessa erityisesti erityisluokanopettajista ja erityiskoulunkäynninohjaajista. Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa on eniten avoinna varhaiskasvatuksen opettajien va-kansseja. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa saatavuushaasteita on koko henkilöstön ja pe-rusopetuksessa erityisopetuksen osalta.

Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa vain noin puolella varhaiskasvatuksen opettajan tehtä-vissä toimivista henkilöistä on tehtävässä edellytetty kelpoisuus. Varhaiskasvatuksen erityisopet-tajilla kelpoisuuden omaavan henkilöstön osuus on noin 70 prosenttia ja lastenhoitajilla noin 60 prosenttia. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa vajaalla 40 prosentilla varhaiskasvatuksen opettajan tehtävissä toimivista henkilöistä on tehtävässä edellytetty kelpoisuus. Varhaiskasvatuk-sen erityisopettajilla kelpoisuuden omaavan henkilöstön osuus on noin 70 prosenttia ja lastenhoi-tajilla noin 50 prosenttia. Monet lastenhoitajat hoitavat varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviä sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa.

Kasvun ja oppimisen toimialalla on tehty useita toimenpiteitä veto- ja pitovoiman vahvistamiseksi. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi virka-apulaisrehtorit, apulaisjohtajien määrän lisääminen ja ja-ettu johtajuus, perehdytysohjelmat, yhteistyö opetus- ja kulttuuriministeriön, tiedekorkeakoulujen, ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa, henkilöstön urapolut ja oppisopi-muskoulutukset, virka- ja työehtosopimusten järjestelyerien kohdentaminen työvoimapula-aloille sekä työkyvyn ylläpito. Lisäksi toimialalla tehdään yhteistyötä konsernin henkilöstön kehittämisen, rekrytoinnin ja Seure Henkilöstöpalvelujen kanssa. Suomen- ja ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen opettajiksi ja erityisopettajiksi, varhaiskasvatussyksiköiden johtajiksi ja varhaiskasvatuksen sosio-nomiksi pätevoityville henkilöille voidaan myöntää tietyin ehdoin kelpoisuuden hankkimista varten täydet palkkaedut enintään neljän kuukauden ajalta.

Henkilöstö- ja työnantajakokemuksia seurataan ja tarvittaessa niihin reagoidaan aktiivisesti. Veto- ja pitovoiman edistämistä seurataan esimerkiksi rekrytoinnin ja työvoimapula-alojen tunnuslukujen sekä työfiilismittarin ja Kunta10-tutkimuksen tulosten ja tuloksista johdettujen toimenpiteiden avulla. Toimialatasoiset yhteiset suuntaviivat henkilöstökokemuksen ja työnantajaku- van kehittämi- selle, johtamisen vahvistamiselle, johtamisen rakenteiden ja prosessien kehittämiselle sekä hen- kilöstöressurssien ja henkilöstörakenteiden vahvistamiseksi on laadittu vuosille 2024–2026.

2.4.2 TYÖTAPATURMAT SEKÄ HENKILÖSTÖN KOKEMAT UHKA- JA VÄKIVALTATILANTEET

Espossa työtaturmien määrässä on ollut kasvava trendi viimeisen viiden vuoden seuranta-jaksolla. Yleisimmät syyt ovat kaatumiset ja liukastumiset sekä väkivaltatilanteet. Työmatkaturmalla tarkoitetaan varsinaisen työajan ulkopuolella matkalla asunnolta työpaikalle tai työpaikalta asunnolle sattunutta tapaturmaa ja pääasiallinen syy on ollut liukastuminen. Väki-valta- ja uhkatilanteita raportoitiin eniten Kasvun ja oppimisen toimialalla.

Vuosittain työtaturmia kaupungin henkilöstölle sattuu keskimäärin 890, joka on lähes neljä työtaturmaa jokaista työpäivää kohden. Tapaturmailmoituksista lähes puolet on niin sanottuja läheltä piti-tilanteita, joista ei ole tullut sairauspoissaoloja eikä korvauskustannuksia. Yleisimmät tapaturmien syyt ovat olleet kaatumiset ja liukastumiset. Toiseksi yleisin syy on ollut väkivalta. Väki-valtatilanteista yleisin on fyysinen väkivaltainen kosketus, esimerkiksi lyönti. Työtaturmista johtuvia poissaolopäiviä aiheutuu vuosittain yhteensä noin 3 100. Vuonna 2023 työtaturmia sattui 997 ja ne aiheuttivat 3 850 poissaolopäivää. Eniten työtaturmia vuonna 2023 sattui varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Kaatumistaturmia suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa sattuu vuosittain keskimäärin 236 kappaletta ja näistä aiheutuu 2 076 poissaolopäivää.

Kaupungilla on käytössä Hessu-työturvallisuusjärjestelmä, jonka kautta voi tehdä ilmoituksia työtaturmista, turvallisuushavainnoista, väkivalta- ja uhkatilanteista sekä työturvallisuusriskien arvioinnista. Ilmoituskynnys työtaturmista ja läheltä piti-tilanteista on ollut matala. Tilastoista nähdään, että työsuhteen ensimmäiset kaksi vuotta ovat tapaturma-altista aikaa ikäluokasta riippumatta. Pisimmät poissaolot tapaturmien takia ovat 60 vuotta täyttäneillä.

Henkilöstölle sattuu keskimäärin 270 työmatkataturmaa vuodessa ja ne aiheuttavat vuodessa keskimäärin 1 500 poissaolopäivää. Työmatkataturmien pääasiallinen syy on talvikuukausina jalankulkijoiden liukastuminen. Talviolosuhteet vaikuttavat paljon myös poissaolopäivien määrään. Työmatkataturmia vuonna 2023 sattui 310 ja ne aiheuttivat 1 156 poissaolopäivää.

Väkivalta- ja uhkatilanteita raportoitiin 3 554 vuoden 2023 aikana. Suurin osa tapauksissa raportoitiin Kasvun ja oppimisen toimialalla. Toimenpiteitä väkivaltatilanteiden hallitsemiseksi ovat esimerkiksi selkokielineen perehdytys, turvallisuus- ja fyysisen rajoittamisen koulutukset, sovitut toimintamallit väkivaltatilanteissa sekä väkivaltatapaturmien tutkinta. Lisäksi kaupunki on julkaissut oppaan uhka- ja väkivaltatilanteiden ennakointiin ja hallintaan. Kaupunkitasoinen yleisohje on suunnattu kaikille toimialoille ja sen tavoitteena on ennaltaehkäistä työväkivaltaa sekä lisätä henkilöstön työturvallisuutta ja työhyvinvointia.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupungin palveluja järjestää ja tuottaa noin 11 000 työntekijää. Kasvun ja oppimisen toimialan palveluksessa on noin 77 prosenttia kaupungin henkilöstöstä.

Työvoiman saatavuuden haasteet ovat jatkuneet erityisesti Kasvun ja oppimisen toimialalla. Työvoiman veto- ja pitovoiman lisäämiseksi käyttöön otettuja kehittämistoimenpiteitä ovat olleet esimerkiksi henkilöstön urapolut ja oppisopimuskoulutukset sekä virka- ja työehtosopimusten järjestelyvaraerien kohdentaminen työvoimapula-aloille. Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen piirissä olevien osalta järjestelyerien kohdennuksissa vuonna 2023 painottuivat varhaiskasvatuksen tehtävät.

Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmää on kehitetty muun muassa ottamalla käyttöön apulaisjohtajamalli päiväkodin johtajien työn tukemiseksi. Osaavan ja kelpoisen henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi on tärkeää jatkaa henkilöstön saatavuusohjelman työstämistä ja järjestää edelleen omaa täydennyskoulutusta henkilöstön pätevöittämiseksi tehtäviinsä.

Työ- ja työmatkatapaturmien sekä väkivalta- ja uhkatilanteiden määrät ovat huolestuttavan suuria. Vuonna 2023 työtapaturmia sattui lähes 1 000 ja työmatkatapaturmia 310. Väkivalta- ja uhkatilanteita raportoitiin tapahtuneen 3 554.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kaupungin tulee jatkaa työvoiman saatavuuden ja pysyvyyden edistämisen toimenpiteitä erityisesti Kasvun ja oppimisen toimialalla. Suomen- ja ruotsinkielisen opetuksen sekä varhaiskasvatuksen on jatkettava kehittämistoimenpiteitä esimerkiksi tarjoamalla jatkossakin täydennyskoulutusta tarvetta vastaavasti henkilöstön päteväyttämiseksi tehtäviinsä. Myös avustavan henkilöstön palkkaaminen lisää kaupungin pito- ja vetovoimaa.

Työ- ja työmatkatapaturmien määrien alentamiseksi on ryhdyttävä tehokkaisiin toimenpiteisiin.

Henkilöstöön kohdistuvien väkivalta- ja uhkatilanteiden vähentämiseksi on etsittävä ja otettava käyttöön entistä tehokkaampia torjuntakeinoja sekä raportoitava saavutetuista tuloksista.

Palkkauksen paikallisten järjestelyerien kohdentaminen työvoimapula-aloille on tärkeää Espoon veto- ja pitovoiman turvaamiseksi.

2.5 KAUPUNGIN TUTKIMUS- JA TILASTOTOIMINTA

Kaupunkikonsernin ja sen toimialojen ja tulosyksiköiden tietotarpeet ovat monialaisia sekä sisällöllisesti että erilaisten tietotyyppien osalta. Tietotarpeeseen vastaamiseksi tarvitaan historiatiedon lisäksi sekä nopeaa että keskipitkän aikavälin tietoa ja syvällistä tutkittua tietoa sekä ennakoitietoa.

Tietojohtamista hyödynnetään esimerkiksi kaupunkikonsernin strategisia tavoitteita asetettaessa, päätöksenteossa ja toiminnan operatiivisessa johtamisessa sekä tavoitteiden ja tulosten seurannassa. Onnistuneen tietojohtamisen avulla voidaan muodostaa oikea tilannekuva kaupunkikonsernin toimintaympäristöstä ja parantaa toiminnan laatua, tehokkuutta ja vaikuttavuutta.

Konsernihallinnon strategia- ja kehittäminen -yksikön Tutkimus ja tilastot -vastuualue vastaa kaupunkitasoisesta tilasto- ja tutkimustoiminnasta ja sen kehittämisestä johtamisen, päätöksenteon ja palvelujen kehittämisen tueksi. Lisäksi vastuualue vastaa osaltaan kaupungin ja kaupunkiyhteisön verkostomaisesta kumppanuuteen perustuvasta tutkimustoiminnasta sekä erilaisista rekisteripalveluista.

Seuraavassa on lähemmin tarkasteltu kaupungin tutkimus- ja tilastotoimintaa tarkastuslautakunnan vuoden 2023 arvioinnin kohteena olleen Tutkimus- ja tilastot vastuualueen tekemän työn kautta.

Kaupungin tutkimusyhteistyö

Kaupunkikonserni ja sen toimialat tekevät tietoon, tilastoihin ja tutkimukseen liittyvää yhteistyötä esimerkiksi korkeakoulujen, kaupunkien ja tutkimuslaitosten sekä muiden toimijoiden kanssa.

Tutkimus ja tilastot -vastuualue on ollut mukana esimerkiksi Kaupunkiakatemiayhteistyössä, Kuntien datahuone -kehittämishankkeessa, Kaupunki- ja kuntapalvelut ja Espoo yritysten toimintaympäristönä -tutkimuksissa sekä YK:n kestävän kehityksen paikallinen arvio -työssä, kansainväliseen rekrytointiin liittyvässä PIKEUS-hankkeessa ja Kuntaliiton kuntalaiskyselyssä.

- Vuosittain toteutettavassa Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimuksessa on mukana useita kuntia. Tutkimuksessa kerätään asukkaiden arviot kaupungin tuottamista palveluista. Palvelutason lisäksi

tutkimuksessa kartoitetaan muun muassa arjen ongelmiin ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Arviot palvelujen tasosta kokonaisuutena ovat tutkimuksen tuloksista annetun tiedotteen mukaan pysyneet kohtuullisen hyvällä tasolla. Vuoden 2023 tutkimuksessa yleistä tyytyväisyyttä mittaava laaja asuinkuntaindeksi sekä palveluille annettu kokonaisarvosana ovat Espoossa hieman nousseet vuoteen 2022 verrattuna.

- Helmikuussa 2024 päättynyt Kaupunkiakatemia oli Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston sekä Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupunkien tutkimuspohjaisen kaupunkikehittämisen yhteistyöhanke, jossa myös yritysten ja muiden organisaatioiden oli mahdollista olla mukana. Hankkeen tarkoituksena oli edistää kaupunkitutkimuksen ja kaupunkikehittämisen välistä vuorovaikutusta sekä tukea monitieteistä yhteistyötä. Kaupunkien vuosina 2018–2023 rahoittamille kaupunkitutkimuksen tutkijatohtoripaikoille määritellyt tutkimusteemat tukivat pääkaupunkiseudun kaupunkien kaupunkistrategioiden toteuttamista. Valmistelussa on näiden viiden toimijan uusi tutkimusyhteistyömalli.

Kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Kaupungin hyvinvointityön johtamisesta vastaavat kaupungin johtoryhmä, hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisen ohjausryhmä (HTO) sekä kolme ikäkausittain hyvinvointityön ohjausryhmää. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä ohjaa valtuustokausittain laadittava Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Hyvinvoinnin tilan muutoksista ja suunnitelmien toteutumisesta raportoidaan valtuustolle vuosittain.

Vuonna 2023 käynnissä olleen Espoon ja muiden Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen (LUVN) kuntien yhteisen Länsi-Uudenmaan hyvinvointitieto -projektin tavoitteena on asukkaiden hyvinvoinnin edistämisessä tarvittavan tietopohjan määrittäminen sekä sen ylläpito, arviointi ja kehittäminen. Projektissa laadittavan yhteistyösuunnitelman pohjalta laaditaan yhteiset mittarit, indikaattorit ja tavoitteet hyvinvoinnin edistämiseksi sekä prosessi hyvinvointikertomuksen laatimiseen. Valtiovarainministeriön digikannustinrahoituksella toteutettavassa projektissa tavoitellaan merkittäviä parannuksia tiedon hyödyntämiseen yhteisen tietopohjan avulla. Hanke oli maaliskuussa 2024 loppuraportointivaiheessa. Projektissa tehtiin kyvykkyyškartoitus hyvinvointitiedolla johtamisessa sekä määriteltiin Länsi-Uudenmaan alueen yhteinen kypsyystaso. Lisäksi laadittiin data-analyysikäsi kirja yhdyspinnoilla toteutettavan tiedolla johtamisen tueksi. Projektin tuotoksena syntyi myös alueen kuntien ja hyvinvointialueen yhteinen Power BI-hyvinvointitietoraportti, jota LUVN jatkoissa ylläpitää. Hankkeen projektipäällikkyyksellä oli Strategia- ja kehittämissyksikön Tietojohdantamisen vastuualueella.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on merkittävä yhteistyökumppani hyvinvointitiedon tuottamisessa. Espoo on tehnyt yhteistyötä THL:n kanssa esimerkiksi Terve Suomi- ja MoniSuomi - tutkimushankkeissa sekä palvelujärjestelmän ulkopuolelta kertyvän tiedon hyödyntämismahdollisuuksia terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen johtamisessa selvittävässä PUHTI-hankkeessa.

- PUHTI-hankkeen tavoitteena on tutkia uusia tietolähteiden hyödyntämisen mahdollisuuksia terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta ja koota tiedot yhdeksi tietovarannoksi. Tiedosta tuotetaan ennusteita, tilannekuvia ja indikaattoreita tiedonlouhinnan ja tilastollisen oppimisen avulla. Hankkeessa kehitetään malli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitteluun sekä resursointiin kunnan ja hyvinvointialueen suunnittelijoille ja päättäjille. Kaudella 2023–2025 teemoina ovat nuorten syrjäytyminen, alueellinen eriytyminen, terveellinen ruokavalio, liikunta ja harrastaminen sekä päihteet. Mukana on Espoon lisäksi muita suuria kaupunkeja ja hyvinvointialueita ja useita yksityisiä sekä julkisia toimijoita.

Tutkimus- ja tilastot -vastuualueen tuottamat tilastot

Tutkimus- ja tilastot -vastuualue tuottaa tilastoja esimerkiksi väestöstä ja perheistä, tuloista, koulutuksesta ja työssäkäynnistä sekä asumisesta ja rakentamisesta. Vastuualueen tehtäviin kuuluu esimerkiksi laatia väestöennusteita sekä työllisyyttä koskevia projektioita, seurata yritystoiminnan ja työpaikkojen kehitystä sekä tarkastella kunnallisveron kehitystä alueellisesti ja väestöryhmittäin. Osa tiedosta ja toiminnan kehittämisestä toteutetaan seutuyhteistyönä sekä yhteistyönä korkeakoulujen kanssa.

Analysoitua tietoa hyödynnetään esimerkiksi talousarvion, osavuositarkastusten ja tilinpäätöksen laadinnassa, Espoo-tarinan ja kaupunkitasoisten ohjelmien toteutumisen seurannassa sekä kaupungin projekti- ja ohjelmajohtamisen kehittämisprojekteissa. Vastuualue vastaa kaupungin ja ulkoisten kumppanien tietopyyntöihin sekä konsultoi kaupungin toimialoja ja tulosyksiköitä tilasto- ja tutkimusasioissa ja vastaa Konsernihallinnon ja Elinvoiman tulosalueen tutkimuslupa-asioista.

Tutkimus ja tilastot -vastuualueen tuottamia raportteja julkaistaan säännöllisesti kaupungin verkkosivuilla. Näitä ovat esimerkiksi vuosittainen Toimintaympäristön tila Espoossa -kooste, Espoon toimintaympäristön neljännesvuositarkastus Eetvarti, Taskutilasto sekä väestönmuutos- ja työttömyyskatsaukset. Vastuualue toimittaa myös sähköpostiin tilattavissa olevan Tilastot ja tutkimukset -kuukausitiedotteen. Kaupungin virkakäytössä ovat Verkkotilastopalvelu, Tiedon data-aitta sekä Helsingin seudun aluesarjat -virkakäyttöversio.

- Eetvarti-julkaisu 1/2024 sisältää tietoa vuoden 2023 Kuntapalvelututkimuksesta ja Espoosta alueittain vuonna 2022 sekä Espoo yritysten toimintaympäristönä -tutkimuksesta. Lisäksi julkaisussa on tietoa kaupungin henkilöstösuunnitelmasta, yritysten työpaikkakehityksestä sekä suhdannekehityksestä. Mukana on myös tilastoja väestönmuutoksesta, ulkomaalaistaustaisesta väestöstä, työpaikoista, työllisyydestä ja työttömyydestä sekä rakennustuotannosta.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tietotarpeet kaupunkikonsernissa, kaupungin toimialoilla ja tulosyksiköissä vaihtelevat sekä sisällöllisesti että erilaisten tietotyyppien osalta. Analysoitu tutkimus- ja tilastotieto auttaa kaupunkia muodostamaan ajantasaisen tilannekuvan ja kehittämään toiminnan laatua ja tehokkuutta sekä vaikuttavuutta.

Kaupunki tekee tietoon, tilastoihin ja tutkimukseen liittyvää yhteistyötä korkeakoulujen, kaupunkien, hyvinvointialueiden, tutkimuslaitosten sekä muiden toimijoiden kanssa. Tutkimus ja tilastot -vastuualue on kaupungin muiden toimialojen ja tulosyksiköiden kanssa mukana sekä tutkimusyhteistyössä että hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä.

Kaupungin Tutkimus ja tilastot -vastuualue tuottaa ja julkaisee hyödyllistä tilasto- ja tutkimustietoa Espoon toimintaympäristöstä kaupungin päätöksenteon ja johtamisen tueksi sekä konsultoi ja tukee osaltaan kaupungin toimialoja ja tulosyksiköitä tilasto- ja tutkimusasioissa. Tuotettua tietoa hyödynnetään esimerkiksi Espoo-tarinan toteuttamisen seurannassa, projekti- ja ohjelmajohtamisen kehittämisprojekteissa sekä talousarvion ja tilinpäätöksen laadinnassa.

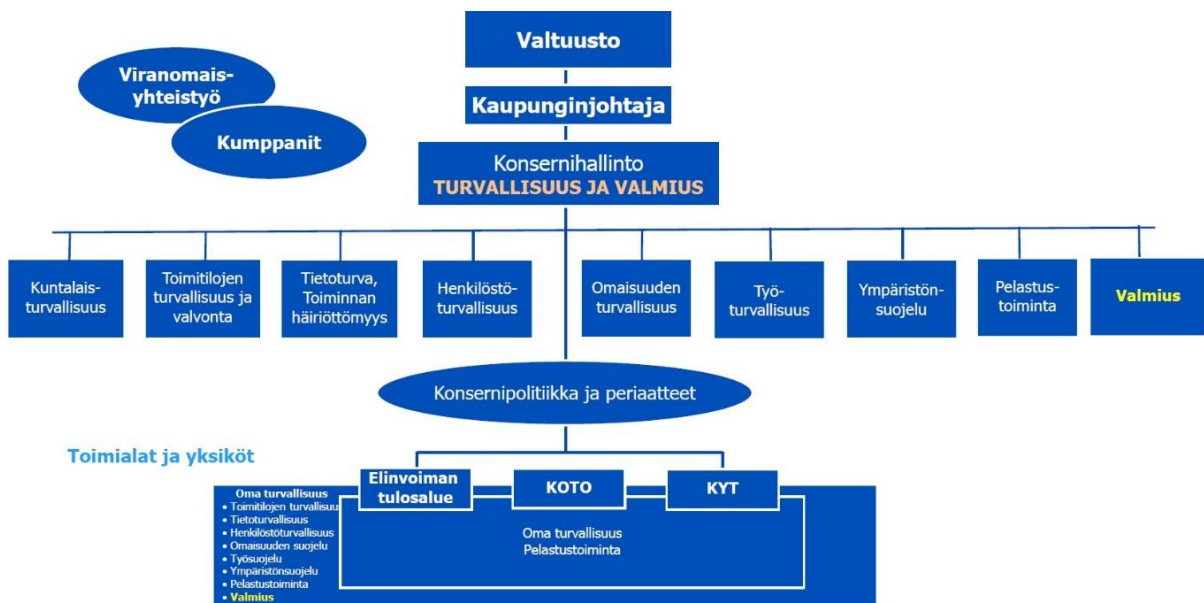

2.6 TURVALLISUUS JA VARAUTUMINEN

Espoo-tarinan tavoitteeksi on asetettu, että Espoo on viihtyisä, turvallinen ja luonnonläheinen kotikaupunki. Kokonaisturvallisuus koostuu turvalliseen ja viihtyisään kaupunkiin tähtäävästä paikallisesta turvallisuussuunnittelusta, turvallista työskentely-ympäristöä tavoittelevasta organisaatioturvallisuudesta sekä varautumisesta ja jatkuvuudenhallinnasta.

Turvallisuus ja valmius kaupungin organisaatiossa

Konsernihallinnon Turvallisuus ja valmius -vastuualueen tehtävänä on vastata kaupungin yleisestä turvallisuusasioiden koordinoimisesta ja edistämisestä, turvallisuusstrategisesta suunnittelusta sekä kokonaisvalmiuden ja varautumisen suunnittelusta ja ohjaamisesta siltä osin, kun tehtävä ei kuulu muulle viranomaiselle.

Lähde: Esitysmateriaali tarkastuslautakunnan kokouksessa 4.10.2023.

Erillisestä turvallisuuden vastuualueesta huolimatta turvallisuuden edistäminen kuuluu jokaiselle kaupungin toimialalle ja tulosityksikölle. Turvallisuuden ja varautumisen osalta yhteistyötä tehdään laajalti eri kumppaneiden kanssa.

Paikallinen turvallisuussuunnittelu ja organisaatioturvallisuus

Paikallisen turvallisuussuunnittelun tarkoituksena on turvata, että kaupunki on asukkailleen turvallinen ja viihtyisä. Paikallista turvallisuussuunnittelua ohjaavat kansalliset asiakirjat ja linjaukset. Espoon Turvallisuusohjelma on päivitettävänä.

Organisaatioturvallisuus on laajan turvallisuuskäsitteen osakokonaisuus, joka keskittyy yksittäiseen kohteeseen, kuten kaupunkiin liittyvään turvallisuuteen sisältäen organisaation henkilöstöä, tietoa, materiaalia, teknistä infrastruktuuria ja ympäristöä koskevan turvallisuuden. Vuonna 2023 kaupungin henkilöstön käyttöön ovat valmistuneet organisaatioturvallisuuden järjestäminen ja periaatteet -julkaisu, organisaatioturvallisuuden käsikirja 2023 sekä Toimi turvallisesti työpaikalla! -ohje uhka- ja väkivaltatilanteiden ennakointiin ja hallintaan.

Varautuminen ja väestönsuojelu

Kuntien ja kaupunkien varautumisvelvoitteita on asetettu lainsäädännössä. Varautuminen tarkoittaa toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tavoite on varmistaa organisaation toimintakyky kaikissa olosuhteissa. Toimenpiteitä ovat

muun muassa suunnitelmat, ohjeet, koulutus, harjoittelu, johtamistilat ja -järjestelyt sekä toiminnalliset välineet. Valmiussuunnittelu on jatkuva prosessi. Suunnittelua tehdään toimialojen eri yksiköissä Konsernihallinnon Turvallisuus- ja valmius vastuualueen ohjauksessa. Turvallisuus ja valmius -vastuualueen mukaan valmiussuunnitteluun on kiinnitetty erityistä huomiota jo usean vuoden ajan muun muassa koronapandemian sekä Venäjän hyökkäyssodan johdosta ja näistä on otettu oppia sekä kriisi johtamiseen että valmiussuunnitteluun.

Espoo osallistuu vuosittain vähintään yhteen isompaan sekä useampaan pienempään valmiusharjoitukseen. Marraskuussa 2023 Espoon kaupunki osallistui Etelä-Suomen Aluehallintoviraston järjestämään UUSIMAA23-valmiusharjoituksen aktiivivaiheeseen. Harjoitus kokosi yhteen Uudenmaan kunnat ja hyvinvointialueet sekä muita alueellisia turvallisuustoimijoita harjoittelemaan väestönsuojelua ja yhteistoimintaa vakavassa yhteiskunnan häiriötilanteessa. Espoon kaupungilta harjoitukseen osallistui noin 60 työntekijää. Ennen aktiivivaihetta UUSIMAA23-harjoituksessa oli jo touko-lokakuun aikana järjestetty erilaisia työpajoja, suunnittelukokouksia ja informointitilaisuuksia. Tämän lisäksi kaupunki on osallistunut myös muihin yhteisharjoituksiin sekä harjoitellut kaupunkiorganisaatioissa erilaisilla pienemmillä kokoonpanoilla ja järjestänyt varautumiseen liittyviä työpajoja.

Väestönsuojeluun varaudutaan rakentamalla väestönsuojia ja opastamalla koteja varautumaan häiriö- ja poikkeustilanteisiin. Espoossa on varauduttu kansallisen väestönsuojelustrategian, pelastuslain, rakentamismääräysten ja väestönsuojien rakentamisvelvoitteen mukaisesti. Espoossa tai muualla Länsi-Uudellamaalla ei ole yleisiä väestönsuojia. Suojautuminen perustuu suurten kiinteistöjen väestönsuojiiin (asuinrakennukset, koulut, työpaikat). Suoja voi olla myös useamman rakennuksen yhteinen.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Konsernihallinnon Turvallisuus ja valmius -vastuualueen tehtävänä on vastata kaupungin yleisestä turvallisuusasioiden koordinoimisesta ja edistämisestä, turvallisuusstrategisesta suunnittelusta sekä kokonaisvalmiuden ja varautumisen suunnittelusta ja ohjaamisesta sille kuuluvina osina. Turvallisuuden edistäminen kuuluu myös jokaiselle kaupungin toimialalle ja tulosyksikölle.

Vuonna 2023 kaupungin henkilöstön käyttöön on valmistunut organisaatioturvallisuuden julkaisuja. Paikallista turvallisuussuunnittelua toteuttava Espoon turvallisuusohjelma on päivitettävänä. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että turvallisuusohjelman päivitys saadaan tehtyä viipymättä.

Kaupungin valmiussuunnittelu on jatkuva prosessi, johon on kiinnitetty erityistä huomiota muun muassa koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan vuoksi. Vuonna 2023 kaupunki on osallistunut erilaisiin valmiusharjoituksiin sekä järjestänyt kaupungin sisällä varautumiseen liittyviä työpajoja.

Tarkastuslautakunnan suositus

Turvallisuus- ja valmius -vastuualueen tulee varmistaa, että Espoon turvallisuusohjelman päivitys saadaan valmiiksi viipymättä.

2.6.1 TURVALLISUUS ESPOON TULOSTAVOITTEENA

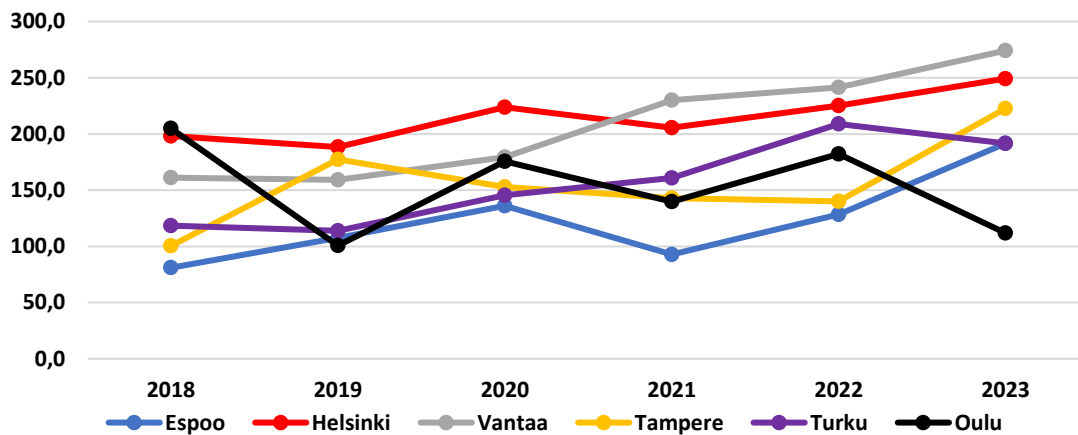
Häiriöindeksi

Talousarviossa 2023 on asetettu valtuustoon nähden sitova tulostavoite *Turvallisuus Espoossa ja asukkaiden kokemana turvallisuus*. Tavoitteen mittareiksi asetettiin Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimuksen tulokset asukkaiden kokemasta turvallisuudesta sekä katuturvallisuusindeksi, jonka poliisi on korvannut häiriöindeksillä.

Häiriöindeksi muodostuu erikseen painotetuista rikos- ja tehtävämääristä suhteutettuna asukaslu-
kuun. Mitä korkeampi indeksi on, sitä enemmän on häiriöitä. Kuuden suurimman kaupungin häiriö-
öindeksit 2018–2023 on koottu seuraavaan taulukkoon. Taulukon mukaan häiriöindeksin nousu
erityisesti vuodesta 2021 vuoteen 2023 on ollut Espoossa verrattain suurta, mutta Espoon häiriö-
öindeksi on ollut vuosina 2018–2023 muihin suuriin kaupunkiin verrattuna matalalla tasolla. Suu-
rimmista kaupungeista indeksi on ollut nousussa myös Helsingissä, Vantaalla ja Tampereella. Es-
poon häiriöindeksiä ovat erityisesti nostaneet muun muassa ryöstöjen ja väkivaltarikosten määrän
kasvu, joiden painoarvo on indeksissä korkea. Indeksi myös kuvaa osaltaan turvallisuusympäris-
tössä tapahtumassa olevaa muutosta.

Turvallisuus ja valmius -vastuualueen mukaan poliisin tilastoista selviää, että Espoossa rikoslaki-
rikosten (pois lukien liikenne rikokset) määrissä (per 10 000 asukasta) on pientä nousua. Rikosten
lukumäärät ovat olleet Espoossa vuonna 2023 kuusikkokuntien keskuudessa kuitenkin alhaisim-
malla tasolla. Positiivista kehitystä on tapahtunut kotihälytysten määrissä, jotka ovat laskeneet sel-
västi. Kotihälytysten määrät (per 10 000 asukasta) ovat olleet vuonna 2023 Espoossa kuusikko-
kaupunkien alhaisimmat.

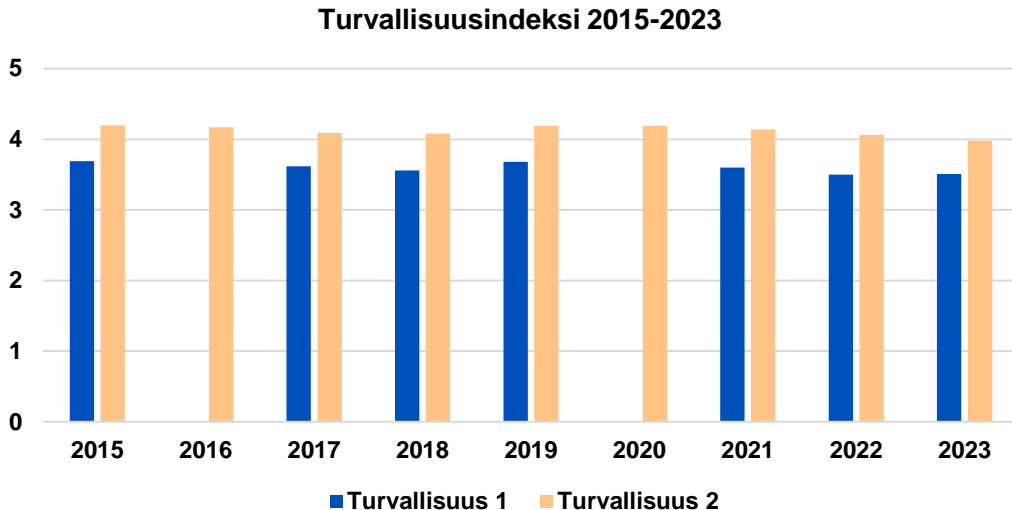
Häiriöindeksi 2018-2023

Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat 17.1.2024, ladattu osoitteesta <https://poliisi.fi/toimintaymparisto-ja-tilastot>.

Turvallisuusindeksi

Kuntalaisten turvallisuuden tunnetta mitataan vuosittain teetetyssä Kaupunki- ja kuntapalvelut -
tutkimuksessa. Indeksien asteikko on 1–5, jossa 5 edustaa myönteisintä suhtautumista. Tutkimuk-
sen vastauksista laskettiin yhteensä 10 palveluryhmäkohtaista indeksiä, joista kaksi käsittelee tur-
vallisuutta. Turvallisuusindeksi 1 käsitti seuraavat lomakkeen asiat: Yleinen järjestys ja turvallisuus,
asuinalueen turvallisuus, oman asuinalueen keskuksen turvallisuus, päihde- ja väkivaltaongelmien
ehkäisy, väestöryhmien välisten hyvien suhteiden edistäminen, syrjäytymisen estäminen, koti- ja
vapaa-ajan tapaturmien ja palotapaturmien ehkäisy sekä ilmastonmuutokseen ja ympäristöön liit-
tyvien uhkien torjunta. Indeksien lukuarvot ovat pysyneet vuosien 2015–2023 aikana tasaisina. Lu-
kuarvot ovat vaihdelleet 3,69–3,50 välillä.

Lähde: FCG Kaupunki- ja kuntapalvelut-tutkimus 2023.

Kaupungin asettamassa tulostavoitteessa tavoitteen mittarina on tilinpäätöksessä 2022 seurattu suppeampaa turvallisuusindeksiä 2, joka sisältää lomakkeelta asiat yleinen järjestys ja turvallisuus sekä asuinalueen turvallisuus. Tavoitetasoksi on asetettu, että lukuarvo on yli 4. Tavoitetasosta jäätiin vuonna 2023 hieman indeksin arvo vuonna ollessa 3,98. Indeksi on pysynyt tasaisesti lukuarvon 4 tasolla vuodesta 2015 lähtien. Edellinen alle lukuarvon 4 tulos on vuodelta 2011, jolloin indeksin lukuarvo oli 3,99.

Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristö muutoksessa

Turvallisuus ja valmius -vastuualueen mukaan geopoliittiset ja hybridi-vaikuttamisen riskit ovat kasvaneet, mikä näkyy tällä hetkellä muun muassa Suomen itärajalla. Kansallisen ja kansainvälisen lainsäädännön lisääntyminen haastaa viranomaisten toimintaa. Informaatiovaikuttamisen määrä on kasvanut ja kyberturvallisuudesta huolehtimisen tärkeys korostuu. Palvelujen sähköistyminen, tekoälyn kyvykkyyksien kehittyminen sekä vuorovaikutustapojen monipuolistuminen haastaa palvelujen käyttäjien osaamista ja viranomaistoimintaa. Toimintaympäristön muutokset aiheuttavat suoria sekä välillisiä vaikutuksia myös kunnissa. Väestömäärän kasvu Espoossa ja koko pääkaupunkiseudulla vaikuttaa osaltaan lisäävästi poliisin tietoon tulleiden rikosten ja tehtävien määrään. Espoossa nuorten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden tekemien rikosten määrä on ollut huomattavassa kasvussa muutaman viime vuoden ajan. Erityisen huolestuttavaa on ryöstöjen, pahoinpitelyiden ja laittomien uhkausten määrän kasvu. Ryöstörikoksissa tekijöinä on yli puolessa alle 18-vuotias. Nuorten tekemissä rikoksissa korostuu sosiaalisen median käyttö. Ei-toivotun kehityksen ennaltaehkäisy sekä laajemmin turvallisuus ja varautuminen on koko julkisen sektorin vastuulla. Hallintakeinot vaativat laajaa viranomaisyhteistyötä ja turvallisuuden ja varautumisen osaamista sekä asianmukaisia henkilöresursseja.

Kaupungin toimenpiteistä kuntalaisten turvallisuuden parantamiseksi

Espoon kaupungin ja poliisilaitoksen johto tapasivat kesäkuussa 2023 lasten ja nuorten rikosten ennaltaehkäisyä koskien. Kesän jälkeen järjestetyissä tapaamisissa on ollut mukana nuorisovaltuuston edustaja sekä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen johtoa.

Espoo on valmistellut ennaltaehkäisyn toimenpiteitä myös kaupungin sisäisesti yhteistyössä perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, nuorisopalvelujen, maahanmuuttajien palvelujen, liikuntapalveluiden sekä kulttuuri- ja kirjastopalveluiden tulosyksiköiden kanssa. Valmistelu jatkuu poliisilaitoksen ja hyvinvointialueen kanssa vuonna 2024.

Turvallisuus ja valmius -vastuualue tekee laajaa yhteistyötä turvallisuusviranomaisten ja järjestöjen kanssa sekä osallistuu erilaisiin poikkihallinnollisiin verkostoihin. Viime aikoina on korostunut varautumistyön ohella erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin tähtäävä yhteistyö. Yhteistyötä ja

konsultointia tehdään muun muassa opetuksen ja varhaiskasvatuksen johdon kanssa monella tasolla. Esimerkkejä verkostoyhteistyöstä ovat muun muassa kouluturvallisuus- sekä lasten ja nuorten hyvinvointiryhmien toimintaan osallistuminen.

Kasvun ja oppimisen toimialalla poliisi on tehnyt lukuvuoden 2023–2024 aikana viidesluokkalaisille kohdennettuja koulukäyntejä ja tavannut koulukierroksillaan tuhansia oppilaita. Poliisi suunnittelee parhaillaan virtuaalista materiaalia opettajien hyödynnettäväksi. Lisäksi seitsemäsluokkalaisille järjestettiin Pidä huolta -valistuskonsertti lokakuussa 2023. Poliisi on ollut mukana opetuksen kanssa laatimassa kouluille toimintaohjeita ja järjestänyt vuosittain opetuksen johdolle turvallisuuskoulutuksia.

Esimerkiksi Kaupunkiympäristön toimialalla rakennetun ympäristön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen voidaan vaikuttaa kaupunkisuunnittelulla. Turvallisuusviranomaisten näkemyksiä otetaan huomioon muun muassa kaavoituksen lausuntomenettelyssä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Talousarviossa on asetettu valtuustoon nähden sitova tulostavoite *Turvallisuus Espoossa ja asukkaiden kokemana turvallisuus*. Tavoitteen mittareiksi asetettiin Kaupunki- ja kuntapalvelut - tutkimuksen tulokset turvallisuudesta sekä katuturvallisuusindeksi, joka myöhemmin korvattiin häiriöindeksillä.

Tilinpäätöksessä tavoite arvioitiin pääosin toteutuneeksi. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tavoite jäi saavuttamatta, koska häiriöindeksin nousu erityisesti vuodesta 2021 vuoteen 2023 on ollut Espoossa verrattain suurta. Espoon häiriöindeksi on ollut vuosina 2018–2023 muihin suuriin kaupunkeihin verrattuna kuitenkin matalalla tasolla. Espoon häiriöindeksiä ovat erityisesti nostaneet muun muassa ryöstöjen ja väkivaltarikosten määrän kasvu, joiden painoarvo on indeksissä korkea. Indeksillä myös kuvaa osaltaan turvallisuusympäristössä tapahtumassa olevaa muutosta. Vuonna 2022 häiriöindeksin lukuarvo oli 128,3 ja vuodelle 2023 tavoitteena oli lukuarvon lasku. Vuoden 2023 toteuma oli 191,6.

Toiseksi mittariksi asetettiin kaupunki- ja kuntapalvelut tutkimuksen turvallisuutta koskevat tulokset. Molemmat turvallisuusindeksit jäivät alle tavoitetason, joka oli lukuarvoltaan 4. Laajemman turvallisuusindeksi 1 toteuma oli 3,51 ja suppeamman turvallisuusindeksi 2 toteuma oli 3,98.

Espoo on valmistellut ja toteuttanut ennaltaehkäisyn toimenpiteitä useiden sisäisten ja ulkoisten kumppaneiden kanssa. Esimerkiksi Kasvun ja oppimisen toimialalla poliisi on tavannut oppilaita ja ollut laatimassa kouluille toimintaohjeita ja järjestänyt turvallisuuskoulutuksia. Yhteistyön on jatkuttava Espoon turvallisuuden säilyttämiseksi.

2.6.2 SILTAONNETTOMUUS TAPIOLASSA

Väliaikainen kävelysilta romahti Tapiolassa 11.5.2023 Helmakujan ja Itätuulenkujan kohdalla. Onnettomuustutkintakeskuksen (OTKES) mukaan onnettomuudessa loukkaantui 22 lasta ja yksi aikuinen. Sortunut silta oli kaupungin tilaama. Sillan suunnittelu ja toteutus sekä viikoittain tehtävät tarkastukset oli tilattu ulkopuoliselta telinetoimittajalta. Viimeisin tarkastus sillalle oli tehty perjantaina 5.5.2023 ja siitä on kirjattu tarkastuspöytäkirja. Onnettomuustutkintakeskus julkaisi helmikuussa 2024 tutkintaselosteen onnettomuudesta. Poliisin tutkinta onnettomuudesta on vielä käynnissä.

Onnettomuuden jälkeen 12.5.2023 Espoon kaupunki sulki Tapiolan Merituulentien ja Itätuulenkujan väliset tilapäiset sillat varmistaakseen kyseisten siltojen turvallisuuden. Kaupungin 29.5.2023 julkaiseman tiedotteen mukaan tilatussa ulkopuolisessa tarkastuksessa havaittiin puutteita sekä todettiin suunnitelmien ja laskelmien tarkennustarvetta. Siltojen käyttöönoton edellytykseksi

asetettiin tehtyjen korjaustoimenpiteiden riittävyden toteava uusi ulkopuolinen tarkastus. Väliaikaiset sillat purettiin heinäkuussa 2023.

Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselosteen tiivistelmän mukaan:

- Sillan tilaaminen oli tehty kokonaispalveluhankintana ilman määrämuotoisia prosesseja. Tilaajana toiminut Kaupunkitekniikan keskus ei asettanut sillalle teknisiä vaatimuksia ja ulkoisti sillan turvallisuuden telineyryykselle. Sillan toteuttaminen ei ollut mahdollista telinevalmistajan telineohjeen tarjoamalla tyyppiratkaisuilla, joten suunnittelu olisi edellyttänyt rakennesuunnittelua ja eurokoodien soveltamista. Silta suunniteltiin kuitenkin riittämättömällä osaamisella, joten rakenteista tuli vaatimukseen nähden monin tavoin heikot. Suunnitelmiin ei kohdistunut ulkopuolista tai viranomaisen tarkastusmenettelyä. Sillan kokoamisen aikana sillan suunnitelmiin tehtiin muutoksia, joiden vaikutusta turvallisuuteen ei myöskään tarkasteltu. Sillan valmistuttua se oli rakenteeltaan riittämätön ja käyttötarkoituksessaan vaarallinen. Sillan turvallisuuspuutteita ei havaittu suunnittelu-, kokoamis- tai käyttöönottovaiheessa eikä käytönaikaisissa viikkotarkastuksissa. Kunnan yleisillä alueilla sijaitseviin väliaikaisiin siltoihin ei kohdistu viranomaisvalvontaa. Myös pysyvät siltarakenteet on jätetty rakentamisen lupamenettelyjen ulkopuolelle, ohjaava lainsäädäntö on epäselvää eikä valvovaa viranomaista ole.

Tilinpäätöksen mukaan onnettomuutta on käsitelty äärimmäisellä vakavuudella ja pidetty huolta vastaavan riskin torjumisesta sekä syiden selvittämisestä. Kaikkien väliaikaisten rakentamisen järjestelyjen riskienhallinnan prosesseja on kehitetty.

Kaupunkitekniikan keskuksen linjaamat kehittämistoimenpiteet

Kaupunkitekniikan keskus on linjannut kehittämistoimenpiteinä, että jos väliaikaisia telinesiltaratkaisuja joudutaan käyttämään, Kaupunkitekniikan keskus asettaa kuormitusvaatimuksia suunnitelmalle, tarkastaa suunnitelman ja valvoo myös toteutusta oman ja tarvittaessa ulkopuolisen asiantuntijan toimin. Telineoimittajan pitää esittää rakenteen suunnitelma ja kapasiteettitarkastelu, jolla osoitetaan telineosien riittävä kantavuus oletetuille kuormille. Lisäksi varmistetaan, että telineoimittajan suunnittelijalla on riittävä pätevyys tehtävään, ja telineen suunnittelija tarkastaa myös rakenteen toteutuksen. Vastaavaa toimintatapaa sovelletaan myös muilla kuin telineillä tehtäviin väliaikaisiin siltoihin. Jos siltatarve on pidempiaikainen, suunnitellaan kohteeseen siltarakenne pysyvän rakenteen vaatimuksia ja käytäntöjä noudattaen. Kaupunki noudattaa ja on aiemminkin noudattanut pysyvien siltarakenteiden suunnittelussa Väyläviraston laatimia suunnitteluohjeita, ja kaupunki rakennuttaa sillat vastaavalla prosessilla kuin Väylävirasto.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Väliaikaiset muut onnettomuuspaikan lähialueella olleet kevyen liikenteen ylikulkusillat suljettiin heti siltaromahduksen jälkeen ja purettiin heinäkuussa 2023.

Väliaikaisten teknisten rakenteiden turvallisuuden valvonnan vastuut on määriteltävä tarkkaan ja väliaikaisten siltojen ja kulkuyhteyksien kunnossapidosta on huolehdittava yhtä hyvin kuin pysyvienkin ratkaisujen.

Kaupunkitekniikan keskuksen kehittämistoimenpiteiden linjaukset ovat tarkoituksenmukaisia väliaikaisrakentamisen rakentamisen turvallisuuden parantamiseksi.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Espoon kaupungin on vakiinnutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet tilapäisten kävelysiltojen ja muiden väliaikaisten kulkuyhteyksien turvallisuuden varmistamiseksi. Espoon kaupungin väliaikaisten ratkaisujen rakentamiseen ja valvontaan liittyvien vastuiden on oltava selkeitä.

Väliaikaisille rakenteille ja kulkuyhteyksille tulee asettaa käytön aikarajat, jonka jälkeen ne tulee korvata pitkäaikaisemmilla ratkaisuilla.

3 ELINVOIMAN TULOSALUEEN PALVELUJEN ARVIOINNIT

3.1 TYÖLLISYYSPALVELUT JA TYÖMARKKINATUEN KUNTAOSUUSKUSTANNUS

Vuonna 2021 alkaneet Työllisyyden kuntakokeilut kestävät vuoden 2024 loppuun asti. Espoossa kuntakokeilu on nimeltään Työllisyys Espoo. Kuntakokeilun kohderyhmänä ovat nuoret, vieraskieliset sekä pitkäaikaistyöttömät.

Työllisyys- ja elinkeinopalvelujen järjestämisvastuu siirretään valtiolta kunnille 1.1.2025 alkaen. Kunnat ovat sopineet yhteistoiminta-alueiden muodostamisesta ja Valtioneuvoston vahvistamana Suomeen on tulossa 45 työllisyysaluetta, joista Uudellamaalla on yhdeksän aluetta. Valtiolta siirtyy kunnille noin sata erilaista TE-toimistojen, ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen palvelua ja tehtävää. Työllisyyden ja yritysten kasvua tukevat julkiset palvelut tulevat osaksi kuntien työllisyys- ja elinvoimatehtäviä. Rakenneuudistus vaikuttaa lakisääteisiin viranomaistehtäviin, toimintaympäristöön, kumppanuuksiin ja palveluihin. Uudistuksella on myös merkittäviä vaikutuksia kuntien talouteen ja sen ennakointiin. TE24-uudistuksen tavoitteena on tuoda työvoimapaalvelut osaksi kunnan elinvoimatyötä sekä tuottaa tehokkaampia ja saavutettavampia työvoimapaalveluja.

Espoo ja Kauniainen ovat syksyllä 2023 solmineet vastuukuntamallin mukaisen yhteistyösopimuksen työllisyysalueen muodostamiseksi. TE-uudistuksen myötä Espoon ja Kauniaisten muodostamalle työllisyysalueelle liikkeenluovutuksella valtiolta siirtyvän henkilöstön määrä olisi noin 240 henkilöä.

Työllisyysalueen muodostaminen ja työllisyyspalvelujen järjestäminen

Espoo valmistelelee työllisyysalueen muodostamista yhdessä Kauniaisten kaupungin kanssa. Järjestämisvastuun siirtyessä kunnille Espoo ja Kauniainen muodostavat yhteisen työllisyysalueen, jonka työvoimaviranomainen on Espoon kaupunki. Espoon ja Kauniaisten yhteistoimintasopimuksen mukaisesti Espoo järjestää TE-palvelut espoolaisille ja kauniaislaisille asukkaille, yrityksille ja yhteisöille. Työllisyysalueella huomioidaan alueelliset erityispiirteet ja tehdään tiivistä yhteistyötä paikallisten sidosryhmien ja kumppanien kanssa. Tavoitteena on, että asiakkaille tarjottavat palvelut ovat työllistymiseen johtavia ja vaikuttavia. Uudessa palvelumallissa korostetaan nopeaa ja pysyvää työllistymistä sekä työpaikkojen nopeaa täyttymistä. Järjestämissuunnitelman mukaan työllisyysalueella tullaan huomioimaan nuorten, vieraskielisten ja korkeasti koulutettujen palvelutarpeet. Työllisyys Espoon palveluja nuorille käsitellään tarkemmin luvussa 3.2.

Työllisyyden edistämiseksi Työllisyyspalvelut ohjaa resursseja erityisesti työttömyyden pitkittymisen katkaisuun, vahvistaa verkostomaista työtä ja ennakointia sekä tarjoaa asiakkaille tehokkaita digitaalisia palveluja. Kaupunki tarjoaa heikossa työmarkkina-asemassa ja monialaisia palveluja tarvitseville asiakkaille palveluja yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Työttömyysluvut ovat edelleen kasvussa

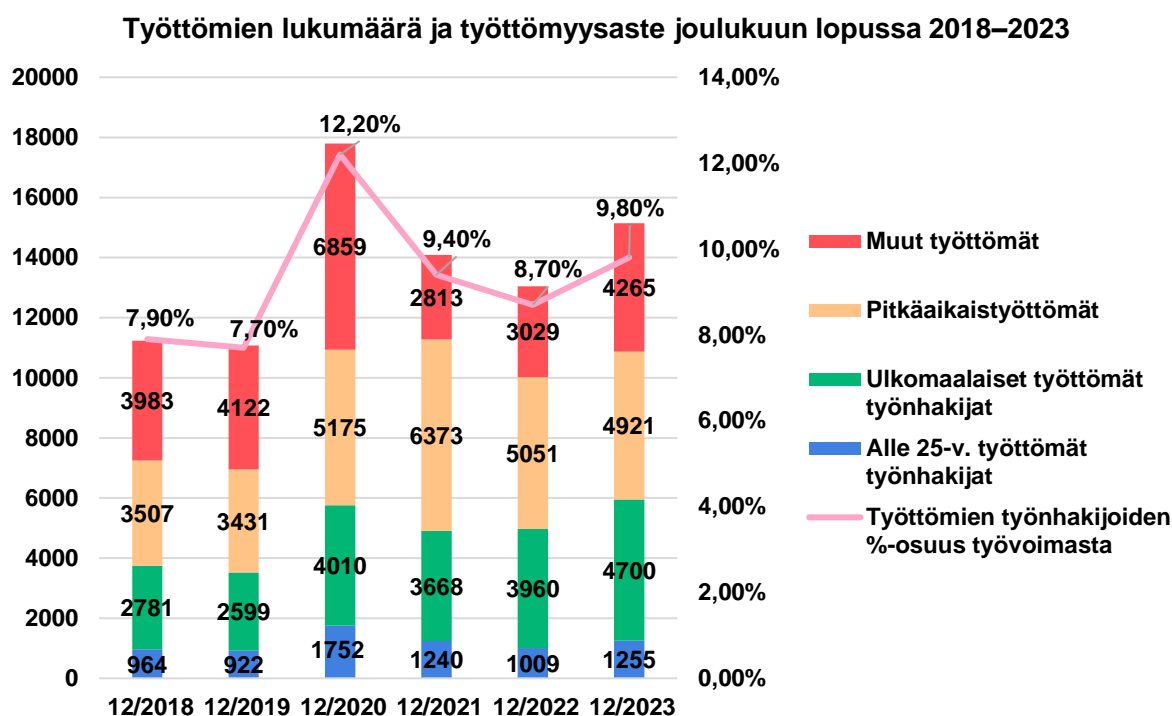
Lähes kaksi vuotta jatkunut työttömyyden väheneminen taittui vuoden 2023 maaliskuussa. Joulukuun 2023 lopulla Espoossa oli työttömiä yhteensä 15 141 ja työttömien osuus työvoimasta oli 9,8 prosenttia. Koko maassa työttömien osuus työvoimasta oli 11,2 prosenttia. Pitkäaikaistyöttömiä eli yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli 4 921 eli 33 prosenttia työttömistä. Kaksi vuotta kasvussa ollut pitkäaikaistyöttömyys kääntyi vuoden 2022 maaliskuussa laskuun, mutta vuoden 2024 tammikuussa määrä oli vuodentakaisella tasolla.

Ulkomaan kansalaisia oli joulukuun 2023 lopulla työttömänä 4 700 ja työttömien osuus ulkomaisesta työvoimasta oli 22,9 prosenttia. Vuoden 2022 lopussa työttömien osuus työvoimasta oli suurin taustaltaan Lähi-idästä olevilla, toiseksi afrikkalaistaustaisilla ja kolmanneksi eurooppalaistaustaisilla, amerikkalaistaustaisilla ja aasialaistaustaisilla. Todennäköisesti ulkomaan kansalaisten

työttömyystilanne on tilastoitua huonompi, sillä huomattava osa ulkomaalaisista ei ilmoittaudu työttömäksi työnhakijaksi. Osalla syynä tähän on puutteelliset tiedot työttömyysturvan hakemisesta ja osalla pelko oleskeluluvan katkeamisesta työpaikan menetyksen seurauksena. Lisäksi Espoossa merkittävänä ryhmänä ovat korkeasti koulutetut työttömät. Vähintään alimman korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on yli kolmannes kaikista Espoon työttömistä.

Työttömyysluvuissa on huomattavaa vuodensisäistä kausivaihtelua. Kesä- ja heinäkuussa työttömien määrä on joka vuosi korkeimmillaan. Tämä johtuu muun muassa siitä, että oppilaitoksista vapautuu lukukausien päätyttyä työvoimaa työmarkkinoille. Myös vuoden lopussa työttömyysluvut ovat koholla. Seuraavassa kaaviossa on esitetty työttömien lukumäärä ja työttömyysaste joulukuun lopussa 2018–2023 Espoossa.

Lähde: TEM, Työnvälitystilastot joulukuun 2018–2023.

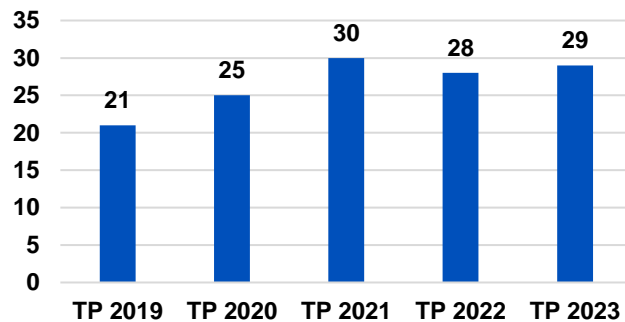
Työllisyyspalvelujen rahoitus ja työmarkkinatuen kuntaosuuskustannus

Työllisyyspalveluissa ei pystytä työllisyyskokeilun rahoitusrakenteen takia seuraamaan palvelutuotannon kokonaiskustannuksia tarkasti. Kaupungin omin panostuksin ja valtion määrärahoihin sovitaan yhteen toimintoja ja palveluita, joista tärkein on viranomaistyönä tehtävä asiakastyö, jonka osana tehdään muun muassa työnvälitystä, palveluohjausta sekä työttömyysturvaan liittyvät lausunnot. TE-toimiston kuluissa ei ole eriteltävissä Espoon kokeiluun kohdistuvia kuluja, kuten henkilöstö- ja tilakuluja.

Työllisyyspalvelujen tulot olivat 2,6 milj. euroa. Palkkatuki toteutui 0,2 milj. euroa ja osaamiskeskusten ulkoiset rahoitukset toteutuivat 0,3 milj. euroa talousarviota parempana. Työllisyyspalvelujen menot olivat 43 milj. euroa. Palkkatukityöllistämiseen ja maahanmuuttajien rekrytointimalliin varatut määrärahat alittuivat 0,7 milj. euroa. Menojen alitus johtui Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan siirtymisestä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle, mikä vähensi palkkatukityöllistämisen käyttöä Espoon kaupungilla. Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala oli merkittävä tukityöllistäjä, ja vuonna 2022 toimialalla työskenteli 21,5 prosenttia palkkatuella työllistetyistä. Muut henkilöstömenot alittuivat 0,4 milj. euroa vuoden aikana avoimien vakanssien takia. Myös palvelujen ostoihin varattuja hankintoja jäi toteutumatta johtuen uudistuksen valmistelusta.

Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten määrärahoja lisättiin 1,3 milj. euroa vuoden 2023 aikana. Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten ylitys oli alkuperäiseen talousarvioon 1,7 milj. euroa ja muutettuun talousarvioon 0,4 milj. euroa. Kustannukset olivat yhteensä 29,2 milj. euroa. Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannus kasvoi edellisvuodesta 1,2 milj. euroa eli neljä prosenttia. Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannuksen kasvuun vaikutti huono taloussuhdanne, jonka vaikutukset näkyvät erityisesti vieraskielisten ja nuorten työllisyystilanteen heikkenemisenä.

Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten kehitys 2019–2023, milj. euroa

Lähde: Tilinpäätökset 2019–2023.

Kuntien maksuvastuu laajentuu vuodesta 2025 alkaen. Työnhakijan osallistuminen palveluun ei jatkossa katkaise kunnan maksuvastuuta, vaan sen katkaisee ainoastaan työllistyminen tai toiselle etuudelle siirtyminen, esimerkiksi eläköityminen. Kuntien maksuvastuu aikaistuu 300 päivästä 100 päivään. Espoon vuosittaisten kuntaosuuskustannusten arvioidaan kohoavan noin 42 milj. euroon.

Yhteistyö Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa

Työllisyyspalvelujen mukaan hyvinvointialueuudistuksen tuoma muutos työllisyyspalvelujen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen rajapintaan on ollut haasteellinen. Kaupungin työllisyyspalvelujen näkökulmasta yhdyspinta on merkittävä, mutta hyvinvointialueen järjestämien sosiaali- ja terveyspalvelujen näkökulmasta se on yksi monista yhdyspinnoista. Syksyllä 2023 Espoon Työllisyyspalvelut ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ovat edenneet rakenteellisemmalla yhteistyön tasolla.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoo valmistelee työllisyysalueen muodostamista yhdessä Kauniaisten kaupungin kanssa. Järjestämisvastuun siirtyessä kunnille Espoo ja Kauniainen muodostavat yhteisen työllisyysalueen, jonka työvoimaviranomainen on Espoon kaupunki. Järjestämissuunnitelman mukaan työllisyysalueella huomioidaan alueelliset erityispiirteet ja tehdään tiivistä yhteistyötä paikallisten sidosryhmien ja kumppanien kanssa. Lainsäädäntö ohjaa työllisyyspalvelujen toimintaa vahvasti. Espoon osalta uudistuksen riskinä on nähty muun muassa normitettut palvelumallit ja suuria kaupunkeja syrjivät rahoitusmallit.

Työttömyys on saatava katkaistua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, johon ratkaisuna on tehokas työnvälitys ja avoimille työmarkkinoille työllistymiseen johtavat palvelut.

Huomattava osa ulkomaan kansalaisista ei ilmoittaudu työttömäksi työnhakijaksi. Osalla syynä tähän on puutteelliset tiedot työttömyysturvan hakemisesta ja osalla pelko oleskeluluvan katkeamisesta työpaikan menetyksen seurauksena. Ulkomaan kansalaisten työllisyyspalveluista tiedottaminen on tärkeää, jotta heidät saadaan palvelujen piiriin mahdollisimman nopeasti.

Joulukuun 2023 lopulla Espoossa työttömien osuus työvoimasta oli 9,8 prosenttia. Vuoden 2023 työmarkkinatuen kuntaosuuskustannuksen toteuma oli 29,2 milj. euroa, mikä oli 1,7 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannuksen nousuun vaikuttaa huono taloussuhdanne, jonka vaikutukset näkyvät erityisesti vieraskielisten ja nuorten työllisyystilanteen heikkenemisenä.

TE-uudistuksessa Espoon työmarkkinatuen kuntaosuuskustannukset tulevat nousemaan vuodesta 2025 alkaen arviolta noin 42 milj. euroon. Kustannusten nousuun vaikuttaminen

työllisyystoimilla on työllisyyspalvelujen mukaan TE-uudistuksen myötä rajallista, mutta kaupunki voi vaikuttaa työttömyydestä aiheutuviin kuluihin tekemillään palveluratkaisuilla.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella on tärkeitä työllistymiseen liittyviä palveluja, kuten kuntouttava työtoiminta.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Työllisyysmäärärahat tulee saada aikaisempaa paremmin kohdennettua etenkin työllisyyden lisäämiseen sekä pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten maksamisen sijasta.

Työllisyyspalvelujen tulee tarkkaan määrittää, miten TE-uudistuksessa valtiolta siirtyvät resurssit kohdistetaan ja siirtyvät kustannukset sopeutetaan kaupungin toimintaan, jotta uudistuksesta saatavat hyödyt olisivat mahdollisimman suuret.

Kaupungin yhteistyön hyvinvointialueen kanssa tulee olla saumatonta, jotta asiakkaat eivät jäisi ilman palvelua kahden organisaation väliin.

3.2 NUORTEN TYÖLLISYDEN EDISTÄMINEN TYÖLLISYYS ESPOOSSA JA NUORISOPALVELUJEN OHJAAMOTALOSSA

Espoo-tarinan 2021–2025 mukaan koronapandemian vaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oppimiseen sekä perheiden jaksamiseen. Nuoren valmistuminen opinnoista huonona työmarkkina-aikana heikentää nuoren työhön kiinnittymistä ja työkokemuksen saamista. Nuoren työttömyyden pitkittyminen voi vaikuttaa myös nuoren osaamiseen ja työnantajien asenteisiin työnhakijaa kohtaan. Tämä vaikeuttaa nuoren työnhakua suhteessa paremmassa työmarkkinatilanteessa valmistuneisiin nuoriin.

Alle 25-vuotiaiden työttömien osuus samanikäisestä työvoimasta oli joulukuun 2023 lopulla 9,4 prosenttia, kun se oli vuotta aiemmin 7,5 prosenttia. Alle 25-vuotiaita oli Espoossa työttömänä 1 255, mikä on 24 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin.

Kaupungin tavoitteena on nuorisotyöttömyyden nopea alentaminen kehittämällä nuorten polkua opinnoista työelämään ja varmistamalla, että espoolaisten nuorten työllisyys on maan parhaalla tasolla. Vuoden 2023 tulostavoitteena on nuorisotyöttömyyden aleneminen vuoden 2019 tasolle. Elinvoiman tulosalueen Elinkeino ja työllisyys tulosyksikön vuoden 2023 tavoitteena on nuorten työllisyyden edistäminen työllisyys- ja yrittäjyyspolkujen kautta.

Arvioinnissa selvitettiin, onko nuorten työllisyyttä edistetty Työllisyys Espoossa ja Nuorisopalvelujen Ohjaamotalossa tavoitteiden mukaisesti. Arvioinnissa tarkasteltiin Työllisyys Espoon ja Ohjaamotalon palveluja ja palveluihin ohjausta. Kyseessä on Elinvoiman tulosalueen sekä Kasvun ja oppimisen toimialan yhteinen arviointiaihe. Nuorisopalveluja on arvioitu laajemmin luvussa 4.4.

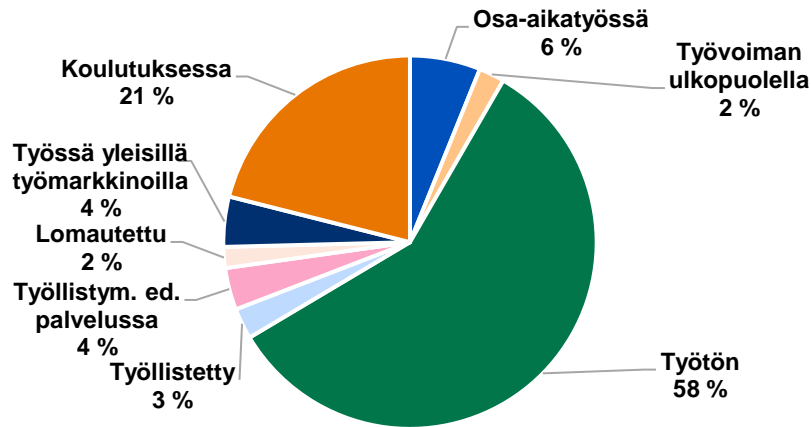
Nuori asiakas Työllisyys Espoon ja Ohjaamotalon palveluissa

Työllisyys Espoo vastaa alle 30-vuotiaiden työttömien asiakkaiden julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen tarjoamisesta. Palvelut räätälöidään yksilöllisten tarpeiden mukaan. Työllisyys Espoon asiakkaat saavat henkilökohtaisen valmentajan, joka tapaa asiakasta säännöllisesti, tekee lainmukaiset työllistymissuunnitelmat sekä ohjaa asiakasta työhaussa ja tarpeen mukaisesti Työllisyys Espoon tai sen verkoston palveluihin.

Seuraavassa ympyräkaaviossa on kuvattu nuorten työnhakijoiden status Työllisyys Espoon palveluissa joulukuun 2023 tilanteessa. Työnhakija voi olla muun muassa työssä, työtön, palveluissa,

työllistettynä tai koulutuksessa. Koulutuksella tarkoitetaan päätoimisia opintoja, työvoimakoulutusta tai opiskelua työttömyysetuudella. Työllistymistä edistävissä palveluissa ovat palkkatuella työllistetyt, omaehtoisesti työttömyysetuudella opiskelevat, työ- ja koulutuskokeilussa olevat, vuorotteluvapaatyöpaikkaan työllistetyt, työvoimakoulutuksessa, valmennuksissa ja kuntouttavassa työtoiminnassa olevat.

Alle 25-vuotiaiden työllisyysstatus joulukuun lopussa 2023

Lähde: Työllisyys Espoo, Ura-vdi.

Nuorisopalvelujen Ohjaamotalo on tarkoitettu alle 30-vuotiaille espoolaisille nuorille. Ohjaamotalosta saa tietoa ja apua opiskelumahdollisuuksista, työelämästä, työnhausta ja toimeentulosta, asumisesta, arjenhallinnasta ja hyvinvoinnista sekä vapaa-ajanmahdollisuuksista. Ohjaamotalossa työskentelee yli 60 eri ammattilaista. Ohjaamotalo toimii pääosin Leppävaarassa ja on auki jokaisena arkipäivänä klo 12–16. Palvelua saa myös verkon kautta sekä ajanvarauksella Matinkylän kauppakeskus Isossa Omenassa. Ohjaamotalo tarjoaa sekä yksilöohjausta että kohdennettua ryhmätoimintaa.

Ohjaamotalon Starttipisteen kävijöistä vuoden 2023 aikana työttömiä oli 20 prosenttia, opiskelijoita 17 prosenttia ja töissä kuusi prosenttia. Nuorten asiointien aiheista suurin osa liittyi työhön ja arjen hallintaan, kuten omaan kotiin muuttamiseen, ihmissuhteisiin, päihteisiin, hyvinvointiin ja terveyteen. Asiantuntijat liittyivät myös koulutukseen tai johonkin muuhun syyhyn.

Palvelut Työllisyys Espoossa ja Ohjaamotalossa

Työllisyys Espoon ja Ohjaamotalon palvelut toteuttavat nuorten työllistymiseen tarvittavaa monialaista palveluohjausta hyvinvoinnin- ja koulutustoimijoiden kanssa. Työllisyys Espoon palveluihin kuuluvat muun muassa tieto-, neuvonta ja ohjauspalvelut, työnvälitys sekä työllistymistä edistävät palvelut. Työllisyys Espoon mukaan vaikuttavimpia palveluja tukemaan nuoria koulutus- ja työllistymispoluille ovat palkkatuki avoimilla työmarkkinoilla, työvoimakoulutukset, työkokeilu sekä yksilöllinen työhönvalmennus. Esimerkiksi valtioneuvoston julkaisun mukaan työllistävälle organisaatioille suunnattu palkkatuki on yksi parhaiten työllistävä palvelumuoto TE-toimiston ja kuntakokeilujen palveluvalikossa.

Ohjaamotalon Starttipisteen toimijat tarjoavat yhteistyönä monialaista matalan kynnyksen ohjausta nuorille, jotka tarvitsevat neuvoja tai tukea työelämäänsä, koulutukseen tai tarvitsemiinsa palveluihin kiinnittymiseen. Starttipisteen ilman ajanvarausta tarjottavia walk in -palveluja ovat taitava työnhakijapalvelu, talous- ja velkaneuvonta, HOT-valmennus (hyväksymis- ja omistautumisterapia) sekä mielenterveys- ja päihdesairaanhoidajan, asumisneuvojan ja uraohjaajan vastaanotot. Etsivän nuorisotyön edustajat ovat myös paikalla Ohjaamotalossa jokaisena arkipäivänä. Työllisyys Espoon asiantuntijat ovat tavattavissa ilman ajanvarausta Ohjaamotalossa. Aiemmin Ohjaamotalon walk in -palvelua tarjottiin myös Iso Omenan toimipisteessä, mutta walk in -palvelu lakkautettiin

resurssisyistä. Ohjaamotalon mukaan walk in -palvelun palauttaminen Iso Omenan toimipisteeseen edellyttäisi lisää henkilöstöresursseja tai nykyisten Leppävaaran palvelujen supistamista.

Työllisyys Espoo ja Ohjaamotalo järjestävät yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa nuorten työllistymistä edistäviä tapahtumia. Esimerkiksi Työllisyys Espoo järjestää yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa Aktivointipäivät-tapahtumia Ohjaamotalolla Leppävaarassa. Tapahtumassa nuori pääsee konkreettisesti tapaamaan työllisyyspalvelujen ja verkoston toimijoita, mikä mahdollistaa seuraavasta työllistymiseen tähtäävästä toimenpiteestä sopimisen heti paikan päällä. Nuori sitoutuu siten myös paremmin aktivointisuunnitelmassa sovittuihin tehtäviin.

Asiakasohjaus ja työllisyystavoitteen toteutuminen

Työttömän tai työtä etsivän nuoren ilmoittautumista työnhakijaksi tai pääsyä Työllisyys Espoon asiakkaaksi on sujuvoitettu. Asiakasohjausten tehostamiseksi Työllisyyspalvelut on lisännyt asiakaskontaktien määrää pohjoismaisen työvoimapolitiikan mukaisesti. Työllisyyspalvelut ovat kasvattanut nuorten aktivointiastetta, mutta se ei vielä ole tavoitteen mukainen. Nuorten aktivointiasteen tavoitearvo on 45 prosenttia ja joulukuussa 2023 aktivointiaste oli 35,1 prosenttia. Aktivointiaste-tunnusluvulla tarkoitetaan aktiivisten työvoimapolitiittisten palveluiden piirissä olevien prosenttiosuutta työttömien työnhakijoiden ja palveluiden piirissä olevien summasta. Korkea aktivointiaste on merkki siitä, että työnhakijat ovat löytäneet omaan tilanteeseen sopivia ja työllistymistä edistäviä palveluita. Espoon aktivointiaste oli elokuussa 2023 kolmanneksi korkein kuuden suurimman kaupungin vertailussa. Aktivointiasteeseen sisältyy myös asiakkaita, jotka siirtyvät palveluista palveluille, johon työllisyyspalvelujen henkilöstön on kiinnitettävä huomiota.

Vuoden 2023 tulostavoitteena on nuorisotyöttömyyden aleneminen vuoden 2019 tasolle. Alle 25-vuotiaiden työttömien osuus saman ikäisestä työvoimasta vuonna 2019 oli 6,9 prosenttia ja vuoden 2023 joulukuussa 9,4 prosenttia. Nuorten työttömyysaste on kääntynyt nousuun ja on vielä kaukana vuoden 2019 työttömyysasteesta. Tulostavoite ei toteutunut vuonna 2023, ja kaupungin kolmannen osavuosisikatsauksen yhteydessä tulostavoitteelle haettiin valtuustolta poikkeama.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Työllisyyden kuntakokeilun kohderyhmään kuuluvat nuoret, vieraskieliset sekä pitkäaikaistyöttömät. Työllisyys Espoon palveluissa autetaan asiakasta pääsemään työmarkkinoille ja löytämään osaamistaan ja työkykyään vastaavaa työtä. Palkkatuki on yksi parhaiten työllistävä palvelumuoto TE-toimiston ja kuntakokeilujen palveluvalikossa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä nuorten työllistämistä riittävän ajoissa. Matalan kynnyksen työllistymispalveluja tulee järjestää etenkin niille nuorille, jotka eivät ole opiskelemassa tai työelämässä.

Tarkastuslautakunta pitää Ohjaamotalon toimintaa vaikuttavana, koska Ohjaamotalo tarjoaa monta palvelua yhdessä paikassa Leppävaaran toimipisteessä. Monet palvelut ovat tarjolla ilman ajanvarausta. Etenkin Starttipisteen walk in -terapian tarjoaminen nuorelle matalalla kynnyksellä on hyvä asia. Aiemmin Ohjaamotalon walk in -palvelua tarjottiin myös Iso Omenan toimipisteessä, mutta walk in -palvelu lakkautettiin resurssisyistä. Ohjaamotalon mukaan walk in -palvelun palauttaminen Iso Omenan toimipisteeseen edellyttäisi lisää henkilöstöresursseja tai nykyisten Leppävaaran palvelujen supistamista. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä myös palvelujen alueellista tasapuolista jakautumista. Työllisyyspalvelujen ja Ohjaamotalon palvelujen tiedottamiseen ja saavutettavuuteen tulee kiinnittää huomiota.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Nuorisotyöttömyyden alentamiseksi matalan kynnyksen palveluja ja vaikuttaviksi todettuja palveluja tulee tarjota nuorille tarvetta vastaavasti.

Nuorille tarjottavien työllisyyspalveluiden Espoon alueellisen tarjonnan tasapuolisuus tulee ottaa huomioon palvelujen järjestämisessä.

3.3 MATALAN KYNNYKSEN HARRASTAMISMALLIT LAPSILLE JA NUORILLE KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUISSA

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Kunnan on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukaan edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä, siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Kunnan strategian lisäksi ja tueksi kunnan on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulee olla myös osa taloussuunnitelmaa.

Hyvinvointikertomus -ja suunnitelma

Espoon kaupungin Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma valtuustokaudelle 2022–2025 hyväksyttiin kaupungin Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnassa helmikuussa 2022. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen Alueellinen hyvinvointikertomus vuosille 2023–2025 hyväksyttiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa joulukuussa 2023 ja Alueellinen hyvinvointisuunnitelma vuosille 2024–2026 hyväksyttiin helmikuussa 2024. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen pohjautuu kuntien ja hyvinvointialueiden sekä muiden toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Yhteisille asukkaille ja asiakkaille tuotettavien palveluiden onnistunut toteuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä.

Kaupungin hyvinvointikertomuksessa on kuvattu liikunta- ja kulttuuripalveluita hyvinvoinnin osatekijöinä, joilla edistetään kuntalaisten hyvinvointia mahdollisimman kattavasti siten, että palvelut tavoittavat kaikki ikäryhmät ja ovat saavutettavissa eri puolilla kaupunkia. Kulttuurin sekä Liikunnan ja urheilun tulosityksiköt sijoittuvat kaupungin organisaatiossa Elinvoiman tulosalueelle, jonka esikunnalla on vastuu kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä ja siihen kytkeytyvistä kokonaisuuksista.

Espoon maksuton harrastamisen malli

Espoo liikkuu 2030 vision mukaan jokaisella lapsella on oikeus osallistua harrastamiseen. Espoon liikunnan ja urheilun tulosityksikkö on tarjonnut espoolaisille lapsille ja nuorille maksutonta matalan kynnyksen säännöllistä liikuntatoimintaa yhteistyössä espoolaisten liikuntaseurojen kanssa jo noin kymmenen vuoden ajan. Toiminta on laajentunut vuosittain.

Harrastamisen Suomen malli

Harrastamisen Suomen malli on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama toimintamuoto, jonka tavoitteet ja toimintatavat on täydennetty Nuorisolakiin 1.1.2023 alkaen. Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastuskokeilu koulupäivän yhteydessä. Mallin mukaista toimintaa toteutetaan kouluilla.

Espoon harrastuspolku -hanke

Harrastamisen Suomen malliin perustuvassa Espoon harrastuspolku -hankkeessa lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä edistetään tarjoamalla koulupäivän yhteydessä helposti saavutettavissa oleva kiinnostava harrastusmahdollisuus. Halutaan, että jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus kokeilla ja löytää kiinnostuksen kohteensa, saada kokemuksia onnistumisesta, pystymisestä ja ryhmään kuulumisesta ja kiinnostumaan pysyvämmästä harrastamisesta.

Kulttuurin ja Liikunnan ja urheilun tulosityksiköiden tuottamat lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistävät palvelut

Espoon hyvinvointityön keskiössä ovat kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut. Vastuu hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisestä oman perustehtävänsä osalta koskee kaikkia kaupungin toimialoja ja tulosityksiköitä. Arviointi on kohdistettu Kulttuurin sekä Liikunnan ja urheilun tulosityksiköiden tuottamiin lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistäviin matalan kynnyksen harrastuspalveluihin, joiden vaikuttavuus ja tavoitetasot ovat hyvinvointialueuudistuksen myötä entisestään kasvaneet.

Hyvinvointikertomukset ja -suunnitelmat

Kuntastrategiaan liittyvät Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma ohjaavat kuntien hyvinvointityötä. Hyvinvointialueen strategiaan liittyvät Alueellinen hyvinvointikertomus ja Alueellinen hyvinvointisuunnitelma ohjaavat hyvinvointialueen hyvinvointityötä. Hyvinvointikertomukset ja -suunnitelmat ovat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan ja arvioinnin sekä raportoinnin työvälineitä.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen helmikuussa 2024 hyväksytty Alueellisen hyvinvointisuunnitelma pohjautuu joulukuussa 2023 hyväksytyyn Alueelliseen hyvinvointikertomukseen, jossa on kuvattu alueen hyvinvoinnin nykytila ja jossa esitetään koottua tietoa alueen väestöstä, hyvinvoinnin osatekijöistä sekä asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä. Hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelman 2024–2026 painopisteiden ja tavoitteiden määrittelyssä on tehty yhteistyötä hyvinvointialueen kymmenen kunnan ja järjestöjen sekä vaikuttamistoimielinten kanssa. Hyvinvointisuunnitelmissa kuvataan sovitut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet, tavoitteet, toimenpiteet ja vastuutahot sekä asetetut mittarit asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointikertomustyö kestää koko valtuustokauden. Suppeampi hyvinvointiraportti laaditaan kerran vuodessa, laaja hyvinvointikertomus kerran valtuustokaudessa.

➤ **Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma**

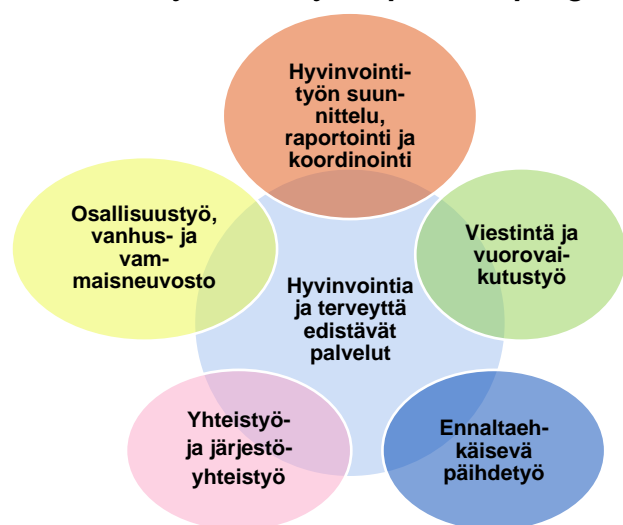
Hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen kokonaisuuteen kuuluu Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, jonka sisällöstä säädetään Lastensuojelulaissa. Sekä hyvinvointialueen että kunnan lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa tulee olla tiedot: lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta, lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista, yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisien sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. Hyvinvointialueen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee lisäksi sisältää tiedot lastensuojelun tarpeesta, lastensuojeluun varattavista voimavaroista ja lastensuojelun palvelujärjestelmästä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittäminen

Espoon valtuusto päätti marraskuussa 2023 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä aiheutuvista muutoksista 1.1.2024 voimaan tulleeseen kaupungin hallintosääntöön. Päätöksen valmisteluaineistossa on esitetty toimenpiteitä kaupunkitasoisen hyvinvointityön kehittämiseksi ja ohjaukseksi. Näitä ovat muun muassa rajapintayhteistyö Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa, hyvinvointityöhön liittyvä viranomaisverkostojen yhteistyö, Hyvinvointikertomuksen ja raportin liittäminen osaksi kaupungin talousarviovalmistelua ja hyvinvointiin liittyvän tilastoinnin ja seurannan kehittäminen sekä päätösten hyvinvointivaikutusten arviointi.

Kunnan ja hyvinvointialueen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä on osittain päällekkäinen, mikä luo riskin osaoptimointiin. Osaoptimoinnin estämiseksi organisaatioiden tehtävänä on sopia keskenään työnjaosta siten, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä muodostuu ehyt kokonaisuus. Ongelman ratkaisemiseksi kunnan ja hyvinvointialueen työnjaon kysymyksiin voisi saada yhtenäisyyttä kattavammalla kansallisen tason ohjauksella. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden luominen on ollut takalalla välittömästi sote-uudistuksen astuttua voimaan ja tätä palattaneen tarkastelemaan uudelleen toiminnan vakiinnuttua.

Hyvinvointityö Espoon kaupungilla

Kuva: Valtuusto 20.11.2023 § 123, oheismateriaali.

Kaupungin ja hyvinvointialueen välistä yhteistyötä ja rakenteita on tavoitteena kehittää siten, että Sote-uudistuksen jälkeen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ toteutuu verkostomaisissa rakenteissa. Lähdeaineiston mukaan tähän tarvitaan nykyistä parempaa kykyä hallita ja johtaa yhdyspinoilla verkostoja. Palvelujen tuottamisen edellytyksenä on myös sujuva yhteistoiminta ja tiedonkulku kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Työntekijöiltä uusi organisaatiomuoto edellyttää orientaatiota ja kykyä organisaatorajat ylittävään työhön. Tavoitteen onnistuessa palvelut pystytään tuottamaan siten, että asiakas ei huomaa asioivansa kahden eri organisaation palveluissa.

Espoon maksuton harrastamisen malli

Espoo liikkuu 2030 -vision mukaan jokaisella lapsella on oikeus osallistua harrastamiseen. Lasten ja nuorten tulisi saada mahdollisuus liikkua ja harrastaa itselleen mieleisellä tavalla. Espoon Liikunnan ja urheilun tulostuotuksen tuottamissa liikuntapalveluissa kannustetaan lapsia ja nuoria omaehtoiseen liikkumiseen ja aktiiviseen elämäntapaan, jossa otetaan huomioon myös sovelletun liikunnan tarpeet.

Espoolaisille lapsille ja nuorille on järjestetty yhteistyössä espoolaisten liikuntaseurojen kanssa noin kymmenen vuoden ajan säännöllistä, viikoittain toteutettavaa liikuntatoimintaa. Lapsille ja nuorille on tarjolla harrasteryhmiä, joissa kokeillaan erilaisia, seurojen ohjaamia liikuntalajeja. Liikuntakerhoissa lapset saavat itse vaikuttaa toiminnan sisältöihin. Liikkumaan pääsee myös lomaaikoina, jolloin lapsille tarjotaan monipuolisesti eri lajien liikuntahetkiä ja -kokeiluja. Tarjonta on pääosin maksutonta. Lisäksi liikunnanohjaajat antavat maksutonta opastusta liikunta-asioissa kaikenikäisille liikkujille ja varsinkin uusille liikkujille. Liikuntaneuvontaa on tarjolla myös lapsille ja nuorille. Vanhempien osallistuessa liikuntaneuvontaan yhdessä lasten kanssa hyötyy neuvonnasta koko perhe.

Espoon maksuttoman harrastamisen mallin vahvuudeksi on todettu jatkuvuus. Seuratoiminnan kautta harrastuksen aloittanut voi halutessaan jatkaa aloittamaansa harrastusta seurassa. Toimintaan osallistuvien seurojen ja lajien määrät ovat kasvaneet vuosittain. Liikunnan ja urheilun tulostuotuksen vuoden 2023 talousarvioon oli toiminnalle varattu 635 000 euroa, joka käytettiin kokonaan. Kaupungin yhteistyökumppanina toiminnassa on mukana 36 espoolaista urheiluseuraa ja harrastaa voi 19 eri lajia. Kävijämäärät ovat palanneet korona-ajan notkahduksesta.

Liikunta ja urheilu maksuttomat toiminnot

Toiminta	Ikäryhmä	Ryhmien määrä	Käyntikerrat maksuttomat
WAU-kerhot	7–12	94	23 859
JUMPPI-harrasteryhmät	13–20	13	2 141
Ala- ja yläkoulujen harrastustoiminta kerran viikossa	7–20	46	3 800
Loma-ajan toiminta	kaikki	ei ilmoitettu	4 196
Töpinät	2–8	10	3 873

Lähde: Espoon liikunnan ja urheilun tulostuotus 5.4.2024.

Harrastamisen Suomen malli

Harrastamisen Suomen mallin toiminnalla tuetaan lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia mahdollistamalla jokaiselle perusopetukseen osallistuvalla lapsella ja nuorella Nuorisolakiin perustuen mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Tavoitteena on saada

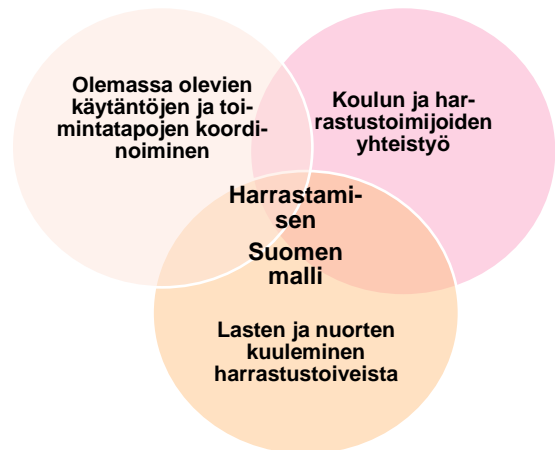
Harrastamisen Suomen malli pysyväksi toimintatavaksi kunnissa. Mallin pilotointi alkoi valtakunnallisesti tammikuussa 2021. Mallin toteuttamisesta on vuodesta 2023 alkaen säädetty lailla.

Espeen harrastuspolku kulttuuri- ja liikuntapalveluissa

Harrastamisen Suomen mallin mukaista toimintaa toteutetaan Espoon harrastuspolku -hankkeessa esimerkiksi kulttuurin ja liikunnan keinoin. Espoon harrastuspolun toimintaa järjestettäessä lähtökohtina ovat olleet jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen ja toimintatapojen koordinoiminen, tasapuolisten harrastusmahdollisuuksien ja aktiivisen elämäntavan edistäminen sekä lasten ja nuorten kuulemisen kehittäminen laadulliseen suuntaan. Toiminnallisuutta kehittäviä tavoitteita ovat palvelutuottajien ja koulun välisen yhteistyön edistäminen sekä hyvien käytäntöjen löytäminen yksittäisistä toiminnoista ja yksittäisiltä kouluilta ja näiden käytäntöjen levittäminen laajempaan käyttöön. Maksutonta monipuolista harrastustoimintaa järjestetään kouluilla 3.–9.-luokkalaisille oppilaille.

Harrastamisen Suomen malli

Lisäksi Liikunnan ja urheilun tulosityksikkö järjestää kumppanuuksien avulla monipuolisesti liikuntaharrastuksia 7–20-vuotiaille lapsille ja nuorille. Erityistä tukea tarvitsevien osallistumismahdollisuuksia edistetään lisäämällä ryhmiä ja palvelutuottajien koulutusta.

Espeen Harrastuspolku -hanketta koordinoi Kulttuuripalvelujen tulosityksikkö, joka myös hakee vuosittain Opetus- ja kulttuuriministeriöltä valtionavustusta toimintaan. Harrastuspolun toimintaa suunnitellaan yhteistyössä Suomenkielisen ja Ruotsinkielisen perusopetuksen sekä Nuorisopalvelujen ja Liikunnan ja urheilun tulosityksiköiden kesken. Espoon Harrastuspolku -hankkeelle kilpailutetaan kouluille valittavaksi harrastustoimijat. Kilpailutettavat harrastussisällöt pohjautuvat lasten toiveisiin. Erityisesti halutaan tuottaa harrastamattomien lasten ja nuorten tarpeita vastaavaa toimintaa. Kouluilla harrastustarjonnasta on valittavana esimerkiksi parkour, elokuvanteko, Pokemon go, nykyajan pihapelit ja shakki sekä suosittu koodaus. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Espoon harrastuspolku -hankkeelle lukuvuodelle 2022–2023 avustusta 300 000 euroa ja 550 000 euroa lukuvuodelle 2023–2024. Avustus kattaa 75 prosenttia toiminnan vuosittaisista kustannuksista. Kaupunki ei ole osoittanut Espoon Harrastuspolku -hankkeelle erikseen pysyvää omarahoitusta.

Harrastuspolku täydentää kaupungin tarjoamaa matalan kynnyksen harrastus- ja liikuntavalikoimaa luodessaan lapsille ja nuorille mahdollisuuden kokeilla erilaisia harrastuslajeja koulupäivän yhteydessä. Esimerkiksi liikuntalajeista valikoimassa on kokeiltavana vain niitä lajeja, joita Liikunnan ja urheilun tulosityksikön maksuttomissa liikuntaryhmissä ei ole tarjolla. Harrastuspolun harrastuspalvelujen tuottajia on noin 30. Vuonna 2023 käynnissä oli yli 200 harrastusryhmää ja tammikuussa 2024 käynnistyi 20–30 uutta ryhmää, jotka jatkuvat läpi lukuvuoden. Lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrasteliikuntaryhmiä lisätään alueelliset tarpeet huomioiden. Harrastaminen toteutetaan pääsääntöisesti esteettömissä koulutiloissa. Muutamia harrastuksia järjestetään myös etänä tai muissa tiloissa. Koulua kohden harrastuksia on ollut 1–3. Harrastuspolulla oli kevätkaudella 2023 noin 1 500 ja syyskaudella 1 900 harrastajaa. Kaupungin verkkosivuilla on Harrastushaun valikkopalvelu, johon on koottu tiedot Espoossa lapsille ja nuorille tarjolla olevista maksuttomista harrastuspalveluista sekä samalta verkkosivulta valinnalla myös maksullisista harrastuspalveluista. Matalan kynnyksen harrastuspalveluita voi hakea kaikilla kolmella Espoon palvelukielellä. Palvelussa voi ilmoittautua kiinnostuksensa mukaiseen toimintaan.

Harrastuspolun toiminnassa tunnistettuja haasteita ovat monikielinen viestintä, harrastamattomien lasten ja nuorten ja ns. koronapudokkaiden tavoittaminen ja ohjaaminen takaisin harrastusten piiriin. Harrastustoiminnan aikataulutuksessa kouluilla on ollut haasteita sovittaa toiminta yhteen koulun muiden aikataulujen kanssa. Harrastuksien tulisi alkaa viimeistään koulupäivän päättyessä. Harrastusohjaajien rekrytointivaikeudet ovat valtakunnallinen haaste. Pääkaupunkiseudulla on

pula erityisesti ruotsin kielen taitoisista harrastusohjaajista, joita ruotsinkielisille kouluille ei ole saatu riittävästi.

Harrastajien määrän kasvattaminen lasten ja nuorten maksuttomassa harrastetoiminnassa

Koulujen rooli on merkittävä lasten ja nuorten harrastuksiin ohjautumisessa. Harrastamattomien lasten ja nuorten tavoittamiseksi on tehty laajaa viestintää ja kehitetty yhteistyötä koulujen kuraattorien kanssa. Monipuolisen ja -kielisen viestinnän edistämiseksi on kehitetty yhteistyötä myös lasten ja nuorten oman äidinkielen opettajan sekä koulujen kieli- ja kulttuuriohjaajien kanssa, jotka toimivat myös harrastusvinkkaajina ja harrastuksiin saattajina.

Kotouttamisen edistämiseksi liikuntaseurojen kanssa Liikunnan ja urheilun tulosityksikkö on perustanut koko Espoon alueella toimivan työryhmän. Lisäksi Leppävaaran alueella on aloitettu pilottihanke yhdessä maahanmuuttajajärjestöjen ja paikallisten urheiluseurojen kanssa maahanmuuttajataustaisten harrastajien määrän kasvattamiseksi seuratoiminnassa. Syksyllä 2023 on aloitettu lasten harrasteliikunnan ohjaajakoulutus, jolla tuetaan seuroja ohjaajaresurssin saatavuudessa. Koulutuksiin on haluttu osallistujiksi maahanmuuttajataustaisia henkilöitä vähintään 40 prosentin osuudella. Tämä tavoite on toteutunut.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Hyvinvointialueuudistuksen myötä lainsäädäntö velvoittaa kaupungin ja hyvinvointialueen yhteistyöhön asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kaupungin vastuu korostuu erityisesti ennaltaehkäiseivissä terveyden ja hyvinvoinnin, kuten liikunnan ja kulttuurin, palveluissa.

Kuntastrategiaan liittyvät Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma ohjaavat kuntien hyvinvointityötä. Hyvinvointialueen strategiaan liittyvät Alueellinen hyvinvointikertomus ja alueellinen hyvinvointisuunnitelma ohjaavat hyvinvointialueen hyvinvointityötä. Hyvinvointikertomukset ja -suunnitelmat ovat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan ja arvioinnin sekä raportoinnin työvälineitä. Kaupungin hyvinvointisuunnitelma on hyväksytty helmikuussa 2022. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen Alueellinen hyvinvointisuunnitelma on hyväksytty Aluevaltuustossa helmikuussa 2024. Alueellisen hyvinvointisuunnitelman painopisteet ja tavoitteet on määritelty yhteistyössä hyvinvointialueen kymmenen kunnan, järjestöjen ja vaikuttamistoimielinten kanssa.

Kaupungin ja hyvinvointialueen vastuiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on todettu olevan osittain päällekkäistä ja luovan riskin osaoptimointiin. Organisaatioiden välisessä työnjaossa ja tiedonvälityksessä on vielä kehitettävää, jotta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä muodostuu asiakkaille ja asukkaille ehyt ja toimiva kokonaisuus. Kansallinen ohjaus kaupungin ja hyvinvointialueen väliselle työnjaolle on koettu puutteelliseksi.

Espoon Elinvoiman tulosalueen yhtenä painopisteenä ja tulostavoitteena vuonna 2023 on ollut, että jokaisella lapsella ja nuorella on mieluisa harrastus. Lisäksi tavoitteena on ollut lisätä yleisö- ja yhteisötyön avulla aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä tukea kuntalaisten hyvinvointia kulttuurin ja liikunnan keinoin. Kulttuurin ja Liikunnan ja urheilun tulosityksiköt toteuttavat näitä tavoitteita omassa toiminnassaan. Kulttuurin tulosityksikön kulttuuritarjonta on monipuolista ottaen huomioon tarjonnassaan eri ikäryhmät. Liikunnan ja urheilun tulosityksikön tuottamat liikuntapalvelut lasten ja nuorten liikunnan edistämiseksi yhteistyössä espoolaisten urheiluseurojen kanssa on toteutettu tuloksellisesti.

Espoon maksuttoman harrastamisen malli on ollut käytössä jo noin kymmenen vuotta. Toiminnassa kannustetaan lapsia ja nuoria omaehtoiseen liikkumiseen ja aktiiviseen elämäntapaan, jossa otetaan huomioon myös sovelletun liikunnan tarpeet. Espoon maksuttoman harrastamisen mallin toiminta perustuu Liikunnan ja urheilun tulosityksikön ja espoolaisten liikuntaseurojen yhteistyöhön. Espoon maksuttoman harrastamisen mallin vahvuudeksi on todettu jatkuvuus.

Seuratoiminnan kautta harrastuksen aloittanut voi halutessaan jatkaa aloittamaansa harrastusta seurassa.

Suomen mallia toteuttavan Espoon Harrastuspolku -hankkeen toiminta on pilottivaiheen jälkeen vakiintunut. Mallin mukaisesti hankkeessa tuotetaan kokeiltavaksi kaikkia, mutta erityisesti harrastamattomien lasten ja nuorten tarpeita ja kiinnostusta vastaavaa toimintaa. Merkittävänä vuoden 2023 tavoitteena on ollut koronapudokkaiden tavoittaminen ja innostaminen uudelleen harrastustoiminnasta, jonka toteuttamiseksi Espoon harrastuspolku antaa yhden helposti saatavissa olevan väylän. Vuonna 2023 Espoon harrastuspolku -hankkeella oli käynnissä yli 200 harrastusryhmää ja tammikuussa 2024 käynnistyi 20–30 uutta ryhmää, jotka jatkuvat läpi lukuvuoden. Palveluntuottajia oli yli 30. Harrastajia oli noin 2 500.

Kaupungin verkkosivuille on Harrastushaun valikkopalveluun koottu tiedot ja ilmoittautumisohjeet Espoossa lapsille ja nuorille tarjolla olevista maksuttomista ja maksullisista harrastuspalveluista.

Kulttuurin ja Liikunnan ja urheilun tulosyksiköiden toiminta lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi on ollut vaikuttavaa.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kaupungin on edistettävä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa tehtävää yhteistyötä espoolaisten terveyden ja hyvinvoinnin palvelujen turvaamiseksi.

Espoon Harrastuspolku -hankkeen toiminta on lähtenyt hyvin käyntiin toteuttaen lain edellyttämiä tavoitteita. Harrastuspolku-hankkeen rahoituksen on oltava riittävä lakisääteisen toiminnan turvaamiseksi mallin vakiinnuttaessa toimintansa.

Tarjolla olevista matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksista on tiedotettava aktiivisesti.

School Action Day 2023, Leppävaaran urheilupuisto

Kuva: Pekka Rousi

3.4 IÄKKÄIDEN HENKILÖIDEN JA ERITYISRYHMIEN KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUT

Espoo-tarinan mukaan Espoo on hyvä paikka ikääntyneille. Laadukkaat kulttuuri- ja liikuntapalvelut, ulkoilumahdollisuudet sekä vanhenevan väestön oma järjestötoiminta ja yksityiset palvelut tukevat ikääntyneiden hyvinvointia ja kotona asumista sekä sosiaalisia kohtaamisia. Tavoitteena on, että kaupungin ja hyvinvointialueen yhteistyö sujuu saumattomasti.

Kulttuurin sekä Liikunnan ja urheilun tulosityksiköt sijoittuvat kaupungin organisaatiossa Elinvoiman tulosalueelle, jonka tavoitteena oli vuonna 2023 lisätä yleisö- ja yhteisötyön avulla aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä tukea kuntalaisten hyvinvointia kulttuurin ja liikunnan keinoin.

Liikunnan ja urheilun tulosityksikkö huolehtii yhteistyössä eri toimijoiden kanssa kaupunkilaisten liikunnan ja urheilun edistämisestä ja tuottaa liikuntapalveluja kaikille ikäryhmille. Ohjatussa liikunnassa keskitytään erityisryhmiin ja iäkkäisiin. Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa on aloitettu ja sitä kehitetään esimerkiksi liikuntaneuvonnassa, jota annetaan Hyvinvointialueen terveysasemien asiakkaille.

Iäkkäille suunnattuja kulttuuripalveluita toteutetaan Kulttuurin tulosityksikön kaikilla palvelualueilla: Kulttuuritalot - ja palvelut, Tapiola Sinfonietta kaupunginorkesteri, kaupunginmuseo ja kaupunginkirjasto sekä Kulttuurin edistäminen ja kumppanuudet. Työtä tehdään yhdessä lukuisten kumppaneiden, sidosryhmien, kaupungin omien toimijoiden ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Kulttuuri- ja liikuntapalveluiden ikääntyneille suunnatussa viestinnässä ylläpidetään saavutettavuutta käyttämällä digitaalisten viestintä- ja palautejärjestelmien lisäksi myös printtimediaa ja perinteisiä palautelomakkeita. Viestintää ja markkinointia kehitetään edelleen palvelujen ja toimintojen näkyvyyden parantamiseksi.

Täyttä elämää ikääntyneenä -suunnitelma Espoon ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi

Kaupungin Hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen kokonaisuuteen kuuluu kaupunkitasoinen *Täyttä elämää ikääntyneenä* -suunnitelma vuosille 2022–2025. Suunnitelma korostaa kaupungin toimialojen yhteistä vastuuta ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämisestä ja uudenlaista yhteistyötä nykyisten ja uusien kumppaneiden kanssa. Suunnitelmassa todetaan, että ikääntyneenä ihmiset ovat keskenään erilaisempia kuin missään muussa ikäryhmässä.

Kaupunkitasoinen suunnitelma ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemiseksi on tarpeen sote-uudistuksen toteuduttuakin. Moni suunnitelmassa esitetyistä asioista on kaupungin tehtävänä sote-uudistuksesta huolimatta, koska ne liittyvät Vanhuspalvelulain mukaisiin kunnan yleisiin velvollisuuksiin. Suunnitelman visio on ”täyttä elämää ikääntyneenä”. Suunnitelmassa esitetyt tavoitteet ohjaavat, mihin suuntaan ikääntyneen väestön hyvinvointia kehitetään Espoossa. Suunnitelma edellyttää konkreettista toimeenpanoa, arviointia ja seurantaa toteutuakseen ja täyttääkseen siihen sisällytyt tavoitteet.

Suunnitelmassa korostetaan toimintakyvyn säilymisen merkitystä ja todetaan liikkumisen, taide- ja kulttuuritoimintaan osallistumisen ja yleisen aktiivisuuden tukevan terveyttä, hyvinvointia ja toimintakykyä sekä lieventävän ja ennaltaehkäisevän sairauksia ja vaikuttavan positiivisesti myös mielialaan. Tutkimusten mukaan kulttuuririennossa käyminen edistää terveyttä ja lisää elinvuosia. Suunnitelmassa todetaan, että liikunnan ja kulttuurin harrastamisen voi yhdistää ajattelemalla, että kyse on liikkeelle lähtemisestä, ihmisten pariin menemisestä, mielekkästä tekemisestä, sekä merkityksellisiä kokemuksia.

Liikuntapalvelut

Liikunnan ja urheilun tulostyöryhmä tarjoaa senioreille monipuolisia ohjattuja liikuntaryhmiä, jossa lajivalikoimaan kuuluvat muun muassa erilaiset jumput, kuntosaliharjoittelu ja vesijumppa. Tarjolla on myös digitaalisia liikuntapalveluja. Kaupunki tarjoaa kaikille +68-ikäisille espoolaisille maksuttomia liikuntapalveluita +68-Sporttirannekkeella, joka oikeuttaa uimahallien ja maauimalan käynnit, Espoon liikuntapalveluihin osallistumisen vapaaharjoitteluvuorolla sekä saaristoliikenteen kuljetukset. Rannekettä käyttävä voi ottaa myös ystävän maksutta mukaan kuntosalille ja uimaan sekä saaristoon veneretkelle. Harrastusystävä voi olla kuka tahansa täysi-ikäinen henkilö.

Liikunnan ja urheilun tulostyöryhmän keskeisenä tavoitteena oli koronapudokkaiden ja erityisesti yli 75-vuotiaiden houkuttelemineen takaisin liikuntapalveluiden piiriin, jossa keinoina ovat viestintä, markkinointi ja Seniorit liikkeelle -kuukausitapahtumat. Senioreille ja +75-vuotiaille suunnattuja ohjattuja liikuntaryhmiä ja +68-senioreille suunnattua ostopalveluliikuntaryhmiä on lisätty. Ohjatut ulkoliikuntaryhmät on mahdollistettu vuodenajat huomioiden. Erityisryhmien liikuntaa tarjotaan myös yhteistyössä monien eri yhdistysten ja liikuntaseurojen kanssa. Senioreiden ohjattujen liikuntaryhmien asiakasmäärät eivät vielä palanneet koronapandemiaa edeltävälle tasolle, vaikka myönteistä kehitystä tapahtui. Sen sijaan senioreiden ja +68-ikäisten uimahalli- ja kuntosalikäynnit sekä ohjatun liikunnan avoimien liikuntaryhmien kävijämäärät ovat kasvaneet.

Terveytensä kannalta liian vähän liikkuville on jatkettu liikunnanohjaajien antamaa liikuntaneuvontaa espoolaisilla Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen terveysasemilla. Hyvinvointialue on laskutanut kaupungilta toimitilavuokraa terveyskeskuksen asiakkaille annettuun liikuntaneuvontaan käytetystä tilasta. Käytännön haasteeksi kaupungin ja hyvinvointialueen väliselle yhteistyölle on muodostunut esimerkiksi se, että Espoon palvelutuottajat eivät saa yhteyttä asiakkaisiinsa hyvinvointialueen potilastietojärjestelmän kautta, koska kaupungilla ei ole käyttöoikeutta järjestelmään. Kaupunki ja hyvinvointialue ovat juridisesti eri yksiköitä.

Espoon uimahallit

Espoolla on viisi uimahallia, joista viimeisin on keväällä 2022 avattu Matinkylän uimahalli. Hallissa on kahden ensimmäisen toimintavuotensa ilmennyt paljon korjaustarpeita. Uimahalli oli kokonaan suljettuna marras- ja joulukuun altaiden huoltotöiden vuoksi. Olarin uimahalli oli kiinni alkuvuoden ja avattiin kesäkuun alusta. Leppävaaran uimahalli avattiin 7.6. huoltotöiden viivästymisen vuoksi. Vuodesta 2016 alkaen suljettuna olleen Tapiolan uimahallin peruskorjauksen ja laajennuksen aikataulu on jälleen siirtynyt kokonaan uudelleen aloitettavan kilpailutuksen myötä. Espoonlahden uimahalli on peruskorjauksen ja laajennuksen tarpeessa. Liikuntalautakunta käsitteli Espoonlahden uimahallin hankesuunnitelmaa marraskuussa 2023. Uimahallin peruskorjauksen ja laajennuksen arvioidaan tulevan yhtä kalliiksi kuin uuden hallin rakentaminen. Liikuntalautakunnan esityksen mukaan Espoonlahteen tulee rakentaa kokonaan uusi uimahalli ennen kuin Espoonlahden nykyinen uimahalli puretaan, mikäli se on asemakaavan mukaan mahdollista. Liikuntalautakunnan mukaan uintimahdollisuuden tulisi jatkua Espoonlahdessa keskeytyksettä.

Espoon uimahallien kapasiteetti nykyisessä tilanteessa vaikuttaa heikolta kysyntään ja tarpeeseen nähden. Hallien käytettävyyteen ja kuntoon liittyvä epävarmuus sekä lisääntyvä palvelutarve kasvavan väestömäärän vuoksi luovat huolen uimaharrastuksen terveyttä ja hyvinvointia ylläpitävän toiminnan saatavuudesta jatkossa. Espoon allaspinta-alasta vain osa on ollut käytettävissä vuoden 2023 aikana. Espoon väkiluvun vuosittainen kasvuennuste on 8 000 uutta asukasta. Esimerkiksi sporttiranneke oikeuttaa +68-vuotiaat maksuttomaan uimahallikäyntiin ystävän kera, mutta uintiharrastus saattaa heidän osaltaan vähentyä, jos hallit ovat vielä edelleen kattavammin poissa käytöstä eikä uusia halleja valmistu käyttöön. Heikko ja epävarma uintipalvelun saatavuus vaikuttaa kielteisesti kaikkiin uinnin harrastajiin ja myös lajin kilpailutoimintaan.

Kulttuuripalvelut

Kulttuuri Espoo

Ikääntyneiden kulttuuripalvelut ovat vakiintunutta toimintaa kaikilla Kulttuurin tulosityksikön palvelualueilla. Iäkkäiden henkilöiden tavoittamiseksi on tarve löytää uusia viestintäkanavia. Etsivän kulttuurisen vanhustyön avulla on rakennettu palvelupolkuja, joiden kautta löytynee myös niitä iäkkäitä, jotka eivät ole vielä olleet palvelujen piirissä. Vuoden 2023 aikana pyrittiin korjaamaan koronapandemian aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia. Kävijämäärien todetaan olevan osittain palautumassa koronapandemiaa edeltävälle tasolle, mutta iäkkäiden henkilöiden kävijämääriä ei ole kaikissa palveluissa voitu erikseen seurata. Vuoden 2023 aikana on lisätty aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä yleisö- ja yhteistyön avulla.

Kulttuuripalvelujen uusi dynaaminen toimittajarekisteri on vähentänyt yksittäisten kulttuuripalvelujen hankintaprosessiin liittyvää työmäärää ja siten edistänyt tuloksellisuutta. Kulttuurisisältöjen kilpailutuksessa vertailuperusteita olivat tarjotun palvelun kestävyys ja saavutettavuus sisältäen erilaisten ja erikielisten huomioimisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden sekä oikeudenmukaisuuden. Ikääntyneille suunnattuja kulttuuripalveluita arvioidaan pitkälti samoilla periaatteilla kuin muita palveluja, mutta kohderyhmän huomioimiseen liittyvä laatu- ja sisältökohta on se, että ikääntyneille tarjotaan mahdollisuus kohtaamiseen ja keskusteluun.

Kulttuuripalvelujen tarjontaa

Espoon kulttuuripalvelut koordinoi esimerkiksi Kulttuuriketjun toimintaa, joka välittää taide- ja kulttuurielämyksiä espoolaisille iäkkäille henkilöille ja hoitohenkilökunnalle hoivakodeissa, palvelutaloissa ja -keskuksissa. Vierailut ovat pienimuotoisia konsertteja, tanssi- ja teatteriesityksiä, runo- ja kirjallisuushetkiä sekä tansseja musiikin tahtiin. Niin taiteen ja kulttuurin ammattilaiset kuin taidetta harrastavat ryhmät tarjoavat virikkeitä ja ilahduttavia kulttuurikohtaamisia. Kulttuuriketjussa toteutettiin vuonna 2023 yhteensä 92 esiintymistä tai työpajaa, jotka välitettiin Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen toimipisteisiin. Kulttuuriketju tavoittaa vuosittain tuhansia kohderyhmään kuuluvia iäkkäitä henkilöitä. Kulttuuri ja liikunta yhdistyvät luontevasti esimerkiksi kulttuurikävelyillä, joita järjestetään säännöllisesti Näyttelykeskus WeeGeellä.

Kirjaston palveluihin kuuluu lainauksen lisäksi myös muuta matalan kynnyksen toimintaa ja maksuttomia tapahtumia. Senioriryhmien käyttöön on tarjolla kirjastoista maksuttomia tiloja. Kirjaston pajatoiminta mahdollistaa yhdessä oppimisen ja luontevat ylisukupolviset kohtaamiset, kirjastoissa senioreilla on mahdollisuus oppia muun muassa tietoyhteiskuntataitoja. Kotikirjaston palvelut ovat käytössä henkilöille, joilla ei ole mahdollisuutta päästä kirjastoon.

Senioripakun toiminta toteutetaan liikunta- ja kulttuuripalvelujen, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sekä järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden yhteistyönä, jossa iäkkäät henkilöt osallistuvat itse toiminnan suunnitteluun. Senioripakun ohjelma on osallistujille ilmaista, ja tapahtumat järjestetään helposti saavutettavissa kohteissa. Senioripakun toiminta on suunnattu erityisesti niille, jotka eivät ole vielä löytäneet mielekäästä tekemistä. Senioripakun pysäkeillä tavoitettiin kesän 2023 aikana yhteensä lähes 1 000 kohderyhmään kuuluvaa ja heidän läheisiään. Senioripaku oli vuonna 2023 osa poikkihallinnollista Hyvinvoiva Espoo -ohjelmaa.

Kulttuurin tulosityksikön ja hyvinvointialueen yhteistoiminta ei saadun palautteen mukaan vielä kaikilta osin toimi, mutta on järjestymässä ja toimintoja on lähtenyt hyvin käyntiin. Hyvinvointialue tarjoaa palvelujaan myös alueen muille kunnille, joten palvelujen yhteensovittamisessa on vielä tehtävää.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Terveysten ja hyvinvoinnin edistäminen edellyttää toimivaa yhteistyötä sekä kaupungilta että hyvinvointialueelta. Yhteistyö LUVN:in kanssa on Espoon tilinpäätöksen mukaan muodostumisvaiheessa, ja haasteina ovat yhteisten tavoitteiden ja linjauksen sekä yhteishenkilöiden

puuttuminen. Kaupungilla ja hyvinvointialueella on omat hyvinvointikertomuksensa ja -suunnitelmansa. Molemmat organisaatiot ovat juridisesti tasavertaisia toimijoita. Espoo-tarinan tavoite kaupungin ja hyvinvointialueen saumattomasta yhteistyöstä ei ole vielä toteutunut kulttuuri- ja liikuntapalveluissa. Yhteistyötä kaupungin ja hyvinvointialueen kesken kehitetään edelleen suunnitelmien mukaisesti.

Espoon Elinvoiman tulosalueen painopisteenä vuonna 2023 on ollut yleisö- ja yhteistyön avulla lisätä aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä tukea kuntalaisten hyvinvointia kulttuurin ja liikunnan keinoin.

Liikunnan ja urheilun tuloksikkö tarjoaa senioreille monipuolisia ohjattuja liikuntaryhmiä, jossa lajivalikoimaan kuuluvat muun muassa erilaiset jumpat, kuntosaliharjoittelu ja vesijumppa. Ohjatussa liikunnassa keskitytään erityisryhmiin ja iäkkäisiin. Kaupunki myös tarjoaa kaikille +68-ikäisille espoolaisille maksuttomia liikuntapalveluita +68-Sporttirannekkeella. Terveytensä kannalta liian vähän liikkuville on jatkettu liikunnanohjaajien antamaa liikuntaneuvontaa espoolaisilla Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen terveysasemilla.

Ikääntyneiden kulttuuripalvelut ovat vakiintunutta toimintaa kaikilla Kulttuurin tulosyksikön palvelualueilla. Kulttuurin kävijämäärät ovat osittain palautumassa koronapandemiaa edeltävälle tasolle. Vuoden 2023 aikana on lisätty aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä eri toimenpiteiden avulla.

Espoon väestömäärän kasvuennuste on 8 000 uutta espoolaista vuosittain. Espoossa on viisi uimahallia, joista Espoonlahden hallin tilalle on hankesuunnitelmassa ehdotettu korvaavaa uudisrakennusta ja laajennusta. Tapiolan uimahalli on ollut suljettuna vuodesta 2016 alkaen. Hallin peruskorjauksen ja laajennuksen kilpailutus on uudelleen valmisteltavana. Espoossa on tarvetta kasvavana kaupunkina nykyistä merkittävästi suuremmalle käytettävissä olevalle uimahallipinta-alalle.

Tarkastuslautakunnan suositus

Ikääntynyttä väestöä koskeva Täyttä elämää ikääntyneenä -suunnitelma edellyttää konkreettisia toimenpiteitä, arviointia ja seurantaa toteutuakseen ja täyttääkseen siihen sisällytetyt tavoitteet. Yhteistyön toimivuuteen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa tulee kiinnittää huomiota.

Espoo liikkuu

Espoo liikkuu

Espoo liikkuu

Espoo liikkuu

Espoo liikkuu

4 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINNIT

4.1 VARHAISKASVATUKSEN PALVELUT JA PALVELUJEN LAATU

Varhaiskasvatus on osa kasvatus- ja koulutusjärjestelmää ja lapsen eheää oppimisen polkua. Varhaiskasvatuksen laadun perustana on varhaiskasvatustalaki ja muut varhaiskasvatustoimintaa ohjaavat asiakirjat sekä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.

Espossa varhaiskasvatusta järjestetään kunnan omissa päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, palvelusetelipäiväkodeissa, ostopalvelupäiväkodeissa sekä yksityisissä päiväkodeissa, joihin lapsen huoltaja voi hakea yksityisen hoidon tukea. Tavoitteena on, että yksityinen ja julkinen varhaiskasvatus muodostavat toimivan kokonaisuuden perheiden valinnat ja alueellinen tasa-
puolisuus huomioon ottaen. Tavoitteena on lisäksi, että lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen jo ennen esiopetusvuotta.

Suomen- ja ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuuteen liittyviä haasteita on käsitelty luvussa 2.4.1.

Varhaiskasvatusikäisten lasten määrä on Espoossa kasvanut vuodesta 2022. Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa oli vuoden aikana keskimäärin 16 140 lasta, mikä oli 446 lasta enemmän kuin vuonna 2022. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on noussut edellisvuoden 81,1 prosentista 82,1 prosenttiin. Kasvu on kohdistunut erityisesti alle kolmivuotiaiden lasten ikäluokkaan, jossa osallistumisaste nousi 57,2 prosentista 60,7 prosenttiin.

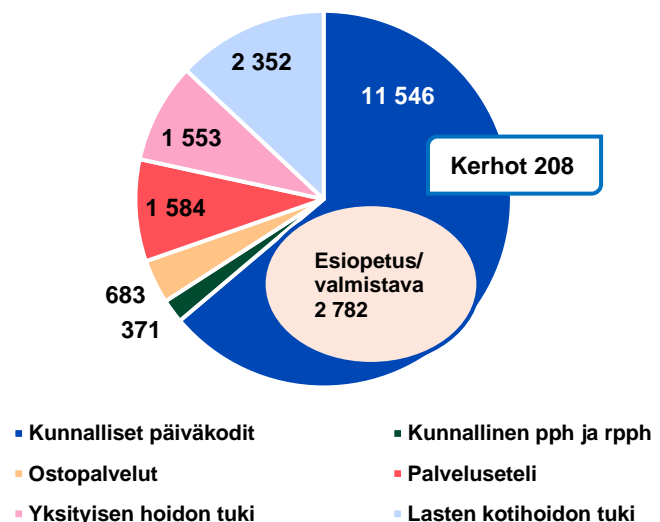
Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa olevat lapset puhuivat yli 90:tä eri kieltä. Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa olevista lapsista vieraskielisten lasten osuus oli 32 prosenttia. Osuus on kasvanut yhdellä prosenttiyksiköllä vuodesta 2022. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa äidinkieltään muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä lapsia oli 2,5 prosenttia.

Ruotsinkielisissä sivistyspalveluissa lapsimäärä vuonna 2023 oli 1 475 ja lapsimäärän kasvu oli noin 70 edelliseen vuoteen verrattuna.

Varhaiskasvatuksen laatu

Varhaiskasvatuksen laadun perustana on varhaiskasvatustalaki sekä muut toimintaa ohjaavat asiakirjat ja tavoiteltava laatutaso määräytyy lähtökohtaisesti näistä normeista. Varhaiskasvatustalassa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, asetetaan varhaiskasvatukselle tavoitteet sekä säädetään varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvistä asioista, jotka määrittelevät myös tavoiteltavaa laatutasoa. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa lisäksi Opetushallituksen antama varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja, jonka pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjien on laadittava paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu). Varhaiskasvatustalain mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja

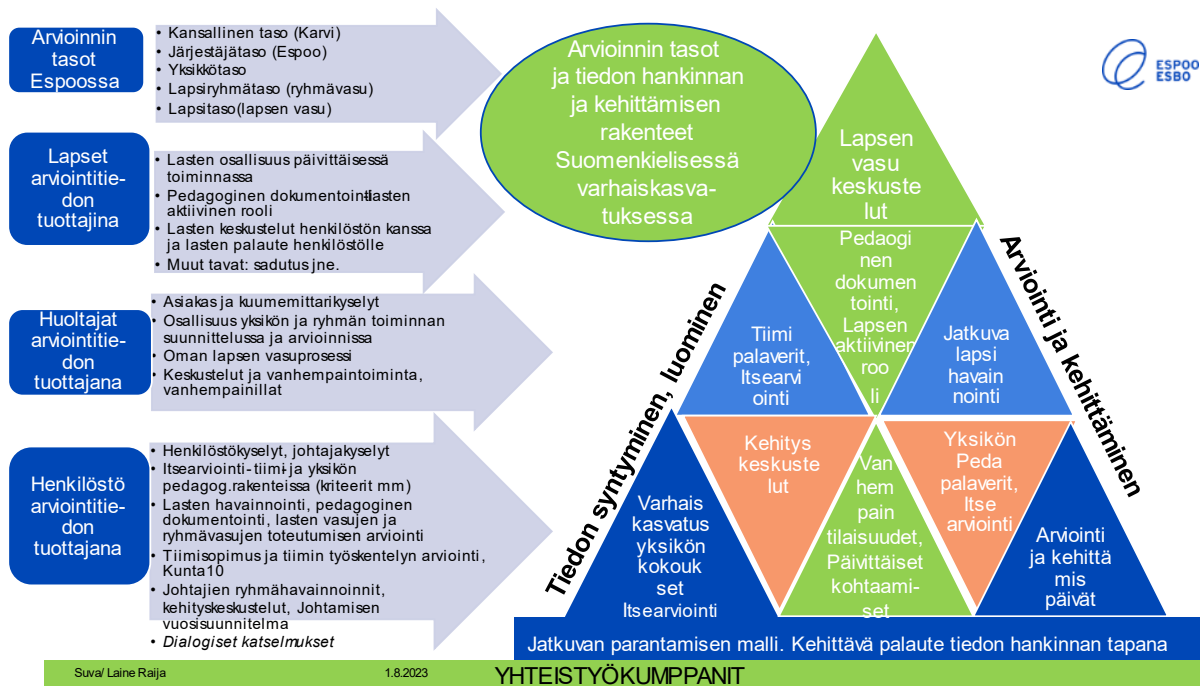
Lasten määrä suomenkielisen varhaiskasvatuksen eri palveluissa 12/2023

Lähde: Suomenkielisen varhaiskasvatuksen toimintakertomus 2023.

hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen toiminnan lähtökohtana on lapsuuden arvostaminen, lasten hyvinvointi ja perheiden tarpeisiin vastaaminen. Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on, että jokainen lapsi voi oppia, kasvaa ja kehittyä omaan parhaimpaansa.

Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin tasot ja tiedon hankinnan sekä kehittämisen rakenteet Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa

Lähde: Suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulostulosyksikön esitysdiat tarkastuslautakunnan I jaoston 19.9.2023 kokouksessa.

Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnissa lasten näkökulmia ja kokemuksia huomioidaan havainnoimalla lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia ja keskustelemalla lasten ja huoltajien kanssa. Huoltajien näkökulmasta keskeistä on lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen. Lisäksi huoltajille tehdään säännöllisesti asiakaskyselyjä ja heidän kanssaan ollaan päivittäisessä vuorovaikutuksessa.

Espoolaisten lasten osallistuminen laadukkaaseen varhaiskasvatukseen oli sitovana tulostavoitteena vuonna 2023. Mittareiksi oli osallistumisasteen lisäksi asetettu huoltajien tyytyväisyyden paraneminen lapsen varhaiskasvatuspaikkaan ja hänen samaansa varhaiskasvatukseen sekä henkilöstön tyytyväisyyden ja johtajien arvioiden paraneminen onnistumisestaan pedagogisessa työssä ja toiminnassa. Kaikkien mittareiden tulokset paranivat tavoitteen mukaisesti. Sama tavoite on vuoden 2024 talousarviossa.

Varhaiskasvatuksen laatua ja pedagogiikkaa kehitetään lapsen tuen lisäksi säännöllisellä teemapohjaisella itsearvioinnilla ja kehittämisellä. Henkilöstön laaja-alaisella osaamisella edistetään lasten kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Toimintavuonna 2024–2025 arviointi ja kehittäminen kohdentuu lasten ja huoltajien osallisuuden sekä dialogisuuden huomiointiin kielitietoiseen varhaiskasvatukseen. Käytössä olevat itsearviointikriteerit pohjautuvat Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) laatimiin Varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin laadun indikaattoreihin. Työvälineinä arviointi- ja kehittämisprosesseissa käytetään esimerkiksi ryhmäsuunnitelmaa. Yhteistyötä kehitetään siirtymävaiheessa varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Kehittämistoiminnassa hyödynnetään lisäksi valtion avustuksia ja hankerahoitusta, mikä mahdollistaa huomion kiinnittämisen esimerkiksi segregaatien vaikutusten vähentämiseen sekä oppimis- ja hyvinvointierojen tasaamiseen.

Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen asiakaskyselyn tulosten mukaan Espoo, Helsinki ja Vantaa saivat saman keskiarvon 6,0 asteikolla 1–7. Kysymykset koskivat esimerkiksi lapsen

viihtymistä, turvallisuutta ja hyvinvointia sekä huoltajan kohtaamista ja saamaa informaatiota sekä mahdollisuutta esittää palautetta ja toiveita lapsen ryhmän toiminnasta. Tulosten mukaan suurin osa huoltajista oli tyytyväisiä Espoon sekä suomen- että ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen. Eniten kehitettävää oli huoltajien mielestä lasten mahdollisuuksissa vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintaan.

Varhaiskasvatuksen kehittämisessä korostuivat vuonna 2023 erityisesti sosiaalisesti kestävä kehitys ja syrjäytymisen ehkäisy, eri kieli- ja kulttuuritaustaisten sekä tukea tarvitsevien lasten osallisuuden lisääminen ja tasavertaisten oppimisen mahdollisuuksien turvaaminen.

Varhaiskasvatuksen palveluverkko

Tarpeenmukaisen palveluverkon turvaamista ja kehittämistä tehdään talousarvion mukaan muun muassa kasvattamalla yksikkökojoja ja luopumalla heikkotasoisista ja pienistä varhaiskasvatustiloista. Toimilla hillitään kustannusten kasvua, lisätään tilojen käytön joustavuutta sekä toiminnan laatua. Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan suurempien yksiköiden monimuotoisemmat tilat ja suurempi kasvatushenkilöstön määrä mahdollistavat lapsille monipuolisemman toiminnan. Investointien suunnittelussa otetaan huomioon koko varhaiskasvatuksen palveluverkko yksityiset varhaiskasvatuspalvelut mukaan lukien. Yksityisen varhaiskasvatuksen laajenemista edistetään muun muassa palvelusetelin ja yksityisen hoidon tuen kehittämisen, starttirahan sekä yhteistyön ja ohjauksen avulla. Kaupunki osoittaa myös tontteja yksityiseen päiväkotirakentamiseen.

Varhaiskasvatuspaikkaa hakeneiden lasten määriä seurataan palvelujen riittävyyden varmistamiseksi. Varhaiskasvatuksen tilojen puutteiden takia noin 300–500 lasta ja henkilökuntaa joudutaan sijoittamaan päiväkoteihin mitoitusta ahtaammin. Varhaiskasvatuksen lapsimäärän kasvun lisäksi haasteena on useiden päiväkotien samanaikainen väistötarve päiväkotitilojen kiireellisten ja suunniteltujen laajempien korjaustoimien ajalle. Alueittain tarkasteltuna paikkojen riittävyyden osalta hankalin tilanne vuonna 2023 oli Tapiolassa, Espoonlahdessa ja itäisessä Leppävaarassa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Varhaiskasvatuksen laatua arvioidaan lain ja normien lisäksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen kautta. Lasten huoltajien näkökulmasta keskeinen arviointikohde on lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen. Varhaiskasvatuksen laatu on yhtenä tulostavoitteena ja vuonna 2023 kaikkien asetettujen mittareiden tulokset paranivat tavoitteen mukaisesti. Pääkaupunkiseudun kaupunkien varhaiskasvatuksen asiakaskyselyn tulokset olivat samansuuntaisia ja keskiarvot olivat 6,0 asteikolla 1–7.

Varhaiskasvatuspalveluja on tarpeen olla saatavilla kysyntää vastaavasti Espoon eri alueilla. Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena palveluverkon kehittäminen muun muassa yksikkökokoa nostamalla ja heikkotasoisista tiloista luopumalla. Suuria varhaiskasvatusyksiköitä rakennettaessa on tarkastuslautakunnassa herännyt huoli varhaiskasvatuksen laadun ja lasten turvallisuuden ja lasten sekä henkilöstön hyvinvoinnin säilymisestä. Uusia yksiköitä rakennettaessa on tärkeää tilojen ja toimintojen sekä niiden esteettömyyden huolellinen suunnittelu. Uusien tilojen suunnittelussa on tärkeää ottaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tilojen käyttävien varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden näkemykset huomioon. Varhaiskasvatuksen laadukkaassa toteuttamisessa korostuvat toiminnan johtaminen ja organisointi sekä henkilöstön ammattitaitoisuus.

Tarkastuslautakunta on käsitellyt Kasvun ja oppimisen toimialan haastavaa henkilöstötilannetta luvussa 2.4.1 Henkilöstön veto- ja pitovoima Kasvun ja oppimisen toimialalla ja antanut henkilöstöä koskevat suositukset luvun 2.4 lopussa.

Tarkastuslautakunnan suositus

Uusia varhaiskasvatuksen yksiköitä suunniteltaessa ja rakennettaessa on huomioitava lasten etu ja turvallisuus sekä työntekijöiden osaaminen tilasuunnitteluun liittyen.

4.2 OPPIMISEN TUKI JA INKLUUSIO VARHAISKASVATUKSESSA SEKÄ ESI- JA PERUSOPETUKSESSA

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa viivytyksettä tuen tarpeen ilmettyä.

Perusopetuslain mukaan erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun.

Espoossa tukea tarvitsevien lasten määrät ovat kasvaneet ja tuen tarve monimuotoistunut. Oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tavoitteena on inklusiivisen periaatteen vahvistuminen.

Suomi on sitoutunut kehittämään opetusta inklusiiviseen suuntaan. Inklusio tarkoittaa jokaisen oppilaan oikeutta opiskella kaikille yhteisessä koulussa, jossa yhdenvertaiset mahdollisuudet ja osallisuus toteutuvat kaikille oppilaille. Inklusion tuntomerkkejä ovat esimerkiksi:

- Opiskeluympäristön muokkaaminen kaikille sopivaksi.
- Riittävä määrä tukea omassa luokassa ja omassa lähikoulussa.
- Riittävä määrä erityisopettajia ja erityisluokanopettajia luokan- ja aineenopettajien työpareina.
- Ryhmäkokojen muokkaaminen tuen tarpeisiin vastaavaksi.
- Riittävät resurssit kaikkeen opetukseen sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukeen.
- Suvaitsevainen ja kaikki huomioon ottava sosiaalinen ilmapiiri.

Lasten tukeminen ja inklusio varhaiskasvatuksessa

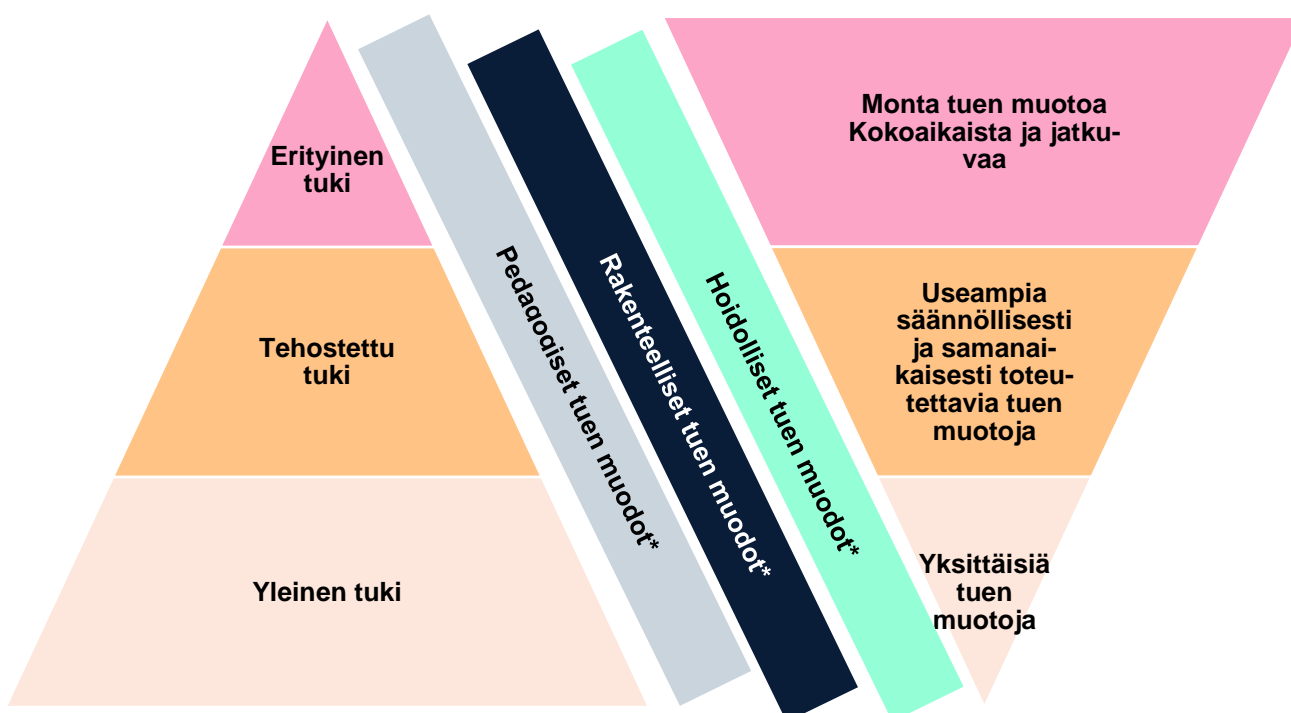
Vuonna 2022 voimaan astuneessa varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä varhaiskasvatuslain muutoksissa päivittyi erityisesti inklusiivisuuden ja lapsen tuen määrittely. Lapsen tuen toteuttamisesta vastaa varhaiskasvatuksen järjestäjä ja tuen toteuttaminen kuuluu koko henkilöstölle työtehtävien mukaisesti. Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa tukea tarvitsevia lapsia oli 1 542 vuonna 2022. Vuonna 2023 lasten määrä on kasvanut edelleen.

Lasten tukemisen henkilöstöön kuuluvat laaja-alaiset varhaiskasvatuksen erityisopettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat erityisryhmissä, lasten tuen lastenhoitajat, erityisavustajat sekä avustajat. Lisäksi jokaisella palvelualueella työskentelee varhaiserityiskasvatuksen koordinaattori. Varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajat tukevat lapsen suomen kielen oppimista. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa ei ole kaikkia edellä mainittuja ammattiryhmiä, vaan henkilöstörakenne on mukautettu palveluverkon rakenteisiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lapsen tuki järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaan. Inklusiivisiin periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen linjausten mukaan tuki järjestetään ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä inklusion periaatteiden mukaisesti. Inklusiivista toimintakulttuuria on vahvistettu henkilöstön ja johtajien osaamisen kehittämisellä. Toimiva yhteistyö huoltajien kanssa on keskeisessä asemassa lapsen tuen suunnittelussa.

Tukea lapselle annetaan seuraavalla sivulla kuvatulla kolmitasoisella tuen mallilla. Lakimuutoksen myötä lapsen tehostetun ja erityisen tuen tasoille sekä yleisen tuen tukipalveluille tehdään hallintopäätös. Lapsen tukea toteutetaan arjessa pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten tuen muotojen kautta kaikilla tuen tasoilla. Tuen muotojen määrä ja intensiteetti määrittelee lapsen saaman tuen tason.

Lapsen tuki voi sisältää lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja

*Kaikki tuen muodot ovat käytössä kaikilla tuen tasoilla

Lähde: Lapsen tuen käsikirja, Suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksikön esitysdiat tarkastuslautakunnan I jaoston kokouksessa 19.9.2023.

Oppimisen tuki ja inklusio esiopetuksessa

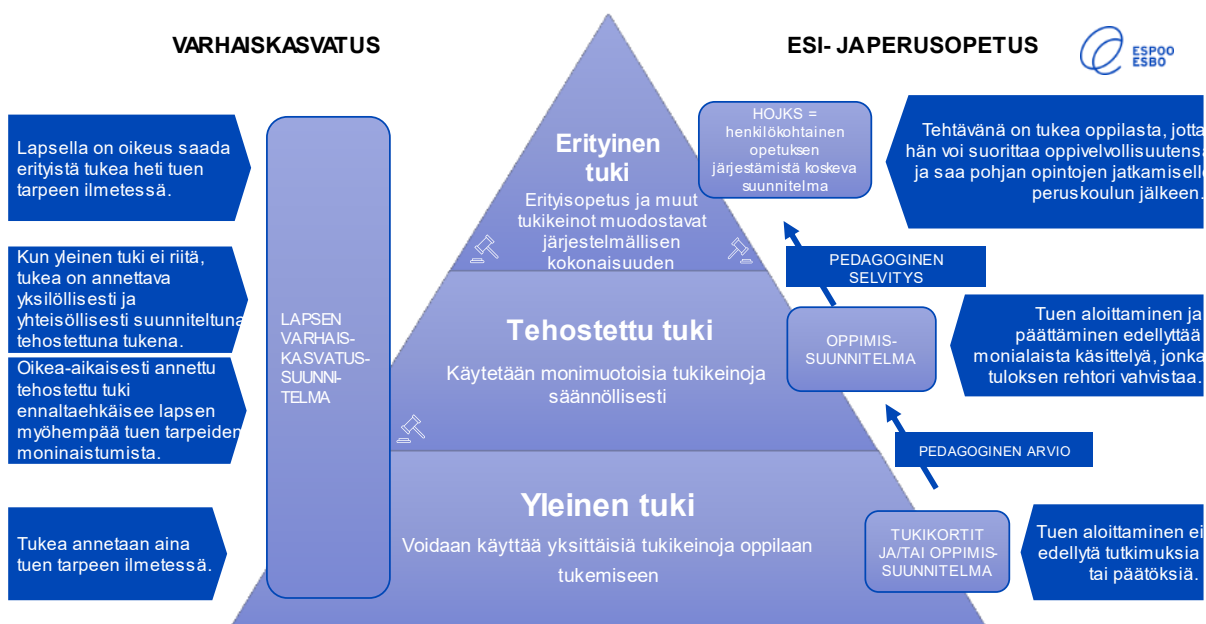
Esi- ja perusopetusta säätelee perusopetuslaki. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Esiopetusikäisten lasten esiopetusaikana toteutetaan perusopetuslain mukaisia tuen prosesseja. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään kunnallisena toimintana varhaiskasvatuksen alaisuudessa alakoulujen yhteydessä.

Kasvun ja oppimisen tuen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä osallisuuden ja oppimisen mahdollistamiseksi tehtävät toimenpiteet ja ratkaisut. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua sekä tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Lapsen saamaa tukea arvioidaan monialaisesti lapsen huoltajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, esiopettajan sekä tarvittaessa opiskeluhoollon ammattihenkilöstön kanssa. Tarvittaessa lapselle määritellään tuki esiopetuksen kolmiportaisen tuen mukaisesti. Esiopetusikäisen lapsen tuen toteuttamista tulee tarkastella lapsen kokonaisen päivän näkökulmasta, ja lapsen tulee saada tarvitsemaansa tukea myös esiopetukseen liittyvässä varhaiskasvatuksessa.

Suomenkielinen varhaiskasvatus ja suomenkielinen opetus vahvistivat vuonna 2023 tukea tarvitsevien lasten kasvun ja oppimisen tuen järjestämistä jatkumona varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Työ kohdentui erityisesti tämän siirtymävaiheen ja inklusion kehittämiseen.

Seuraavassa on kuvattu varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen kolmiportainen tuki ruotsinkielisissä sivistyspalveluissa.

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen kolmiportainen tuki ruotsinkielisissä sivistyspalveluissa

Lähde: Ruotsinkielisten sivistyspalvelujen (Svebi) esitysdiat tarkastuslautakunnan I jaoston kokouksessa 19.9.2023.

Oppimisen tuki ja inklusio perusopetuksessa

Lapsen tarvitsema erityinen tuki pyritään järjestämään lapsen edun ja luokkien toimivuuden kannalta mahdollisimman hyvin. Tavoitteena on inklusiivisen periaatteen vahvistuminen.

Pedagogiset tukitoimet tuen portailta	Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
Opetuksen ja oppimateriaalin eriyttäminen	•	•	•
Joustavat pienryhmät	•	•	•
Oppimisympäristön muokkaaminen	•	•	•
Oppilaanohjaus	•	•	•
Oppilashuollon tuki	•	•	•
Tukiopetus ja ennakoiva tukiopetus	•	•	•
Osa-aikainen erityisopetus	•	•	•
Apuvälineet	•	•	•
Avustajapalvelut	•	•	•
Ohjaus- ja tukipalvelut	•	•	•
Opetuksen erityiset painoalueet		•	•
Yksilöllistetty oppimäärä			•
Kokoaikainen erityisopetus			•

Lähde: Suomenkielisen perusopetuksen esitysdiat tarkastuslautakunnan I jaoston kokouksessa 19.9.2023.

Esimerkkejä pedagogisista tukitoimista perusopetuksessa

- Koulutasoiset tukitoimet: Yhtenäiset toimintatavat koulun sisällä ja lukujärjestykseen ja resurssointiin liittyvät rakenteet sekä yhteisopettajuus.
- Oppimisympäristön tukitoimet: Ärsykkeiden karsiminen opetustilasta ja työskentelypaikan valinta sekä kuvien käyttö toiminnan ja päiväohjelman tukena.
- Opetusjärjestelyt tukitoimena: Joustava ryhmittely luokassa ja luokkien kesken, tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus.
- Materiaalit ja eriyttäminen: Eriytetty oppimateriaali, tehtävien keventäminen ja jakaminen osiin sekä apumateriaalien ja -välineiden käyttö.
- Oppisisällöt ja arviointi: Sisällön eriyttäminen, monipuolisen osaamisen näyttö muun muassa suullisten kokeiden muodossa sekä yksilöllistetty oppimäärä (erityinen tuki).
- Käyttötymisen ja työskentelyn tukitoimet: Palaute- ja palkkiojärjestelmät, siirtymätilanteiden ja muutosten ennakointi sekä arjen ja toiminnan struktuuri.

Suomenkielisessä perusopetuksessa erityisen tuen piirissä opiskelee lukuvuonna 2023–2024 yhteensä 3 067 oppilasta, joista 1 371 oppilasta opiskelee integroituneena yleisopetuksen luokassa ja 1 696 oppilasta erityisluokassa. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa erityisen tuen piirissä opiskeli vuonna 2022 yhteensä 156 lasta ja heistä pienryhmissä 103 lasta. Erityisen tuen oppilasmäärän arvioidaan hieman kasvavan vuonna 2024.

Vuoden 2024 talousarvion mukaan lapsen tarvitsema erityinen tuki pyritään järjestämään lapsen edun ja luokkien toimivuuden kannalta mahdollisimman hyvin. Ratkaisu tehdään riittävin resurssein lapsen omassa koulussa, oppilaaksi-ottoalueen sisällä, muuten alueellisesti tai kaupunkitasoisesti. Erityisluokkia ei lopeteta. Suomenkielistä erityistä tukea pienryhmissä kohdennetaan etenkin tunne-elämän ja sosiaalisten vaikeuksien hoitamiseen. Vammaisopetuksen tuki järjestetään alueellisilla tai kaupunkitasoisilla erityisluokilla ja resurssit annetaan oppilaskohtaisesti erityisen tuen päätöksen mukaan. Suomenkielisen perusopetuksen tavoitteena on uudistaa erityisopetusta yhdessä koulujen kanssa siten, että entistä useampi oppilas voi käydä omaa lähikouluun tai oman alueensa koulua. Ruotsinkielinen luokkamuotoinen vammaisopetus järjestetään yhteistyösopimuksen mukaisesti Helsingissä.

Suomenkielisen perusopetuksen oppimisen tuen resurssit jaetaan talousarvion määrärahojen puitteissa eli taso voi vaihdella vuosittain. Erityisen tuen oppilaiden ja tehostetun tuen oppilaiden resursseihin vaikuttavat koulun oppilasmäärä sekä koulun sosioekonominen tausta. Äidinkieltään monikielisiä oppilaiden osuus erityisen ja tehostetun tuen oppilaissa on suurempi kuin heidän osuutensa kaikista oppilaista. Monikielisten oppilaiden kohdalla on tärkeää tunnistaa onko oppilaalla tehostetun tai erityisen tuen tarve tai onko kyse puutteellisesta suomen kielen taidosta. Oppilaiden tarpeita huomioivia malleja on monia, ja Espoossa koulut päättävät, millaisia toimenpiteitä ja käytäntöjä heidän koulunsa oppilaat tarvitsevat inklusion toteuttamiseksi. Osa-aikainen erityisopetus on yksi yleisimmistä käytännöistä inklusion toteutuksessa.

Erityisopetusta on tavoitteena uudistaa siten, että entistä useampi oppilas voi käydä omaa lähikouluun tai oman alueensa koulua.

Suomen- ja ruotsinkielisen opetuksen tehostetun tuen oppilaiden osuus Espoossa oli vuonna 2022 suurempi kuin Vantaalla ja Helsingissä. Erityisen tuen oppilaiden osuus oli Espoossa Vantaan ja Helsingin osuuksia pienempi.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tukea tarvitsevien lasten määrät ovat kasvaneet ja tuen tarpeita on erilaisia. Lasten tuen tarpeissa ja kouluvalmiuksissa on Espoossa tunnistettu alueellisia eroja.

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuki järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa ryhmässä inklusion periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on ensisijaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään tai lapsen tuen tarpeiden edellyttäessä pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsille tulee tarjota tukea oikea-aikaisesti ja oikeanvahvuisena. Erityisopetusluokkia on tarpeen lisätä vastaamaan lapsimäärän ja tarpeen kasvua. Inklusion ei tule olla säästökeino, vaan opetukselle on taattava riittävät henkilöstö- ja muut resurssit, jotta oppimisen edellytykset ja kaikille oppilaille sopiva opiskeluympäristö turvataan. Ryhmäjakojen toteuttamisessa on tärkeää ottaa huomioon, että lapsilla on hyvin erilaisia erityisen tuen tarpeita.

Tarkastuslautakunnan suositus

Erityisopetusta uudistettaessa on huolehdittava siitä, että kaikki lapset saavat tarvitsemansa tuen. Inklusiota ei tule käyttää säästökeinona. Inklusiota toteutettaessa kaikille lapsille on taattava riittävä tuki ja sopiva opiskeluympäristö.

4.3 SUOMEA TAI RUOTSIA TOISENA KIELENÄ OPISKELEVIEN OPPILAIEN TUKEMINEN

Valtakunnallisesti sosioekonomisesta taustasta, maahanmuuttajataustasta tai sukupuolesta johtuvat erot perheiden ja alueiden välillä ovat kasvussa. Koulutuksellinen epätasa-arvon tihtyminen alueellisesti vaikuttaa lasten lähtökohtiin ja heijastuu varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Alueelliset erot näkyvät sekä henkilökunnan kasvavana työkuormana että lasten korostuneena tuen tarpeena ja heikompina kouluvalmiuksina.

Espoossa monikielisten ja tukea tarvitsevien oppilaiden määrä perusopetuksessa on kasvanut ja oppilaiden tuen tarve on monimuotoistunut. Espoossa kyseiset haasteet keskittyvät erityisesti tietyille alueille. Espoossa on 73 suomenkielistä ja 10 ruotsinkielistä peruskoulua, joissa opiskelee yhteensä yli 30 000 lasta ja nuorta. Vuoden 2024 alussa Suomenkielisessä perusopetuksessa oli 10 490 monikielistä oppilasta.

Espoo-tarinan 2021–2025 mukaan Espoon tavoitteena on olla Suomen paras kotouttaja. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimistulosten ero kantaväestöön aiotaan puolittaa valtuustokauden aikana oppimistuloksia nostamalla. Samaan aikaan kaupungissa huolehditaan suomen- ja ruotsinkielisten lasten oppimistulosten pysymisestä edelleen maan kärkitasolla. Vuoden 2023 talousarvion tavoitteena oli, että Espoon kotouttaminen on tuloksellista.

Arvioinnissa selvitettiin perusopetuksessa käyttöön otettuja toimintatapoja ja perusopetuksen resursseja suomea tai ruotsia toisena kielenä opiskelevien oppilaiden tukemisessa. Arvioinnissa monikielisellä tarkoitetaan henkilöä, jonka äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Maahanmuuttajataustaisella henkilöllä tarkoitetaan ulkomailla syntynyttä henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen, mutta asuu Suomessa ja on saanut oleskeluoikeuden. S2-termillä tarkoitetaan sekä suomea että ruotsia toisena kielenä.

S2-opetuksen järjestäminen ja kielitietoinen opetus

Perusopetuksessa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kielenoppimisen erilaiset tarpeet huomioidaan tarjoamalla mahdollisuutta opiskella suomea tai ruotsia toisena kielenä. S2-opetuksen päämääränä on, että oppilas saavuttaa sellaiset kielen perustaidot, että hän pystyy toimimaan ja opiskelemaan ympäröivässä kieliyhteisössä tasavertaisena muiden kanssa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan oppilas voi opiskella S2-oppimäärää, jos hänen äidinkielenä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta.

S2-opetuksen järjestämiseen vaikuttavat oppimäärän opetukseen liittyvä lainsäädäntö, opetussuunnitelman perusteiden määräykset, opettajan kelpoisuusvaatimukset sekä valtionavustuksen perusteet. S2-opetusta järjestetään erillisessä ryhmässä, osittain suomen tai ruotsin kielen ja kirjallisuuden oppitunneilla ja osittain S2-ryhmässä, samanaikaisopetuksena sekä edellisten yhdistelmänä. Samanaikaisesta S2-opetuksesta ja suomen/ruotsin äidinkielen opetuksesta on saatu hyviä tuloksia sekä oppilaiden oppimisen että opettajien jaksamisen näkökulmasta. Oppilasta kannustetaan osallistumaan oman äidinkielen opetukseen.

Oppilaiden monikielisyys otetaan huomioon heidän kielitietoisuutensa kehittymiseksi. Oppilaiden aktiivista monikielisyttä kehitetään yhteistyössä oman äidinkielen opettajien sekä muiden opettajien ja kotien kanssa. Ainetietoiset työtavat tarkoittavat S2-opettajan ja aineenopettajien yhteistyötä. Opetusta eriytetään, kun oppilas opiskelee osittain tai kokonaan suomen kieli ja kirjallisuus-ryhmässä. Tekstilajipohjaiset lukemis- ja kirjoittamistehtävät eriyttävät opetusta jo sellaisenaan, koska oppilaat opiskelevat samalla rakenteella omien taitojensa edellyttämällä tavalla. Opetusta eriytetään myös oppimateriaalein.

Suomenkielisessä perusopetuksessa monille opettajille monikielisten oppilaiden opettaminen on uusi asia, eivätkä kielitietoisuuden opetuksen menetelmät ole vielä opettajilla kaikilta osin hallussa. Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan laadukkaan opetuksen varmistamiseksi sekä aineenopettajat että luokanopettajat tarvitsevat lisää koulutusta S2- ja kielitietoisesta opetuksesta. Suomenkielisessä perusopetuksessa on pitkä perinne kehittäjäopettajatoiminnasta. Lukuvuonna 2023–

2024 kaksi kehittäjäopettajaa keskittyy erityisesti S2-opetukseen sekä kaksi kehittäjäopettajaa kielitietoisuuden opetuksen edistämiseen.

Meliora-hankkeen yhteydessä opettajille järjestetään täydennyskoulutusta kielitietoisesta opetuksesta, oppilaan monikielisyydestä ja kehittyvästä suomen kielen taidosta, toisen kielen oppimisen perusteista, yhteisopettajuudesta, alueellisesta segregaatiosta ja vastasaapuneen oppilaan kielellisestä tukemisesta. Kouluissa toimii kielitietoisuuden jalkauttamisesta vastaava opettaja, jonka tehtävänä on edistää kielitietoisuuden opetusmenetelmien käyttöönottoa omassa koulussaan. Opettajat ovat saaneet koulutusta Opetushallituksen ja ECML:n (European Centre for Modern Languages) kehittämän Roadmap-itsearviointityökalun käytöstä. Arviointityökalussa kysytään opettajien, oppilaiden ja huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä kielitietoisuudesta. Kyselyn tulosten pohjalta koulu saa arvion kielitietoisuudesta sekä ohjeita, kuinka parantaa kielitietoisuutta omassa koulussaan.

Haasteena on usein se, että huoltajan suomen tai ruotsin kielen taito voi olla puutteellinen, mikä vaikeuttaa oppilaan opiskelun tukemista sekä kodin ja koulun välistä viestintää. Espoon peruskouluissa toimii kulttuuriohjaajia, jotka toimivat yhteyshenkilöinä perheiden ja opettajien välillä parantaen kodin ja koulun yhteistyön mahdollisuuksia. Toiminnassa yhdistyvät konsultointi, palveluohjaus, tulkkaus ja oppilaiden sekä heidän perheenjäsentensä identiteettien tukeminen. Suomenkielisessä perusopetuksessa on tunnustettu, että toisinaan huoltajat valitsevat oppilaalle suomi toisena kielenä oppimäärän, vaikka lapsi voisi taitojensa puolesta opiskella äidinkieltä ja kirjallisuutta. Vuonna 2023 Espoo aloitti Oma lähiö – paras lähiö! -hankkeen, joka pureutuu koulusegregaation ehkäisyyn.

Henkilöstö, oppilasmäärät ja määrärahat S2-opetuksessa

Kasvun ja oppimisen toimiala on raportoinut, että S2- ja muussa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetuksessa haasteena on saada päteviä opettajia Espooseen. Suomenkielisessä perusopetuksessa pätevien S2-opettajien ja S2-oppimäärää opettavien opettajien määrää ei kirjata Sarastia-järjestelmään tai muuhun henkilötietojärjestelmään. Määrien selvittäminen kouluille tehtävällä laajalla kyselyllä ei ollut arvioinnin toteuttamisen aikataulussa mahdollista. S2-opetusta antavat äidinkielen opettajat, luokanopettajat, kieli- ja kulttuuriryhmien opettajat sekä muiden aineiden opettajat. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa on kaksi vakituista ja kiertävää S2-opettajaa. Opettajien resurssit jaetaan koulujen kesken oppilaiden tarpeen pohjalta. Resurssien jako koulujen välillä tehdään yhteistyössä kieli- ja kulttuuriryhmien opettajien kanssa, jotta mahdollinen päällekkäisyys saadaan minimoitua.

S2-opetuksen resurssointia ei ole kytketty suoraan S2-oppimäärää opiskeleviin oppilaisiin, jotta päätös oppimäärästä tehtäisiin oppilaan todellisen kielitaidon mukaan eikä parempien resurssien toivossa. Resurssit myönnetään aina talousarvion puitteissa, joten resurssien taso voi vaihdella. Resurssien määräytymisperusteita arvioidaan vuosittain. Kaupunginhallituksen neuvottelutoimikunnan toimeksiannosta toteutettiin keväällä 2023 opettajille kysely resurssien riittävydestä. Lisäksi Suomenkielinen perusopetus toteuttaa palveluverkkoratkaisuja, joilla monikielisten oppilaiden osuutta koulun oppilaista voi tasata.

Seuraavassa taulukossa on esitetty suomenkielisen perusopetuksen monikielisten sekä S2-oppilaiden määrät Suomen suurimmissa kaupungeissa lukuvuonna 2023–2024.

Oppilaiden osuuksia	Espoo	Helsinki	Vantaa	Tampere	Oulu	Kuopio	Jyväskylä	Lahti
Monikielisiä oppilaita	8 708	11 468	7 659	3 236	977	875	804	1 487
S2-oppilaita	8 286	11 399	7 426	2 980	985	787	705	1 374
Kaikki oppilaat	31 117	43 777	23 931	18 520	21 374	11 073	12 444	10 327

Lähteet: Espoon Kasvun ja oppimisen toimialalta saadut tiedot 5.4.2024, Helsingin tarkastusviraston kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalta saamat tiedot 23.10.2023, Vantaan ulkoisen tarkastuksen kaupungin kasvatuksen ja oppimisen toimialalta saamat tiedot 21.12.2023, Tampereen tarkastustoimelta saadut tiedot 5.2.2024, Oulun ulkoisen tarkastuksen yksiköltä saadut tiedot 6.2.2024, Kuopion tarkastustoimen kaupungin kasvun ja oppimisen palvelualueelta saamat tiedot 21.12.2023, Jyväskylän tarkastustoimelta saadut tiedot 8.2.2024, Lahden tarkastustoimelta saadut tiedot 5.2.2024.

Seuraavassa taulukossa on esitetty suomen ja ruotsin kielen eri oppimäärien oppilasmäärät Espoon perusopetuksessa. Oppilasmäärien mukaan suomi toisena kielenä oppimäärä on huomattavasti yleisempi kuin ruotsi toisena kielenä.

Oppimäärä	Oppilasmäärä	Prosenttiosuus
Suomen kieli ja kirjallisuus	23 331	71,0 %
Ruotsin kieli ja kirjallisuus	2 998	9,1 %
Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus	6 534	19,9 %
Ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus	51	0,2 %
Kaikki yhteensä	32 844	100,0 %

Lähde: Opetushallinnon tilastopalvelu oppilaitosten kunnittain

Seuraavassa taulukossa esitetään Espoon valmistavan opetuksen ja ryhmämuotoisen määräämääräisen maahanmuuttajaopetuksen (RMMO) saamia tuntikiintiöitä sekä Suomenkielisen perusopetuksen yleisopetuksen ryhmissä opiskelevien oppilaiden lisäresurssi Suomeen muuttopäivän mukaan oppilaskohtaisen perusresurssin lisäksi. Lisäresurssia voidaan käyttää esimerkiksi samanlaisopetuksen järjestämiseen oppilaan omalla äidinkielellä.

Valmistavan opetuksen ja RMMO -ryhmät	Tuntikiintiö
0–2 luokat	23
3–4 luokat	25
5–6 luokat	26
7–10 luokat	30
Yleisopetuksen ryhmissä opiskelevat oppilaat Suomeen muuttopäivän mukaan	Resurssi per oppilas
0–3 vuotta	2,44
3–5 vuotta	1,24
4–7 vuotta	0,96
7–10 vuotta	0,66
Lisäksi koulukohtainen vakio	1,76

Lähde: Espoon kaupunginvaltuusto 12.6.2023, § 72 Valtuustokysymys S2-opetuksen resursseista Espoossa.

Espoon kotouttaminen on tuloksellista -tavoite

Espoon kaupungin vuoden 2023 talousarviotavoitteena oli, että *Espoon kotouttaminen on tuloksellista*. Suomenkielisen perusopetuksen tulosityksikön vuoden 2023 tavoitteena oli *maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimistulosten ero kantaväestöön pienenee 20 prosenttia vuoteen 2021 verrattuna*. Tavoitteiden toteutumista mitattiin monikielisten ja suomenkielisten oppilaiden lukemista testaavan ALLU-lukutestin tuloksilla 2. ja 4. luokilla sekä lukuvuositolosten arvosanojen keskiarvoilla 6. ja 9. luokilla. Seuraavassa taulukossa on raportoitu mittarien toteumatiedot.

Luokka	Suomenkielinen		Monikielinen		Erotus	
	Vuosi 2021	Vuosi 2023	Vuosi 2021	Vuosi 2023	Vuosi 2021	Vuosi 2023
2. luokan Allu-lukutestin tulokset, riittävä lukutaito	65,9 %	60,9 %	17,5 %	17,9 %	48,4 % -yksikköä	43 % -yksikköä
4. luokan Allu-lukutestin tulokset, riittävä lukutaito	59,9 %	59,8 %	23,0 %	18,3 %	36,9 % -yksikköä	41,5 % -yksikköä
6. luokan lukuvuositodistusten arvosanojen keskiarvo	8,56	8,52	7,86	7,85	0,70	0,67
9. luokan lukuvuositodistusten arvosanojen keskiarvo	8,43	8,39	7,64	7,67	0,79	0,72

Lähde: Suomenkielisen perusopetuksen neljäs osavuositarkastus 31.12.2023.

Oppimistulosten erot eivät ole pienentyneet suomenkielisten ja monikielisten oppilaiden välillä, sillä oppimistulosten erot mittarien mukaan joko kasvoivat tai kaventuivat suurimmaksi osaksi suomenkielisten oppilaiden oppimistulosten heikentymisen vuoksi. Suomenkielisen perusopetuksen tulosyksikön tavoite *maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimistulosten ero kantaväestöön pienenee 20 prosenttia vuoteen 2021 verrattuna* ei toteutunut.

Ruotsinkielisten sivistyspalvelujen tulosyksikön tavoitteena vuonna 2023 oli *tukea ruotsin kielellä integroituvia ihmisiä*. Tavoitteen toteutumista mitattiin muun kuin ruotsin- tai suomenkielisten osuudella ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa monikielisten osuus oli 2,76 prosenttia, perusopetuksessa 3,21 prosenttia ja lukiossa 11,7 prosenttia. Ruotsinkieliset sivistyspalvelut arvioivat tavoitteen etenevän suunnitellusti.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Monikielisten oppilaiden määrä on Espoossa kasvanut voimakkaasti lyhyessä ajassa ja monikieliset oppilaat ovat keskittyneet tiettyihin kouluihin, joiden seurauksena koulut ovat eriytyneet ja monikielisten oppilaiden suomen/ruotsin kielen oppiminen on vaikeutunut. Lasten alueellinen eriytyminen on huomattavasti voimakkaampaa kuin aikuisten. Lapsuuden kriittisessä vaiheessa alueiden sosiaaliset ja institutionaaliset todellisuudet voivat vaikuttaa yksilöihin, elämänpolkuihin ja tulevaisuuden odotuksiin. Vuonna 2023 Espoo aloitti Oma lähiö – paras lähiö! -hankkeen, joka pureutuu koulusegregaation ehkäisyyn.

S2-opetus yhteistyössä kotien, oman äidinkielen opetuksen ja muiden oppiaineiden kanssa auttaa oppilasta rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään kulttuurisesti monimuotoisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä ratkaisuna samanaikaista S2- ja suomen/ruotsin kielen opetusta, josta on saatu hyviä tuloksia sekä oppilaiden oppimisen että opettajien jaksamisen näkökulmasta. Lisäksi tarkastuslautakunta pitää tärkeänä maahanmuuttajataustaisten äitien suomen/ruotsin kielen oppimista ja digitalisaation laajaa hyödyntämistä S2-opetuksessa ja kannustaa kehittämään keinoja heidän kielitaitonsa kartuttamiseen. Myös digitalisaatiota tulee hyödyntää laajasti S2-opetuksessa.

Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan koulujen toimintakulttuurin kehittäminen kielitietoiseksi edellyttää nykyistä enemmän aikaa ja resursseja, mikä tukee kaikkien oppilaiden laadukasta opetusta ja hyvinvointia. Laadukkaan opetuksen varmistamiseksi sekä aineenopettajat että luokanopettajat tarvitsevat lisää koulutusta S2- ja kielitietoisesta opetuksesta. Meliora-hankkeen yhteydessä opettajille järjestetään täydennyskoulutusta kielitietoisesta opetuksesta.

Tarkastuslautakunnan suositus

Espoon kaupungin johdon tulee osaltaan vaikuttaa kasvatuksen ja koulutuksen valtionosuusrahoituksen määräytymiseen monikielisten lasten ja nuorten osuuden ollessa pääkaupunkiseudulla valtakunnallisia keskiarvoja merkittävästi korkeammalla tasolla.

4.4 NUORISOPALVELUT

Nuorisolaissa nuorisotyöllä tarkoitetaan alle 29-vuotiaiden nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Lain tavoitteena on lisäksi edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat esimerkiksi yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys sekä kestävä kehitys ja monialainen yhteistyö. Nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan lakisäätöihin tehtäviin. Kunnan tulee järjestää nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukea nuorten kansalaistoimintaa.

Suomenkielisen toisen asteen koulutuksen ja nuorisopalvelujen tulosityksikön Nuorisopalvelujen palvelualueen tehtävänä on vastata nuorisotyöstä, palvelutarjonnasta, valtionosuuksien ja -avustusten hakemisen valmistelusta ja nuorisovaltuustoa koskevista asioista sekä toiminnan kehittämisestä yhdessä kumppaneiden kanssa. Palvelualueella on alueellisten nuorisopalvelujen sekä nuorisotyötä tukevien ja Ohjaamotalopalveluiden palveluyksiköt. Ruotsinkielisten sivistyspalvelujen tulosityksikön tehtäviin kuuluu osallistua osaltaan nuorisopalvelujen toteuttamiseen.

Nuorisopalvelut luo nuorille mahdollisuuksia harrastaa, viettää vapaa-aikaa ja kokea elämyksiä. Toimintaan voi osallistua esimerkiksi nuorisotiloilla, erilaisissa tapahtumissa ja verkossa. Kaikki toiminta on maksutonta. Nuorisopalvelujen toiminnan pääasiallisena kohderyhmänä ovat 12–17-vuotiaat nuoret. Toissijaisena kohderyhmänä ovat alakouluikäiset 9–12-vuotiaat.

Nuorten työllisyyspalveluja ja Ohjaamotalon toimintaa on käsitelty luvussa 3.2.

Nuorisotyön tarkoitus ja tavoitteet

Espoo-tarinan arvojen mukaisesti Espoon nuorisopalvelujen tavoitteena on toimia avoimesti, oikeudenmukaisesti, tasa-arvoisesti, yhdenvertaisesti, inhimillisesti ja suvaitsevasti saavutettavuus ja esteettömyys huomioiden. Toiminnan perusteina ovat osallisuus, digitaalinen nuorisotyö, kestävä nuorisotyö, kansainvälinen nuorisotyö ja mielen hyvinvoinnin edistäminen. Vammaisten nuorten digitaalisen nuorisotyön ja -pelaamisen sekä muun vapaa-ajantoiminnan kehittäminen oli yhtenä vuoden 2023 kärkitavoitteena ja kehittämistyötä on tavoitteena jatkaa laajemminkin. Nuori Espoo -viestinnässä näkyvä nuorten moninaisuus.

Nuorisopalvelujen tulosityksikkötasoinen tavoite toteutui. Nuorisopalveluissa nuorten kohtaamiskertojen määrä ylittää vuosittain koronapandemiaa edeltävän ajan määrän. Lähtöarvona oli 172 927 kohtaamista ja toteutuneet nuorten kohtaamiskerrat olivat 176 890.

Nuorten kohtaamiskertojen määrä palvelutuotteittain vuosina 2022 ja 2023.

Palvelutuote	2022	2023	Muutos %
Alueellinen nuorisotyö	125 695	141 459	12,5
Leiri- ja loma-ajan toiminnat	4 788	5 133	7,2
Sateenkaareva nuorisotyö 50 %	294	284	-5,1
Liikkuva nuorisotyö	8 590	10 304	5,8
Discord -verkkoalusta	2 002	1 413	-29,4
Kulttuurinen nuorisotyö	4 156	4 807	15,6

Lähde: Nuorisosaainjaoston pöytäkirjan 29.2.2024 § 5 liite.

Alueellista nuorisotyötä toteutetaan viidellä alueella, jotka ovat Espoon keskus, Espoonlahti, Lepävaara, Matinkylä-Olari-Tapiola sekä Pohjois-Espoo. Nuorisotiloja on yhteensä 18. Nuoret osallistuvat nuorisotilojen toiminnan suunnitteluun. Yhteensä 538 nuorta vastasi vuosittaiseen nuorisotilakyselyyn, jonka tulokset käsitellään yhdessä nuorten kanssa. Alueellisen nuorisotyön kohtaamiskerroissa oli 12,5 prosenttia kasvua vuodesta 2022. Luvussa ovat mukana nuorisotilojen ja niiden kautta tapahtuvan toiminnan kohtaamiskerrat alueittain, kesän loma-ajan toiminta, liikkuva nuorisotyö, verkkoalusta Discordin ja kulttuurisen nuorisotyön tapahtumien kohtaamiskerrat sekä 50 prosenttia sateenkaarevasta nuorisotyöstä. Nuoria kohdataan lisäksi heidän arkiympäristöissään kahden liikkuvan nuorisotyön yksikön, mopotoiminnan, digitaalisen nuorisotyön, kouluyhteistyön sekä nuorisotilojen lähialoille jalkautumisen avulla.

Etsivän nuorisotyön tavoitteena on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään esimerkiksi hänen itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Espoo on lisännyt resursseja jalkautuvaan etsivään nuorisotyöhön, jonka perustehtävänä on kohdata nuoria julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa pääsääntöisesti iltaisin ja viikonloppuisin ja yli kuntarajojen siellä, missä nuoret ovat. Kohtaamisten tärkeimpiä sisältöjä ovat laadukas palveluohjaus ja kasvatuskeskustelut. Jalkautuvan etsivän nuorisotyön näkökulmasta suurimmalla osalla nuorista menee hyvin, mutta näilläkin nuorilla voi olla tarve turvalliselle aikuiselle ja jalkautuvien etsivien kohtaamisille, joissa keskustellaan ja tuetaan nuoria arjen asioissa. Osalla nuorista on kuitenkin haasteita esimerkiksi päihteiden, väkivallan, koulunkäynnin ja jaksamisen kanssa, eivätkä he luota aikuisiin ja tulevaisuus näyttää heille näköalattomana.

Ajankohtaisia haasteita alueellisessa nuorisotyössä on rekrytoinneissa. Päteviä hakijoita iltaja viikonloppupainotteiseen työhön ei ole riittävästi ja työn luonteen ja henkilöstön ikärakenteen vuoksi vaihtuvuus on suurta. Rekrytointihaasteisiin vastaamiseksi on tehty yhteistyötä ja valmisteltu toimenpiteitä pääkaupunkiseudun kaupunkien kanssa. Nuorisopalvelut on myös laadullisessa henkilöstösuunnitelmassa ottanut tavoitteeksi henkilöstön pitovoiman lisäämisen muun muassa tehtävänkuvien tarkastelun ja henkilöstön koulutustaustan paremman hyödyntämisen keinoin.

Nuorisopalvelut tukee espoolaisten nuorisoyhdistysten, nuorisojärjestöjen tai nuorten toimintaryhmien toimintaa avustuksin, tarjoamalla tiloja vuokrattavaksi sekä leirivälineitä lainattavaksi. Vuonna 2023 järjestöavustuksia jaettiin noin 483 000 euroa. Kumppanuusrahaa jaettiin 97 000 euroa kesätoimintaan ja muuhun toimintaan 87 000 euroa. Syksyllä 2023 alkaneessa koulunuorisotyöhankkeessa viisi nuorisonohjaajaa aloitti työn yhdeksässä eri koulussa. Yksi ohjaajista on ruotsinkielisen nuorisotyön ohjaaja. Hankkeen tarkoituksena on kehittää koulunuorisotyön malli ja luoda edellytykset toiminnan vakiintumiselle Espoossa. Hankkeeseen on saatu Etelä-Suomen Aluehallintoviraston rahoitusta vuoden 2024 loppuun asti.

Kestävän kehityksen kasvatus on osa alueellisten nuorisopalvelujen arjen työtä ja ekoarkea toteutetaan kaikissa toimipisteissä esimerkiksi kierrättämällä ja lajittelemalla, hävikin syntymisen välttämällä ja hävikkituotteiden hyödyntämällä sekä osallistumalla kestävän kehityksen teemapäiviin ja -tapahtumiin. Kestävän kehityksen toimintaa ja tapahtumia suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä nuorten kanssa sekä kumppanuuksin.

Nuorisopalveluissa mitataan asiakastyytyväisyyden lisäksi sitä, miten nuoret kokevat palveluiden vastaavan heidän tarpeisiinsa ja miten he palvelun sisällön kokevat. Esimerkiksi nuorten nuorisotilakyselyistä nostetaan tärkein esiin tullut kehittämiskohde nuorisotilojen seuraavan kauden toimintasuunnitelmiin.

Vuoden 2024 talousarvioon on kirjattu, että Nuorisopalvelujen resursseja suunnataan aikaisempaa enemmän ennaltaehkäisevään jalkautuvaan nuorisotyöhön sekä poliisin kanssa tehtävään yhteistyöhön nuorisorikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi Espoon kriittisimmillä paikoilla. Nuorisoyhdistyksille maksettavien avustusten määrä pysyy vähintään vuoden 2023 tasolla ja nuorisovaltuuston toimintaa tuetaan kahden nuorisotyön koordinaattorin työpanoksella.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Nuorisotyössä on tärkeää, että nuoret ovat mukana tekemässä ja vaikuttamassa, ja tämä näkyy Nuorisopalvelujen tavoitteissa ja palveluissa. Etsivän nuorisotyön rooli on keskeinen syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamisessa ja tukemisessa. Nuorisotilojen alueellisesta kattavuudesta on tärkeää huolehtia. Nuorisopalvelut tekee arvokasta työtä, varsinkin tilanteessa, jossa lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt.

Tarkastuslautakunnan suositus

Nuorisopalvelujen tekemää hyvää yhteistyötä eri tahojen kanssa on jatkettava, jotta tavoitetaan kaikki tuen tarpeessa olevat lapset ja nuoret.

5 KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINNIT

5.1 RAKENNETUN KAUPUNKIYMPÄRISTÖN JA KAUPUNGIN RAKENNUSTEN ESTEETTÖMYYS

Espoo-tarinan linjauksen mukaan Espoota rakennetaan asukas- ja asiakaslähtöisesti viihtyisäksi ja turvalliseksi kotikaupungiksi. Kaupungin verkkosivuilla todetaan esteettömästä rakentamisesta, että Espoossa suunnitellaan, kunnossapidetään ja rakennetaan esteetöntä ympäristöä. Esteettömyys huomioidaan kaavoituksessa, uusissa julkisissa rakennuksissa, perusparannushakkeissa ja yleisillä alueilla.

Arvioinnissa tarkasteltiin, edistävätkö Kaupunkiympäristön toimialan toimenpiteet tavoitetta turvallisen ja viihtyisän kotikaupungin rakentamisesta rakennetun ympäristön ja kaupungin rakennusten esteettömyyden osalta. Asukas- ja asiakaslähtöisyyden toteumista sekä yhteistyötä rakennetun ympäristön ja kaupungin rakennusten esteettömyydestä tarkasteltiin vammais- ja vanhusneuvostojen näkökulmasta.

Rakennetun ympäristön esteettömyyden määritelmä ja rakennusten esteettömyyden tasot

Rakennetun ympäristön esteettömyydessä otetaan huomioon käyttäjien moninaisuus rakennetun ympäristön suunnittelussa, toteuttamisessa ja kunnossapidossa. Esteettömät ympäristöt yhdessä saavutettavien palvelujen, käytettävien välineiden ja ymmärrettävän tiedon kanssa mahdollistavat yhdenvertaisen osallisuuden toteutumisen. Rakennettu ympäristö tai yksittäinen rakennus on esteetön silloin, kun se on käyttäjille toimiva, turvallinen ja miellyttävä, ja kun rakennuksen kaikkiin tiloihin on helppo päästä. Esteettömässä ympäristössä tilat ja niissä olevat toiminnot ovat mahdollisimman helppokäyttöisiä ja loogisia.

Esteettömyyden edistäminen jakautuu perus- ja erityistasoon. Yksinkertaistetusti perustason esteettömyys tarkoittaa lain ja asetuksen mukaista rakentamisen tapaa. Kaupungin toimitiloista esimerkiksi koulut ja päiväkodit ovat perustason tiloja. Erityisen esteettömyyden kohteita ovat kaikille käyttäjille suunnitellut julkiset rakennukset ja vammaisille ja vanhuksille osoitetut palvelutilat. Eri-tyinen esteettömyys tarkoittaa, että rakennuksessa tulee olla kiinteitä apuvälineitä ja toimintoja, joita edellytetään myös muussa kuin rakennusasetuksessa. Erityisen esteettömyyden kohteita ovat erityisasumishankkeet, sairaalat ja terveysasemat, liikenneterminaalit, erityisoppilaitokset sekä monet kulttuuri- ja liikuntapalvelujen tilat, kuten esimerkiksi kirjastot ja uimahallit.

Esteettömyys kaupunkisuunnittelussa

Kaupunkisuunnittelukeskuksessa esteettömyyden edellytyksiä arvioidaan ensimmäisen kerran asemakaavoituksen alkuvaiheessa. Suunnittelun uuden asemakaava-alueen sopivuutta aiottuun käyttötarkoitukseen tutkitaan tarkastelemalla esimerkiksi maastonmuotoja. Julkiset palvelut pyritään sijoittamaan esteettömille ja joukkoliikenteellä hyvin saavutettaville sijainneille. Tarvittaessa edellytetään toteutettavaksi esimerkiksi hissejä, mikäli korkeusolosuhteet eivät mahdollista esteetöntä kulkua. Esteettömyyden näkökulmasta erityistä huomiota vaativia kaavoja ovat esimerkiksi keskusta-alueet, joissa liikkuu paljon ihmisiä ja jotka sisältävät kerroksellisuutta.

Kaupunkisuunnittelukeskuksen viimeaikaisia toimia esteettömän suunnittelun tueksi ovat olleet liikennesuunnittelijoille suunnatut tietoiskut ja huomion kiinnittäminen erityisesti rakennusten sisäänkäyntien lähistöllä olevien saattopaikkojen tilavarauksiin. Kaupunkisuunnittelukeskuksessa on laadittu myös karttaesityksiä, joissa nostetaan esteettömyyden erikoistason alueita ja esteettömyyden kannalta haastavia paikkoja. Yksikön käytössä olevassa aluesuunnittelun käsikirjassa on koottuna esteettömyyttä koskeva lainsäädäntö, määrittelyjä, ohjeita, prosessikaavio ja esimerkkejä esteetömistä toteutuksista ja rakenteista.

Liikennesuunnittelulla ja asemakaavoituksella on edustus vammaisneuvoston Rakennetaan kaikille -työryhmän kokouksissa, jossa esitellään esteettömyyden kannalta merkittävimmät kaavahankkeet, kuten kaupunkikeskukset, palvelukeskittymät ja erityisasuminen. Muiden sidosryhmien

osalta esteettömyydestä keskustellaan tarvittaessa hankesuunnittelijoiden ja esimerkiksi maanomistajien kanssa, mikäli asemakaavaa valmistellaan heidän aloitteestaan.

Esteettömyyttä kaupunkisuunnittelun vuorovaikutustilaisuuksissa huomioidaan kaavakävelyjen reittivalinnoissa ja muilla erikoisjärjestelyillä sekä järjestämällä lähiasukastilaisuuksia mahdollisuuksien mukaan esteettömissä tiloissa.

Esteettömyys kaupunkiympäristön julkisilla alueilla sekä rakennusten kulkuväylillä ja pysäköintipaikoilla

Kaupunkitekniikan keskus hyödyntää suunnittelussaan *Suunnittelu, rakentaminen, kunnossapito: Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla-projektissa* syntyneiden SuRaKu-korttien yleishojeita esteettömien julkisten ulkoalueiden suunnitteluun, rakentamiseen ja kunnossapitoon. Espoo on ollut mukana *Asemaympäristön esteettömyyssuunnittelua sujuvoittavan visualisoidun koosteen esteettömyysmää- räyksistä, -ohjeista ja -suosituksista* (SUJUVA) laadinnassa. Esimerkiksi juuri käynnistyneessä Lep-pävaara-Espoon keskus -kaupunkiratahankkeessa esteettömyyskriteerit ja -periaatteet liittyvät muun muassa tilojen ja reittien leveyteen ja korkeuteen, merkintöihin ja tiedottamiseen, kaltevuuk- siin, valaistukseen sekä esteettömän reitin yhdistymiseen eri palveluihin.

Valtioneuvoston asetuksessa rakennetun ympäristön esteettömyydestä on säädetty, että raken- nukseen on oltava vähintään 1 200 millimetriä leveä, helposti havaittava, pinnaltaan tasainen, kova ja luistamaton kulkuväylä tontin tai rakennuspaikan rajalta sekä tilasta ja alueelta, joka palvelee rakennuksen käyttöä. Rakennusta varten olevista autopaikoista riittävän määrän, kuitenkin vähin- tään yhden, on oltava tarkoitettu liikkumis- ja toimimisesteisen henkilön käyttöön. Tällaisen auto- paikan on oltava vähintään 3 600 millimetriä leveä ja vähintään 5 000 millimetriä pitkä ja se on merkittävä liikkumisesteisen henkilön tunnuksella.

Esteettömyys rakennusvalvontaprosessissa

Kunnan rakennusvalvontaviranomaisen tehtävät tulevat maankäyttö- ja rakennuslaista ja -asetuk- sesta. Rakennusvalvontaviranomaisen tehtävänä on valvoa kaavojen noudattamista, huolehtia ra- kentamista ja muita toimenpiteitä koskevien lupien käsittelemisestä sekä osaltaan valvoa raken- netun ympäristön ja rakennusten kunnossapitoa. Rakennusvalvontaviranomaisen tehtäviin kuuluu valvoa rakennustoimintaa yleisen edun kannalta sekä osaltaan huolehtia lain noudattamisesta ra- kentamisessa. Kunnan rakennusvalvontaviranomaisen tehtävänä on myös huolehtia kunnassa tarvittavasta rakentamisen yleisestä ohjauksesta ja neuvonnasta. Rakennusvalvonnan tehtävänä on valvoa, että rakennushankkeeseen ryhtyvä täyttää huolehtimisvelvollisuutensa myös esteettö- myyden osalta.

Esteettömyys rakennusvalvontaprosessissa		
Ennako-ohjausvaihe	Lupakäsittelyvaihe	Työmaan valvonta ja loppukatselmus
MRL 117 e § Esteettömyys: "Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oles- kelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä ta- valla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöi- den kannalta. ---"		
Ennako-ohjauksen tavoitteena on hankkeen suunnittelun ohjaa- minen ennakoidusti siten, että es- teettömyyteen liittyvät säännök- set tulevat huomioiduksi.	MRL 135 § Rakennusluvan edel- lytykset asemakaava-alueella "Rakennusluvan myöntämisen edellytyksenä asemakaava-alu- eella on, että: --- --- 2) rakentaminen täyttää sille 117 §:ssä säädetyt sekä muut tämän lain mukaiset tai sen no- jalla asetetut vaatimukset ---"	MRL 153 § Loppukatselmus "Loppukatselmus voidaan toimittaa, kun rakennushankkeeseen ryhtyvä on ilmoittanut rakennusvalvontavi- ranomaiselle, että: 1) rakennustyö on saatettu loppuun rakennusluvan sekä rakentamista koskevien säännösten ja määräys- ten mukaisesti; ---"

Lähde: Rakennusvalvonnan esitys tarkastuslautakunnalle 24.1.2024.

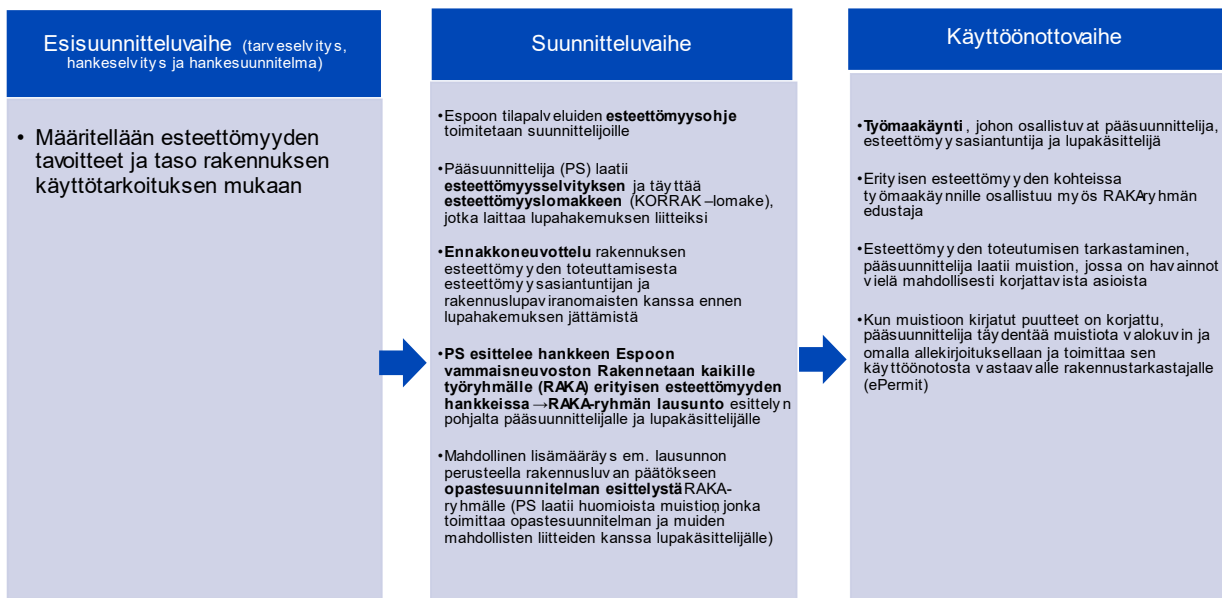

Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta. Ympäristöministeriön ohjeeseen rakennustyön suorituksesta ja valvonnasta on kirjattu, että käytännössä rakennushankkeeseen ryhtyvä täyttää huolehtimisvelvollisuutensa hankkimalla hankkeen suunnitteluun, toteutukseen ja tarkastukseen riittävän asiantuntemuksen.

Esteettömyys kaupungin rakentamisessa

Rakennusten esteetöntä suunnittelua ja rakentamista säätelevät Ympäristöministeriön asetus rakennuksen esteettömyydestä, Ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä sekä asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta. Tilapalvelut-liikelaitoksen kohteissa noudetaan lisäksi Rakennustiedon ja Ympäristöministeriön yhteistyönä vuonna 2019 toteuttamaa Esteetön rakennus ja ympäristö -opasta. Tilapalvelut-liikelaitos on täydentänyt opasta Tilapalvelujen kohteissa huomioitavilla seikoilla Espoon esteetön rakentamisen ohjeessa. Suunnitteluvaiheessa Tilapalveluiden esteettömyysohje toimitetaan hankkeen suunnittelijoiden käyttöön. Rakentamisen ohje on päivitetävänä.

Esteettömyyden huomioiminen uudisrakennushankkeissa ja rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksissa

Lähde: Tilapalvelut-liikelaitoksen esitys tarkastuslautakunnalle 24.1.2024.

Rakennushankkeen pääsuunnittelija vastaa siitä, että suunnitelmat täyttävät maankäyttö- ja rakennuslain esteettömyysasetuksen vaatimukset. Rakennuslupahakemuksen liitteeksi täytetään esteettömyyslomake ja laaditaan erityisen esteettömyyden kohteissa esteettömyys selvitys. Käyttötarkoituksen muutokseen sovelletaan uudisrakentamista koskevaa ohjeistusta. Peruskorjaushankkeessa, jossa kohteen käyttötarkoitus ei muutu, ei vaadita erillistä esteettömyys selvitystä, mutta pyritään parantamaan esteettömyyttä mahdollisuuksien mukaan. Suojelluissa rakennuksissa ja maisemallisesti merkittävissä kohteissa tavoitteena on esteettömyyden parantaminen ja tarkoituksenmukaisuuden toteutuminen.

Ennakkoneuvotteluvaiheessa joko esteettömyys asiantuntija tai lupakäsittelijä arvioi tai molemmat arvioivat esteettömyyden toteutumisen lupahankkeessa pääsuunnittelijan toimittamin tiedoin. Jos suunnitelmat sisältävät poikkeuksia säännöksistä, on ne esitettävä ja perusteltava lupahakemuksen yhteydessä. Rakennusvalvonta arvioi poikkeamien vähäisyyden ja luvan myöntämisen mahdollisuuden. Neuvottelussa määritellään myös, onko hanke erityisen esteettömyyden kohde. Mikäli

on, pääsuunnittelija esittelee hankkeen kaupungin vammaisneuvoston Rakennetaan kaikille -työryhmälle (RAKA), joka antaa hankkeesta lausuntonsa. Mahdollisena lisämääräyksenä RAKA-ryhmälle esitellään hankkeen opastesuunnitelma.

Käyttöönottovaiheen työmaakäynnillä varmistetaan suunnitelman mukaisen esteettömyyden toteutuminen. Työmaakäynnille osallistuvat pääsuunnittelija, esteettömyysasiantuntija ja lupakäsittelijä sekä erityisen esteettömyyden kohteissa myös RAKA-ryhmän edustaja. Erityisen esteettömyyden kohteissa havaitut puutteet kirjataan muistioon, jota täydennetään korjausten jälkeen ja toimitetaan käyttöönosta vastaavalle rakennustarkastajalle.

Yhteistyö kaupunkiympäristön toimialan yksiköiden kesken

Esteettömyyttä varmistavat prosessit vaativat yhteistyötä Kaupunkiympäristön toimialan yksiköiden kesken. Yhteistyötä kaupungilla koordinoi esteettömyysasiantuntija. Suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen lisäksi esteettömyysasiantuntijan työtehtäviä ovat esteettömyyden tulostietojen vuosittainen seuranta toimialoilla ja keskeisissä kuntapalveluissa, esteettömyyttä edistävien tietopalvelujen ja neuvonnan kehittäminen kaupunkilaisille sekä koulutuksen ja tiedotuksen lisääminen hallinnossa. Esteettömyysasiantuntijan tehtäviin on sisällytetty lisäksi toimialan edustajana toimiminen vanhus- ja vammaisneuvostoissa.

Esteettömyysohjelma

Esteetön Espoo 2020 -ohjelmaa, jolla tähdättiin palveluiden tuottamiseen, rakentamiseen ja korjaamiseen kaikille asukkaille esteettömästi, toteutettiin vuosina 2017–2020. Ohjelman loppuraportti merkittiin tiedoksi valtuuston kokouksessa huhtikuussa 2021. Loppuraportissa esitettiin kolme suositusta: 1. Julkisten rakennusten ja palveluiden esteettömyyden inventointia tulee edelleen lisätä. Palveluyksiköiden tulee varata rahoitusta ulkopuoliselle selvitystyölle. 2. Monet esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvistä kysymyksistä eivät ole suoraan kaupungin toimintaa. 3. Esteettömyysohjelman toimikausi on päättynyt. Seurantaryhmä esittää esteettömyyden jatkamista ohjelmatoiminnan keinoin. Ohjelman tulee olla kytköksissä paitsi hyvinvoinnin kehittämiseen myös palvelutoiminnan kehittämiseen. Samassa kokouksessa jätettiin valtuustoaloite uuden esteettömyysohjelman käynnistämisestä. Vastaus aloitteeseen käsiteltiin valtuustossa 25.04.2022, jossa valtuusto päätti palauttaa asian valmisteluun. Asiaan on liitetty valtuuston käsittelyn jälkeen myös vammaisneuvoston lausunto erillisen esteettömyysohjelman puolesta. Asia on jätetty kaupunginhallituksen kokouksissa pöydälle 6.6.2022 ja 13.2.2023 sekä vedetty pois esityslistalta 6.3.2023. Asian jatkokäsittely on edelleen kesken. Aloite on valtuuston 22.4.2024 pöytäkirjan liitteen mukaan valmisteltavana Ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksessa.

Esteettömyysohjelman loppuraportin suosituksissa painotettiin muun muassa tietotaidon kartuttamista sekä katkeamatonta ketjua suunnittelusta toteutukseen asti. Kaupungin on tiedotettava tilojensa esteettömyyden tasosta käyttäjille. Ostopalvelujen esteettömyys tulee huomioida hankintaliian mukaisesti. Suosituksissa painotettiin myös toimialat yhdistävää koordinaatiota ja resurssointia. Tärkeää on pitää mukana eri käyttäjäryhmien edustajat.

Vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston näkökulma kaupungin rakennetun ympäristön ja kaupungin rakennusten esteettömyyteen

Vanhus- ja vammaisneuvostojen toiminta perustuu kuntalakiin. Kaupunginhallituksen on asetettava neuvostot ja huolehdittava niiden toimintaedellytyksistä. Neuvostot ovat kaupungin, luottamushenkilöiden ja kansalaisjärjestöjen yhteistyöelimiä, jotka arvioivat toimintatapoja, laativat esityksiä ja aloitteita sekä antavat tarvittaessa lausuntoja alaansa liittyvissä kysymyksissä.

Vanhusneuvosto

Vanhusneuvosto toimii ikääntyneen väestön edunvalvojana kunnallisessa päätöksenteossa ja tuo kaupungin palveluihin ja kaupunkisuunnitteluun ikääntyvien näkökulman. Vanhusneuvosto vaikuttaa kaupungin eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

Vammaisneuvosto

Vammaisneuvosto seuraa ja toimenpiteillään vaikuttaa vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kuntalaisten oikeuksien toteutumiseen. Vammaisneuvosto vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

Rakennetaan kaikille -työryhmä

Vammaisneuvostolla on toimintansa tukena Rakennetaan kaikille -työryhmä (RAKA), joka vaikuttaa ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen siten, että rakennettu ympäristö ja julkinen liikenne on esteetöntä. Työryhmä edistää ja seuraa esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumista Espoossa. Työryhmän antamat lausunnot ovat luettavissa kaupungin verkkosivuilla.

Tarkastuslautakunta kuuli vanhus- ja vammaisneuvostojen edustajia vuoden 2023 arviointiohjelman aiheena olleen rakennetun ympäristön ja kaupungin rakennusten esteettömyyden toteutumisesta.

Vanhus- ja vammaisneuvostot korostivat, että palvelut kuuluvat kaikille eli kaikkien kuntalaisten tulee voida käyttää palveluita yhdenvertaisesti. Tilojen tulee sopia kaikille käyttäjäryhmille ja esteettömyyden turvaaminen on kaikkien toimintarajoitteisten yhteinen asia. Palveluihin pääsemiseksi esteettömien reittien lisäksi tärkeää on turvallisen saattoliikenteen järjestäminen.

Esteettömyyden laaja-alaisuutta kuvaa, että esimerkiksi koulutilojen käyttäjissä tulee huomioida työntekijät, oppilaat, vanhemmat ja omaiset sekä kuntalaiskäyttö. Kaikissa näissä käyttäjäryhmissä voi olla toimintarajoitteisia ihmisiä. Valtuuston päätös lähikouluperiaatteesta ja tilojen monikäyttöisyydestä edellyttää neuvostojen näkemyksen mukaan laajaa esteettömyyttä.

Neuvostot korostivat esteettömyyden säädöspohjaa ja tulevia lainsäädäntömuutoksia sekä totesivat, että Espoon esteettömän rakentamisen ohje on päivityksen tarpeessa voidakseen ohjata Espoossa laadukasta, esteetöntä ja kaikille soveltuvaa turvallista rakentamista. Neuvostojen edustajien esille ottamissa esimerkeissä oli havaintoja tyypillisimmistä esiin tulleista esteettömyyden puutteista ja virheistä rakennushankkeissa. Esteettömän rakentamisen turvaamiseksi on tärkeää oppia tehdyistä virheistä ja ottaa mallia toteutuneista hyvistä käytännöistä. Asianmukaisen rakennetun ympäristön talvikunnossapidon tärkeyttä korostettiin myös toimintarajoitteisten asukkaiden liikkumisen helpottamiseksi.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen,

käyttämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta. Rakennettu ympäristö on pidettävä rakennusluvan mukaisessa käytössä ja siistissä kunnossa. Kunnan määräämä viranomaisen osaltaan valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitetut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina.

Rakennetun ympäristön ja kaupungin rakennusten esteettömyydestä huolehtiminen kuuluu kaupungin tehtäviin. Esteettömyyden asianmukaisessa toteuttamisessa kyse on hyvästä suunnittelusta ja suunnitelmien johdonmukaisesta käytännön toteuttamisesta rakentamis- ja peruskorjausvaiheissa. Esteettömyyden tulee ulottua rakennusten lisäksi niiden kulkuväylille ja parkkipaikoille. Asianmukaisesta talvikunnossapidosta tulee huolehtia säännönmukaisesti ottaen huomioon myös toimintarajoitteiset asukkaat.

Kaupungilla oli Esteettömyysohjelma vuosina 2017–2020. Valtuusto käsitteli ohjelman loppuraportin vuonna 2021 ja teki samalla aloitteen uuden ohjelman valmistelusta. Asian valmistelu on edelleen kesken. Kaupungin on tärkeää laatia ajantasaiset esteettömyyslinjaukset, jotka muodostavat kokonaisuuden toimialojen ja tulosyksiköiden omalle toiminnalle. Esteettömyysasiantuntijalla ja muilla asiantuntijoilla on tärkeä rooli lain ja säädösten toteuttamisessa ja ratkaisujen käytännön toimivuuden turvaamisessa ja kokonaisuuden koordinoinnissa. Asiantuntijoiden osaamista tulee hyödyntää henkilöstön kouluttamisessa ja tietoisuuden lisäämisessä.

Esteettömän rakentamisen ketjun eheys on turvattava kaavasunnittelusta rakennushankkeen loppukatselmukseen asti. Kaupungin ulkopuolisilta rakennuttajilta tilaamissa rakennushankkeissa korostuu rakennusvalvonnan ja hankintaosaamisen tärkeys.

Vammais- ja vanhusneuvostojen roolien vaikuttamistoimieliminä tulee rakentamishankkeissa olla selkeät ja niillä tulee olla käytössään riittävät valmisteluresurssit. Neuvostojen lausunnot on pyydettävä ja niitä on hyödynnettävä kaupungin rakennushankkeissa kattavasti. Neuvostojen tekemissä katselmoinneissa saadaan arvokasta tietoa esteettömyyden toteutumisesta.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kaupungin tulee valmistella ajantasaiset rakentamisen esteettömyyslinjaukset noudatettavaksi rakennushankkeissa.

Kaupungin tulee huolehtia rakennusten esteettömyydestä sekä rakentamissaan että tilaamissaan hankkeissa.

Kaupunkiympäristön toimialan tulee viipymättä päivittää Esteettömän rakentamisen ohje ajan tasalle.

Yhteistyötä kaupungin eri toimialojen sekä vanhus- ja vammaisneuvostojen kesken on kehitettävä, jotta rakennetun ympäristön ja kaupungin rakennusten esteettömyys turvataan.

5.2 LUONNON MONIMUOTOISUUS

Espoo-tarinassa on linjattu Espoon olevan edelläkävijä kasvavan kaupungin ja monimuotoisen luonnon yhteensovittamisessa. Linjausten mukaan Espoon kaupunkikehitys on luonnon monimuotoisuudesta huolehtivaa, sitä elvyttävää ja lisäävää. Lisäksi tavoitteeseen on kirjattu Espoon tekevän kartoituksen kaupungin toiminnan luontovaikutuksista ja laativan tiekartan luonnon monimuotoisuuden elpymiseksi ja kokonaisuikentymättömyyden saavuttamiseksi vuoteen 2035 mennessä. Espoo-tarinan mukaan luonnon monimuotoisuustyö on koko espoolaisyhteisön yhteinen asia.

Ympäristönsuojelun palvelualue toimii asiantuntijana ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista, luonnon monimuotoisuutta ja vesistöjä koskevissa asioissa. Palvelualue ehkäisee ympäristön pilaantumista ja tarjoaa Villa Elfvikin luontotalon ympäristökasvatuspalveluja. Ympäristönsuojelun palvelualueen palveluyksiköt ovat Ympäristövalvonta, Luonto- ja ympäristötieto sekä Villa Elfvikin luontotalo.

- Ympäristövalvonta valvoo ympäristönsuojelulainsäädännön noudattamista. Se valmistelee ympäristö- ja maa-aineslupia, käsittelee ympäristönsuojelulain ja jätelain mukaisia ilmoituksia sekä vesiasioita. Se myös seuraa kunnan melutilannetta ja meluntorjuntatoimenpiteitä.
- Luonto- ja ympäristötieto edistää ja seuraa ilmastotavoitteiden ja maankäytön ympäristötavoitteiden toteutumista, luonnon monimuotoisuutta ja virkistyskäyttöä sekä ekosysteemipalveluja. Se edistää vesiensuojelua ja vesienkunnostushankkeita, valmistelee vesilain ja vesihuoltolain mukaisia asioita sekä huolehtii kaupungin ympäristöteemaisista paikkatietoaineistoista.
- Villa Elfvikin luontotalo edistää kestäväää elämäntapaa ja ympäristökasvatusta, ylläpitää pysyvää ja vaihtuvia näyttelyjä, järjestää luontokoulupäiviä ja luontoretkeä sekä, tarjoaa tiloja luonto- ja ympäristöaiheisille tilaisuuksille ja yksityiskäyttöön.

Arvioinnissa selvitettiin, onko luonnon monimuotoisuutta edistetty Espoo-tarinan tavoitteiden mukaisesti.

Luonnon monimuotoisuuden edistämistä haastavat yhtäaikaiset kaupungin kasvun sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tavoitteet ja suunnittelussa ja toiminnassa on tehtävä kompromisseja tavoitteiden toteuttamiseksi.

Valtuuston hyväksymät kuluva valtuustokauden Espoo-tarinan tavoitteet luonnon monimuotoisuudesta pohjautuvat erityisesti vuosina 2018–2021 käynnissä olleen Luonnonsuojelun toimenpiteet -hankkeen tuloksiin sekä tällä valtuustokaudella käynnistettyyn Luontoviisas Espoo-työhön.

Luonnonsuojelun toimenpiteet -hanke

Ympäristönsuojelun palvelualueen koordinoima hanke koostui neljästä osakokonaisuudesta. Ekologisen verkoston nykytila -selvitys muodosti kokonaiskuvan Espoon ekologisen verkoston nykytilasta, löysi luonnon arvokeskittymiä ja päivitti ekologisten yhteyksien tilanteen. Käytännöt luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi -selvitys kokosi yhteen Kaupunkiympäristön toimialan tulostyöryhmien nykyiset ja suunnitellut toimintatavat ja kehittämisaiheet. Asukkaille suunnatun LUMO2020-viestintäkampanjan runkona olivat luonnon monimuotoisuutta edistävät luontoteot. Espoon luonnon monimuotoisuuden toimenpiteet -julkaisun toimenpiteet on ajoitettu vuoteen 2030. Ohjelmaa valmistellessa suojelualueita Espoossa oli 136, yhteensä 3 905 hehtaaria, joka kattaa noin 7,4 prosenttia Espoon kokonaispinta-alasta ja 12,5 prosenttia maapinta-alasta. Toimenpideohjelmissa esitetään perustettavaksi uusia luonnonsuojelualueita, jotka kattavat yhteensä 392,1 hehtaarin kokoisen alueen. Alueiden perustaminen kasvattaa Espoon suojelupinta-alaa 1,3 prosenttia maapinta-alasta. Ympäristönsuojelun mukaan tämä tarkoittaa keskimäärin kolmen luonnonsuojelualueen perustamista vuosittain. Lisäksi ohjelmassa esitetään perustettavaksi neljä luonnonarvoisuutta sekä 122 kaupungin omassa suunnittelussa ja toiminnassa turvattavaa selvitysalueita.

Luontoviisas Espoo -työ

Kuluvalla valtuustokaudella Espoo-tarinan tavoitteiden saavuttamiseksi on perustettu Luontoviisas Espoo -projekti, jonka keskiössä on kokonaisuikentymättömyys. Se on tila, jossa ihmistoiminta ei vähennä luonnon monimuotoisuutta tai luonnon ihmiselle tuottamia hyötyjä.

Kokonaisheikentymättömyyden työkaluna toimii lieventämishierarkia, jonka mukaisesti Luontoviisas Espoo -työssä pyritään mahdollisimman pitkälle välttämään luontohaittoja. Mikäli syntyviä haittoja ei voida välttää, niitä pyritään lieventämään muun muassa rakentamisaikaisilla suojuuksilla. Ympäristö- ja rakennuslupiin saattaa sisältyä esimerkiksi ehtoja haittoja lieventävistä toimenpiteistä. Yksi luontohaittojen lieventämisen keino kaavoituksessa ja hankesuunnittelussa on myös neuvonta, jonka toivottu vaikutus on, että kaupunki ja toimijat tekevät luontohaitoiltaan mahdollisimman vähäisiä päätöksiä ja toimia. Vuonna 2023 ympäristönsuojelun palvelualue antoi 220 lausuntoa luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja maankäytön yhteensovittamisesta. Vuonna 2023 neuvontaa liito-oravien suojelusta annettiin 105 maankäyttöhankeeseen. Luonnon tilaa voidaan pyrkiä myös ennallistamaan parantamalla luontoalueiden ekologista laatua kaava- tai hankealueella. Viimeisenä keinona jäljelle jäävä haitta voidaan kompensoida parantamalla luonnon tilaa jossakin muualla. Kompensaatio on ympäristönsuojelun mukaan vielä vailla vakiintuneita käytäntöjä ja valtakunnallinen toimintamalli luonnon suojelulain mukaiseen ekologisen kompensaation toteuttamiseen on vasta kehittymässä.

Lieventämishierarkian soveltaminen sekä vaikeasti mitattavan monimuotoisuuden kehittymisen todentaminen vaatii ajantasaisen luontotiedon tuottamista. Tietoa saadaan aikasarjaa tuottavista seurannoista sekä esimerkiksi maankäytön suunnitteluun sekä erilaisiin hankkeisiin ja projekteihin liittyvistä selvityksistä. Kaupunkiympäristön toimialan eri yksiköt tilaavat vuosittain noin 50 luontonselvitystä. Kasvavan tietomäärän käsittelyyn, hallintaan ja hyödyntämiseen sekä muuttuviin tarpeisiin varautumiseksi kaupungilla on hankinnassa uusi luontotietojärjestelmä, joka koostuu luontotietokannasta, luontonselvitysportaalista ja rajapinnasta, jonka kautta Espoon kuntatietojärjestelmä hakee julkaistavaa luontotietoa. Luontonselvitysten tilaaminen, vastaanottaminen ja tarkastelu on tarkoitus keskittää luontonselvitysportaaliiin.

Luontoviisas Espoo -työn tuloksena esitetään tiekartta, joka sisältää tavoitteet ja toimintatavat luonnon monimuotoisuuden hyväksi. Tiekartan tavoitellut vaikutukset ovat, että Espoon luonnon monimuotoisuus ei enää heikkene vuoden 2035 jälkeen, luonnon monimuotoisuus otetaan huomioon kaikissa maankäyttöön liittyvissä hankkeissa ja tiedetään, missä Espoon arvokkaat luontokohteet sijaitsevat ja miten niitä huomioidaan. Tiekartta laaditaan Kaupunkiympäristön toimialan yhteistyönä. Työ käynnistyi kesällä 2022 ja se laaditaan vaiheittain. Työ on jaettu kahdeksaan työpakettiin, jotka kuvaavat selvitettäviä, kehitettäviä ja ratkaistavia asiakokonaisuuksia. Työpaketteja ovat nykyisten lumo-käytäntöjen tarkistaminen, ennallistamispotentiaalin selvitys, kokonaisheikentymättömyyden ja kompensaation käytännöt muissa kasvavissa kaupungeissa, kokonaisheikentymättömyys osana maankäytön tarkasteluja, suunnittelun työkalujen kartoittaminen ja testaamalla kehittäminen, tutkimushankkeiden tulosten ja lainsäädännön seuranta ja soveltaminen, viestintä ja vuorovaikutus sekä tiekartan kokoaminen.

Muut toimenpiteet

Luonnon monimuotoisuuden edistämistoimenpiteet ovat osa myös esimerkiksi ilmastomuutokseen sopeutumista, hiilineutraalisuuden tavoittelua sekä vesiensuojelua. Ilmastomuutokseen sopeutumisen toimenpidesuunnitelman 2022–2025 teemoja luonnon monimuotoisuuden lisäksi ovat terveydenhuolto ja turvallisuus, maankäyttö, infrastruktuuri ja asuminen sekä seudullinen yhteistyö. Toimenpidesuunnitelman toteutumista seurataan ympäristö- ja rakennuslautakunnassa.

Kaupunki laatii lisäksi Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekarttaa, joka kuvaa kaupungin oman työn sekä kumppaneiden ja asukkaiden kanssa tehtävän yhteistyön. Vuonna 2022 julkaistu Espoon ilmasto-vahti kokoaa kaupungin ilmastotoimet, päästötiedot, tavoitteet ja skenaariot kaikkien nähtäville. Vesiensuojelun osalta Ympäristönsuojelu tekee selvityksiä ja seuraa vuosittain Espoon pinta- ja pohjavesien tilaa sekä valvoo hankkeiden, laitoksien ja jätevedenpuhdistamojen toimintaa ja vaikutuksia vesistöihin sekä osallistuu asiantuntijana vesiensuojeluhankkeisiin. Ympäristönsuojelu koordinoi ja seuraa Espoon vesiensuojelun toimenpideohjelman 2022–2027 sekä Espoon Itämeri toimenpideohjelman 2019–2023 toteutumista. Käynnissä on myös Itämeri- toimenpideohjelman 2024–2028 valmistelu.

Espoon kaupunki osallistui vuosina 2019–2022 Health & Greenspace -hankkeeseen, jonka tavoitteena oli tukea kaupunkilaisten hyvinvointia ja terveyttä lähiluonnon, kasvillisuuden ja vesistöjen avulla. Ympäristönsuojelu on yhteistyössä eri yksiköiden kanssa laatinut myös 33 toimenpidettä kattavan Espoon siniviherrakenteen edistämisen toimintasuunnitelman. Yhteistyössä kaupunkisuunnittelun kanssa Ympäristönsuojelu valmisteli materiaalia ja kannanottoja EU:n komission ehdotuksesta ennallistamisasetukseksi. Kaupunginhallitus päätti lokakuussa 2023 kansainvälisen Green City Accord -sitoumuksen allekirjoittamisesta. Allekirjoittamalla asiakirjan kaupunki sitoutui edistämään ympäristöasioita viidellä eri osa-alueella, jotka ovat ilmanlaadun parantaminen, vedenlaadun parantaminen ja vedenkäytön tehostaminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja edistäminen, kiertotalouden edistäminen sekä melun vähentäminen. Kaupunginhallitus päätti vuonna 2023 Espoon liittymisestä kotimaiseen, Suomen ympäristökeskuksen ja Kuntaliiton koordinoimaan Luontoviisaat kunnat -verkostoon.

Luonnon monimuotoisuus vahvistuu -tulostavoite

Espoo-tarinan pohjalta talousarviossa 2023 on asetettu valtuustoon nähden sitova tulostavoite: luonnon monimuotoisuus vahvistuu. Tilinpäätöksessä tavoite on arvioitu toteutuneeksi. Tavoitteen mittarit, toteuma ja arvioinnissa esiin tulleita lisätietoja esitetään seuraavassa taulukossa:

Tavoite 5.3 Luonnon monimuotoisuus vahvistuu		
Mittarit ja tavoitetasot	Toteuma tilinpäätöksessä	Arvioinnissa esiin tulleet lisätiedot
Suojelualueiden pinta-ala kasvaa siten, että kohteita perustetaan luonnonsuojelun toimenpiteet -ohjelman aikataulun mukaisesti vuosille 2021–2025 ajoitettu määrä ja vähintään kohteiden mukainen pinta-ala	Luonto-ohjelman ja valtuustotavoitteen mukaisesti kaupunginhallitus esitti ympäristönsuojelun valmistelemana 2023 kolme luonnonsuojelualueita 4.12.23 ELY:lle perustettavaksi eli vuositavoite toteutui.	Perustettavaksi esitetyt luonnonsuojelualueet ovat Espoon kaupungin omistuksessa olevat Turvesuon nevan (2,34 ha), Smedsvikenin (21,61 ha) ja Kalittoman ympäristön metsien (20,22 ha) luontokohteet. Uudenmaan ELY-keskus ei ole vielä tehnyt päätöstään luonnonsuojelualueiden perustamisesta.
Luonnon kokonaisuheikentymättömyys -tiekartan valmistuminen	Luontoviisas Espoo/kokonaisuheikentymättömyys -tiekartatyössä valmistui ennallistamispotentiaaliselvitys, tiekartan kaikki työpaketit etenivät aikataulussa ja loppuvuonna työstettiin kehittämiskokonaisuuksia ja toimenpiteitä.	Luontoviisas Espoo -työn keskeisiä toimenpiteitä vuoden 2023 osalta ovat olleet muun muassa Luontoviisas Espoo -verkkosivuston kokoaminen ja lumokäytäntöjä koskevat työpajat. Ennallistamispotentiaalia koskevan selvityksen lisäksi valmistui selvitys muiden kaupunkien kokonaisuheikentymättömyyden käytännöistä. Suunnittelutyötä on kohdistettu kokonaisuheikentymättömyyden päämääriin, periaatteisiin ja kehittämiskokonaisuuksiin. Lisäksi on koottu yhteen olemassa olevia suunnitelmia ja ohjelmia luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen turvaamiseksi. Lieventämishierarkiaa ja monimuotoisuuden elpymisen toimia on ollut käytössä myös esimerkiksi Liito-orava LIFE- hankkeessa. Kokonaisuheikentymättömyyden tiekartan ensimmäisen osan on tarkoitus valmistua vuonna 2024.
Laadullinen arvio luontohaittojen lieventämishierarkian toteutumisesta uusissa maankäytön hankkeissa	Asemakaavoissa on vältetty luontohaittojen syntymistä noudattaen Espoossa käytössä olevaa luontoarvojen priorisointia. Luontohaittoja on lievennetty asemakaavoissa kaavamerkinöin ja - määräyksin, jotka ovat koskeneet mm. hulevesien hallintaa, uusien puistoalueiden toteutusta, puuston ja muun kasvillisuuden säilyttämistä ja suojaamista sekä luonnon monimuotoisuuden vahvistamista.	Arviointia maankäytön suunnittelussa käytössä olevista työkaluista sekä käytännön esimerkkejä lieventämishierarkian ja muiden luonnon monimuotoisuutta turvaavien käytäntöjen soveltamisesta on koottu alkuvuodesta 2024 Luontoviisas Espoo verkkosivuilla julkaistuissa selvityksissä <i>Luonnon monimuotoisuutta tukevia työkaluja maankäytön suunnitteluun ja Espoon käytäntöjä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi</i> .

Osallistaminen ja yhteistyö

Espoo-tarinan mukaan luonnon monimuotoisuustyö on koko espoolaisyhteisön yhteinen asia. Luontoviisas Espoo -työn osalta projekti- ja ohjausryhmiä on asetettu koko kaupunkiorganisaation osallistamiseksi. Lisäksi on perustettu Espoossa toimivien yritysten ryhmä. Asukkaille ja muille

sidosryhmille kohdistettua tietoa luontotoeista ja osallistumistavoista on jo koottu Luontoviisas Espoo -verkkosivustolle. Ympäristönsuojelun palvelualue järjesti yhteistyössä Kaupunkisuunnittelu-keskuksen ja Kaupunkitekniikan keskuksen kanssa luonnon monimuotoisuuden päivänä asukastilaisuuden. Kaupunkisuunnittelukeskuksen asukastilaisuuksissa on myös luontoaiheita esillä. Ympäristönsuojelu on mukana muiden yksiköiden järjestämissä vuorovaikutustilaisuuksissa luontoaiheilla resurssitilanteen mukaan. Kesällä 2023 järjestettiin myös vieraslajien torjunta- ja kartoitustempaus. Kartoitukseen osallistui yhteensä noin 200 henkilöä ja torjuntaan noin 400 henkilöä. Laajalahden luonnonsuojelun alueen vieressä sijaitseva Villa Elfviikin luontotalo tarjoaa monipuolista tietoutta luonnon monimuotoisuudesta. Luontotalo on Vihreän lipun alueellinen edistäjä. Lisäksi erilaisten talkoiden ja viestinnän määrää ollaan lisäämässä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoo-tarinassa on asetettu kunnianhimoiset tavoitteet luonnon monimuotoisuudelle. Haaste on Espoon kaltaiselle kasvavalle kaupungille suuri ja vaatii pitkäjänteistä työtä. Toiminnan haasteeksi on tunnistettu kaupungin nopean kasvun, luonnon virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ristivetot. Luontoviisas Espoo -projektin tuloksena syntyvä kokonaisuuskentymättömyyden tiekartan valmistelu tapahtuu Kaupunkiympäristön toimialan kesken yhteisesti. Tarkastuslautakunta painottaa sitoutumista poikkihallinnolliseen valmistelutyöhön, jotta ristikkäisten tavoitteiden ja toimenpiteiden synty voidaan minimoida sekä selkeyttää vastuutahot.

Espoo-tarinan tavoitteita luonnon monimuotoisuudesta on toteutettu Luontoviisas Espoo -projektin toimenpiteillä ja soveltamalla lieventämishierarkiaa kaupungin toiminnassa. Uusia luonnonsuojelun alueita on perustettu Luonnonsuojelun toimenpiteet -hankkeen pohjalta. Luonnon monimuotoisuutta edistetään myös vesiensuojelun, Hiilineutraali Espoo -ohjelman sekä ilmastomuutokseen sopeutumishankkeen avulla. Espoo on liittynyt vuonna 2023 myös yhteistyöverkostoihin. Arvioinnissa luonnon monimuotoisuuden edistämisen keskeiseksi resurssiksi tunnistettiin ajantasainen luontotieto. Kaupunki on tehnyt vuonna 2023 esiselvityksen uuden luontotietojärjestelmän hankinnasta.

Osallisuutta on edistetty muun muassa yritysryhmän perustamisella, asukastilaisuuksilla sekä vieraslajien torjunta- ja kartoitustempauksella. Villa Elfviikin luontotalo tarjoaa tietoa luonnon monimuotoisuudesta. Tietoa Luontoviisas Espoo -työn edistymisestä sekä osallistumistavoista on koottu vuonna 2023 perustetulle Luontoviisas Espoo -verkkosivustolle.

Tilinpäätöksessä valtuustoon nähden sitova tulostavoite *luonnon monimuotoisuus vahvistuu* on käytettyjen mittareiden toteuman perusteella arvioitu toteutuneeksi. Arvioinnissa saatujen lisätietojen pohjalta tarkastuslautakunnan arviointi tavoitteen toteutumisesta on yhteneväinen tilinpäätöksessä raportoidun kanssa. Tilinpäätöksen raportoinnin pohjalta tulostavoitteen arviointi on kuitenkin osin haasteellista ja osassa tavoitteen mittareissa on kehitettävää. Kokonaisuuskentymättömyystiekartan valmistumista koskeva mittari on tulkittavissa toimenpidemittariksi, jonka arviointi perustuu siihen, onko toimenpide suoritettu vai ei. Arvioinnissa todettiin tiekartan valmistuvan suunnitellusti vuonna 2024. Tarkastuslautakunta pohtii, olisiko tiekartan valmistelutoimenpiteistä ollut johdettavissa talousarviovuoden 2023 aikaansaannoskykyä paremmin kuvaavaa toiminnan mittaria. Laadulliseen arviointiin pohjautuva mittari luontohaittojen lieventämishierarkian toteutumisesta on laaja ja mittarin toteutumisen arviointi vaatii selkeämmän tavoitetasoa, johon raportoitua voisi verrata ja edistymistä seurata.

Tarkastuslautakunnan suositus

Luonnon monimuotoisuutta koskevan tulostavoitteen mittareita ja niiden toteumaraaportointia on kehitettävä niin, että toiminnan kehittyminen ja saavutetut tulokset ovat vuosittaisesta valtuustolle annettavasta raportoinnista selkeämmin todennettavissa.

5.3 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikkö vastaa elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnasta sekä eläinlääkintähuollosta Espoossa, Kauniaisissa ja Kirkkonummella. Valvontayksikkö koostuu kolmesta palveluyksiköstä, joista kukin huolehtii oman sektorinsa valvonnasta. Yksikön toiminta tähtää ympäristöperäisten terveysriskien vähentämiseen, poistamiseen ja ehkäisemiseen sekä häiriötilanteiden hoitamiseen.

Arvioinnissa tarkasteltiin yksikön taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista sekä tuloksellisuuden parantamiseksi tehtyjä toimenpiteitä.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön toiminta perustuu ympäristö- ja rakennuslautakunnan hyväksymään vuosittain päivitettävään ja seurattavaan valvontasuunnitelmaan. Ympäristöterveydenhuollon kunnallisten valvontayksiköiden toimintaa arvioivat myös Aluehallintovirastot. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia toimintoja ovat muun muassa asumisterveyden tarkastukset, ruokamyrkytyspäilyjen tutkiminen, talous- ja uimavesiin liittyvien häiriötilanteiden hoitaminen, erilaisten valitusten ja valvontapyyntöjen käsittely sekä hallinnollisten pakkokeinojen käyttö. Vuonna 2023 yksikössä oli 31,5 vakanssia, josta suunnitelmallisiin tehtäviin käytettiin noin 10 henkilötyövuotta.

Taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Ympäristöterveydenhuollon Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman mukainen 113 000 euron säästötavoite saavutettiin vuoden 2023 aikana käyttösuunnitelmaan tehtyjen suorien leikkausten sekä toimitilamuuton kautta.

Valvontayksikölle asetettiin vuonna 2023 kolme tulosityksikkötavoitetta. Suunnitelmallisen valvonnan toteutumista koskevan tavoitteen tavoitetasoksi asetettiin tarkastussuoritetavoitteen saavuttaminen 70 prosentin tasolla. Tavoitteessa tarkastellaan elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkalain mukaisiin kohteisiin tehtäviä suunnitelmallisia tarkastuksia. Tavoite ei vuonna 2023 täysin toteutunut. Toteuma-aste oli 69 prosenttia. Tarkastussuoritetavoitteeksi asetettiin yhteensä 1 859 suunnitelmallista tarkastusta, joista toteutui 1 275. Tarkastussuoritetavoitetta laskettiin 70 prosenttiin vuodelle 2023 kertyneen tarkastusvelan, uusintatarkastusten tarpeen sekä organisaatiomuutoksen ja toimitilamuuton vuoksi. Tavoitetaso on nostettu takaisin 80 prosenttiin vuodelle 2024.

Lisäksi vuoden 2023 aikana eläinsuojelu- ja eläintautivalvontaan liittyviä suoritteita toteutui 616 kappaletta ja kaupungineläinlääkärin vastaanotolla tai tilakäynneillä hoidettiin 3 357 eläinpotilasta. Yksikössä toimii johtavan kaupungineläinlääkärin lisäksi kaksi hygieenikkoeläinlääkärinä sekä kaksi valvontatehtäviäkin hoitavaa praktikkoeläinlääkärinä.

Sisäisen toiminnan kehittämisen tavoitetasoksi asetettu neljän sisäisen auditoinnin toteuttaminen vuoden 2023 aikana toteutui, sillä auditointeja toteutettiin kuusi.

Tarkastuksen ulkopuolisen työn näkyvyyden lisäämistavoitteen asettamiseen ovat vaikuttaneet toimijoiden palautteissaan esittämät toiveet ohjeistuksen ja viestinnän lisäämisestä. Tavoitteella haluttiin myös painottaa vuonna 2022 käyttöön otetun ja vuosittain toimijoilta laskutettavan perusmaksun hyötyjä toimijalle. Tiedotteita asukkaille on vuoden 2023 aikana laadittu muun muassa Maailman vesipäivästä ja kansainvälisestä ympäristöterveyspäivästä, kaivovesien näytteenotosta ja helteistä sekä talviuintikauden aloittamisesta ja uintipaikkoihin liittyvästä näytteenotosta. Elintarvikevalvonnan kohteille on laadittu uusia ohjeita koskien esimerkiksi omavalvontaa sekä maahan tuontia ja käännetty näitä myös englanniksi. Tavoite on arvioitu yksikössä toteutuneeksi.

Tulosityksikkötavoitteiden lisäksi yksikkö on koonnut kuukausittain seurattavan yksikön sisäisen tuloskortin, jossa toimintaa arvioidaan muun muassa asiakastytyväisyyden, asuntotarkastusten toteutuksen, häiriötilanteiden, työhyvinvoinnin, toiminnan laadun sekä talouden näkökulmista.

Asunnontarkastuksen jonotilanteen tavoitteena on enintään kolmen kuukauden jonotusaika ja vuonna 2023 jonotilanne vaihteli 4–7 kuukauden välillä. Vuoden lopussa jonotilanne oli neljä kuukautta. Aluehallintovirasto on huomauttanut valvontayksikköä jonotilanteesta. Vuonna 2023 asu-
misterveyden tarkastuksia tehtiin 85. Toimijoiden tekemistä ilmoituksista vuonna 2023 keskimäärin 90 prosenttia käsiteltiin korkeintaan 14 päivän kuluessa, kun tavoitteena on vähintään 95 prosentin osuus.

Tuloskortilla seurattavat asiakastytyväisyyden mittarit ovat tavoitteen mukaisella tasolla. Vuonna 2023 asiakaskyselyyn vastanneista 97 prosenttia oli kokenut valvontakäynnin oivallisena tai hyvänä. Oivalliseksi arvioineiden osuus on ollut 87 prosenttia, kun se vuonna 2022 oli 71 prosenttia. Valvontakäyntiä hyödylliseksi kuvanneiden osuus oli vuoden 2023 lopun tilanteessa 98 prosenttia vastanneista. Vuonna 2022 vastaava prosenttiosuus oli 96. Asiakaskyselyyn oli vuoden 2023 aikana saapunut 87 vastausta.

Toiminnallisten tavoitteiden saavuttamista haastaa lisäksi Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueen muuttovoittoisuus ja toimijoiden moninaisuus. Vaikka toimijoiden määrä ei ole merkittävästi kasvanut, on toimijoiden vaihtuvuus ollut kiivastahtista erityisesti elintarvikevalvonnan osalta. Samoin asukasluvun kasvu lisää esimerkiksi mahdollisten asu-
misterveyden asiakkaiden ja eläinsuojelutapausten määriä.

Toimenpiteet tuloksellisuuden kehittämiseksi

Toiminnan tehokkuuden lisäämiseksi yksikössä on keskitetty asiakaspalvelutoimintoja sekä kehitetty esimerkiksi tupakointikieltopäätösten käsittelyprosessia. Työhyvinvoinnin ja yksikön toiminnan kehittämiseksi seurataan henkilöstön työhyvinvointikyselyjen tuloksia ja järjestetään muun muassa kehittämispalavereja.

Toiminnan laadukkuuden parantamiseksi yksikössä toimii laatutyöryhmä, joka seuraa sisäisten auditointien toteutumista, asiakaspalautetta sekä huolehtii riskienarvioinnista. Ympäristöterveydenhuollolla on myös oma laatukäsikirjansa. Laadun ylläpitämisessä on valvontayksikön mukaan tärkeää myös aktiivinen yhteistyö Uudenmaan alueen ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden kanssa. Ostopalvelujen laatua seurataan palveluntuottajien kanssa yhteisissä palavereissa vähintään kerran vuodessa. Asiakaspalautteen seuranta on ostopalvelujen laadun seuraamisen lisäksi oman toiminnan kehittämisen keino.

Asuntotarkastuksen jonotilanteen purkamiseksi on vuodelle 2024 allokoitu uusi asu-
misterveyden vakanssi, jonka työtä on tarkoitus ohjata myös pitkittyneeseen tupakointikieltopäätösten jonotilanteeseen. Vakanssista huolimatta yksikköön on arvioitu jäävän laskennallista resurssivajetta.

Varautuminen häiriötilanteisiin

Häiriötilanteiden hoitaminen ja niihin varautuminen on yksi ympäristöterveydenhuollon tärkeimmistä tehtävistä. Tyypillisimpiä häiriötilanteita ovat uima- ja talousveteen liittyvät ongelmatilanteet sekä elintarvikevälitteiset epidemiaepäilyt. Yksiköllä on omat valmius- sekä häiriötilannesuunnitelmat. Häiriötilanteissa yhteistyötä tehdään esimerkiksi muiden valvontayksiköiden, hyvinvointialueen, toiminta-alueen vesilaitosten sekä valtion virastojen, kuten esimerkiksi THL:n ja Ruokaviraston kanssa. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu alueen valmiusverkoston toimintaan sekä yhteistyökumppaneiden järjestämiin häiriötilanneharjoituksiin. Esimerkiksi Leppävaarassa helmikuussa 2024 tapahtuneen putkikiron myötä ympäristöterveydenhuolto antoi alueelle vedenkeittokehotuksen ja selvitti veden mikrobiologisen laadun.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Ympäristöterveydenhuolto saavutti vuoden 2023 aikana TakE-tavoitteensa sekä tuloksellisuustavoitteensa valvontayksikön sisäisen toiminnan kehittämisestä sekä tarkastuksen ulkopuolisen työn näkyvyydestä. Suunnitelmallisen valvonnan toteutumista koskeva tavoite jäi hieman

tavoitetasosta. Tulosityksikön toiminnallisten tavoitteiden saavuttamista ovat hidastaneet esimerkiksi yksikköä koskeneet muutokset, tarkastusvelka ja uusintatarkastukset sekä toimijoiden moninaisuus ja kiivastahtinen vaihtuvuus. Toimintaa on pyritty tehostamaan muun muassa lisävaikanssilla, käsittelyprosessien kehittämällä sekä keskittämällä asiakaspalvelutoimintoja. Toiminnan laatua varmistavat esimerkiksi yksikön laatutyöryhmä, palveluntuottajien kanssa pidetyt palaverit sekä asiakaspalautteiden seuranta.

Yksikön toiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta on hyvä, että ohjeistuksen ja viestinnän lisäämistä koskevan tavoitteen asettamiseen ovat vaikuttaneet toimijoilta tulleet toiveet. Arvioinnissa todettiin tavoitteen tekevän näkyväksi myös käyttöön otetun perusmaksun hyötyjä toimijoille. Yksikön asiakastytyväisyyskyselyn tulokset ovat olleet korkealla tasolla koskien valvontakäynnin yleisarvosanaa ja hyödyllisyyttä.

Tarkastuslautakunta esittää huolensa pitkittyneestä asuntotarkastuksen jonotusajasta. Myös Aluehallintovirasto on kiinnittänyt jonotusaikaan huomiota.

Tarkastuslautakunnan suositus

Ympäristöterveydenhuollon palvelualueen tulee jatkaa toimintansa tehostamista, jotta asetetut tavoitteet tarkastusmääristä ja asumisterveyden tarkastusten jonon lyhentämisestä saavutetaan.

5.4 ULKO- JA LÄHILIIKUNTAMAHDOLLISUUKSIEN EDISTÄMINEN KAUPUNKITEKNIIKAN KESKUKSESSA JA LIKUNTAPALVELUISSA

Espoo-tarinan linjausten mukaan ulko- ja lähiliikunnassa tavoitellaan esimerkiksi ylivertaista arkkiliikuntakokemusta ja edistetään lähiluonnon ja metsäalueiden tarjoamia hyviä liikuntamahdollisuuksia. Kaikkien saavutettavissa olevaa lähiluontoa on tavoitteena hyödyntää kaupunkilaisten liikkumisen ja hyvinvoinnin lähteenä. Ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksia edistetään pääosin Kaupunkiympäristön toimialan Kaupunkitekniikan keskuksen sekä Elinvoiman tulosalueen Liikunnan ja urheilun tulosityksikön toimenpitein.

Ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksien edistämistä arvioitiin tarkastelemalla liikunta- ja ulkoilureittien sekä ulko- ja lähiliikuntapaikkojen kehittämiseksi tehtyjä toimenpiteitä, asukastytyväisyyden kehitystä sekä palvelujen esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Tarkastellut ulko- ja lähiliikunta-alueet sekä reitit ovat päivittäiseen liikuntaan soveltuvia ja asukkaiden vapaassa ja maksuttomassa käytössä.

Virkistysvisiotyöt ulko- ja lähiliikunnan kehittämisen perustana

Ulko- ja lähiliikunnan kehittämisen perustana toimivat vuoteen 2050 ulottuvat virkistysvisiotyöt, jotka ovat osa laajaa maankäytön suunnittelua ja muotoutuvat sekä kehittyvät vuoteen 2060 tähtäävän yleiskaavan yhteydessä. Visiot antavat kuvan tarvittavista toimista ulko- ja lähiliikunnan kehittämiseksi ja edistävät lähiluonnon hyödyntämistä liikkumisen ja hyvinvoinnin lähteenä. Tiiviiden kaupunkialueiden virkistysvisioiden merkitys korostuu kasvavan kaupungin virkistyspalveluiden ja -alueiden käyttäjien määrän lisääntyessä.

Vuonna 2023 valmistuivat Suur-Tapiolan, Suur-Leppävaaran sekä Suur-Matinkylän virkistysvisiot. Espoon keskuksen ja Suur-Kaukalahden eteläosien virkistysvisiot ovat suunnitteluvaiheessa. Suur-Espoonlahden virkistysvisio sekä Espoon merellinen virkistysvisio valmistuivat vuonna 2018.

Ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksia edistäviä toimenpideohjelmaa ja toimenpiteitä

Seuraavassa taulukossa on esitelty vuonna 2023 käynnissä olleita visioiden ja Espoo-tarinan tavoitteiden mukaisia ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksia edistäviä toimenpideohjelmaa sekä vuoden 2023 loppuun mennessä toteutuneita toimenpiteitä ja valmistuneita kohteita.

TOIMENPIDE-OHJELMA	TARKOITUS JA TAVOITTEET	TOTEUTETTUJA TOIMENPITEITÄ
Espon lähiliikuntapaikkaohjelma 2019–2028	Ohjelmakaudella on tavoitteena perustaa 49 uutta kohdetta ja kehittää tai peruskorjata 37 kohdetta. Poistuvia kohteita kaudella on viisi. Lisäksi perustetaan yksi väliaikainen lähiliikuntapaikka.	Valmistunut kuusi perusparannuskohdetta sekä 22 uutta kohdetta.
Espon skeittipaikkaohjelma 2014–2024	Vuonna 2018 päivitetystä ohjelmasta on arvioitu skeittipaikkojen toteuttamisjärjestystä sekä investointikustannuksia skeittipaikkojen suunnittelun ja rakentamisen ohjelmointia varten.	Valmistunut kaksi perusparannuskohdetta sekä viisi uutta kohdetta. Lisäksi yksi kohde on purettu.
Kuntoporrasohjelma	Ohjelmassa on tutkittu uusien kuntoportaiden sijainnista suhteessa valmiisiin kuntoportaisiin ja alueellisiin väestömääriin. Ohjelma antaa suuntaviivat kuntoportaiden suunnitteluun ja rakentamiseen.	Valmistunut viisi uutta kohdetta ohjelman aikana. Vuonna 2023 uudet kuntoportaat valmistuvat Kabiksenkallion alueelle Olariin.
Kotiseudun ulkoilupolut -ohjelma 2021–2030	Ohjelman tavoitteena on kehittää paikallisia sekä kaupunginosien välisiä ulkoilureittejä ja ohjelmassa on huomioitu myös reittien mahdollinen jatkuminen naapurikuntien puolella. Rakentamisohjelma uusille ulkoilureittiyhteyksille toimii seuraavan kymmenvuotiskauden ajan reittien suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa ohjaavana toimintasuunnitelmana.	Valmistuneita kohteita ovat Riimukallio-Torpanportti ja Malminkorvenportti-Alakallio –ulkoilureitti ja latupohjat, Tollinportti-Tollinmäki ja Itäpellonranta –ulkoilureitti ja ladut, Fallängen-Itäpelto latupohja ulkoilureitin rinnalle sekä Kuurintorppa (osittain valmistunut) ja Kuurinmäki –ulkoilureitti ja latupohja. Lisäksi latu- ja ulkoilureittejä toteutetaan myös muiden katu- ja puistohankkeiden yhteydessä.
Espon pyöräilyn edistämishjelma 2013–2024	Ohjelmassa määritellään pyöräilyn tavoitteita ja edistämishjelman toimenpiteet, niiden priorisointi, ajoitus ja vastuut. Ohjelman avulla voidaan koordinoita sekä ohjata pyöräilyn edistämistyötä ja siihen liittyviä toimenpiteitä. Tavoitteiksi on määriteltä, että Espoo on matkaketjujen ja laatureittien mallikaupunki ja että pyörämatkojen kulkumuoto-osuus on 15 % vuonna 2024.	HSL-kuntayhtymän vuoden 2018 liikkumistutkimuksen mukaan Espoon kaupungin pyöräilyn kulkutapaosuus oli 9 %. HSL:n seuraavan liikkumistutkimuksen tuloksia raportoidaan vuoden 2024 kuluessa. Maaliskuussa 2024 julkaistun liikkumistutkimuksen mukaan pyöräilyn kulkutapaosuus oli 9 %.
Espon pääpyöräireittien toteuttamisohjelma 2020–2029	Toteuttamisohjelma on yksi käytettävissä olevista keinoista, jolla pyöräilyn kulkutapaosuutta pyritään lisäämään. Ohjelmassa on käyty läpi kaikki tunnistetut pääpyöräireitit, joita ei olla toteuttamassa muiden, katu-, kaavoitus- tai tiehankkeiden yhteydessä. Ohjelmaan on sisällytetty myös muutamia pääpyöräilyyhteyksiä täydentäviä reittejä sekä liikenneturvallisuuksia.	14 hankkeen kokonaisuudesta kuuden hankkeen suunnittelu on käynnistynyt ja kahden hankkeen kohdalla suunnitelmat ovat valmiit. Yksi hanke on valmistunut ja viittä hanketta ei olla vielä edistetty. Pyöräilyolosuhteita edistetään myös muun rakentamisen yhteydessä.

Lähde: Kaupunkiteknikan keskus esitysmateriaali tarkastuslautakunnan II jaoston kokouksessa 27.9.2023.

Kaupunkiteknikan keskuksen mukaan toimenpideohjelmat ovat pääpiirteissään toteutuneet suunnitellulla tavalla. Ohjelmien laatimisen yhteydessä on yksittäisestä kohteesta yleensä vasta alustavat suunnitelmat jonkin toiminnon sijoittumisesta. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan tehtävässä suunnittelussa on mahdollista, että alkuperäinen ajatus muuttuu asukasvuorovaikutuksen seurauksena tai hyväksytystä suunnitelmasta tulee valituksia, jotka viivästyttävät hanketta tai voivat estää sen toteuttamisen. Lisäksi taloussuunnitelman määrärahojen raamit ovat siirtäneet ja voivat siirtää hankkeita merkittävästi sekä pidentää ohjelmien toteuttamisaikatauluja.

Liikunnan ja urheilun tulosityksikkö raportoi parantaneensa muun muassa kuntopolkujen ja hiihtolatuojen opasteita. Viime vuosien säiltään vaihtelevien talvien vuoksi on luonnonjääkenttien ylläpitämisen sijasta lisätty tekojäätverkko kattavuutta, mikä on tuonut myös Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuusohjelman mukaisia säästöjä.

Ulkoliikuntapaikkojen ja -reittien käyttömäärien seuranta on ilman teknisiä ratkaisuja haasteellista. Monien liikuntapuistojen ja ulkoilualueiden kävijämäärätilastot perustuvat henkilökunnan laskentaan tai arvioon, mikä heikentää tilastojen luotettavuutta. Kohdentaakseen palveluja paremmin

käyttäjien tarpeita vastaaviksi on osana kaupunkitasoista tiedolla ja vaikuttavuudella johtamisen kokeilua kerätty tarkempaa tietoa ulkokuntosalien käyntimääristä, käyntikestoista, käytetyistä laitteista sekä yhden harjoituskerran laskennallisista kustannuksista.

Ulkokuntosali Laurinlahdessa.

Kuva: Alena Bureika

Ulkoilun suosion kasvuun vastaamisen haasteet

Liikunnan ja urheilun tulosityksikön mukaan ulkoilun suosio on kasvanut voimakkaasti ja kysyntää on monenlaisille ulko- ja lähiliikuntapaikoille. Kasvaneeseen kysyntään ei ole kuitenkaan täysin pystytty vastaamaan esimerkiksi ulkokuntosalien, frisbeegolfratojen sekä maastopyöräreittien osalta. Rahoituksen lisäksi liikuntapaikoilla tulee olla oikeanlaiset olosuhteet. Espoon saarten käytön suosion lisääntymisen, Rantaraitin kehittämisen sekä veneilymahdollisuuksien osalta kehittämiskohteeksi on noussut myös merellisen Espoon kokonaisuus.

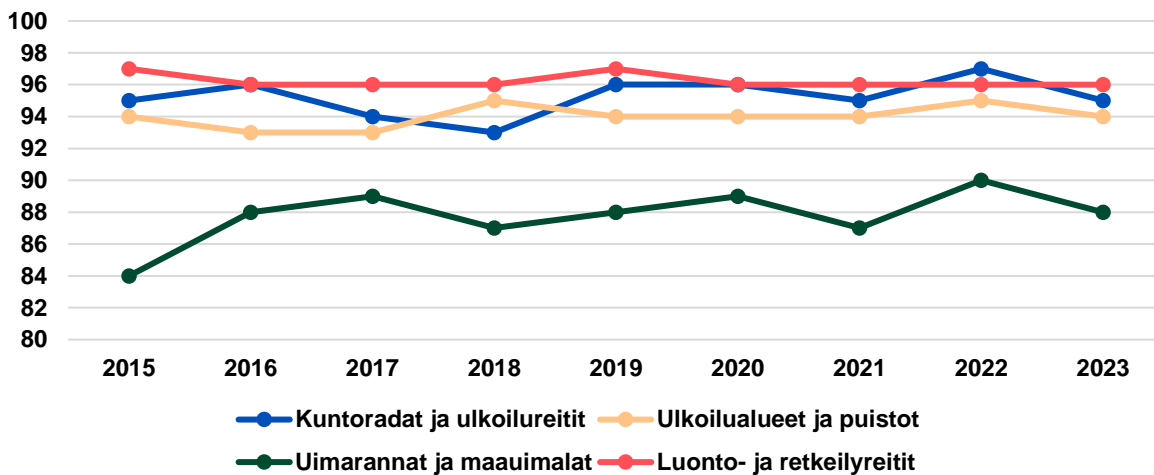
Ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksia edistävien tulosityksiköiden kesken on tunnistettu myös eri ulkoliikuntapaikkojen ja muun muassa luontopolkujen omistajuuden ja omaisuuden hallinnan ja vastuiden selkeyttämisen tarve. Esimerkiksi Lähiliikuntapaikkaohjelma käsittää liikunnan ja urheilun tulosityksikön, Kaupunkitekniikan keskuksen sekä Tilapalvelut-liikelaitoksen hallinnassa olevia ja ylläpitämiä ulkoliikuntapaikkoja.

Espoon alueella on myös muiden kuin Espoon kaupungin omistamia ja vastuulla olevia ulkoilualueita, joiden jatkosuunnitelmista Kaupunkitekniikan keskuksessa eikä Liikunnan ja urheilun tulosityksikössä ei ole varmuutta. Huolena on, etteivät asukkaille tärkeät lähivirkistysalueet olisi jatkossa enää liikuntakäytössä.

Asukastytyväisyys

Espoolaisten tyytyväisyyttä erilaisiin ulkoliikuntamahdollisuuksiin on mitattu vuosittain Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksessa. Tyytyväisten osuus kuntoratojen ja ulkoilureittien, ulkoilualueiden ja puistojen sekä luonto- ja retkeilyreittien hoitoon on ollut vuosien 2015–2023 aikana korkealla tasolla. Vuoden 2023 tutkimuksessa ulkoilualueiden ja puistojen hoitoon olivat tyytyväisiä 94 prosenttia kantaa ottaneista ja luonto- ja retkeilyreittien hoitoon 96 prosenttia kantaa ottaneista. Kuntoratojen ja ulkoilureittien hoitoon tyytyväisiä olivat 95 prosenttia kantaa ottaneista. Tutkimuksessa mitattu tyytyväisyys uimarantojen hoitoon sekä Leppävaaran maauimalaan on ollut vuodesta 2015 lähtien nousussa. Vuonna 2023 tyytyväisten osuus oli 88 prosenttia kantaa ottaneista.

Koko Espoo, tyytyväisten osuus kantaa ottaneista, %

Taulukossa on esitetty tyytyväisten osuus kantaa ottaneista, %. Kantaa ottaneiden tyytyväisyys on laskettu siten, että "En osaa sanoa" -vaihtoehdon valinneet suljettiin pois.

Lähde: FCG Kaupunki- ja kuntapalvelut-tutkimus 2023.

Osallistaminen ja tiedottaminen

Kaupunkilaisia on osallistettu ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksien kehittämiseen esimerkiksi asukaskyselyillä, joilla kartoitetaan käyttäjäkokemuksia sekä kehittämistoiveita. Tuloksia on hyödynnetty muun muassa toimenpideohjelmien laadinnassa. Vuonna 2023 asukaskyselyillä on kartoitettu esimerkiksi ulkokuntosaleja ja kuntoportaita koskevia kehittämisehdotuksia. Elokuussa järjestettyyn Vinkkaa paikka kuntoportaille -kyselyyn tuli 1 219 ehdotusta uusien kuntoportaiden sijainneista. Ulkokuntosaleja koskevassa kyselyssä vastauksia kerättiin syyskuun 2023 loppuun saakka ja vastauksia tuli yli 600. Asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia sisältyy myös esimerkiksi ulko- ja lähiliikuntapaikan perustamista varten laadittavan puistosuunnitelman hyväksymisprosessiin.

Tiedottaminen ulko- ja lähiliikuntaan liittyvistä palveluista, uutisista ja mahdollisista muutoksista on keskitetty kaupungin verkkosivuille. Lisäksi tietoa jaetaan sähköisillä ja perinteisillä ilmoitustauluilla sekä 2–3 kertaa vuodessa ilmestyvässä Espoo liikkuu-lehdessä.

Esteettömyys ja saavutettavuus

Espoo-tarinassa tavoitteena on, että lähiluonto on kaikkien saavutettavissa. Esteettömyys ja saavutettavuus pyritään ottamaan huomioon suunniteltaessa tai rakennettaessa uusia ulkoliikunta-kohteita. Esteettömän ulkoilun edellytyksiä ovat muun muassa selkeä opastus, hyvät kulkuväylät, riittävä valaistus sekä levähdysmahdollisuudet reittien varrella. Ulko- ja lähiliikuntapaikkojen esteettömyyden ja saavutettavuuden huomiointi ovat mukana myös Espoon hyvinvointisuunnitelmissa. Hyvinvointisuunnitelmissa toimenpiteinä on muun muassa lisätä neuvontaa esteettömistä ulkoilupaikoista sekä sisällyttää uusiin ulkokuntosaleihin myös esteettömiä laitteita.

Kaupungin ulkokuntosaleilla on pääsääntöisesti myös yksi esteetön laite ja näitä pyritään lisäämään tarjonnan lisääntymisen myötä. Ulkokuntosalien saavutettavuus ja esteettömyys ovat mukana myös visioissa.

Merenrannan rantaviivaa seuraileva, noin 40 kilometriä pitkä Rantaraitti on erittäin merkittävä ulkoliikuntakohde. Rantaraittia on kehitetty osissa ja se on paikoittain esteetön. Rantaraitin esteettömyyttä ja saavutettavuutta selvittäessä on laadittu sähköinen esite, johon on merkitty reitin eri osuudet jyrkkyyksineen sekä tärkeimpien palvelujen esteettömyystilanteet. Rantaraitin saavutettavuutta kehitetään myös toteuttamalla metroaseman valmistumisen myötä voimakkaasti kasvavan Finnoon alueen ulkoilureittiyhteyksiä Kotiseudun ulkoilupolut - ohjelman mukaisesti.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksien kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että kasvavassa kaupungissa maankäytön pitkän aikavälin suunnittelu, palvelujen tulevaisuuden tarpeet sekä jo käynnissä olevat ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksia kehittävät toimenpideohjelmat on koottu suuralueille laadittuihin virkistysvisioihin.

Visioiden tavoitteita mahdollistavien toimenpideohjelmien tavoitteet ovat toteutuneet pääpiirteisään suunnitellulla tavalla. Suunnitelmien toteuttamiseen ja aikatauluihin vaikuttavat esimerkiksi asukasvuorovaikutus sekä määrärahojen riittävyys. Toimenpideohjelmien mukaisia kohteita on tärkeää tarkastella jatkossakin ohjelmissa asetettujen tavoitteiden etenemisen näkökulmasta.

Vastuunjaon ulko- ja lähiliikunnan edistämisen poikkihallinnollisessa toiminnassa on oltava selkeä kaikille osapuolille ja kaikelle toiminnalle tulee löytyä siitä vastaavat tahot, jottei jää katvealueita omistajuuteen ja vastuualueisiin liittyen.

Kaupunki- ja kuntapalvelutkimuksen mukaan espoolaisten tyytyväisyys erilaisiin ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksiin on ollut korkealla tasolla jo usean vuoden ajan. Arvioinnissa todettiin, ettei voimakkaasti kasvaneeseen ulko- ja lähiliikuntapaikkojen kysyntään kaikilta osin ole pystytty vastamaan. Asukkaita on osallistettu monipuolisesti hyödyntäen esimerkiksi kyselyitä.

Ulko- ja lähiliikuntapalveluiden esteettömyyden ja saavutettavuuden kokonaisuudessa on kehitettävää ja Espoo-tarinan esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevat linjaukset on tärkeää toteuttaa määrätietoisesti myös ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksien osalta.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kaupunkiympäristön toimialan ja Elinvoiman tulosalueen tulee selkeyttää vastuunjako ulko- ja lähiliikunnan osalta niin, että kaikelle toiminnalle löytyy siitä vastaavat tahot.

Ulko- ja lähiliikuntapalveluiden esteettömyyttä ja saavutettavuutta parantavia toimenpiteitä tulee jatkaa asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

ku
en
Ulos C
Ut Exit
P+
METRO
♿
♿
→

Urheilupuisto Idrotsparken
23-18

Urheilupuisto Idrotsparken
23-18

323 A

323-B

6 KONSERNI

Espoo-konserniin kuuluvat Espoon kaupunki emoyhteisönä sekä sen tytäryhteisöt, joissa kaupungilla on yksin tai yhdessä muiden konserniin kuuluvien yhteisöjen kanssa kirjanpitolaissa tarkoitettu määräysvalta. Tytäryhteisöihin rinnastetaan myös kaupungin vaikutusvaltaan kuuluvat säätiöt.

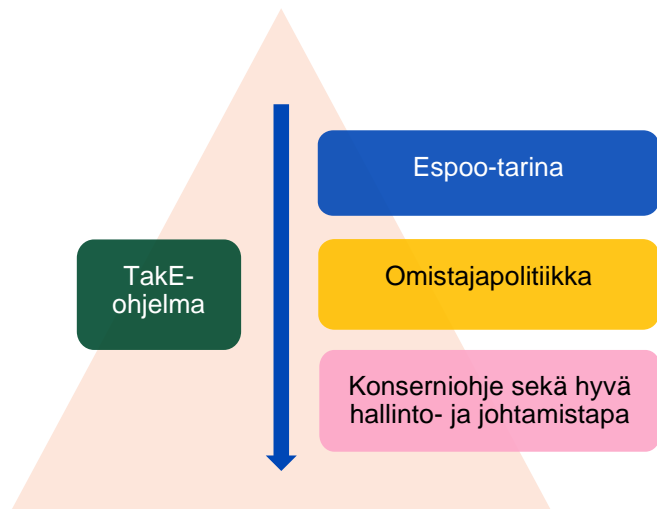
Konsernijohtoon kuuluvat kaupunginhallitus ja sen konsernijaosto, kaupunginjohtaja, toimialajohtajat ja rahoitusjohtaja. Konsernijohto vastaa kaupunkikonsernin ohjauksesta ja konsernivalvonnasta ja sen toimivalta on määritelty kaupungin hallintosäännössä.

6.1 OMISTAJAPOLITIikka JA KONSERNIOHJAUS

Kaupungin tavoitteena on ylläpitää ja kehittää kaupunkikonsernia, joka toteuttaa Espoo-tarinaa sekä tuottaa lisäarvoa Espoolle ja espoolaisille. Keskeisenä periaatteena on edellytys omistamisen tuottamasta lisäarvosta verrattuna saman toiminnan järjestämiseen muilla keinoilla. Omistajapolitiikan linjausten mukaisesti omistamisen on tuotettava kaupungille toiminnallista ja taloudellista hyötyä. Kaupungin tytäryhteisöissä noudatetaan valtuuston 30.1.2023 hyväksymiä omistajapolitiikkaa ja konserniohjetta. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen ja niiden tuloksellisuuden arviointi kuuluu tytäryhteisöjen hallitusten ja toimitusjohtajien tai vastaavien tahojen vastuulle.

Yleisesti kaupunkien omistajaohjauksen keskeisiä välineitä käytännössä ovat kuntayhtiön yhtiöjärjestys, osakkeenomistajien välinen osakassopimus, henkilövalinnat ja valtuuston hyväksymä konserniohje. Omistajaohjausvälineiden avulla kuntayhtiötä ohjataan pääsemään tavoitteisiinsa.

Kaupungin omistajapolitiikka sisältää omistamiselle ja konsernin johtamiselle yhtenäiset periaatteet ja toimintalinjaukset, joita noudattamalla omistamista käytetään keinona muun muassa palvelujen järjestämiseen ja kehittämiseen. Omistajapolitiikkaa sovelletaan Espoo-konsernin yhtiömuotoiseen toimintaan sekä soveltuvin osin kuntayhtiöihin, säätiöihin ja yhdistyksiin. Konserniyhteisöt kuuluvat TakE-ohjelman piiriin. Omistajapolitiikka-asiakirjassa on todettu, että Espoon konserniyhteisöjen ensisijaisena tavoitteena ei ole voiton tavoittelu, mutta niiden toiminnan jatkuvuuden on perustuttava liiketoiminnallisiin periaatteisiin ja konserniyhteisöiltä edellytetään taloudellista kestävyyttä.

Omistajapolitiikka on jaettu kolmeen toimintalinjaukseen:

- 1) Espoo on strateginen konserni
- 2) Espoo jalostaa konsernin omaisuutta sekä
- 3) Espoo on omistajana aktiivinen, selkeä ja pitkäjänteinen.

Toimintalinjaukset toteutetaan noudattamalla poikkileikkaavia periaatteita, jotka korostavat

- 1) konsernin lisäarvon tuottamista kaupungin toiminnassa,
- 2) omistaja-arvon kasvattamista pääomien ja omaisuuden tehokkaalla käytöllä,
- 3) palvelujen ja toiminnan järjestämisen laadukkuutta ja tehokkuutta sekä
- 4) omistusten ja konsernin johtamisen järjestelmällisyyttä ja ennakointia.

Omistajapolitiikan lisäksi yhteisöissä noudatetaan konserniohjetta sekä hyvä hallinto- ja johtamistapa -ohjetta. Konserniohjeen tarkoitus on määrittellä konsernin johtamisen periaatteet ja käytännöt. Se sisältää ohjeita ja suosituksia konserniyhteisöjen hallituksille ja johdolle, ja sen avulla pyritään varmistamaan konsernin yhteisten tavoitteiden saavuttaminen sekä konsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutuminen. Hyvä hallinto- ja johtamistapa -ohje on osa konserniohjetta. Sen tarkoituksena on yhtenäistää kaupungin tytäryhteisöjen johtamis- ja hallintokäytäntöjä.

Selkeän konsernirakenteen katsotaan tehostavan konsernin toimintaa ja vahvistavan läpinäkyvyyttä. Espoon kaupungin omistukset ovat pääsääntöisesti suoria, ja alakonserneja tehdään harvituksi johtamisen ja hallinnon tehostamiseksi. Espoon Asunnot Oy:llä ja Länsimetro Oy:llä on tytäryhtiöitä, jotka muodostavat kaupunkikonserniin alakonsernin.

Konserniyhteisön yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Hallituksen jäseneksi valittavalla on oltava tehtävän edellyttämä pätevyys. Hallituksen jäsenillä tulee olla tarkoituksenmukainen toimialan, organisaation toiminnan, hallinnon ja johtamisen asiantuntemus sekä soveltuva koulutus. Asiantuntemusta on pidettävä ajan tasalla muun muassa osallistamalla kaupungin järjestämiin koulutustilaisuuksiin.

Konserniyhteisöjen tehtävänä on tukea kaupunkia ydintehtävien toteuttamisessa. Kaupunki asettaa merkittävimmille yhteisöille yhtiökohtaiset valtuustokauden mittaiset tai vuosittaiset tavoitteet, joiden toteutumisesta raportoidaan säännöllisesti kaupunginhallituksen konsernijaostolle ja valtuustolle. Lisäksi konserniohjausryhmä seuraa tavoitteita säännöllisesti. Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupungit seuraavat HSL- ja HSY-kuntayhtymille yhteisesti asetettujen omistajaohjaustavoitteiden toteutumista sekä kuntayhtymien toimintaa ja taloutta. Kaupungit ovat pilotoineet suurten kuntayhtymien PKS-raportin, joka julkaistaan kaupunkien osavuosikatsausten yhteydessä. Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu valtuuston asettamien kuntakonserniyhteisöjen tavoitteiden toteutumisen arviointi.

Konserniohjeen mukaan tytäryhteisön hallituksen puheenjohtajan on haettava Espoon kaupungin ennakkokanta merkittävistä asioista, jotka liittyvät muun muassa liiketoiminnan ja omaisuuden laajentamiseen tai myymiseen, lainanottoon, vakuuden antamiseen tai henkilöstöpoliittisiin muutoksiin. Kaupungin ennakkokannan hankkiminen ei muuta tytäryhteisön johdon oikeudellista asemaa ja vastuuta. Emokaupungille ennakkokannan antaminen on keino ohjata ja valvoa konserniin kuuluvan tytäryhteisön toimintaa ja taloutta.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Toimintaympäristössä on viime vuosina tapahtunut sekä merkittäviä kansallisia että globaaleja muutoksia, jotka vaikuttavat myös Espoo-konsernin toimintaan ja joiden takia konserniyhteisöjen toiminnan ja talouden merkitys on kasvanut. Espoon kaupungilta ja konserniyhteisöiltä edellytetään taloudellista kestävyttä. Konserniyhteisöt toimivat pääosin kaupungin rahoituksella.

Omistajaohjausta toteutetaan aktiivisin omistajaohjausvälinein. Valtuuston hyväksymiä Omistajapolitiikkaa ja Konserniohjetta sekä Hyvä hallinto- ja johtamistapa Espoon kaupungin tytäryhtiöissä -ohjetta tulee noudattaa tytäryhteisöissä.

Yhteisöille asetettujen yhtiökohtaisten tavoitteiden toteutumisesta on raportoitava kaupungille säännöllisesti. Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu kyseisten tavoitteiden toteutumisen arviointi.

6.2 LÄNSIMETRO OY

Länsimetro Oy on Espoon ja Helsingin kaupunkien omistama keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö. Espoon kaupungin omistusosuus on 84,4 prosenttia ja Helsingin kaupungin 15,6 prosenttia. Yhtiön toimintaa ohjaa hallitus, johon kuuluu kuusi omistajien nimeämää jäsentä. Yhtiön omistajaohjauksesta vastaavat Espoon ja Helsingin kaupunginhallitusten konsernijaostot. Yhtiön palveluksessa vuonna 2023 oli 17 henkilöä. Länsimetro Oy muodostaa alakonsernin, johon kuuluvat tytäryhtiöt vastaavat liityntäpysäköinti- ja bussiterminalitoimintojen tuottamisesta metrokäytävän yhteydessä sekä Sammalvuoren varikon hallinnasta.

Yhtiön tarkoituksena on rakennuttaa, omistaa, hallita, ylläpitää, huoltaa ja kehittää Helsingin Ruoholahdesta Espoon Kivenlahteen ulottuvan Länsimetron metrolinnettä palvelevia raiteita, tunneleita, asemarakennuksia, pysäköintitiloja ja muita Länsimetroa ja sen toimintaa palvelevia rakennelmia ja laitteita.

Länsimetro Oy:n keskeiset yhteistyötahot

Länsimetro Oy:n keskeisiä yhteistyötahoja omistajakaupunkien Espoon ja Helsingin lisäksi ovat Helsingin seudun liikenne kuntayhtymä (HSL), Pääkaupunkiseudun Kaupunkiliikenne Oy (Kaupunkiliikenne Oy), Helsingin kaupungin liikenneliikelaitos (HKL) sekä metron vaikutusalueen muut rakennushankkeet ja kiinteistönaapurit.

HSL vastaa joukkoliikennepalveluiden järjestämisestä ja joukkoliikenteen suunnittelusta jäsenkuntiansa alueella sekä aikatauluista, matkustajainformaatiosta ja metron liityntäliikenteestä. HSL toimii joukkoliikenteen liikennöinnin tilaajana. HSL:n toimintaa on arvioitu luvussa 6.3.

Pääkaupunkiseudun Kaupunkiliikenne Oy hallinnoi Helsingin joukkoliikenneinfraa, vastaa joukkoliikenteen kokonaisuuden kehittämisestä ja kunnossapidosta sekä omistaa raitiovaunukaluston ja vastaa metrojunien ja raitiovaunukaluston liikennöinnistä. Yhtiö käyttää nimeä Kaupunkiliikenne Oy ja se aloitti toimintansa 1.2.2022. Kaupunkiliikenne Oy perustettiin, kun Helsingin kaupungin valtuusto päätti syksyllä 2021 yhtiöittää Helsingin kaupungin liikennelaitos -liikelaitoksen. Yhtiön omistajia ovat Helsingin ja Vantaan kaupungit. Kaupunkiliikenne Oy tuottaa metron liikennöintiä palveluna HSL:lle. Länsimetron osuudella Kaupunkiliikenne Oy toimii metroradan ja asemien ylläpito- ja hallintopalvelujen tuottajana.

HKL omistaa, hallinnoi, ylläpitää ja kehittää metrorataa asemineen Ruoholahdesta itään sekä omistaa ja huoltaa liikkuvan kaluston. HKL:n omistuksessa ovat myös kaupunkiraideliikennevarikot, joiden toiminnoista se vastaa. HKL vastaa Traficomille rataverkon haltijana raideliikennelain velvoitteista.

Kaupunkiliikenne Oy:n, HKL:n ja Länsimetro Oy:n kesken on allekirjoitettu kolmikantainen yhteistyösopimus ylläpito- ja hallintopalveluiden tuottamisesta, joka on toukokuussa 2022 päivitetty vastaamaan koko Länsimetron omistamaa metroinfraa aina Kivenlahteen ja Sammalvuoren varikolle saakka. Länsimetro Oy:llä ei ole sopimussuhdetta HSL:n kanssa.

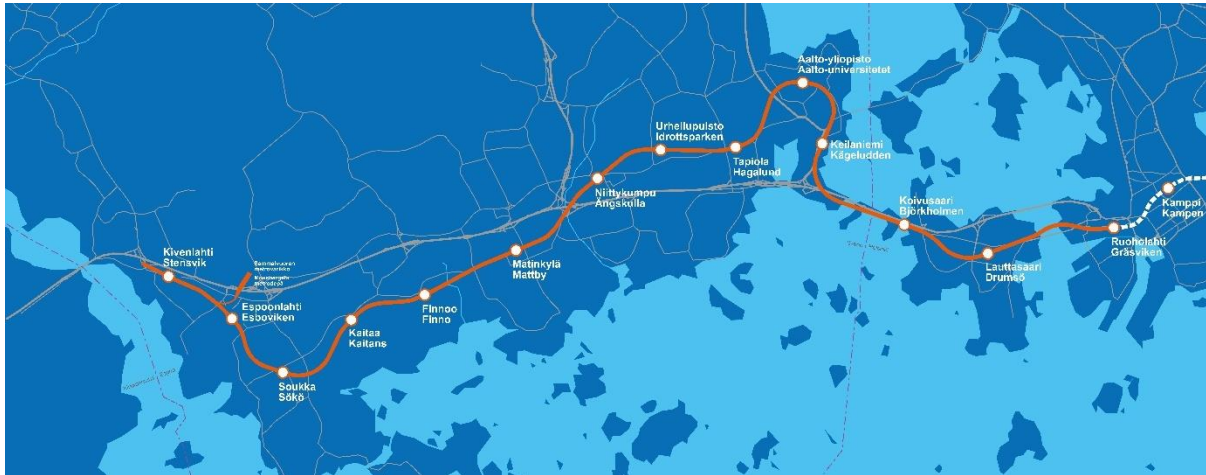
Arvioinnissa selvitettiin, etenikö Länsimetro Oy:n metron jatkeen toisen vaiheen eli Matinkylä–Kivenlahti-osuuden rakentaminen sopimusten ja suunnitelmien mukaisesti. Arvioinnissa tarkasteltiin metron jatkeen rakentamisen kustannuksia, käyttöönoton sujuvuutta, omaisuudenhallinnan suunnitelmallisuutta sekä riskienhallinnasta raportointia.

Yhtiön talous

Länsimetro Oy:n toiminta rahoitetaan omistajilta perittävillä vastikkeilla. Vuonna 2023 hoitovastikkeet olivat 30,9 milj. euroa, hallintovastikkeet 3 milj. euroa ja rahoitusvastikkeet 85,7 milj. euroa. Ylläpitokulut olivat 32,2 milj. euroa ja rahoituskulut 31,6 milj. euroa. Ylläpitokulujen suurimmat erät sisältävät muun muassa käyttö-, huolto- ja kunnossapitokuluja. Kumpikin osakas vastaa omalla alueellaan toteutettavien investointien rahoituksesta ja niiden kunnossapidosta syntyvistä

kustannuksista. Ne kustannukset, joita ei kyetä kohdentamaan edellä mainitun periaatteen mukaisesti jaetaan pääsääntöisesti omistussuosuuksien suhteessa.

Länsimetron ensimmäistä vaihetta Ruoholahti-Matinkylä varten lainoja oli vuoden 2022 lopussa nostettu 1 035 milj. euroa. Toisen vaiheen Matinkylä-Kivenlahti lainarahoitus on raportointikauden lopussa 790 milj. euroa. Yhtiön on tarkoitus lyhentää lainaa 600 milj. euroa vuoteen 2032 mennessä, joten rahoituskulut tulevat vähenemään tulevaisuudessa. Laina-ajat ulottuvat 2040–2050-luvuille.

Kuva: Länsimetro Oy:n kuvapankki.

Länsimetron toisen vaiheen valmistuminen sekä omaisuuden hallinta ja kehittäminen

Länsimetron toinen vaihe valmistui aikataulu-, kustannus- ja työturvallisuustavoitteiden mukaisesti. Metron käyttöönotto vaihe onnistui hyvin ja metro alkoi liikennöimään Matinkylän ja Kivenlahden välillä 3.12.2022. Uusia asemia tuli viisi, Finnoo, Kaitaa, Soukka, Espoonlahti ja Kivenlahti. Hankkeen loppukustannusennusteen mukaan budjetti tulee alittumaan noin 100 milj. eurolla. Tärkeimmät syyt hankkeen valmistumiselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti olivat metron ensimmäisestä vaiheesta saatu luotettava kustannustieto, hankkeen laajuuden hallinta, ammattitaitoinen henkilökunta ja tilannejohtamisen malli. Metroasemien alueiden ja metrovyöhykkeen rakentaminen jatkuu edelleen.

Länsimetro valvoo hankkeen takuutöiden toteutumista ja laatua. Hankesuunnitelmaan sisältyviä rakennustöitä on edelleen toteuttamatta, mikä johtuu esimerkiksi ympäröivien hankkeiden viiveistä ja kaavoituksen keskeneräisyydestä. Merkittävimpiä vuoden 2023 aikana käynnissä olleita käyttövaiheen investointeja olivat sääsäleikköjen huoltotasojen lisäykset, viranomaisverkon päivitysinvestointi, WLAN-tukiasemien päivitysinvestointi ja Tapiolan kääntöraiteen toiminnallisen muutoksen investointi. Nämä jatkuvat pääosin myös vuonna 2024. Lisäksi valmisteltiin Kivenlahden ja Koivusaaren uusia sisäänkäyntejä, väestönsuojien toteutuksia metroasemien yhteyteen, palorullaoivien kehityshanketta sekä energiatehokkuuden tehostamishankkeita. Näiden hankkeiden aloittamisesta tehdään päätös vuoden 2024 aikana. Länsimetro on mukana metron kapasiteettia ja luotettavuuden parantamista toteuttavassa hankekokonaisuudessa.

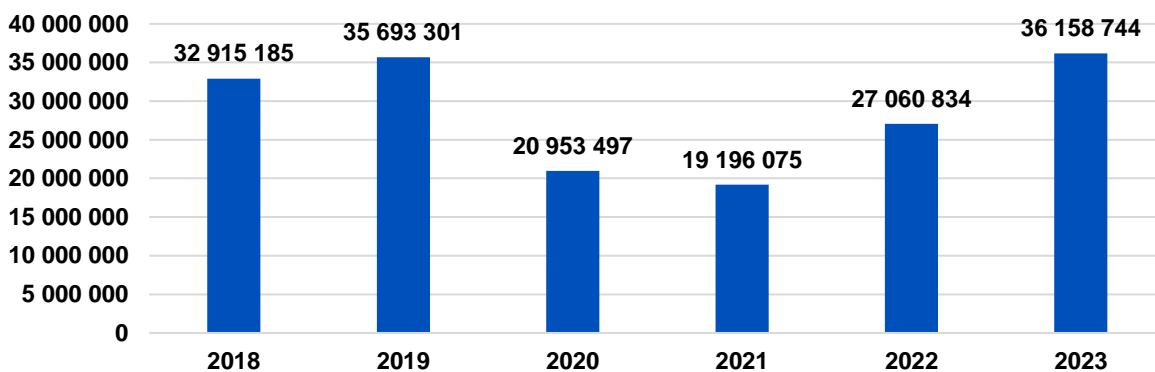
Siirtymä omaisuuden hallintaan koko metrolinjan osalta Ruoholahdesta-Kivenlahteen tapahtui yhtiön mukaan sujuvasti. Metroinfran hallinnoinnista ja ylläpidosta huolehtiva Kaupunkiliikenne Oy raportoi suoritettavat huolto- ja kunnossapitotehtävät kuukausittain Länsimetro Oy:lle. Länsimetro Oy:n ja Kaupunkiliikenne Oy:n tavoitteena on tunnistaa yhtiöiden toimintaa koskevat keskeiset riskit sekä määritellä niihin riskienhallintatoimenpiteet. Espoon kaupungin mukaan Länsimetro Oy on merkittävä kiinteistönomistaja ja yhtiön alakonsernissa on useita pysäköintiyhtiöitä, joiden kannattavuuteen sekä niihin liittyvien matkaketjujen sujuvuuteen on kiinnitettävä huomiota. Metroasemien lähelle on tavoitteena rakentaa mahdollisimman tiiviisti. Esimerkiksi Finnoon metroaseman ympärille on rakentamassa 17 000 asukkaan kaupunginosa. Aseman läheisyyteen rakentuu uusia asuintaloja ja palveluita. Alueen maankäytön suunnittelussa on huomioitu metro- ja bussiliikenne

sekä pyörä- ja jalankulkuliikenne ja autoilun mahdollistaminen. Esimerkiksi Finnoin metroaseman liityntäpysäköinnin yhteyteen on suunniteltu yhteiskäyttöön autopaikkoja liityntäpysäköijien ja asukkaiden kesken.

Metron käyttöaste

Metron matkustajamäärät ovat nousseet vuonna 2023, kuten seuraavasta kaaviosta näkee. Kävijöitä oli yhteensä noin 36,2 miljoonaa vuonna 2023. Kuukausittaisten kävijämäärien seurannassa maaliskuussa 2024 kävijöitä oli noin 3,3 miljoonaa. Matkustajaliikenne painottuu edelleen voimakkaasti aamu- ja iltapäiväruuhkiin. Vuorokauden aikana Länsimetron metroasemilla on 120 000 matkustajaa. Vuonna 2023 Länsimetron infran kustannus oli noin 3,45 euroa matkustajaa kohden. Kustannuksen ennustetaan laskevan matkustajamäärien palautuessa koronapandemian jälkeen ja Matinkylä-Kivenlahti-osuuden vakiintuessa osaksi liikennettä.

Länsimetron matkustajamäärät 2018–2023

Lähde: Länsimetro Oy 3.4.2024.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Länsimetron toinen vaihe valmistui aikataulu-, kustannus- ja työturvallisuustavoitteiden mukaisesti. Tarkastuslautakunta pitää hanketta onnistuneena. Länsimetrolla on vuoden 2023 tilinpäätöksen mukaan 1,6 miljardia euroa lainaa. Yhtiön tavoitteena on lyhentää lainoja 600 milj. euroa vuoteen 2032 mennessä. Laina-ajat ulottuvat 2040–2050-luvuille. Yhtiön osakkaat Espoon ja Helsingin kaupungit rahoittavat lainojen lyhennykset maksamallaan rahoitusvastikkeilla.

Metron matkustajamäärät ovat nousseet vuonna 2023. Vuonna 2023 Länsimetron infran kustannus oli noin 3,45 euroa matkustajaa kohden. Kustannuksen ennustetaan laskevan matkustajamäärien noustessa ja Matinkylä-Kivenlahti-osuuden vakiintuessa osaksi liikennettä.

Länsimetro on mukana metron kapasiteettia ja luotettavuuden parantamista toteuttavassa hankkokonaisuudessa. Matkustajamääräennusteen mukaan metron kapasiteetin ylittyminen siirtyi kauemmas tulevaisuuteen ja kapasiteetin lisäämiseen saatiin 5–10 vuotta lisää aikaa. Tämän takia hankkeen toteuttamista hidastettiin. Liikenteessä on edelleen aamu- ja iltaruuhkat, mutta ruuhkat ovat etätöiden yleisyyden vuoksi vähäisemmät.

Länsimetro Oy on merkittävä kiinteistönomistaja ja yhtiön alakonsernissa on useita pysäköintiyhtiöitä, joiden kannattavuuteen sekä niihin liittyvien matkaketjujen sujuvuuteen on kiinnitettävä huomiota. Tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan Länsimetro on hyvin toimiva, eivätkä joukkoliikennematkustamisen haasteet ole metrossa, vaan sen ympärillä. Ongelmia on esimerkiksi alueiden epätasa-arvoisessa joukkoliikenteen syöttöliikenteessä metroon. Metroasemien ympäristöjen ja metrovyöhykkeen rakentaminen jatkuu edelleen. Esimerkiksi Finnoin metroaseman liityntäpysäköinnin yhteyteen on suunniteltu yhteiskäyttöautopaikkoja metron liityntäpysäköijien ja alueen asukkaiden kesken.

6.3 HELSINGIN SEUDUN LIIKENNE (HSL) -KUNTAYHTYMÄ

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL:n tehtävänä on vastata Helsingin seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman laatimisesta sekä suunnitella ja järjestää toimialueensa joukkoliikenne ja edistää sen toimintaedellytyksiä. HSL hankkii bussi-, raitiovaunu-, metro-, lautta- ja lähijunaliikennepalvelut, hyväksyy joukkoliikenteen taksa- ja lippujärjestelmän sekä lippujen hinnat. HSL vastaa lisäksi joukkoliikenteen markkinoinnista ja matkustajainformaatiosta ja järjestää lippujen myynnin sekä vastaa matkalippujen tarkastuksesta.

HSL-kuntayhtymään kuuluu yhdeksän jäsenkuntaa. Kuntayhtymän uusi strategia 2022–2025 *Asiakkuuksista kestävään kasvuun* on hyväksytty yhtymäkokouksessa tammikuussa 2022. Keskeisiksi menestystekijöikseen HSL on tunnistanut strategiassaan kasvun asiakasymmärryksellä, sujuvat matkaketjut sekä tiedon ja osaamisen.

Vuodelle 2023 pääkaupunkiseudun kaupungit Espoo, Helsinki ja Vantaa valmistelivat kuntayhtymälle kolme yhteistä PKS-omistajaohjaustavoitetta. Arvioinnissa tarkasteltiin omistajaohjaustavoitteiden toteutumista.

Toimintaympäristö

Kuntayhtymän mukaan ihmisten liikkumiskäyttäytymisen systeeminen muutos on muuttanut HSL:n toimintaympäristöä ja vaikeuttanut markkinakehityksen arviointia. Kuntayhtymän strategian toteutumista tukevaa pääkaupunkiseudun ydinalueiden väestönkasvua ja urbaanien vetovoimatekijöiden palautumista on heikentänyt myös esimerkiksi rakentamisen matalasuhdanne sekä uusien asuntojen kaupankäynnin hidastuminen. Strategian toteutumista haastavat lisäksi kustannustason nousu, Helsingin kantakaupungin joukkoliikennevyöhykkeen vetovoima suhteessa lippujen hinnoitteluun ja katutöiden kasvattamaan matkavastukseen, autokannan sähköistymisen nopeutuminen sekä inflaation vaikutus asetettuihin euromääräisiin tavoitteisiin.

Joukkoliikenteen käyttöä mittaavat nousumäärät sekä lipputulojen kehitys ovat kehittyneet toiveita hitaammin. Nousumäärät ovat kasvaneet vuodesta 2022, mutta jäivät vuoden 2019 tasosta sekä vuodelle 2023 asetetusta tavoitetasosta. Vuoden 2023 toteutuma oli 344 milj. nousua kuntayhtymän oman strategisen tavoitteen ollessa 362 milj. nousua. Lipputuloja kertyi yhteensä 376,4 milj. euroa, joka on 66,7 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2022, mutta jäi vuoden 2023 talousarviosta 4,6 milj. euroa.

Toimintamenot alittivat vuonna 2023 talousarvion 42,4 milj. euroa. Kustannustason kasvu oli talousarvion oletuksia maltillisempaa. Kuluja laskivat myös ajamaton liikenne sekä kuljettajapula. Kuntayhtymän toimintamenot muodostuvat erityisesti operointi- ja infrakustannuksista, joiden määrää kasvattavat suunnitelmakaudella 2023–2025 erityisesti Länsimetron laajentuminen sekä lokakuussa 2023 käyttöön otettu Pikaraitiolinja 15. Infrakorvausjärjestelmän tarkoituksena on jaksaa joukkoliikenneinfrastruktuurin investointi- ja ylläpitokustannuksia jäsenkuntien välillä. Vastuu infrakustannuksista jakautuu sijaintikunnan lisäksi myös niille kunnille, joiden asukkaat hyödyntävät joukkoliikenneinfrastruktuuria.

HSL:n strategian menestystekijöihin perustuvia toimenpiteitä ovat olleet muun muassa panostukset tiedolla johtamiseen, liikennettä nopeuttavat runkolinjat, markkinoiden pilkkominen linjakohtaisen kannattavuuden ja asiakassegmenttien selvittämiseksi sekä asiakkaiden osallistaminen reittisuunnitteluun.

Omistajaohjaustavoitteiden toteutuminen

Espoo on yhdessä Helsingin ja Vantaan kanssa laatinut HSL-kuntayhtymälle yhteiset PKS-omistajaohjaustavoitteet, joiden toteutumista seurataan kaupunkien yhteisellä raportoinnilla sekä Espoon konserniraporteissa. Taulukoiden tiedot ovat Espoon vuoden 2023 tilinpäätöksestä.

Raportoidun mukaan mittarien lopullinen toteuma valmistuu kevään 2024 kuntayhtymän yhtymäkokoukseen.

Tavoite 1. Tuottavuuden nousu koko tarkastelukaudella yhteensä vähintään 5 % vuosien 2015–2019 keskiarvoon verrattuna			
Mittarit ja tavoitetaso	Toteuma	Tilinpäätös	Tarkastuslautakunnan arvio
Tuottavuusohjelman laatiminen ja toimeenpano sisältäen tuottavuusmittarien päivittämisen sekä muut tarvittavat toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi jäsenkuntien taloustilanteet huomioon ottaen.	Tuottavuusohjelma on valmistunut ja toimenpiteet on tuotu osaksi toiminnan suunnittelua ja seuranta. Kustannustehokkuutta haastaa hintatason riskit ja inflaatio sekä matkustajamäärien odotettua hitaampi kehitys.		
Matkustajakilometrikustannus Tavoite ilman infrakustannuksia 0,28 eur. / matk. km.	Toteuma ilman infrakustannuksia 0,28 € / matk.km.	▼	→
Tavoite infrakustannusten kanssa 0,38 eur. / matk. km.	Toteuma infrakustannusten kanssa 0,37 € / matk.km		

HSL:n yhtymäkokouksen käsittelemän tuottavuusohjelman toimenpiteitä on sisällytetty toiminta- ja taloussuunnitelman talouslaskelmiin ja operatiivisen toiminnan suunnitteluun. Tuottavuusohjelmassa tunnistettujen toimenpide-ehdotusten on arvioitu tuottavan vuoden 2025 loppuun mennessä yhteensä 108,8–226,2 milj. euron lisätulon tai säästön toimintamenoihin, mikäli kaikki toimenpide-ehdotukset etenevät päätöksenteossa. Potentiaalinen lisätulo tai säästö on jaettu neljään osa-alueeseen. Tammi-joulukuun PKS-raportissa vuodelle 2023 asetetuista tuottavuustavoitteista kolmen osa-alueen tavoite toteutui ja yhden osa-alueen tavoite toteutui osittain.

Toiseksi mittariksi tuottavuutta koskevaan omistajaohjaustavoitteeseen on asetettu matkustajakilometrikustannus. HSL saavutti mittarille asetetun tavoitetasoinfrakulujen kanssa ja ilman infrakuluja lasketuissa matkustajakilometrikustannuksissa. Tilinpäätöksessä tavoitteen on katsottu toteutuvan osittain.

Tavoite 2. Kuntakohtaiset subventio-osuudet tarkastelukauden loppuun mennessä enintään 50 % kuntakohtaisista kokonaiskustannuksista			
Mittarit	Toteuma	Tilinpäätös	Tarkastuslautakunnan arvio
Suunnitelman laatiminen kuntakohtaisen subventio-osuuden saavuttamiseksi	Tilinpäätösennusteen mukaan keskimääräinen subventio oli 53 % (Helsinki 48,5 %, Espoo 67,1 %, Vantaa 47,7 %). Toimenpiteet liittyvät tuottavuusohjelman toimenpiteiden eteneemiseen.		
Kuntaosuusien tarkastelu kuntakohtaisesti vuosittain ja keskipitkän aikavälin (5–7 vuotta) ennusteilla	Kunnittaiset kuntaosuusarviot on sijoitettu poikkileikkausvuosille 2030 ja 2035 Toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2024–2026 HSL:n rahoitusta ja tilannekuvaa arvioivan ohjausryhmätyön pohjalta.	▼	→
Joukkoliikenteen infra- ja operointikustannusten kumulatiivisen kehityksen tarkastelu kuntakohtaisesti ja koko HSL-alueen osalta vähintään suurten infrahankkeiden suunnittelu- vaiheessa päivitettävillä pitkän aikavälin ennusteilla, jotka tukevat jäsenkuntien hankekohtaista päätöksentekoa	Infra- ja operointikustannusten kumulatiivisen kehityksen tiedot päivitetään vuosittain kolmen vuoden toiminta- ja taloussuunnitelmajaksolle.		

Omistajaohjaustavoitteen mukaiseen 50 prosentin subventiotasoon ei vuonna 2023 päästy. Arvio vuoden 2023 keskimääräiseksi subventioksi on 53 prosenttia. Espoon arvioitu subventio-osuus on 67,1 prosenttia. Kuntaosuus ennen yli-/alijäämää muodostetaan vähentämällä kunnalle kohdistetuista kustannuksista kunnalle kohdistetut lipputulot sekä joukkoliikenteen tuki. Subventio-aste

muodostetaan jakamalla kuntaosuus ennen yli-/alijäämää kunnalle kohdistetuilla kustannuksilla. Espoon kaupungin korkeaan subventioasteeseen ovat vaikuttaneet erityisesti Länsimetron ja Piikaraitiotien käyttöönoton myötä kasvaneet infra- ja operointikustannukset.

HSL on muodostanut yhteistä näkemystä yhdessä jäsenkuntiensa edustajien kanssa kuntayhtymän rahoituksen tilannekuvasta ja tulevaisuudesta. Helmikuussa 2023 julkaistun raportin mukaan HSL:n kustannusten kasvu on tarkastelun kiinteähintaisuudesta huolimatta keskipitkällä aikavälillä ja todennäköisellä hankenäkymällä huomattavaa, myös suhteessa odotettuun lipputulokehitykseen. Nykyisellä palvelutasolla ja rahoitusmallilla hankekokonaisuuden mukaisesta kuntien joukkoliikenteeseen investoinneista seuraava kiinteiden pääomakustannusten kasvu vaikuttaisi HSL:n talouteen siten, että mallinnusten perusteella ainakaan ennen 2030-luvun loppua 50 prosentin subventioastetavoitetta on vaikea odottaa saavutettavan.

Tilinpäätöksessä tavoitteen on katsottu toteutuvan osittain. Muiden tavoitteelle asetettujen mittausten mukaisesti kunnittaiset kuntaosuusarviot sekä joukkoliikenteen infra- ja operointikustannusten kehityksen tarkastelun tiedot on päivitetty toiminta- ja taloussuunnitelmajaksolle.

Tavoite 3. Joukkoliikenteen toimivuuden parantaminen ja vastuullisuus			
Mittarit	Toteuma	Tilinpäätös	Tarkastuslautakunnan arvio
Suunnitelman laatiminen pandemian liikkumiseen aiheuttamiin muutoksiin sopeutumiseksi	Liikenteen suunnittelussa tarjonnan suuntaaminen ja tuottavuuden kehittäminen on osa jatkuvaa toimintaa. Liikenteen sopimusten joustovaroja käytetään jatkuvasti, uudelleen neuvottelulle ei vielä tunnistettu tarvetta.		
Alueittainen asiakas- ja asukastyytyväisyys vuosittain	Joulukuun 2023 NPS-luku eli suositteluindeksi oli 37, mikä vastaa hyvää tulosta (syyskuu: 25, kesäkuu: 9). Suositteluindeksi nousi yhtä kuntaa lukuun ottamatta kaikissa kunnissa, vyöhykkeillä ja markkina-alueilla. Suositteluindeksi oli korkein Helsingin B-vyöhykkeellä (41) ja matalin Espoon C-vyöhykkeellä (16). Suositteluindeksi nousi eniten Espoon ja Kauniaisten B:llä (+21). Markkina-alueiden kohdalla itä (NPS-luku 37) suoriutui etelää ja länttä paremmin (molempien NPS 33).	▲	➔
Joukkoliikenteen co2-päästöt vuoteen 2025 mennessä vähintään - 90 % verrattuna vuoden 2010 tasoon	Päästötavoite on saavutettavissa jakeluvelvoitteen kasvaessa sekä sähköbussien ajosuoritteiden noustessa yli 50 % ajosuoritteista. Uutena hankittavien linja-autojen päästöttömyys sisältyy kalustovaatimuksiin. Tilinpäätösennusteen mukaan co2-päästöt alenivat 63 % vuonna 2023 verrattuna vuoden 2010 tasoon.		

Tavoitteen toteumaraportoinnin mukaan liikkumiseen aiheuttamiin muutoksiin sopeutumiseksi liikenteen suunnittelussa tarjonnan suuntaaminen ja tuottavuuden kehittäminen on osa jatkuvaa toimintaa. Kuntayhtymän mukaan esimerkiksi etätöiden lisääntymiseen on reagoitu kokeilemalla harvempia joukkoliikenteen vuorovälejä viikon yleisimmille etätöypäiville.

HSL mittaa asiakastyytyväisyyttä suositteluindeksillä. Tietoja kootaan vyöhykkeittäin, markkina-alueittain sekä kunnittain. HSL:n suositteluindeksi on kasvanut kesäkuusta 2023 lähtien ollen vuoden lopussa 37. Espoon ja Kauniaisten B-vyöhykkeen suositteluindeksi on noussut vuoden lopun mittauksessa vyöhykkeistä eniten ollen 38. Espoon C-vyöhykkeen suositteluindeksi on vyöhykkeistä matalin. Indeksillä on vyöhykkeellä noussut vuoden aikana ollen vuoden lopun mittauksessa 16, joka vastaa tyydyttävää tulosta. Taloustutkimuksen tulkintaohjeen mukaan alle 0 tulos vastaa heikkoa tulosta, 0–19 tyydyttävää tulosta, 20–39 hyvää tulosta ja yli 40 erinomaista tulosta.

Joukkoliikenteen CO₂-päästöjä koskevan mittarin tavoitetason vuodelle 2025 arvioidaan vuoden 2023 tilinpäätöksessä toteutuvan. Vuonna 2023 CO₂-päästöt alenivat 63 prosenttia verrattuna vuoden 2010 tasoon. Vuoden 2023 toteuma on kuitenkin jäänyt kuntayhtymän itselleen vuodelle 2023 asettamasta tavoitetasosta, joka oli -69 prosenttia. Vuoden 2023 tilinpäätöksen mukaan

vuoden 2025 päästötavoite on saavutettavissa jakeluvelvoitteen kasvaessa sekä sähköbussien ajosuoritteiden noustessa yli 50 prosenttiin ajosuoritteista. Uutena hankittavien linja-autojen päästöttömyys raportoidaan sisältyvän kalustovaatimuksiin. Kuntayhtymä raportoi kuitenkin toiminta- ja taloussuunnitelmassaan 2024–2026, että sähköbussijärjestelmän laajentamiseen on tunnistettu liittyvän myös riskitekijöitä. Tilinpäätöksessä tavoitteen on katsottu toteutuvan.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

HSL:n toimintaympäristö on muutoksessa ihmisten liikkumiskäyttäytymisen muutosten myötä ja markkinakehityksen arviointi on hankaloitunut. Muun muassa kustannustason nousu on vaikuttanut kuntayhtymän taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen. Painetta hinnoitteluun tuovat lisäksi muun muassa nousseet infrakorvaukset.

Viime vuosina toteutetut Länsimetron ja Pikaraitiotie 15:n investoinnit ovat nostaneet Espoon kaupungin joukkoliikenteen infra- ja operointikustannuksia. Espoo on kuntayhtymän toiminta- ja taloussuunnitelmiin antamissa lausunnoissaan korostanut erityisesti omistajaohjaustavoitteisiin sisältyvän 50 prosentin subventiotavoitteen saavuttamisen merkitystä. HSL on kuitenkin arvioinut kuntayhtymän rahoituspohjan tilannetta koskevassa raportissaan, että omistajaohjaustavoitteen mukaista 50 prosentin subventioastetta on mallinnusten mukaan vaikea odottaa saavuttavan ainakaan ennen 2030-luvun loppua. Tarkastuslautakunta katsoo tärkeäksi, että polkua kuntaosuuksien tason madaltamiseksi rakennetaan tiiviissä yhteistyössä HSL:n sekä sen jäsenkuntien kesken.

Espoo on yhdessä Helsingin ja Vantaan kanssa laatinut HSL-kuntayhtymälle yhteiset omistajaohjaustavoitteet. Espoon kaupungin tammi-joulukuun 2023 konserniraportissa HSL:n raportointiin saavuttavan yhden omistajaohjauksen tavoitteen. Kahden tavoitteen raportoidaan toteutuvan osittain. Tarkastuslautakunnan arviointi on yhteneväinen tilinpäätökseen osittain toteutuneiksi raportoitujen tavoitteiden kohdalla. Tarkastuslautakunnan toteuma-arviointi eroaa tilinpäätöksestä joukkoliikenteen toimivuutta parantamista ja vastuullisuutta koskevan tavoitteen osalta. Tarkastuslautakunta arvioi tavoitteen osittain toteutuneeksi. Vaikka Espoon ja Kainiainen B vyöhykkeen suositteluindeksi kasvoi vyöhykkeistä vuoden lopun mittauksessa eniten, oli Espoon C-vyöhykkeen suositteluindeksi HSL-vyöhykkeiden matalin. Vuoden 2025 CO₂-päästötavoite on ennusteen mukaan saavutettavissa esimerkiksi sähköbussien ajosuoritteiden nousun vuoksi. HSL:n tilinpäätöksen mukaan kuntayhtymä jäi kuitenkin hieman itselleen vuodelle 2023 asettamastaan omasta päästötavoitetasosta. Lisäksi vuoden 2024–2026 toiminta- ja taloussuunnitelmassa on tunnistettu sähköbussijärjestelmän laajentamiseen liittyviä riskejä.

Kuntayhtymälle asetettujen tavoitteiden mittareissa ja raportoinnissa on kehitettävää. Tuottavuustavoitteen mittarien kohdalla ei ole selvää, ovatko tavoitetasot asetettu mittareille niin, että ne ovat tavoitteessa mainitun vähintään viiden prosentin tuottavuuden nousun mukaisia. Lisäksi asiakastyytyvyyttä koskevan mittarin osalta on määriteltävä, arvioidaanko Espoon tilinpäätöksessä esimerkiksi koko HSL-alueen tuloksia vai espoolaisten asiakkaiden tuloksia. Tarkastuslautakunta arvioi espoolaisten vyöhykekohtaisia tuloksia. Mittareiden ja niille asetettujen tavoitearvojen tulisi kannustaa toiminnan kehittämiseen ja kuvata aikaansaannoskykyä. Muun muassa infra- ja operointikustannusten tarkastelua koskevaan mittariin on raportoitu kyseisten tietojen päivittämisen olevan jo jatkuvaa toimintaa. Tästä huolimatta toimenpidemittari on asetettu edelleen tavoitteen mittariksi myös vuodelle 2024. Tärkeää on, että tavoitteista on johdettavissa selkeät tavoitearvot talousarviovuodelle, jotta ajantasaista tietoa tavoitteiden saavuttamisesta saadaan myös lyhyemmällä aikavälillä, polku mahdollisen pidemmän aikavälin tavoitteen saavuttamiseksi konkretisoituisi ja tarvittavat lisätoimenpiteet voidaan käynnistää oikea-aikaisesti. *Tarkastuslautakunta on antanut suosituksensa tulostavoitteiden mittaamisesta ja raportoinnista ensimmäisessä luvussa.*

Tarkastuslautakunnan suositus

Espoon on tiiviissä yhteistyössä HSL:n ja sen jäsenkuntien kesken kehitettävä toimenpiteitä Espoon kuntakohtaisen subventio-osuuden tavoitteeseen pääsemiseksi.

7 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI- JA TARKASTUSTYÖ

Kuntalain mukaisesti tarkastuslautakunta valmistelee hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat valtuuston päätettäväksi. Lakisääteisiin tehtäviin kuuluu arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kaupungissa ja kaupunkikonsernissa toteutuneet sekä onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunta huolehtii kaupungin ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Mikäli kaupungin taseessa on kattamatonta alijäämää, on tarkastuslautakunnan arvioitava talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä. Lakisääteisenä tehtävänä on lisäksi huolehtia sidonnaisuusilmoitusten ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvonnasta sekä saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi.

Arviointisuunnitelman ja -ohjelman toteutus

Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu valtuustokauden kattavaan arviointisuunnitelmaan sekä vuosittaiseen arviointiohjelmaan. Valtuustokauden teemana on arvioida kaupungin palvelujen tuloksellisuutta sisältäen kustannusvaikuttavuuden ja laadukkuuden sekä saavutettavuutta. Arviointikauden painopistealueina ovat kestävän kehityksen edistäminen Espoon kaupunkiympäristössä sekä kaupungin talouden kehitys ja Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelman toteuttaminen. Arviointikaudella seurataan Espoo-tarinan ja sitovien tulostavoitteiden asettamista, toteutumista ja raportointia sekä vaikuttavuutta. Kauden aikana seurataan merkittäviä investointi- ja kehittämishankkeita. Vuosittain arvioinnin kohteina ovat kaupungin ja konsernin tilinpäätös sekä henkilöstötunnusluvut. Kauden aikana tehdään arviointikertomussuosituksen jälkiseurantaa. Arviointiohjelma vuodelle 2023 ja -suunnitelma arviointivuosille 2021–2024 sekä muuta tietoa tarkastuslautakunnasta on esitetty ulkoisen tarkastuksen verkkosivuilla: <https://www.es-poo.fi/fi/espoon-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#section-23641>.

Arviointikohteille lähetetään etukäteiskysymykset arvioitavan kohteen toiminnan ja talouden tuloksellisuuden eri osa-alueilta. Kysymykset koskevat Espoo-tarinan ja tulostavoitteiden toteuttamista, talousarvion ja Taloudellisesti kestävä Espoo tuottavuus- ja sopeutusohjelman toteuttamista sekä palvelutuotannon kustannusten kehittymistä ja toiminnan ajankohtaisia haasteita. Arviointin kohteita pyydetään kuvaamaan toiminnan ja palvelujen sekä mahdollisten ostopalvelujen laadun mitaamista sekä laadun edistämiseksi tehtyjä toimenpiteitä. Lisäksi kysytään asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisestä sekä asiakastyytyväisyydestä. Muina kysymyksinä ovat henkilöstön työhyvinvoinnin edistäminen sekä kestävän kehityksen edistäminen. Lisäksi tiedustellaan arviointikohteen omaa näkemystä toiminnan tuloksellisuudesta ja sen kehittymisestä edellisiin vuosiin verrattuna sekä vertailutietoja muista suurista kaupungeista.

Valtuustokauden 2021–2025 tarkastuslautakunnan kokoonpano vuonna 2023

Jäsenet	Henkilökohtaiset varajäsenet
Paula Viljakainen, puheenjohtaja	Paula Utti
Elli Keisteri-Sipilä, varapuheenjohtaja	Pertti Lounamaa
Marita Backman	Charlotta Jakobsson
Timo Kallioja	Henri Kuro
Jarmo Kanerva	Mikko Ekström
Mikko Lievonen	Pirkko Kuusela
Sari Ojanen	Katariina Ahvonen
Aili Pesonen	Simo Repo
Mika Poutala 23.10.2023 asti/ Marko Tolonen	Sari Savela
Jaakko Ravald	Kari T. Nukala
Mari Rummukainen	Henrik Asplund
Tapio Valli	Tero Niemi 14.8.2023 asti/ Eero Ojala
Marika Visakova 14.8.2023 asti/ Satu Ramsland	Satu Ramsland 14.8.2023 asti/ Marika Visakova

Tarkastuslautakunta

Kuvassa vasemmalta Mari Rummukainen, Tapio Valli, Timo Kallioja, Jaakko Raval, Aili Pesonen, Marko Tolonen, puheenjohtaja Paula Viljakainen, varapuheenjohtaja Elli Keisteri-Sipilä, Mikko Lievonen, Sari Ojanen, Satu Ramsland ja Marita Backman. Kuvasta puuttuu Jarmo Kanerva.

Kuva: Kerttu Photo & Production.

Arviointiaiheet

Arviointivuonna 2023 (syksy 2023–kevät 2024) tarkastuslautakunnalla oli 14 kokousta ja sen molemmilla jaostoilla neljä kokousta.

Tarkastuslautakunta käsitteli kokouksissaan muun muassa talouteen, investointeihin ja konserniin liittyviä aiheita ja keskusteli ajankohtaisista asioista kaupunginhallituksen puheenjohtajiston sekä kaupunginjohtajan kanssa kevään 2024 kokouksissaan. Tarkastuslautakunta sai selvityksen Tila-palvelut-liikelaitoksessa ilmenneen väärinkäytöstapauksen käsittelystä sekä käynnistetyistä kehittämis- ja varautumistoimenpiteistä elokuun kokouksessaan. Sisäisen tarkastuksen vuoden 2023 toimintasuunnitelma merkittiin tiedoksi elokuussa. Turvallisuudesta ja varautumisesta kuultiin esitely lokakuun kokouksessa. Konsernin omistajapolitikasta ja konserniohjauksesta saatiin esittely marraskuussa. Konserniyhteisöistä arvioinnin kohteina olivat HSL-kuntayhtymä sekä Länsimetro Oy. Kaupungin ja konsernin tilinpäätös sekä rahastosijoitusten kehitys ja henkilöstöä koskevat tunnusluvut esiteltiin tarkastuslautakunnalle maaliskuussa 2024.

Tarkastuslautakunnan I jaoston arviointikohteita olivat Elinvoiman tulosalueelta Harrastamisen Suomen malli ja Espoon harrastuspolku kulttuuri- ja liikuntapalveluissa sekä ikääntyneiden ja erityisryhmien kulttuuri- ja liikuntapalvelut. Kasvun ja oppimisen toimialalta arvioinnin kohteina olivat varhaiskasvatuksen palvelut ja palvelujen laatu, oppimisen tuki ja inkluusio esi- ja perusopetuksessa sekä suomi/ruotsi toisena kielenä oppilaiden tukeminen. Elinvoiman tulosalueelta sekä Kasvun ja oppimisen toimialalta arvioitiin nuorisopalveluja, nuorten työllisyyden edistämistä ja Ohjaamo-toimintaa. Lisäksi arvioitiin henkilöstön veto- ja pitovoimaa Kasvun ja oppimisen toimialalla.

II jaoston arviointikohteita olivat Kaupunkiympäristön toimialalta luonnon monimuotoisuus sekä ympäristöterveydenhuolto sekä rakennusten ja rakennetun ympäristön esteettömyys ja

turvallisuus. Elinvoiman tulosalueen ja Kaupunkiympäristön toimialalta arvioinnin kohteena olivat Ulko- ja lähiliikuntamahdollisuuksien edistäminen. Lisäksi arvioitiin kaupungin taseyksiköitä.

Tarkastuslautakunnan raportointi valtuustolle

Valtuustolle kultakin vuodelta annettava arviointikertomus sisältää tarkastuslautakunnan arvioinnin tulokset. Valtuusto käsitteli tarkastuslautakunnan vuoden 2022 arviointikertomuksen kokouksessaan 15.5.2023. Valtuusto velvoitti kaupunginhallituksen pyytämään lautakunnilta selvitykset ja kuvaukset toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai on ryhdyttävä arviointikertomuksessa esitettyjen epäkohtien korjaamiseksi sekä toimittamaan ne käsiteltäväksi valtuustolle ja tiedoksi tarkastuslautakunnalle osavuositarkastuksen käsittelyn yhteydessä. Valtuusto antoi kaupunginhallitukselle tehtäväksi huomioida arviointikertomuksessa tehdyt havainnot seuraavassa talousarviovalmistelussa ja tilinpäätöksen laadinnassa. Syyskuun 2023 valtuuston kokouksessa käsiteltiin vuoden 2022 arviointikertomushavaintoihin annetut vastaukset.

Syksyllä 2023 tarkastuslautakunta antoi valtuustolle erillislausunnot kaupungin toisesta ja kolmannelta osavuositarkastuksesta sekä konserniraportteista, jotka käsiteltiin valtuuston kokouksissa loka- ja joulukuussa. Lausunnot ovat luettavissa seuraavilla verkkosivuilla: <https://www.espool.fi/fi/es-poon-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#lausunnot-osavuositarkastuksista-7673>.

Tarkastuslautakunta saattaa sidonnaisuusilmoitukset tiedoksi valtuustolle vuosittain sekä huolehtii sidonnaisuusrekisterin julkisten tietojen julkistamisesta kaupungin verkkosivuilla. Espoon kaupungin julkaistut sidonnaisuusilmoitukset ovat luettavissa verkkopalvelussa osoitteessa <https://asiointi.asiat.fi/Sidonnaisuusrekisteri/Julkaisu/Index/JnGDk3dMvKRY4NOBL5yLw0eXP18jbBWo>.

Vuoden 2023 arviointikertomuksen käsittely ja julkaiseminen

Tarkastuslautakunnan vuoden 2023 arviointikertomus luovutetaan valtuuston puheenjohtajalle 25.4.2024. Arviointikertomus julkaistaan kaupungin verkkosivuilla ja tiedotusvälineille lähetetään tiedote keskeisistä arviointikohteista. Tarkastuslautakunnan arviointikertomusten verkkosivu on osoitteessa www.espool.fi/arviointikertomus. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa 20.5.2024. Painetut arviointikertomukset jaetaan vuosittain valtuutetuille, johtaville viranhaltijoille ja sidosryhmille sekä toimitetaan kaupungin kirjastoihin ja yhteispalvelupisteisiin.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö

Kaupungin muusta organisaatiosta ja johdosta riippumattomaan ulkoiseen tarkastukseen kuuluu tarkastuslautakunnan ja JHT-tilintarkastajan lisäksi tarkastuslautakunnan alaisuudessa toimiva ulkoisen tarkastuksen yksikkö. Yksikkö valmistelee tarkastuslautakunnan ja sen jaostojen käsiteltävät asiat sekä tekee JHT-tilintarkastajan työohjelman ja yksikön tarkastusohjelman mukaisia tarkastuksia, joista raportoidaan tarkastuslautakunnalle ja tarkastusten kohteille. Ulkoisen tarkastuksen yksikköä johtaa tarkastuslautakunnan esittelijänä toimiva kaupunginrevisori, JHTT Virpi Ala-aho. Tarkastuslautakunnan ja sen II jaoston sihteerinä toimii kaupunkitarkastaja Jussi Lepistö. Kaupunkitarkastaja Aino Jalli toimii I jaoston sihteerinä. Lisäksi arviointikertomuksen valmisteluun ovat omien vastuualueidensa mukaisesti osallistuneet yksikössä työskentelevät kaupunkitarkastajat Riitta Björklund ja Heidi Väyrynen.

Kaupungin ja konserniyhteisöjen tilintarkastus

Kuntalain mukaan valtuusto valitsee hallinnon ja talouden tarkastamista varten tilintarkastusyhteisön, jonka on määrättävä vastuunalaiseksi tilintarkastajaksi JHT-tilintarkastaja. Kaupungin tytäryhteisöjen tilintarkastajaksi on valittava kaupungin tilintarkastusyhteisö, jollei poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä. Vuonna 2023 kaupungin ja konserniyhteisöjen lakisääteisenä tilintarkastusyhteisönä on toiminut BDO Auditor Oy ja kaupungin vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, KHT Tiina Lind.

LIITE 1: Taulukot kaupungin, liikelaitosten ja konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisesta tilinpäätöksen ja tarkastuslautakunnan arvion mukaan

KAUPUNGIN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN						
Tulostavoitteet 2023	Tilinpäätös 2023		Tarkastuslautakunnan arvio			
	Toteutui Toteutui pääosin	Poikkeamia	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutu- nut	Ei voida arvioida
1. Espoo on oppimisen ja sivistyksen kärkikaupunki						
Espoolaiset lapset osallistuvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.	▲		▲			
Espoon oppimistulokset ja koulutustaso ovat Suomen kärkitasoa.	▲		▲			
Kaikilla lapsilla ja nuorilla on mieluisa harrastus.	▲		▲			
Nollatoleranssi koulukiusaamisen ja kouluväkivaltaan.		▼			▼	
Työpaikkojen houkuttelevuus ja henkilöstön jaksaminen varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa paranee.	▶			▶		
Lapset ja nuoret voivat hyvin.		▼			▼	
2. Espoo toteuttaa palveluja koko espoolaisen yhteisön voimin						
Palvelutuotannon kustannusvaikuttavuus paranee digikärkihankkeiden vaikutuksesta.	▶				▼	
Palvelutuotanto kehittyy asiakas- ja asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti monituottajamallia hyödyntäen.	▲					■
Rakentamisen lupien käsittelyaika paranee niin, että 85 % lupapäätöksistä käsitellään korkeintaan 75 vrk:ssa.		▼			▼	
Espoon kaupungin ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen rajapinnat ja palveluketjut toimivat hyvin.	▶				▼	
3. Espoo on taloudellisesti kestävä ja verotukseltaan kilpailukykyinen						
Toimintamenojen kasvua hillitään Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti.		▼			▼	
Investointien tulo-rahoitusaste nousee yli 100 % valtuustokauden aikana ja konsernin lainakanta kääntyy laskuun.	▲		▲			
Espoolaiset viranhaltijat sekä poliittiset päättäjät vaikuttavat hallitusohjelman valmisteluun ja valtakunnalliseen päätöksentekoon siten, että Espoon mahdollisuudet kestäväan kasvuun ja investointeihin turvataan.	▲					■
4. Espoo on kansainvälisesti vetovoimainen yrittäjyys- ja innovaatiopääkaupunki						
Espoo houkuttelee tieto- ja osaamintensiivisiä yrityksiä sijoittumaan ja pysymään Espoossa.	▲		▲			
Yritystyöpaikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa.	▲		▲			
Espoo on haluttu kumppani kestävien kaupunki- ja palveluratkaisujen kehittämisessä.	▲					■
Espoo profiloituu Pohjoismaiden parhaana startup-yrittäjyyden ja kasvuyritysten sijaintikaupunkina, jota tukemaan kehitämme kasvuyrityskampuksen yhdessä kumppaneiden kanssa.	▶			▶		

Espoo on Pohjoismaiden paras paikakansainvälisille osajille.	▲						
Nuorisotyöttömyys alenee v. 2019 tasolle.		▼				▼	
5. Espoo on viihtyisä, turvallinen ja luonnonläheinen kotikaupunki							
Espoo kasvaa kestävästi.	▲			▶			
Turvallisuus Espoossa ja kuntalaisten kokemus turvallisuudesta.	▶					▼	
Luonnon monimuotoisuus vahvistuu.	▲			▲			
6. Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä							
Hiilidioksidipäästöt vähenevät tavoitteen mukaisesti.	▶				▶		
Hiilineutraaliuden edistäminen Espoottarinan strategiassa priorisoiduissa kohteissa raideliikenteen varren kaupunkikeskusalueilla ja POKE-pientaloalueilla.	▲			▲			
7. Espoo on Suomen paras kotouttaja							
Espoon kotouttaminen on tuloksellista.	▶				▶		
Espoo tukee vastuidensa mukaisesti Ukrainasta saapuvia pakolaisia onnistuneesti.	▲			▲			
YHTEENSÄ 26 TULOSTAVOITETTA	14/7	5	9	5	8	4	

TILAPALVELUT-LIIKELAITOKSEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tulostavoitteet 2023	Tilinpäätös 2023			Tarkastuslautakunnan arvio		
	Toteutui	Poikkeamia	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
TILAPALVELUT-LIIKELAITOS						
Liikelaitoksen tulostavoite on 11,895 milj. euroa ylijäämäinen tulos ennen varauksia.		▼			▼	
Liikelaitoksen talonrakennusinvestointihankkeiden toteutuminen valtuuston päättämän talousarvion sekä talous-suunnitelman investointiohjelman aikataulun ja kustannusarvion mukaan.	▲				▼	
YHTEENSÄ 2 TAVOITETTA	1	1	-	-	2	-

KONSERNIYHTEISÖJEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tilinpäätös 2023			Tarkastuslautakunnan arvio			
Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida

Tulostavoitteet 2023	Tilinpäätös 2023		Tarkastuslautakunnan arvio			
	Toteutui /toteutui pääosin	Poikkeamia	Toteutui	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
Espoon Asunnot Oy						
Asiakaskokemus on hyvällä tasolla.	▲			▲		
Keskimääräinen asuntotuotannon aloitus 300 vuodessa, kunnes asunto-ohj. päätetään uudestaan.		▼			→	
<i>Tavoite muutettu 12.6.2023 valtuuston päättämien asumisen ja maankäytön periaatteiden mukaisesti 400:sta 300aan asuntoaloitukseen.</i>						
Yhtiö toteuttaa toimenpiteitä Espootarinnan ja Kestävä Espoo-ohjelman ilmastotavoitteiden tukemiseksi.	▲			▲		
Yhtiö osallistuu aktiivisesti asunnottomuuden vähentämiseen.	▲			▲		
Espoo Catering Oy						
Tuottavuus nousee vähintään 3 % /vuosi säilyttäen ruuan laadukkaan tason.	▲			▲		
Aterioiden laatu säilyy vakaana ja hinnoittelu toimii kilpailukykyisesti ja liiketaloudellisin periaattein.	▲			▲		
Yhtiön toiminta on sidosyksikkönä kilpailukykyistä ja markkinaehtoista niin, että yhtiö tuottaa pääsääntöisesti hyvin maltillista voittoa.	▲			▲		
Tilaa-asiakkaiden antama yleisarvosana nousee vuodesta 2022 ja päivittäinen asiakaspalautemäärä on saatu nousuun.	▲			▲		
Vastuullisuus toteutuu mitattuna kaikilla kestävän kehityksen ulottuvuuksilla. Ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen vastuu otetaan huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.	▲			▲		
Enter Espoo Oy						
Rakentaa kestävää kasvua houkuttelemalla kansainvälisiä yrityksiä Espooseen.	▲			▲		
Kasvattaa Espoon tunnettuutta yritysten, matkailijoiden ja vierailijoiden keskuudessa.	▲			▲		
Houkuttelee matkailuinvestointeja Espooseen.	▲			▲		
Länsimetro Oy						
Metron jatkeen (vaiheen 2) rakentaminen etenee sopimusten ja suunnitelmien mukaisesti. -LM2-hankkeen kustannusennuste ≤ 1 159 milj. euroa.	▲			▲		
Metron jatkeen (vaiheen 2) rakentaminen etenee sopimusten ja suunnitelmien mukaisesti. -Sujuva käyttöönotto ja suunnitelmallinen omaisuuden hallinta.	▲			▲		

Riskienhallinnasta ja realistisesta aikataulu- ja kustannustoteumasta raportoidaan tiiviisti ja avoimesti omistajalle sekä mahdolliset merkittävät muutokset hankkeessa käsitellään omistajien kanssa.

EMMA - Espoon modernin taiteen museo

Kulttuurisen ja sosiaalisen vaikutavuuden lisääminen.

Toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen.

Asiakastyytyväisyys.

Espoon kaupunginteatteri

Kulttuurisen ja sosiaalisen vaikutavuuden lisääminen.

Toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen.

Asiakastyytyväisyys.

Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia

Talous on tasapainossa ja tuottavuus kasvaa.

Toisen asteen tutkinnon suorittaneet sijoittuvat työelämään tai jatko-opintoihin.

Toisen asteen tutkintokoulutuksesta eronneiden määrä vähenee.

Ammatillisen koulutuksen arvostus kasvaa.

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL

Tuottavuuden nousu koko tarkastelukaudella yhteensä vähintään 5 % vuosien 2015–2019 keskiarvoon verrattuna.

Kuntakohtaiset subventio-osuudet tarkastelukauden loppuun mennessä enintään 50 % kuntakohtaisista kokonaiskustannuksista.

Joukkoliikenteen toimivuuden parantaminen ja vastuullisuus.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY

Tuottavuuden nousu vuosittain vähintään 1,5 %.

Ympäristövastuullisuuden lisääminen.

Vesi- ja jätehuollon toimivuuden parantaminen.

YHTEENSÄ 31 TAVOITETTA   21   8   2   20   8   3

LIITE 2: Taulukko vuosien 2021–2022 keskeisten arviointikertomushavaintojen jälkiseurannasta

Tarkastuslautakunnan jälkiseurannassa olevista vuosien 2021–2022 arviointikertomuksissa annetuista keskeisistä suosituksista ja havainnoista, joiden toteuttaminen on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan vielä kesken, on seuraavassa esitetty katsaukset vuoden 2023 tilinpäätöksen valmistumiseen mennessä tehdyistä toimenpiteistä. Tilinpäätöstietojen lisäksi jälkiseuranta-arvioinnissa on käytetty vuoden 2023 toisen osavuosikatsauksen yhteydessä valtuustolle arviointikertomushavainnoista annettuja vastauksia, toimielinten pöytäkirjoja ja muita asiakirjoja sekä viranhaltijoiden antamia täydentäviä tietoja.

Vuosittain seurattavia tulostavoitteita, henkilöstöön liittyviä seurantatietoja, talouden tilaa ja suuria investointeja sekä työllisyyden kehitystä koskevien aiempien havaintojen perusteella tehty kehityksen arviointi ja suositukset on sisällytetty arviointikertomuksen lukuihin 1–3. Jälkiseurantalitteessä näihin liittyviä edellisten vuosien havaintoja ja tehtyjä toimenpiteitä ei ole toistettu.

Sote-uudistuksen toteuttamisen jälkeen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen vastuulle siirtyneitä sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen palveluita koskevat havainnot on poistettu jälkiseurannasta.

Vuoden 2023 arviointiohjelman mukaisia aiheita on käsitelty ja niistä on annettu suositukset tässä arviointikertomuksessa, eikä niihin liittyviä aiempien vuosien arviointikertomushavaintoja ole tässä liitteessä toistettu.

Tarkastuslautakunnan vuoden 2024 arviointiohjelmassa on poikkihallinnollisten ohjelmien valtuustokauden arviointi, jolloin arvioidaan myös vuoden 2022 arviointikertomuksessa esitettyjen suositusten toteutumista.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tarkastuslautakunnan keskeisten arviointikertomushavaintojen jälkiseuranta osoittaa, että seuraavissa olennaisissa suosituksissa esiin tuotujen epäkohtien/kehittämistarpeiden korjaamiseksi toimenpiteet ovat edelleen kesken.

VUODEN 2021 ARVIINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN KÄSITTELY JA JÄLKISEURANTA

TARKASTUSLAUTAKUNNAN HAVAINTO

TEHDYT TOIMENPITEET

OPPIVELVOLLISUUSLAIN UUDISTUKSEN TOIMEENPANO – LUKIOPAIKKOJEN RIITTÄVYYS

Espoon kaupungin tulee huolehtia lukiopaikkojen riittävydestä espoolaisten nuorten tarvetta vastaavasti.

Espoon kaupungin suomenkielisiin lukioihin varattiin vuosina 2023 ja 2024 aloituspaikkoja 66,3 prosentille peruskoulun päättävästä ikäluokasta. Vuosina 2023 ja 2024 aloituspaikkamäärää nostettiin 39 aloituspaikalla/vuosi. Aloituspaikkoja Espoon kaupungin suomenkielisissä lukioissa lukuvuodelle 2024–2025 on 2 123.

Ensisijaisia hakijoita suomenkielisiin lukioihin vuonna 2023 oli 2 353. Vuonna 2024 hakijoita oli 2 615. Ensisijaisia hakijoita suhteessa aloituspaikkoihin vuonna 2023 oli 1,11 ja 1,23 vuonna 2024. Vuonna 2023 matalin sisäänpääsykeskiarvo oli 7,45.

Ruotsinkieliseen lukioon varattiin vuonna 2024 aloituspaikkoja 63 prosentille peruskoulun päättävästä ikäluokasta. Lukuvuodelle 2024–2025 aloituspaikkoja on varattu 225 opiskelijalle.

Omnian ammatillukion opintoihin eli kaksoistutkintoon voivat hakeutua kaikki yhteishaussa ammatilliseen koulutukseen valitut opiskelijat.

VUODEN 2022 ARVIOINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN KÄSITTELY JA JÄLKISEURANTA

TARKASTUSLAUTAKUNNAN HAVAINTO

TEHDYT TOIMENPITEET

ESPOOLAISTEN LASTEN JA NUORTEN MIELEN HYVINVOINTI

Kasvun ja oppimisen toimialan tulee osaltaan huolehtia lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien palvelujen riittävyydestä, oikea-aikaisuudesta ja kehittämisestä.

Oppilaiden poissaolojen seurannan ja ehkäisyn hyväksi todettuja käytäntöjä tulee ottaa laajemmin käyttöön perusopetuksen opetusyksiköissä.

Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko kouluuyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain uudistuksen 1.8.2023 mukaan Espooseen on perustettu opiskeluhoollon ohjausryhmä ja tehty yhteinen opiskeluhoitosuunnitelma. Yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä on tuettu ja vahvistettu SKY- ja YHOP-hankkeilla, joiden rahoituksella on palkattu opetukseen sitomattomia yhteisöohjaajia. Yhteisöllisen opiskeluhoollon toimenpiteet edellyttävät luokka- ja koulukohtaista hyvinvointitietoa, jota saadaan kohtaamisista oppilaiden kanssa, oppilaskyselyistä, kouluterveyskyselyistä sekä Move! -mittauksista. Oppilaskyselyn 2023–2024 tulosten mukaan 43,9 prosenttia oppilaista on raportoinut voivansa koulussa hyvin. Tulos on merkittävästi heikompi verrattuna kahden aikaisemman lukuvuoden tuloksiin.

Opiskeluhoollon palvelujen järjestämisvastuu siirtyi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle 1.1.2023 alkaen. Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan yksittäisille oppilaille annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa. 8.- ja 9.-luokkalaisten kouluterveyskyselyn tulosten mukaan 37,6 prosenttia oppilaista on raportoinut, ettei ole saanut tukea ja apua koulukuraattorilta ja 47,7 prosenttia koulupsykologilta, kun on tarvinnut. Tuloksissa on vuosittain heikentyvä trendi. Lukuvuonna 2022–2023 kaikista terveystarkastusten määräraikaistarkastuksista toteutui 48 prosenttia. Hyvinvointialueelle siirtymisen on tuonut arjen sujumisen haasteita, joita on saatu pikkuhiljaa ratkaistua.

Suomenkielisten peruskoulujen oppilaiden poissaoloja on seurattu lukuvuosittain vuosina 2022 ja 2023. Yli 70 poissaolomerkintää oli syyslukukaudella 2022 yhteensä 3 886 oppilaalla ja syyslukukaudella 2023 yhteensä 3 216 oppilaalla, mikä on 670 oppilasta vähemmän. Koulupoissaoloja ja koulupudokkuutta ennaltaehkäisevä työ jatkui vuonna 2023 SKY-hankkeessa. Ennaltaehkäisevän työn tueksi opettajille on tarjottu lisäkoulutusta hyvinvointitaitojen opettamiseen ja poissaoloilmiön tunnistamiseen sekä läsnäoloa vahvistavin pedagogisten ratkaisujen löytämiseen. Lisäksi Espoossa on 1.8.2023 otettu käyttöön poissaoloihin puuttumisen ja läsnäolon tukemisen malli.

KAUPUNGIN RAKENNUSOMAISUUDEN KUNNOSSAPITO

Kaupungin toimitilojen perus- ja vuosikorjausohjelmien aikataulujen pitävyyteen tulee löytää nykyistä paremmat ratkaisut ja ohjelmien toteuttamista tulee nopeuttaa vastaamaan tarvetta kiinteistökannan vuosittaisen ylläpitämisen lisäksi.

Tilapalvelut on mukana kaupungin työvoiman saatavuusprojektissa ja rekrytointia ja uusien työntekijöiden perehdytystä on kehitetty. Toimenpiteillä varmistetaan henkilöstöresurssien riittävyys ja pysyvyys, ja sitä kautta myös kunnossapitotöiden edistyminen kunnossapidon vuosiohjelman mukaan.

Tilapalvelut harkitsee joissakin kunnossapidon työkokonaisuuksissa ostopalvelun lisäämistä töiden edistämiseksi. Joissain korjaustöissä tarvitaan myös suunnittelua ja kilpailutusta, joka usein hidastaa toteutusta. Kunnossapidon töiden suunnitteluprosessia kehitetään. Haasteeksi voivat muodostua käyttötalouden säästöt, jotka kohdistetaan kunnossapitoon kustannustason noustuaja vastaavasti sisäisten tulojen leikkauksien takia.

Tilapalvelut laatii vuosittain tila- ja asuntojaostossa päätettävän kunnossapidon vuosiohjelman. Kunnossapidon vuosiohjelmasta päätettiin vuonna 2023 aikaisempaa aiemmin, jotta valmisteluaikaa jää enemmän mahdollisesti tarvittaville korjaussuunnitelmille ja hankintalain mukaisille kilpailutuksille. Tilapalvelut seuraa kunnossapitotöiden ja vikakorjausten taloutta säännöllisesti, jotta kiinteistöjen korjauksiin osoitetut määrärahat pystytään tehokkaasti käyttämään korjausvelan pienentämiseksi. Tilapalvelut-liikelaitos on toteuttamassa uuden kunnossapidon toiminnanohjausjärjestelmähankintaa, jolla pyritään myös toiminnan tehostamiseen.

SISÄILMAN LAADUN HALLINTA

Tilapalvelut-liikelaitoksen on huolehdittava, että kaupungin rakennusten peruskorjaustahti mahdollistaa käyttäjille terveet tilat.

Tilapalvelut-liikelaitos valmistelee kunnossapidon ohjelman määrärahojen mukaisesti. Viime aikoina vikakorjausten osuus kunnossapidon korjauksista on saatu kääntymään laskuun. Kunnossapidon määrärahojen lisääminen ei olisi nyt mahdollista ilman, että myös henkilöstöresurssia lisätään.

Tilapalvelut-liikelaitos raportoi tila- ja asuntojaostolle kerran kuukaudessa ajankohtaiset tila- ja sisäilma-asiat. Sisäilmaongelmakorjauksia tehtiin vuonna 2023

noin 19 kohteessa. Sisäilmaongelmat ovat liikelaitoksen mukaan vähentyneet tehokkaasti käytössä olevan tila- ja asuntojaoston hyväksymän Sisäilmaolosuhde-ongelmien menettelytapaohjeen avulla. Liikelaitos tekee myös toimialatasot ylittävää yhteistyötä hyvien sisäilmaolosuhteiden ylläpitämiseksi kohteissa. Tiedottaminen on myös ajantasaisista ja tiedotteet julkaistaan espoo.fi -sivustolla. Tilapalvelut jatkaa yhteistyötä muiden kaupunkien kanssa kuntien sisäilmaverkostossa ja osallistuu Terveet Tilat -hankkeeseen.

KOY ESPOON KOULU- JA PÄIVÄKOTITILAT

Suosittelaa, että KOY Espoon Koulu- ja päiväkotitilojen käyttämälle hankemallille tehdään ajantasainen väliarviointi verrattuna kaupungin taaseeseen rakennettuihin hankkeisiin.

Tilapalvelut-liikelaitoksen mukaan kaupungin strategiassa on linjattu, että kaupungin toimitiloja hankitaan ja toteutetaan erilaisilla tavoilla. Erilaisten toteutusmallien valmistelun yhteydessä on aiemmin teetetty kustannusten vertailulaskelmia, esimerkiksi elinkaarimallista, SR-urakasta, PPP-mallista ja yhteistoiminnallinen vuokrahankkeesta. Vuoden 2024 aikana on tarvittaessa mahdollista kilpailuttaa erilaisten hankkeiden toteutusmallien vertailu.

Kuvatiedot, lähdeluettelo sekä linkit

Koko sivun kuvien kuvatiedot

S. 3 Espoon vanha kunnantalo
S. 14 Espoon kaupunkinäkymiä
S. 37 Ystävälulistelu Espoonlahdessa
S. 54 School Action Day
S. 68 Espoon keskus
S. 86 Urheilupuiston metroasema
S. 96 Telaniittyä Haukilahdessa

Kuva: Virpi Ala-aho
Kuva: Elena Savina
Kuva: Vessi Hämäläinen
Kuva: Pekka Rousi
Kuva: Tage Sandström
Kuva: M. Partanen
Kuva: Juuli Lehtinen

Lähdeluettelo sekä linkit

Arviointikertomuksen valmistelussa on käytetty lähteinä tarkastuslautakunnan ja sen jaostojen arviointikokouksissa esitettyjä aineistoja. Lisäksi tietoja on tarkistettu viranhaltijoilta ja tehdyistä viranhaltijapäätöksistä sekä kaupungin toimielinten pöytäkirjoista. Seuraavassa on esitetty linkit kaupunkikonsernin toimielinten pöytäkirjoihin sekä muut keskeiset valmistelussa hyödynnetyt asiakirjat ja tietolähteet.

Espoon kaupunkikonserni

Eetvarti - neljännesvuosijulkaisu: <https://www.espoo.fi/fi/eetvarti-neljannesvuosijulkaisu>

Enter Espoo Oy: <https://www.enterespoo.fi/>

Espoo Catering Oy: <https://www.espoo.fi/fi/tervetuloa-espoo-cateringiin>

Espoon Asunnot Oy: <https://www.espoonasunnot.fi/>

Espoon esteettömyysohjelman loppuraportti: https://static.espoo.fi/cdn/ff/kHc4XYGY6CZ7_Ni2giDoNLgUKwTikjiWDxpgL-XHmY/1635157364/public/2021-10/Estteett%C3%B6myysohjelman%20loppuraportti%202017_2020.pdf

Espoon Esteettömän rakentamisen ohje: https://static.espoo.fi/cdn/ff/2P6HgpaknI5NqUOfVxat4AEo3K1wMsdKsD8DTP07ZaQ/1635157177/public/2021-10/Espoon%20esteett%C3%B6m%C3%A4n%20rakentamisen%20ohje_0.pdf

Espoon Ilmastovahtipalvelu: <https://ilmastovahti.espoo.fi/>

Espoon kaupungin hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2022–2025: <https://www.espoo.fi/fi/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen-espooossa#hyvinvointikertomus-ja--suunnitelma-39958>

Espoon kaupungin kestävä energia ja ilmaston toimintasuunnitelma, (SECAP): https://static.espoo.fi/cdn/ff/W1yZleVvPrxI8K56XLQkhfeycbwTEqyT2P66r-FBOU/1624263512/public/2021-06/SECAP-raportti_Espoon%20kaupunki_23.10.2019.pdf

Espoon kaupungin Kestävä kehitys, verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/kestava-kehitys>

Espoon kaupungin konserniohje: https://static.espoo.fi/cdn/ff/ED5rplApuCjW61acNBm0tKSABLOwW9_agD7IA-nf0k/1677154497/public/2023-02/Espoon%20kaupungin%20konserniohje%2030.1.2023.PDF

Espoon kaupungin matalan kynnyksen harrastamisen tarjonta: [espoo.fi/harrastushaku](https://www.espoo.fi/harrastushaku)

Espoon kaupungin kulttuuripalvelut: <https://www.espoo.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika>

Espoon kaupungin liikuntapalvelut: www.Espoo.fi/liikunta

Espoon kaupungin omistajapolitiikka: [Espoon kaupungin omistajapolitiikka 2023](https://www.espoo.fi/fi/omistajapolitiikka-2023)

Espoon kaupungin rahastosijoitusten hallitusraportti 2023.

Espoon kaupungin sidonnaisuusrekisteri: <https://asiointi.asiat.fi/Sidonnaisuusrekisteri/Julkaisu/In-dex/JnGDk3dMvKRY4NObl5Lw0eXP18jbBwQ>

Espoon kaupungin sääntökokoelma: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteke/saantokokoelma>

Espoon kaupungin tilastot ja tutkimukset: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/tutkimus-ja-tilastot>

Espoon kaupungin tilojen sisäilma-asiat: <https://www.espoo.fi/fi/kaupungin-tilojen-sisailma-asiat>

Espoon kaupungin verkkosivut: www.espoo.fi

Espoon kaupungin VLR-raportti: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet/espoo-kaupungin-vlr-raportti>

Espoon kaupungin ympäristönsuojelu: <https://www.espoo.fi/fi/asuminen-ja-rakentaminen/ymparistonsuojelu>

Espoon konserniraportti 2023 ja kaupunginhallituksen konsernijaoston pöytäkirja 12.2.2024 §7: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/20241101-3-228747.PDF>

Espoo liikkuu -yhteisö: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-liikkuu>

Espoon lähiliikuntapaikkaohjelma 2019–2028: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/2021366-6-71488.PDF>

Espoon pääpyöräreittien toteuttamisohjelma 2020–2029: <https://static.espoo.fi/cdn/ff/oPDi8y9mMik8I84alUCZp3bRXXLx5G0hb2BUo4w66nw/1629275963/public/2021-08/Erillishankkeiden%20toteuttamisohjelma%20%281%29.PDF>

Espoon Rantaraitti: <https://www.espoo.fi/fi/liikunta-ja-luonto/liikunta-ja-ulkoilureitit/rantaraitti>

Espoon seudun ympäristöterveys: <https://www.espoo.fi/fi/asuminen-ja-rakentaminen/espoo-seudun-ymparistoterveys>

Espoon seudun ympäristöterveyden valvontasuunnitelma: <https://www.espoo.fi/fi/asuminen-ja-rakentaminen/ymparistoterveys/espoo-seudun-ymparistoterveyden-maksutaksa-ja-valvontasuunnitelma>

Espoon seudun ympäristöterveyden valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi vuonna 2023: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20241105-6>

Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen toimintakertomus 2023: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/20241173-7-237469.PDF>

Espoo-tarina: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/espoo-tarina#section-25425>

Espoon talousarviot 2020–2024: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/talous/talousarvio>

Espoon tarkastuslautakunnan arviointikertomukset 2020–2023: www.espoo.fi/arviointikertomus

Espoon tarkastuslautakunnan lausunnot osavuositarkastuksista 2020–2023: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatosenteko/ulkoinen-tarkastus#lausunnot-osavuositarkastuksista-7673>

Espoon tilinpäätökset 2015–2023: <https://www.espoo.fi/fi/tilinpaatokset>

Espoon työllisyyspalvelujen verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/tyoelama>

Espoo työssäkäynti, työpaikat ja työttömyys: <https://www.espoo.fi/fi/tyossakaynti-tyopaikat-ja-tyottomuus#ulkomaalaistaus-tyoelama>

Espoon Ulkoisen tarkastuksen verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatosenteko/paatosenteko/ulkoinen-tarkastus#section-7671>

Espoon vanhusneuvosto: <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatosenteko/paatosenteko/neuvottelukunnat-ja-neuvostot/vanhusneuvosto>

Espoon vammaisneuvosto ja Rakennetaan kaikille -työryhmä: <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatosenteko/paatosenteko/neuvottelukunnat-ja-neuvostot/vammaisneuvosto>

Esteettömyys rakentamisessa: <https://www.espoo.fi/fi/esteettomyys-rakentamisessa>

Henkilöstöön liittyviä seurantatietoja vuodelta 2023 ja pöytäkirja kaupunginhallitus 25.3.2024 § 59: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20241136-5>

Helsingin seudun liikennelaitos -kuntayhtymä: www.hsl.fi

Helsingin seudun liikennelaitos HSL:n tutkimustoiminta (liikkumistutkimus): <https://www.hsl.fi/hsl/tutkimukset>

Helsingin seudun liikennelaitos HSL:n tilannekuvan ja rahoituspohjan arviointi -loppuraportti: https://hslfi.azureedge.net/globalassets/hsl/uutisten-pdf-liitteet/hsln-tilannekuvan-ja-rahoituspohjan-arviointi_loppuraportti.pdf

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä: www.hsy.fi

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Espoossa: <https://www.espoo.fi/fi/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen-espoossa#hyvinvointia-edistetn-yhteistyss-36315>

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä ym. aiheutuva hallintosäännön tarkistaminen. Valtuusto 20.11.2023: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20231038-3>

Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2023: https://static.espoo.fi/cdn/ff/KpepYZTsjp_sR3ZCzKey1hB8HuySwS4H2i-hkXIJNgk/1705417699/public/2024-01/Kaupunki-%20ja-%20kuntapalvelut%20Espoossa%202023%20%285.1.2024%29_0.pdf

Kasvun ja liikkumisen polku Espoossa: <https://www.espoo.fi/fi/artikkelit/kasvun-ja-liikkumisen-polku-espooossa>

Kotiseudun ulkoilupolun ohjelma 2021–2030: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/2020188-5-9749.PDF>

Kulttuuri Espoo 2030 -ohjelma: https://static.espoo.fi/cdn/ff/DMYAxPePcFK1aSMH53imvYtiLB0zi_KsP1lh-HpCqgEM/1650631166/public/2022-04/KulttuuriEspoo%202030_FI_p%C3%A4ivitetty%202022.pdf

Kulttuuriketju: <https://www.espoo.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuriketju>

Kulttuurin turvallisemman tilan periaatteet: <https://www.kulttuuriakkaikalle.fi/tietoa-meista-turvallisemman-tilan-periaatteet>

Luonnonsuojelun toimenpiteet -hankkeen verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/luonnonsuojelun-toimenpiteet-2021-2030>

Luontoviisas Espoo -hankkeen verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/asuminen-ja-rakentaminen/luontoviisas-espoo>

Länsimetro Oy: www.lansimetro.fi

Länsi-Uudenmaan hyvinvointitieto: <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatosenteko/innovatiivinen-espoo-meneillaan-olevaa-kehittamista#lnsi-uudenmaan-hyvinvointitieto-43409>

Ohjaamotalo: <https://www.espoo.fi/fi/nuoret/ohjaamotalo>

Osavuositarkastukset valtuustolle vuonna 2023, pöytäkirjat valtuusto 11.12.2023 § 148: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20231042-9>

ja 11.9.2023 § 99: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2023968-5>

Pyöräilyn edistämishjelma 2013–2024: https://static.espoo.fi/cdn/ff/OzEHL5d23AoPr2wGU1zRuRpsGa0vE_Jdfzq9GJ2U/1630052856/public/2021-08/Py%C3%B6r%C3%A4ilyn%20edist%C3%A4mishjelma%202013-2024%2C%20ei%20saavutettava.pdf

Päätös työllisyysalueen muodostamisesta ja yhteistä toimielintä koskeva yhteistoimintasopimus Espoon ja Kauniaisten välillä, valtuusto 23.10.2023: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2023987-13>

Raportti Espoon hyvinvointisuunnittelun toteuttamisesta 2023: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/20241136-7-235206.PDF>

Selvitykset vuoden 2022 arviointikertomuksessa esitetyihin havaintoihin valtuusto 11.9.2023 § 99: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/2023968-5-208524.PDF>

Suomenkielisen perusopetuksen arviointiraportti 2023 ja Kasvun ja oppimisen toimialan lautakunnan pöytäkirja, 26.3.2024 § 65: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20241155-5>

Taloudellisesti kestävä Espoo - tuottavuus- ja sopeutusohjelman päivitys, valtuusto 13.6.2022 §80: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2022677-8>

Tutkimus ja tilastot: <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/tutkimus-ja-tilastot>

Terveet Tilat 2028 -ohjelman verkkosivut: <https://tilatjaterveys.fi/etusivu>

Toimintaympäristön tila: <https://www.espoo.fi/fi/toimintaympariston-tila-espoossa>

Turvallisuus Espoossa <https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/turvallisuus>

Työllisyys Espoo: <https://www.espoo.fi/fi/tyoelama/tyollisyys-espoo>

Ulkoliikuntamahdollisuudet Espoossa (ja virkistysvisiot): <https://www.espoo.fi/fi/liikunta-ja-luonto>

Villa Elfvikin luontotalo: <https://www.espoo.fi/fi/liikunta-ja-luonto/retkelle-luontoon/villa-elfvikin-luontotalo>

Tausta- ja lisätietoja seuraavilta verkkosivuilta

Aluehallintovirasto: <https://avi.fi/etusivu>

Helsingin seudun avoimet tilastotietokannat: <https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/>

Harrastamisen Suomen malli: <https://harrastamisesuomenmalli.fi/tietoa/espoo.fi/harrastushaku>

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa>

Invalidiliitto ry, Esteettömyys: <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys>

Kaupunkiakatemiyhteistyö: <https://urbanacademy.fi>

Kunnan ja kuntayhtymän talousarvio ja -suunnitelma, Kuntaliitto 2022: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2165-kunnan-ja-kuntayhtymän-talousarvio-ja-suunnitelma>

Kunnan varautumisen johtaminen -julkaisu, Kuntaliitto: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2020/2071-kunnan-varautumisen-johtaminen>

MAL-sopimuksen seuranta, HSL:n verkkosivut: <https://www.hsl.fi/hsl/mal>

MoniSuomi -tutkimus: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-tutkimus-ulkomailla-syntyneiden-terveydesta-hyvinvoinnista-ja-palveluista-monisuoimi>

OTKES Y2023-01 Väliaikaisen telinesillan sortuminen Espoon Tapiolassa 11.5.2023:

<https://www.turvallisuustutkinta.fi/fi/index/tutkintaselostukset/muutonnettomuudet/tutkintaselostuksetvuosittain/2024/valiakaisentelinesillansortuminenespoontapiolassa11.5.2023.html>

Poliisin toimintaympäristö ja tilastot: <https://poliisi.fi/toimintaymparisto-ja-tilastot>

PUHTI-hanke: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/palvelujarjestelman-ulkopuolella-kertyva-tieto-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtamisen-kayttoon-puhti->

Pääkaupunkiseudun kaupunkiliikenne Oy: <https://kaupunkiliikenne.fi/>

TE-palvelut 2024 uudistus: <https://tem.fi/te-palvelut-2024-uudistus>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL: www.thl.fi

Terve Suomi -tutkimus: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Kouluterveyskyselyn tulokset: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

Työeläkevakuuttajat TELLA ry: <https://www.tella.fi>

Työ- ja elinkeinoministeriö: www.tem.fi

Työllisyyden kuntakokeilut: <https://tem.fi/tyollisyyskokeilut>

YK:n kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>

Lainsäädäntöä

Kuntalaki (410/2015)

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 604/2022 muuttamisesta

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä (381/2023)

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta (1269/2020)

Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä (380/2023)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)

Nuorisolaki (1285/2016)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)

Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017)

Varhaiskasvatustalaki (540/2018)

ESPOON KAUPUNKI
ULKOISEN TARKASTUKSEN YKSIKKÖ
Kaupunginreviisori, JHTT Virpi Ala-aho
puh. 046 877 2801
[www. espoo.fi/arviointikertomus](http://www.espoo.fi/arviointikertomus)

KANSIKUVA Suomen Ilmakuva Oy

ISBN (pdf) 978-952-7511-14-5